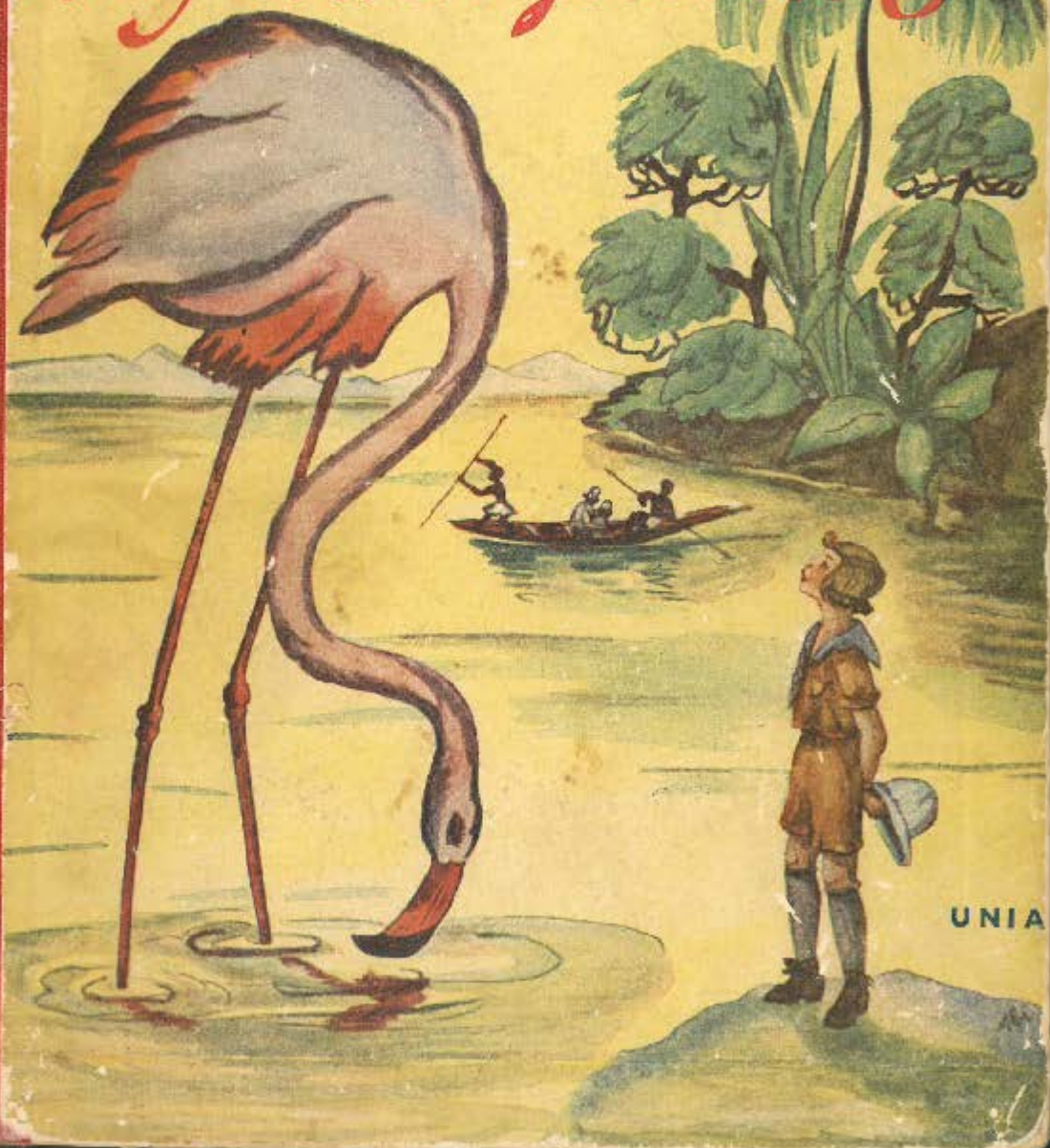


MAX MEZGER

# *Helenkina cesta na Madagaskar*

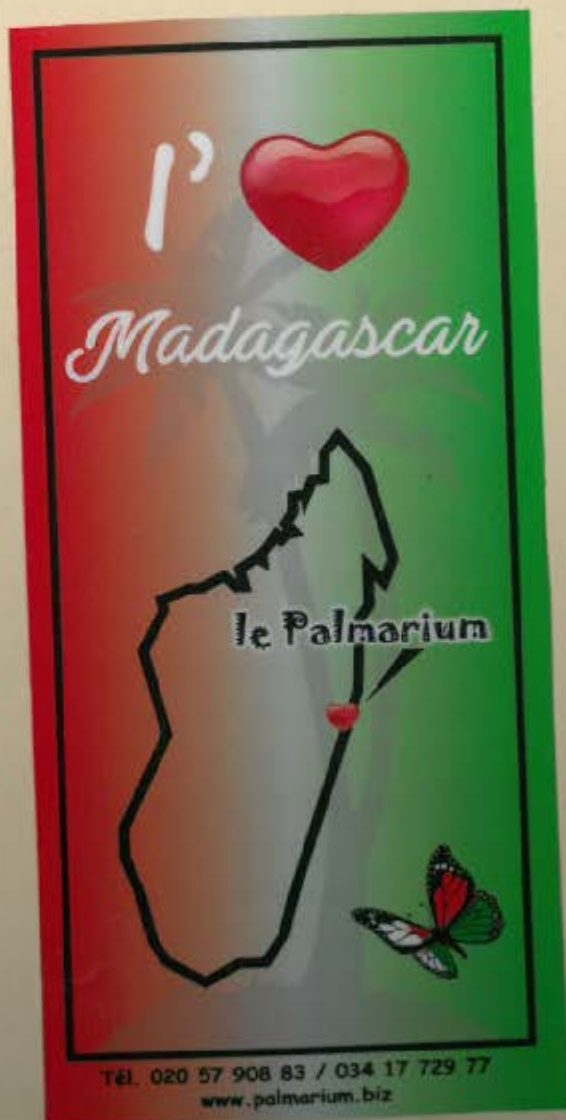


Rmk

Dieudonné Jean Romeo

**PAYE**

Palmarium Ankar'ny Nofy





Revised Andasibe.

Per Rakshovao  
Zabene



Oromia log lodge

20-11-19



Victoria Beach Hotel

23-11-19



Sandhya



# VAKÔNA FOREST LODGE

## ANDASIBE FALIERANA

ACTIVITES N° 029600

- |                                     |                 |
|-------------------------------------|-----------------|
| <input type="checkbox"/>            | RESERVE VAKÔNA  |
| <input type="checkbox"/>            | VISITE NOCTURNE |
| <input type="checkbox"/>            | EQUITATION      |
| <input type="checkbox"/>            | VTT             |
| <input type="checkbox"/>            | BILLARD         |
| <input type="checkbox"/>            | SQUASH          |
| <input checked="" type="checkbox"/> | CANOE           |
| <input type="checkbox"/>            | HAMMAN          |
| <input type="checkbox"/>            | TRANSFERT       |

NOM : ..... y

DATE **19 NOV 2019**  
VISA

- |                                     |                    |
|-------------------------------------|--------------------|
| <input checked="" type="checkbox"/> | CLIENTS EXTERIEURS |
| <input type="checkbox"/>            | CLIENTS DE L'HÔTEL |

NOMBRE PAX : 04

Quatre canoës

PRIX Ar : 60000

COUPON à remettre au client

VAKÔNA FOREST LODGE vous souhaite une agréable visite

*ke*





24-XI-19

P. Kodin' Story

SCARITEL HOTEL  
SOCIETE ANJARA PLUS E.I  
NIF: 4 002 894 221  
STAT: 47110 11 2017 0 07250

26.11.19

Rahary Time



**HOTEL VAKÔNA FOREST LODGE**  
RÉSERVE PRIVÉE

N° 100651

Date : .....

Tarif : 25 000 Ar .....

Chambre n° : .....



**VAKÔNA**  
Forest Lodge

\* Ticket valable par visite et par personne

№ 008010

**FACTURE N°:**

033 14 847 34

Client : PART Richard B2A

Adresse : .....

*Les marchandises désignées ci-dessous*

Arrêtée la présente facture à la somme de :

**TOTAL**

*Signature*

АРАЗИ

MAX MEZGER

# HELENKINA CESTA NA MADAGASKAR

S 98 OBRÁZKAMI V TEXTE

ILUSTROVAL HUGO WILKENS



PRELOŽILA DR. MARGITA

VÁCLAVÍKOVÁ-MATULAYOVÁ

NÁKLADOM ČESKOSLOVENSKEJ GRAFICKEJ UNIE, ŮČ. SPOL. PRAHA-PREŠOV



## Tajomný hlas

Helenka sedela sama doma. Vonku pršalo a v izbe sa stmievalo. Bol koniec leta. Cez okno, po ktorom stiekala voda a kalila výhľad, Helenka videla premoknutú záhradu tmcer čiernu a na nebi nerozoznala ani obláčika. Veď to ani nebolo nebo, to nízke, šedivé čosi!

„Nebo“, šepala si Helenka a myslela na čosi vysokého, belasého s bielymi obláčikami.

Zdalo sa jej, že sa niektoré slová vyslovujú jasnejšie, iné tmavšie.

„Brezička“ bolo tiež jasné slovo, ktoré Helenka rada mala. Ale brezy, ktoré stály vonku, holé ani mátohy, nehodily sa k Helenkinmu nebu.

„Moje drahé kurčiatko“, hovorievala jej zavše matka. To boli, pravda, najjasnejšie slová! Bola ľudským tvorom, ale keď to matka povedala, nebolo na svete milšieho tvora nad kurčiatko.

Ale naraz tmavé slovo prišlo do Helenkinho života. Bolo to „nemocnica“. Odkedy poznala toto slovo, bývala veľa osamote. Nebo už nebolo tak opravdive belasé, ani brezy tak biele a zelené ako prv. Už vyše polroka maminka

bola v nemocnici. Strašná úzkosť, ktorú Helenka pocítila so svojím otcom, že sa im už odtiaľ nevráti, chvalabohu prešla. Lekár sa vyjadril, že sa má oveľa lepšie a že môže sa zotaviť zakrátko v niektorom sanatoriu.

„Sanatorium“, povedala si Helenka. Ale ani toto slovo sa jej nezдалo jasným, hoci aj otec riešil, o čo je príjemnejšie, ako nemocnica. To už neznačilo „nemoc“, ale „ozdravenie“.

„Domov“ by tak bolo najjasnejšie slovo o matke, ale na to bolo ešte ďaleko myslieť.

Co je len s tým očkom? Zriedka odchádzal a zadelil si čas vždy tak, aby bol popoludní doma. V izbe sa stmievalo. Helenka vedela, že pri stene v otcovej knižnici sú pekné knihy, ktoré rada pozerala, lebo v nich našla prekrásne obrázky. Ale teraz za súmraku videly sa jej tmavé a svetlé chrbáty kníh ako zuby v ozrutnej čiernej hube.

Helenke bolo smutno. Očká mala ako okenice. Zvlhly a nevidely zreteľne. Sadla za otcov písací stôl a položila hlávku do rúk. Lepšie bolo nevidieť nič, ako toľko neurčitých predmetov.

Nie — nevydržala tam. Helenka vstala a rozsvietila. Otec rozsvietil vždy veľmi neskoro — musia vraj šetriť, hovoril. Keď otecko býval doma, aj Helenka rada sedávala v tme a načúvala, čo jej rozprával. Ale sama — to bolo inšie.

Ľahla k vypínaču. Rozsvietila, a izba bola opäť útulná. Len ticho bolo zôkol vôkol.

Malý stôl s radiom stál blízko vypínača. Otec jej raz ukázal, ako s radiom zachádzať, ale sama to ešte neskusila. Teraz obrátila kontakt a pohybovala skrutkami. Razom len čosi zahvizdlo a zapraskalo. Helenka sa zľakla, keď náhle silný hlas zahrnel v izbe.



„Hallo! — Hallo!“

Zas bolo тихо. Znova zapraskalo — a iný hlas zaznel, teraz už príjemnejší a prirodzenejší — akoby otcov hlas. Hlas povedal: „Madagaskar — ostrov pohádkového vtáka Roka — —“

Helenka akiste náhodou pomkla skrutku, lebo už viac nečula. Zas bolo тихо.

„Ma—da—gas—kar“ — — Madagaskar? Nikdy to ešte nepočula.

Helenka opakovala slovo. Nebolo veľmi ľahké, ale vyslovila ho už lepšie. Lúbilo sa jej.

„Ostrov pohádkového vtáka Roka.“

Ostrov — aha — teda ostrov! Ostrovy už videla v potoku za záhradou. Kúsok zeme so stromami a kríkmi, ktoré plavily sa uprostred vody. Vždy si želala žiť na takom ostrove, kam možno prísť iba na člnu. Bolo tam trstia a piesku, a všade drobné vlnky špliechaly. Všade bolo škľabiek a kvetín. Veď áno, ostrov! Ale Madagaskar? Nie — Madagaskar nemôže byť *taký* ostrov.

Prišly jej na um ostrovy, aké videla v otcových knihách. To byly inakšie ostrovy. Tam byly palmy a prekrásny biely zámok so zlatými vežičkami. Široké, snehobiele schody viedly do vody, ktorá bola belasá ako — — ach, nič nebolo tak krásne belasé, ako táto voda. Akiste tam býva spomínaný pohádkový vták — — akože sa menuje? — Ro—Rok!

Tuším, že už raz aj videla tohoto vtáka kdesi v knihe. Zozadu sa podobal rajke, zpredu orlovi. Niesol akéhosi chlapa na chrbte. Chlap sa menoval — chlap sa menoval —





„Sindbad“ — áno, Sindbad, smelý plavec. Pravdaže, keď ho poznala z rozprávky z Tisíc a jednej noci!

Oh, teda to je Madagaskar!

Predtým Helenka mrzla, teraz jej bolo horko. Keby tak vták prišiel a zaniesol ju na Madagaskar. Ani by sa nebála. Vyrožil by ju na bielych schodoch, Helenka by cez zlatú bránu vošla do zámku a pekne by sa princezne uklonila.

„Rrrrrr —!“ Hodiny zatapkaly. Poľ sídincej — a otcu ešte nebolo! Ale Helenke už nebolo otupno. Očká už neboly zarosené, — iba ak trochu od belasého mora okolo Madagaskaru. Otec čochvíľa príde. Veď ju ešte nikdy nenechal samotnú večer doma.

Pane Bože! — veď ešte ani stôl neprikryla! Radšej keby postavila vodu na čaj, ako sa rozprávala s madagaskarskou princeznou. Helenka zabehla do kuchyne. Ešte tam nevyhaslo. Plynový varič nescmela zažíhať. Otecko jej zakázal. Zakrátko si urobila oheň tenkými trieskami, ktoré jej otec starostlivo nachystal, jasný oheň vzbĺkol a oblizoval spodok začadeného kotla na vodu. Teraz behala z kuchyne do izby. Prikryla stôl a urovnala prikrývku, postavila taniere, šialky, chlieb a maslo. V skrini našla ešte kúsok kľbásky a studeného mäsa. Vrchnák na kotli sa práve dal do tancu, ako keby mal trochu vypité, vtom Helenka začula kroky pred dvermi. Prebehla kuchyňou, a už otec bol v predizbe a vyzliekal sa z mokrého kabáta.

„Helenka“, povedal, „moje úbohé vrabča — nevypadlo si mi z hniezda?“ Vyzdvihol ju a vrelo pobožkal.

„Nie veru!“ odvetila Helenka a objala ho pevne oboma rúčkami.

„Poď, tatko“, volala ho, keď zas stála na pevnej pôde a pyšne otvorila dvere do izby.

Lampa svietila, prikrývka na stole sa jagala čistotou, kytka jesenných listov a ostružín stála na stole, tanier, šialky a stolice vábily.

„Pozrime len,“ povedal otec, „veď tu je útulne, ani keby naša drahá mamka bola doma.“

Helenka bola šťastná a pritísila sa k nemu. A jednak tváričkou prešiel tieň. Tu hľa prázdne miesto, kde niet tanierika a kde nikoho nečakajú.

Sedeli a shovárali sa. Otec povedal, že taký dobrý čaj ešte v živote nepil. „Musíš mi ukázať, ako ho robíš, malá maminka.“

Helenke svietili oči. „Kde rastie čaj?“ pýtala sa.

„V Rusku, v Číne, v Indii.“

„India je akiste ostrov, pravda?“ pýtala sa Helenka.

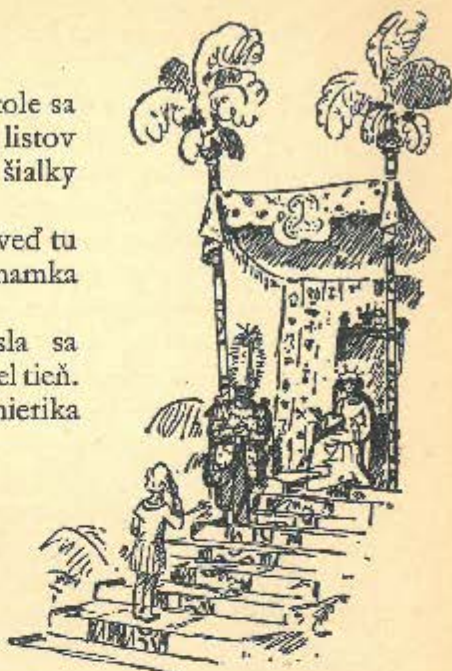
„Nie,“ povedal otec, „je to časť veľkého svetadielu Ázie.“

„Oh,“ Helenka sklamané vyhrkla. Pod pojmom svetadielu si nevedela predstaviť nič určitého.

„Ak to nie je ostrov, tak nemôže byť tak krásny ako Madagaskar, pravda?“

Otec pozrel na ňu prekvapene: „Madagaskar — čože vieš o Madagaskare?“

Helenka rozprávala, čo vedela o Madagaskare. Nebolo toho málo. Najsamprv hlas v radiu, potom ostrov v belasom mori, biele schody, zámok so zlatými vežami a palmami a napokon pohádkový vták Rok.





„Teda tak? — A vieš naisto, že na Madagaskare je všetko presne tak? Kedyž si tam bola posledný raz?“

Helenka sa napaprčila. Už vedela, čo je vo veci. Keď otecko aj vážne pozeral — to bolo len na oko. V skutočnosti ju mal na posmech. Prečo? Veď Helenka zreteľne počula hlas a všetko v duchu tak jasne videla — — — Nestala ani odpovedať, keď tatko pokračoval:

„Ale, počkaj — čosi pravdy len bude vo veci. Madagaskar? — — ako si to povedala? Čudné, ako málo o ňom viem a už som pochodil jednak len pol sveta. Počkaj, len počkaj — — Áno, je to ostrov — to je isté — k tomu skoro najväčší. Aj more je belasé okolo ostrova. Indický oceán poznám dobre, je naozaj belasý!“

„Vidiš — vidíš!“ Helenka triumfovala.

„Zámok — — — čudné — aj zámok je tam. Stojí na vysokej skale, je to kráľovský zámok. Či vlastne — zámok kráľovnej, a posledná kráľovna, ktorá tam bývala, mevala sa Ranavalona.“

„Ranavalona“, opakovala Helenka a teraz už v duchu jasne videla kráľovnu. Madagaskar sa jej vždy väčšmi líbil.

„Ale rozprávkového vtáka sa musíš jednak len zrieknuť“, povedal otec a usmial sa.

Naraz len vyskočil: „Bysťu Bohu — vták mi nejde z hlavy!“

Priniesol si hrubú knihu z knižnice a listoval v nej. Potom sadol za písací stôl, oprel hlavu oboma rukami a čítal.





O Helenku sa už nestaral. Helenka si hlboko vzdychla.

Keď otec dal sa do čítania, dlho trvalo, kým sa spamätal. Ako milo sa shovárali o Madagaskare!

Veru, radšej bola, keď tatko ju mal trochu na posmech, ako keď vôbec nehovoril.

Upratala stôl, sadla na pohovku a čakala.

Netrvalo dlho a otec pred ňu predstúpil, poklonil sa jej a povedal:

„Helenka, blahoželám ti. Všetko je tak, ako si povedala.

Objavila si Madagaskar a ani si sa z domu nepohla. Čo všetko objavíš, keď sa raz dáš na cestu! Lebo dúfam, že Helenka Javorská pôjde po stopách svojho otca a bude prírodospytcom.“

Helenka to nečakala. Tváričky jej horely. Iba teraz jej prišlo na um, že všetko si iba vymyslela a teraz tatko riešil, že všetko bolo pravda. Helenka bola hlboko dojatá.

Otec k nej prisadol a pokračoval:

„Tak teraz pozoruj trochu — počuješ rozprávku o svojom rozprávkovom ostrove, ale to nie je rozprávka a uvidíš, že skutočnosť je zavše čudnejšia ako všetky rozprávky.

Bol raz jeden chlap, ktorý sa menoval Marco Polo. Žil asi pred šesť sto pädesiat rokmi a narodil sa v Benátkach. Dal sa na ohromné cesty a prišiel až na dvor azijského panovníka menom Kublaiho, ktorý vládol nad pol svetom. Velkoknieža Kublai čochvília zbadal, že Talian je múdry



človek, ba vzdelanejší ako on sám. Oblúbil si Marca Pola a veľmi mu dôveroval. Marco Polo musel cestovať po celej ozrunej ríši a pozeráť, či všetko je ako sa patrí. Keď sa Marco Polo vracal, vedel panovníkovi vždy tak dobre poradiť, ako by mal tu lebo tam niečo zlepšiť, že panovník mu sveroval vždy väčšie veci. Vedel okrem toho tak krásne rozprávať, videl už toľko krásnych vecí, že Kublai už ani nemohol byť bez neho. Napokon po dvacať osemročnej službe Marco Polo tam už nevydržal túhou po domove a po mnohých ťažkostiach panovník mu dovolil vrátiť sa domov. Kublai bol pri rozlúčke veľmi smutný, bol poďačný za dobré služby, ktoré mu Marco Polo preukázal a bohato ho podaroval zlatom a drahokamy. Keď cestovateľ uvidel konečne svoj rodný dom, cudzí ľudia v ňom bývali a nepustili ho dnu:

„Som Marco Polo“, povedal. „To je môj dom.“

„Ale, ale“, povedali ľudia, „teda ty si Marco Polo?“ a smiali sa. „Vieš, čo si ty? Podvodník! Marco Polo je už dávno mŕtvý — už dvacať osem rokov sme o ňom nečuli.“ Marco Polo smutne odišiel a uvažoval, čo robiť, aby mu ľudia verili.

Hneď na to usporiadal v meste veľkolepú hostinu a povolal na ňu celú rodinu a dávnych známych, aj ľudí, ktorí bývali v jeho dome. Bola to prekrásna slávnosť, a Marco Polo prišiel v prepychovom odev, ktorý mu panovník Kublai daroval. Hostia sa dobre najedli, ale keď im rozprával o ďalekých krajoch a čudných príhodách, ktoré zažil, žmurkali na seba a neverili mu ani slova.

Nato potom Marco Polo priniesol svoj ošúchaný cestovný odev a rozpáral ho. Také bohatstvo zlata a drahokamov vypadlo z neho na stôl, aké ešte nijaký Benátčan



nevidel. A to veľa znamená, veď Benátky boli z najbohatších miest sveta.

Teraz mu už verili, alebo aspoň sa pretvarovali, že mu veria, lebo nikto nechcel stratiť priazeň tak bohatého pána.

Vrátili mu jeho dom a Marco Polo napísal knihu, v ktorej všetko vyrozprával, čo videl a zažil na svojich cestách. To sa im zdalo zas tak čudné, a Marco Polo udával tak vysoké čísla o výške hôr, hĺbke mora a šírke krajov, že mu nik neveril a tajne ho nazývali: „Il milione“ — muž, ktorý hovorí len v milionoch.

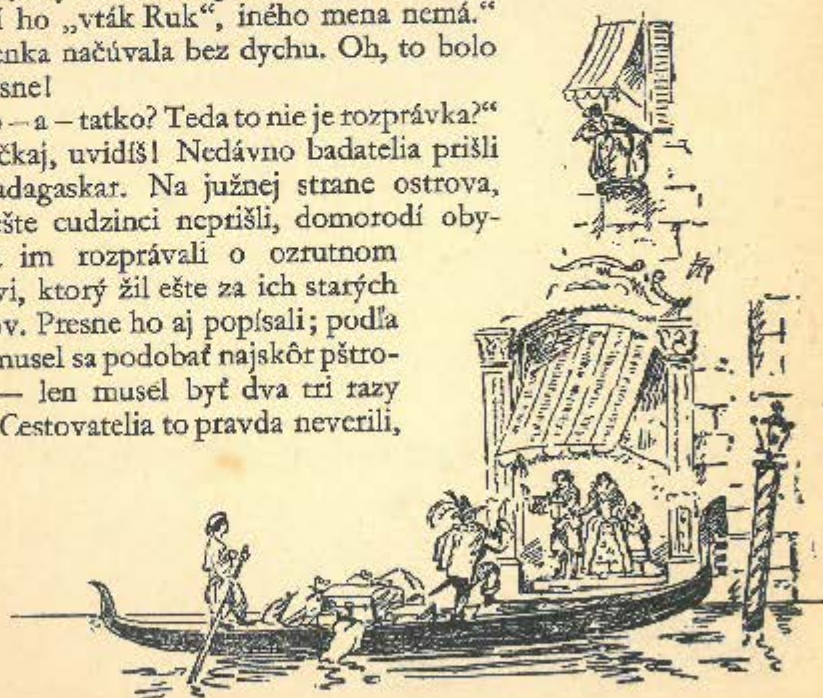
Medzi iným stálo v knihe čosi, čomu ľudia najmenej verili, a to:

„Na istom ostrove na juhu, ktorý sa menuje Madagaskar a kam lode sa nijako nedostanú, lebo pre silný prúd sa nevedia vrátiť, sídli vták Grifon. Podobá sa silnému orlovi. Jeho rozpiate krídla merajú tricať krokov a je taký silný, že unesie do výšky aj slona a potom ho spustí na zem, aby ho dodrúžgal. Ľudia na ostrove menujú ho „vták Ruk“, iného mena nemá.“

Helcnka načúvala bez dychu. Oh, to bolo krásne!

„No — a — tatko? Teda to nie je rozprávka?“

„Počkaj, uvidíš! Nedávno badatelia prišli na Madagaskar. Na južnej strane ostrova, kam ešte cudzinci neprišli, domorodí obyvatelia im rozprávali o ozrutnom vtákovi, ktorý žil ešte za ich starých rodičov. Presne ho aj popísali; podľa toho musel sa podobáť najskôr pštrosovi — len musel byť dva tri razy väčší. Cestovatelia to pravda neverili,



ale domorodci povedali: „To je jednak len pravda“ a odbehli. Zakrátko sa vrátili a priniesli vajce, ktoré bolo oveľa väčšie ako naša polievková misa. Neskôr ho aj premerali — vmestilo sa do neho asi desať litrov. Badatelia zakúpili vajce za sklenené perly a pestré látky a priniesli ho do Európy. Tu sa vedci vydali na Madagaskar, kde našli nielen celú hľbu takých vajec, ale aj skoro všetky kosti toho vtáka, takže zostavili aj jeho kosť. Bol asi šesť metrov vysoký a ukázalo sa, že sa musel podobáť pštrosovi. Teda Marco Polo vôbec necigánil. Medzitým dokázali, že aj všetko ostatné, čo popísal v svojej knihe, bolo doslova pravda. Bol vôbec veľmi nadaný spisovateľ a ľudia mu krivdili, keď ho prezývali „Il'millione“.

„A s tými slonmi? Aj to bolo pravda?“

„Teda —“ riešil otec, „s tými slonmi to nebude sväté Písmo, lebo na Madagaskare nežijú sloni, ktorých by vták Ruk bol mohol dvíhať a potom púšťať na zem. Ale nie je naskrze samozrejmé, keď sa vytvorila rozprávka o vtákoví, ktorý bol tak veľký, že by bol uchytil aj našu strechu?“

Veru, pravdepodobne nevedel lietať. Ani pštros nelieta. Ale preto skutočnosť je podivuhodná. Co myslíš, ako by sme boli pochodili, keby sme pred šesť sto pädesiat rokmi rozprávali Benátčanom, že časom budú vzducholode, ktoré vynesú do vzduchu aj šesť slonov? Boli by nás prezývali nie „Il'millione“, ale „Il'milliarde“.





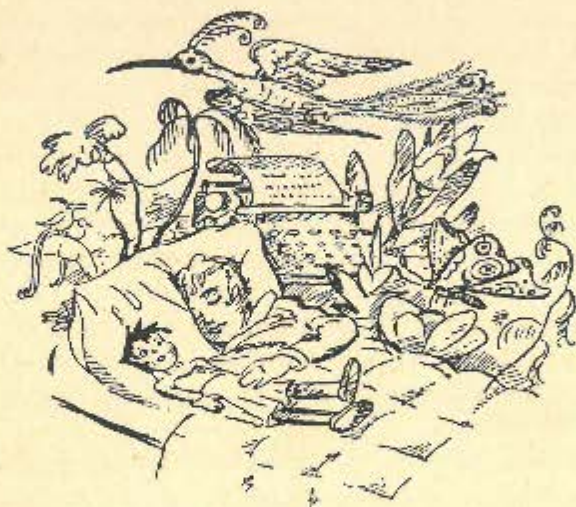
Helenka už ani nevedela, či sní, či bdie. Pritisla sa k ot-  
covi a zdalo sa jej, ako by nie otecko hovoril, ale hlas, ktorý  
predtým začula. Otec videl, ako sa jej očka pomaly zatvá-  
raly, objal ju a riekol:

„Teraz si Helenka zacestuje do ríše snov. Tam je ešte  
krajšie ako na Madagaskarc, to je jediná zem, kde všetky  
naše prania sa splnia.“

Vyniesol ju do izbičky, hneď vedľa spálne rodičov.

„Dobru noc, slečinka. Pomodli sa za mamičku!“

Helenka ešte počula, ako sa otec dole prechádzal po izbe,  
potom sa dal písať na stroji. Nevedela, kedy prestal písať,  
lebo hneď tuho zaspala.



## *Helenka dúfa*

|| Dni sa mŕňaly. Helenka mala veľa roboty. Väčšinou už bola hore, keď ju oŕko zdola volal: „Helenka — pod uŕ!“ Ale Helenka sa tak rada eŕte trochu vystierala v postielke. Keď priŕla dole, mala uŕ prichystané na stole kakao, chlieb natrený maslom a druhý zabalený uŕ mala pripravený do ŕkoly. Ráno a veĕer si vŕdy sami pripravovali jedlo. Pani Slaninková, posluhovaĕka, priŕla iba o jedenástej a odiŕla uŕ o druhej. Vymetala len tak od buka k buku, uvarila obed zas len tak povrchno, lebo varila stále to isté. Potom umyla riad, nakoľko jej ĕas dovolil, ale veľmi ĕasto odbehla z práce do izby pozreť na hodiny, ĕi eŕte nie sú dve. „Jaj Boŕe“, hovorila uŕ o tri ŕtvrte, „uŕ musím domov —“

Na jar a v lete po raňajkách sa Helenka vŕdy preŕla s otcom po záhrade, aby videli, ĕo tam nového. Vŕdy bolo ĕosi nového a zavŕe bývalo toľko novôť, ŕe Helenka musela vziať nohy na plecía, aby nezmeŕkala do ŕkoly. Ale teraz bolo v záhrade iba suché listie na zemi a holé vetvy sa vypínaly do neba.

Otec ju odprevadil aŕ k záhradným dvierkam, kde stával, aŕ kým nezaŕla za zákrutku, kde mu eŕte raz zaký-



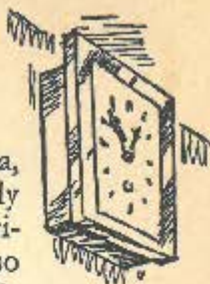
vala. Mnoho ráz, keď zabehla o kúsok ďalej, vrátila sa, aby uvidela očka, a bola veľmi sklamaná, ak dvierka boli privreté a otca tam nebolo. V poslednom čase sa zavše prihodovalo, že ešte tam stával. Ruku mal na kľučke a pozeral so sklonenou hlavou, ako keby rozmýšľal alebo bol smutný. Nezbadal ani, keď mu Helenka zakývala. Najradšej by bola bežala zpiatky, ale to nešlo, potom by naozaj prišla neskoro.

O jedncj hodine Helenka prišla zo školy domov. Chytro zjedla obed pani Slaninkovej a všetci boli radi keď odchádzala s čiernou kapsou, ktorá bola prázdna, keď prišla a nápadne plná, keď odchádzala. Potom otec sa pohodlne rozťahol a povedal: „Konečne sme sami!“ Kedysi sa slávnostne zaviazali, že dom a záhradu udržia vždy v takom poriadku, ako keby drahá maminka tu bola. Po náhlom odchode pani Slaninkovej tu nebolo nijako útulne. Pokrovec bol nakrivo, stoličky boli pri stene, metla a lopatka na pohovke, v spálni skrine otvorené, na umyvači mydlo vo vode a v kuchyni boli mokré nože, ktoré hneď hrdzavely. V umytých šialkach bývala vrstva tvrdo prischnutého cukru. Hotový zázrak, ako sa razom všetko premenilo, keď sa obaja dali do roboty.

„Znamenitá vec, že máme pani Slaninkovú“, povedal otec. „Keby bolo vždy všetko dokonalé, nemali by sme ani takej radosti z poriadku.“

Nestarali sa ani o hodiny, ktoré i tak rýchlejšie utekaly, ako im bolo milé. Až keď skončili domácu prácu, začala ich vlastná.

Helenka sadla za svoj malý stôl a písala školské úlohy. Otec študoval hrubé knihy alebo sedel za písacím stolom a pracoval.



Helenka rátala: sedemdesiat tri menej dvacať jeden a pol — — — Poslinila si trochu ceruzku a pozrela von oknom. Čísla ju nezaujímal. Na ncbi výsledok veru ne-našla, nebo bolo šedivé a bez obláčikov ako včera. Ale čo robiť, úlohu dopísať musela. Teda sedemdesiat tri menej dvacať je pädesiat tri — — a menej jedno je pädesiat dva — a menej polovica je pädesiat jedna a pol. Chvála Bohu, to bol už posledný príklad. A teraz prišlo čosi iného. Pán učiteľ Nosák to menoval úsudkovým počítaním.

„Ak vták preletí za päť minút dva kilometre, koľko preletí za dve hodiny?“

„Ak vták preletí — — ak vták preletí — —“

Helenka videla vtáka. Vyletel rovno ako svieca a letel — a letel. Letel na juh — veď bola jeseň a vtedy vtáci letia do južných krajov. Vták letel a Helenka letela. Nevidela už ani dom ani záhradu. Les zmizol. Polia utekaly — ďaleko od nej — dozadu. Aj oblaky zmizly, nebo bolo zlaté, zem bola belasá, more — leteli nad morom. Na juh — na juh. Otec povedal, že Madagaskar leží na juhu. Videli pod sebou lodky s bielymi plachtami, ktoré sa tiež plavily na juh, ale zostaly za nimi a zdaly sa im vždy menšími. Ružový oblak plával hlboko na horizonte. Oblak rástol. Bola to hora — uprostred mora. Vták sa dal spievať a Helenka bola taká šťastná, že mala slzy v očiach. Biele vlny prskaly, palmy sa skláňaly po vetru a na brehu stál zámok — zámok kráľovny Ranavalony. „Ostrov“, jasala Helenka a vták spieval: „Madagaskar! Mada — gaskar!“

Áno, Helenka prišla s vtákom až na Madagaskar, ale veru nevypočítala pánu Nosákovi, koľko kilometrov urobili za dve hodiny.

Keď sa stmievalo a Helenka šťastlivo skončila boj s kilo-



metrami, otec sňal okuliare a trel si oči. Potom zavrel svoje knihy a sadol na pohovku.

„Hotové, slečinka?“

„Už dávno“, povedala Helenka, hoci ešte v duchu sa zamestnávala s vtákom.

„Tak poď a sadni ku mne.“

Oprela otcovi hlávku o plec a potom obaja snili s otvorenými očami.

Po chvíli otec povedal:

„Helenka, maminka ťa bozkáva.“

„Bol si u nej?“ pýtala sa Helenka prekvapene. Prvý raz sa stalo, že ju nevzal so sebou.

„Áno, včera som bol u nej. Preto som prišiel tak pozde domov. Dlhو sme sa shovárali. Hovorili sme o tebe, dieťa. Rozprával som mamínke, ako statočne mi pomáhaš, aká si milá a rozumná a ako pekne gazdujeme. Veľmi sa potešila. Povedala, že sa cíti tak dobre, že by mohla ísť práve tak domov, ako do sanatoria.“

„Oh!“ zvolala Helenka. „Kedy príde maminka?“

„Nepríde“, povedal otec a zatriasol smutne hlavou. „Ešte nemôže prísť. Keď sme o tom hovorili, lekár prišiel. Opýtal som sa ho, čo na to povie, či už maminka môže ísť domov. Nato sa najedoval, aby sme vraj ďakovali na kolenách Bohu, že je tak, ako je. Mohlo byť oveľa horšie. Doma jednak len nemožno ju ďalej tak liečiť a opatrovať, ale v sanatoriu sa vraj maminka úplne zotaví, za to mi už predom ručí. Ale musíme byť ešte začas trpeliví. Pomysli si len, Helenka, aká to radosť, že maminka zas ozdravie.“

„Veď áno — “ povedala Helenka, „ale kedy to bude? To trvá už strašne dlho!“

„Nikdy vopred nevieme, ako dlho to potrvá, dieťa.

Azda ani nie dlho, ak maminka trochu pokročí v liečení. Ale ešte ma tlačí čosi, o čom som s maminkou nechcel hovoriť, aby som ju neznepokojil a o čom sa musím s tebou poshovárať ako so svojou gazdinkou, pred ktorou nechcem mať tajností. Vieš, dieťa drahé, že nemocnica a lekár nás veľa stály, sanatorium bude, pravda, ešte viac stáť — maminka musí mať všetko, čo potrebuje. Ale teraz už nemáme vôbec peňazí!“

„Nemáme?“ zvolala Helenka nalakane, ale potom hneď skočila, odbehla a vrátila sa s rozžiarenou tváričkou: „Tu máš moje ušetrené peniaze, sto šesdesiat korún pädesiat halierov dokopy, presne som si to napísala!“

Otec ju pobozkal. „To je naozaj pekné, že ich chceš obetovať, ďakujem ti pekne, ale radšej sa ich nedotknime. Nestačia nám, dieťa drahé, potrebujeme viac.“

Helenka si schovala peniaze a vrátila sa zronená. Ak je už aj sto šesdesiat korún pädesiat halierov málo, musí byť naozaj veľmi zle.

„Vieš, Helenka, vec sa má tak,“ pokračoval otec, „že prv sme neboli tak chudobní. Ale po vojne a po tých búrlivých časoch stratili sme svoj majetok, ako toľko iných ľudí. Vieš prečo, že predtým som bol na veľkých výskumných cestách a písal knihy o nich. Ľudia knihy kupovali a mali sme sa tak dobre, že sme si kúpili aj tento domček so záhradou. Ale v dnešnej kríze ľudia nemajú peňazí na knihy. Ale nielen to — keby som napísal nové knihy, zarobil by som ešte vždy dosť. Ale pre nové knihy musím sa dať aj na nové cesty. Také cesty by aj dobre zaplatili, dokonca mi už aj ponúkli také voľačo. Ale keby som odcestoval, kto by sa staral o túto malú Helenku?“

Helenka všetko hneď nechápala, ale cítila, ani keby ju



čosi dusilo. Teraz už vedela, prečo otec stával vždy taký zamyslený pri záhradných dvierkach. — Otec chcel odísť od nej. Myslela na to, ako jej bolo včera, keď sama čakala na neho v tichosti a vo tme. Spamätala sa. Pri tom oči sa jej naplnily čímsi, čo zatienilo otca a všetko okolo nej. Ale ako včera prišiel spasný hlas z radia, aj dnes jej prišlo čosi spásiteľného na um.

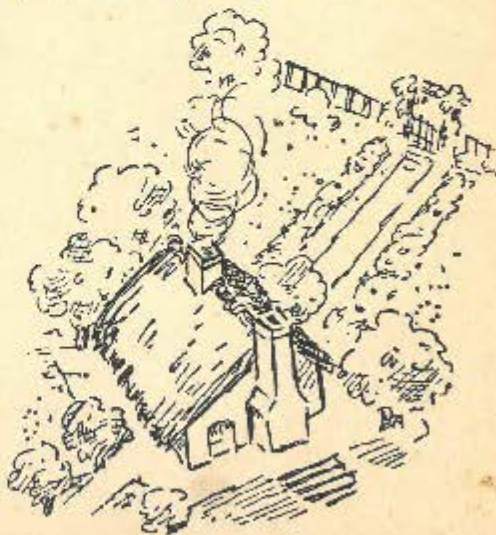
„Pojmi ma so sebou“, zvolala hlasne a vzrušene. „Vziať ťa so sebou — vziať ťa so sebou?“ Otec vstal a chodil hore dole po izbe. Chvála Bohu, nepovedal hneď nie, ako sa obávala. Teda ešte bola nádeja?

„Pojať ťa so sebou — nuž dieťa — bojím sa, že to nepôjde. Moje cesty nehodia sa pre deti. Ale veď nezostaneš sama v dome. Pravda, nemáme nijakej rodiny, kde by sme ťa nechali a niekoho cudzieho tu nechať s tebou doma tiež nechcem. To by veľa stálo a nemal by som spokojnej chvíle. Kto vie, ako by si žila, keby ma tu nebolo. Ale na vidieku jesto toľko krásnych škôl — internátov — a tam je krásne. Tam sú aj milé deti — všetko dobrí priatelia — samé hry, — šport — výlety — tak dobre sa ani doma nemáš.“

Helenka iba triasla hlavou. Už ani nezadržala slzy. „Pojmi ma so sebou“, povedala ešte raz ticho a prosiac, potom zahrabala hlávku do uhla pohovky a dala sa plakať, až sa jej tielko chvelo.

Otec ju vzal na ruky, vyhladil jej vlásy z tváříčky a povedal:

„Ale ale Helenka, veď to všetko robíme iba pre zdravie svojej drahej mamičky. Nato musíš myslieť, čokoľvek sa stane. Dnes



sa už v ničom neshodujme a už sa ani o tom neshovárjame. Ktože vie, čo bude zajtra?“

Pozrel na hodiny. „Hcj, osem hodín! Či dncs ani nedostanem čaj? Ale teraz už chytro, gazdinka.“

Toho večera Helenka ešte nespala, keď otec prestal klopať na písacom stroji. Keď otec prešiel vedľa jej otvorených dverí do spálne, zbadal, že ešte nespala. Vstúpil do izby a sklonil sa nad ňu. Helenka objala otca pevne okolo krku a povedala: „Tatuško, pojmi ma so sebou!“

„Azda áno, Helenka. Celkom — celkom nemožné to nie je. O tom musíme ešte veľa, veľa rozmýšľať, ba aj maminka má k tomu slovo. Ale ak teraz nebudeš spať, viac o tom nehovoríme.“

V pološere nevidel, aké veľké holly Helenkine očka a že tieto očka aj v pološere všetko videly.





## *Helenka nedúfala nadarmo*

Hneď druhý večer ešte pred rozsvietením otec povedal Helenke: Divné, ako málo kníh je o Madagaskare, hoci to musí byť čudný a krásny ostrov. Rastliny, zvieratá a ľudia sú tam naskrze iní ako v druhých zemiach. Svojimi fantáziami o tomto ostrove si ma úplne nakazila. Veľmi rád bych som ta šiel a napísal knihu o Madagaskare. Pomysli si len, — tam niet ani divých zverov ani zlých ľudí. Aspoň ludožrútov nie. Inak teda akíste nebudú tak strašne dobrí. Niet tam ani púšti, kde by človek zahynul smädom, ani stepí, kde by človek zomrel hladom. Bez veľkého nebezpečenstva možno vniknúť skoro do všetkých častí ostrova. Helenka, Helenka — ak sa my raz vypravíme na Madagaskar, to bude tvoja zásluha a vlastne mal by som ja povedať: Vezmi ma so sebou!“

Helenka lietala medzi nádejou a strachom a jej srdce klopalo tak silne, že ho temer počula.

Otec pokračoval:

„Akože sa to vlastne stalo? Ktosi hovoril kdesi o Madagaskare. Nevideli sme ho a nevieme nič o ňom. Jeho hlas prišiel z prístroja k tebe do izby. Od toho času neodíšiel,

z teba prešiel na mňa a teraz žije v nás dvoch. Z našich myšlienok môžu byť činy — azda aj ozajská cesta, a z cesty zas náš osud. Vrátime sa, zarobíme si, prinesieme maminku domov a keď vonku v záhrade bude jeseň, my traja budeme najšťastlivejší ľudia na svete. Čítala si už niekde takú krásnu rozprávku?”

Helenka nevedela odpovedať. Ani na Vianoce, keď zacementujú, dvere sa otvoria a vianočný strom žiari v celej svojej kráse, človek nevie hovoriť.

Od tej chvíle otec písal každý deň veľa listov. Nosil si knihy a potom ich vracal. Čítal anglické a francúzske noviny, študoval mapy a ukazoval Helenke, kde leží Madagaskar a ktorými zemami sa človek ta dostane.

Chodil často aj sám za mamičkou do nemocnice a vracal sa zavše neskoro. Ale Helenka sa už nebála, keď ho vyčakávala. Boly dve Helenky, jedna chodila po dome, upratovala, chystala večeru a prestrela stôl, druhá zas cestovala po zemi a po mori. Obe Helenky si veľa nahovorily a hodiny musely byť pobláznené — tak utekaly, že im ani nestačily.

Keď Helenka bola v nemocnici, pozdalo sa jej, ako keby maminka bola nápadne premenená. Neodvrátila od Helenky oka ani na chvíľku a svicrala ju vždy do náručia. Keď čas návštevy prešiel, rozlúčka bývala vždy ťažšia a smutnejšia. Matka hladkala otcovu ruku a držala Helenku pevne, ako keby ju ani pustiť nechcela. Na celej ceste domov otec išiel s Helenkou nemo a smutne. —

Ale hlas v nich samých — madagaskarský hlas — neumíkol. Každým dňom bol silnejší a zreteľnejší.

Raz otec vzal Helenku do zoologickej záhrady a ukázal jej muny, ktoré pochádzajú z Madagaskara. To byly pekné



zvieratá. Boly tam hnedé, červené, popolavé munny, ale najkrajšie boly čierne a biele. Maly zlaté oči a ligotavý kožuch ani hodváb. Otec povedal, že za krátky čas tak skrotnú, že zabehnú za svojim pánom pri najmenšom nebezpečenstve a zachytia sa ho pevne na krku oboma nohami. Helenke sa zapáčily na prvý pohľad.

Doma bolo vždy nápadne mnoho listov pre pána dra Richarda Javorského — tak sa otec menoval.

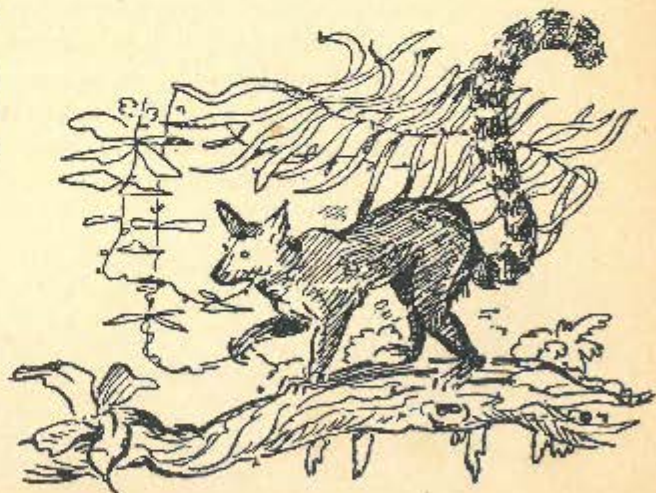
Keď ich prečítal, chodil veľkými krokmi po izbe. Helenka ho už poznala. Keď tak chodil po izbe, všetko možné bral do rúk a zas položil, zastal pri okne a klopkať po okennici alebo ju pohladkal po vlasoch bez slova, vždy sa stalo čosi. Ale vedela aj to, že netreba sa vypytovať. Z takej odpovedi by ani tak nezmúdrela. A teraz ešte otec sa dal aj spievať — nie dajako poriadne, bolo to skôr mrmlanie — a nato aj písal. To už vedel lepšie: Hvizdal krásne. Helenka poznala pieseň: „Styri kozy, piaty cap.“ Na konci to znelo vždy veľmi vsclo. Helenka si urobila do sošitu atramentovú škvrnu a ťahala ju do dĺžky, až sa podobala Madagaskaru na mape. Potom pokusila sa škvrnu vymazať a chytró zavrela sošit, keď otec pozeral ponad plecia.

Keď sa stmievalo, sadla na pohovku a čakala. Vedela už naisto, že dačo je nového. Napokon aj otec usalašil sa na pohovke. Teraz sa Helenka všetko dozvie.

Aj sa dozvedela.

„Helenka — vec je už tak ďaleko!“

Helenka tu sedela s otvorenými ústami a čakala, ale dlho sa ničoho nedočkala.





Keď už nemohla vydržať, nsmelo sa opýtala:

„Ako ďaleko? — Povedz chytro!“

„Tak ďaleko, že už len odcestovať môžeme.“

Helenke bolo ako v plavárni, keď jej voda siahala až po prsia a nakoniec sa odhodlala odraziť od schodov.

„A teraz pozor, slečna badateľka, musíme sa poshovávať o vážnych a dôležitých veciach. Keď niečo nerozumieš, pýtaj sa ma.“

„Vždy všetko rozumiem, čo hovoríš,“ tvrdila Helenka s veľkou istotou.

„Teda — pozoruj: môj nakladateľ — čiže pán, ktorý tlačí moje knihy, predáva ich a dáva mi za ne peniaze — súhlasí s cestou na Madagaskar. Zaplatí za knihu, ktorú napíšem, čiastku dopredu. Aj niekoľko časopisov platí predom za zprávy, ktoré im pošlem. A teraz príde dačo, na čo som vôbec nerátal. Istá anglická firma ma po-  
verila, aby som pátral po akomsi druhu kaučuku, ktorý sa nachádza iba na Madagaskare a prevezme za to väčšiu čiastku cestových útrat. Vieš, čo je kaučuk?“

„Pravdaže“, povedala Helenka. „Kolesá na aute.“

„Dobre“, povedal otec. „Znamenite. Ale ani na Madagaskare kolesá nerastú hotové na stromoch, ale kaučuk sa vyskytuje v podobe šťavy v určitých stromoch a popínavejších rastlinách. Zo šťavy sa práve vyrába, ako neskôr uvidíme. Štáva sa podobá bielymu mlieku — ako keď rozložíme púpavu.“

Helenka prikyvovala veľmi rozumne a pomyslela si namnohéškvyny, ktoré si púpavou porobilapošatkách.

„Túto šťavu lisujú a spracujú na kúsky, ako tvoja guma, ktorou si práve teraz vytierala celú dieru v svojom sošite.“





Helenka sčervenala. Otec videl všetko — aj keď hvizdal.  
„Teda mali by sme vyhľadať v pralesoch na Madagaskare tieto kaučukové stromy a popínavé rastliny a na stromoch uvidíme muny, aké si videla dnes, dobre?“

„Výborne!“ povedala Helenka.

„Doteraz je všetko jasné. Peňazí by sme mali aj pre mamičku aj pre svoju cestu. Nemusíme vziať ani tvojích stošesdesiat korún pädesiat halierov zo sporiteľne. To by bolo najdôležitejšie, ale teraz príde najvážnejšie. Uvážila si si, Helenka, čo znamená náš odchod pre maminku? Ako bude túžiť za nami, ako sa bude strachovať o nás? Taká cesta nie je nikdy bez nebezpečenstva? Človek ochorie. Loď sa potopí. Vichrica môže sa rozpútať v pralese a vyvrátené stromy nás zabiť. A pomysli si — keď už musím odcestovať, — aká by to bola potecha pre maminku, keby si bola niekde v internáte a v škole a keby ťa zavše videla. Nie je práve nezbytné nutné, aby desaťročné žiačky cestovali na Madagaskar.“

Helenka bola v pomykove. Čosi jej stislo srdce, keď si pomyslela na matku. Ale hlas v nej nechcel mlčať: „Madagaskar — ostrov pohádkového vtáka Roka — — —“.

„Ale maminka je statočná. Myslí viac na teba ako na seba. Z hlbokej lásky k tebe ťa púšťa, aby si zažila najkrajšiu pohádku — aby si uvidela šíry svet, aký je v skutočnosti. Za to musíš byť svojej matke celý život vďačná. Viac odvahy treba tomu, kto zostáva sám doma, ako nám dvom, ktorí ideme spolu do sveta.“

Helenka prisľúbila. V poslednom čase zavše pocítila, že radosť nikdy neprichádzala bez bolesti.

„A teraz“, pokračoval otec, „uzavreme spoločný dohovor. Dohovor by bol takýto:

1. Pán doktor Richard Javorský pojme slečnu Helenku Javorskú so sebou na Madagaskar a matka dá dovolenie na túto cestu.

2. Slečna Helenka Javorská sa zaviazala čestným slovom, že po ceste bude pozorovať na seba, bude opatrná, ako má byť rozumný človek, hoci je len desaťročný. Musí sa usilovať zo všetkých síl o to, aby nebola nikdy nemocná a musí každú chvíľu myslieť na to, že zdar a uskutočnenie cesty závisí na spomínaných nádejach a z veľkej časti na statočnom, múdrom a náležitom držaní podpísanej slečny Helenky Javorskej.

Pán Boh nám pomáha.

Otec podal Helenke ruku. Jeho stisnutie cítila po celom tele.



## *Helenka balí*

Teraz všetko išlo veľmi chytro. Otec bol mnoho v meste a keď prišiel domov, mal vždy hŕbu balíkov. Ale to boli len najmenšie. Vozy zastaly pred bránou a priniesly viac balíkov, raz dokonca dve vrecia a štyri debny. IV

Otcova spálňa bola preplnená balíkmi a pani Slaninková behala okolo nich a strkala prsty cez diery v papieri, aby nahmatala, čo tam je. Alebo aj dvíhala balíky, aké sú ťažké. Ale to jej nepomohlo, lebo otec jej prísne zakázal niččo rozbaliť. Aj Helenka mu musela prisľúbiť, že vecí sa teraz ešte nedotkne a že nepovie nikomu o cestovných plánoch. Človek sa nemusí chvastať takými vecmi, povedal. Keby niečo prišlo do toho, darmo by sa im potom posmievali. A teraz ani nemali veľa času zastaviť sa s ľuďmi na všetkých uhloch a odpovedať na zvedavé otázky.

„Vieš, Helenča,“ povedal, „urobíme to tak. Keď deň odchodu bude presne určený, poshováram sa s pánom správcom a s triednym učiteľom. Potom sa rozlúčiš so školou a pomôžeš mi zabaliť. Niekoľko dní pred odchodom povieme všetko pani Slaninkovej, a to je práve toľko, ako keby sme to napísaly do všetkých novín“.

Helenka sa teda len motala po dome a opatrovala svoje veľké tajomstvo. Čudovala sa iba, že na nej nikto nič nezbadal. Či mala len takú tvár ako každý iný, kto necestoval na Madagaskar?

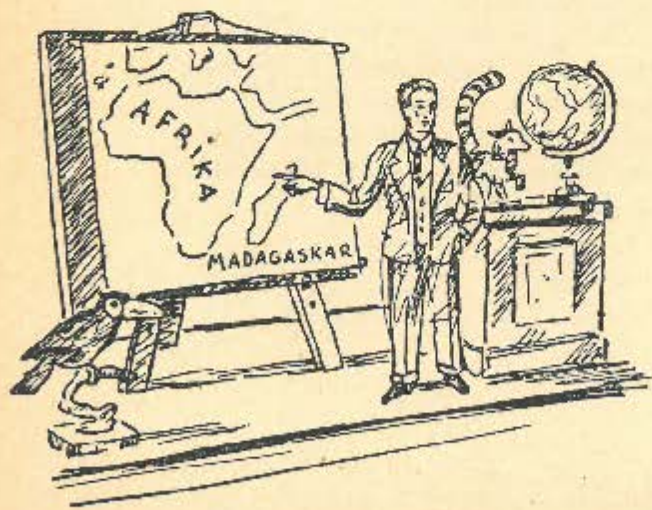
Sedávala jako obyčajne s Marienou, Katušou a Vierou v jednej lavici v škole, ale zavše jej bolo, ako by tam ani nepatrila. Jej priateľky tam budú ešte sedieť, keď Helenka sa bude prechádzať na južnej polovici zemegule. Azda pán učiteľ bude v občianskej náuke rozprávať práve o Teltovskom kanále, keď sa Helenka poplaví cez Suezský prieplav do Červeného mora.

Až raz prišiel deň — a to oveľa chytrejšie, ako Helenka očakávala — keď pán učiteľ Nosák povedal na konci hodiny:

„Zostaňte tu ešte chvíľku, deti, poviem vám čosi. Všetci máme radi Helenku Javorskú a poznáme ju už štyri roky. Ale dnes si ju pozrime ešte raz veľmi dobre, lebo dnes je posledný raz v škole. Jej otec berie ju so sebou na ďalekú cestu do Afriky na Madagaskar, ktorá potrvá azda celý rok. Ukážem a vysvetlím vám, kade pôjdu a Helenka mi slúbila, že nám pošle, odkiaľ len môže, niekoľko karát.

Taká cesta je veľké šťastie, ktoré sa zriedka prihodí deťom vášho veku, lebo tam človek skúsí viac, ako možno sa naučiť v akjkoľvek škole. Pán doktor Javorský napíše

knihu o svojej ceste, takže neskôr môžete prečítať, ako tam je, kam teraz Helenka cestuje. V duchu budeme Helenku stopovať a v srdci si ju ucho-





váme v láske. Prajete jej a jej otcovi príjemnú cestu, podajte jej ruku a povedzte: „Do videnia, Helenka.“

V triede bolo ticho ani v kostolc — ale nie dlho, lebo zakrátko šum nastal a všetci sa tlačili k Helenke. Každý sa čosi pýtal: či tam sú lvi, tigri a sloni? Juro Verný si ždal, aby mu Helenka priniesla opicu, Uršula Wartenbergová si želala malého krokodíla do akvária. Ešte dobre, že všetky otázky boli naraz — ale na nijakú Helenka nevedela odpovedať. Srdce jej bilo až v krku. Chcela sa smiať, ale očká sa jej naplnily slzami. Razom len mala nesmierne rada školu, pána učiteľa a všetky deti — ako ešte nikdy. Ešte aj Miša Končeka, ktorého prezývali Koníčkom a s ktorým sa ešte včera poriadne pobila pre akúsi farbistú ceruzku.

„Do videnia — do videnia,“ lúčenie nemalo konca ani kraja, napokon pán učiteľ položil jej ruku na plece a povedal:

„Poď, Helenka, musíme ísť za pánom správcom.“

Ľišli po chodbe a pädesiat párov chlapčenských a dievčenských nôh kráčalo za nimi.

„Helenka — Madagaskar. Madagaskar — Helenka,“ znelo ustavične v hluku a vo vrave po chodbách.

Pred správcovými dverami Helenka sa obrátila ešte raz a zakývala oboma rukami. Potom pán učiteľ ju pustil do dverí a priatelia štyroch dlhých školských rokov zostali za ňou.

V miestnosti videla pána správcu, všetkých učiteľov a učiteľky a svojho otca medzi nimi.

Potom aj pán správca povedal pár srdečných slov, vraj sa teší, čo všetko Helenka tam uvidí a skúsí, ale lúčenie je jednako ťažké, lebo keď sa Helenka vráti, to už nebude tá istá Helenka. Po ročnej ceste po svete bude to celkom nový človek.

„Ale kto je dobrý človek, Helenka,“ pokračoval, „ten aj všetko nové prevedie na dobré. Poznáme ťa a nebojíme sa o teba. Sme na to pyšní, že práve z našej školy odchádza dievčatko do širého sveta. Spomeň si na nás niekedy a vráť sa zdravá a veselá, aká si odišla.“

Každý jej povedal ešte pár úprimných slov a otec im ďakoval za námahu, ktorú mali s Helenkou — najmä pánu Nosákovi, ktorý jej bol štyri dlhé roky triednym učiteľom. Potom odišli. Keď kráčali po ulici, ktorá bola tichá a prázdna v jesennom slnci, Helenka si uvedomila, že veľký zázrak, ktorý očakávala, naozaj a vážne prišiel.

Doma nevedeli sa vyčkať odchodu pani Slaninkovej: Potom vrazili do otcovej spálne.

„Najsamprv veľké balíky,“ povedal otec. Odmotali špagáty a hnedý baliaci papier. Zočili hneď štyri celkom nové bledopopolavé lakované drevené kufre. Na každom bola namalovaná biela páska po dĺžke aj po šírke a v prostriedku stálo bielymi literami:

R. J. 1, R. J. 2, R. J. 3 a na poslednom H. J. 4.

„Čo myslíš, čo značí H. J.?“ pýtal sa otec.

„Helenka Javorská“, odvetila malá cestovateľka vrúcne a pohladila svoj kufor.

„Zdvihni ho a otvor“, povedal otec.

Kufor bol zázračne ľahký a keď ho otvorila kľúčikom, ktorý bol uviazaný na rukoväti, lesklo sa vnútri ako striebro. Celý bol vybitý hliníkom a otec vysvetlil, že rozmery a váha každého kufra sú vypočítané pre nosičov. Domorodci nosia také bremeno alebo na hlave, alebo uviažu dve spolu na palicu, ktorú dvaja nesú na pleci.

„A keď raz kufor spadne do vody, čo sa príhodi skoto na každej takej ceste, potom pekne pláve, lebo voda doň

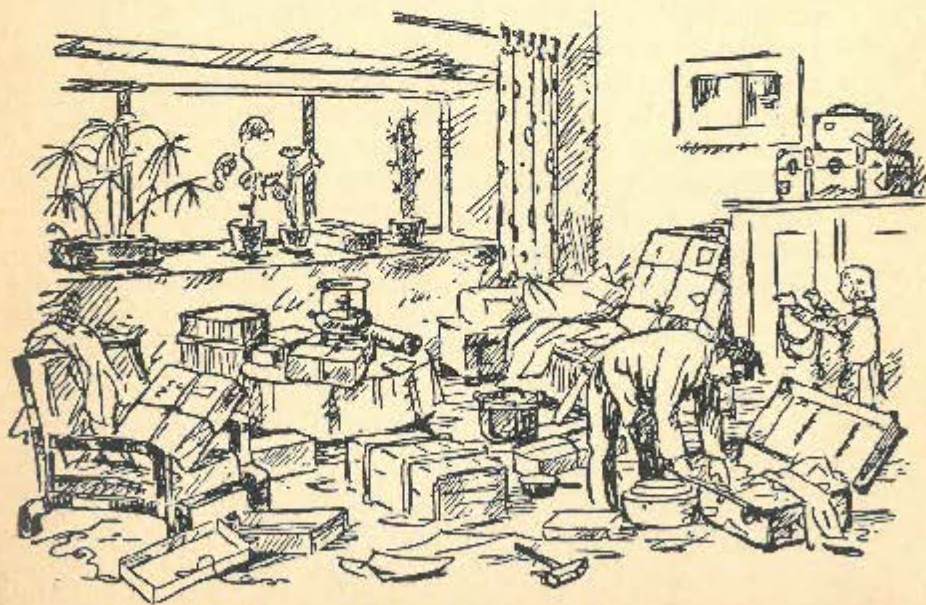


nevnikne, tak dobre naň vrchnák prilieha. Podľa bielej pásky poznáš naše zavazadlá ihneď z celej hĺby. Teraz otvorme R. J. 1.“

Helenka ani neverila svojim očiam, tak sa všetko tam ligotalo. Boly tam hrnce na varenie, misy a tanierce, šálky a poháre, jedno vždy menšie, aby zapadlo do druhého. Bola tam aj palacinkáreň s pohyblivou rukoväťou, krabice, lyžice, nože, vidličky a mlynček na kávu. V osobitom oddelení byly farbisté prikrývky, ručníky a uteráky. Helenka ako gazdinka bola očarená. Ako tak všetko rozbalovala, otec otvoril hnedé plátené vrece a vyťahoval rozličné predmety z dreva a z kovu. Za neuveriteľne krátky čas v prostriedku izby stál stôl a dve skladacie stoličky. Otec prestrel stôl farbistou prikrývkou, postavil taniere, hrnceky, priložil lyžice, vidlice a nože vedľa nich a povedal:

„Prosím pekne, sláčna Helenka, ráčte sadnúť za stôl!“ Ponúkol jej svoje rameno a zaviedol ju slávnostným pohybom na stoličku, na ktorej sa znamenite sedelo.

„Vidiš, Helenka, pri tomto stole budeme celý dlhý rok doma. Bude stáť na brehu mora, v pralese, pri rieke, na lodke a v chatrči domorodcov. Naši nosiči budú variť na



otvorenom ohni ryžu a kuru alebo rybu. Toho je v tropických krajoch všade ľľba, z toho možno dobre žiť. Miesto múčnika budeme mať ovocie, ktoré prekrásne vonia a chutí, že si to ani predstaviť nevieš a v týchto pekných nádobách budeš variť kávu. A keď budeme unavení — pozri len — — —“

Otvoril druhé vrece a za niekoľko minút pekná posteľ bola prichystaná. Bol v nej tenký, veľmi mäkký matrac, snchobicly, pápcrný vankúš a nad postelou baldachýn z hustej sieťi proti muchám. Otec odhrnul sieť a povedal:

„Ráče si odpočinúť, milostivá slečna.“

Helenka vliezla do postele a vystrela sa. Odpočľvala ako v Abrahamovom lone. Otec ju prikryl prikrývkou z veľblúdej srsti, ktorá bola ľahká a mäkká ako páperie, potom sieť utiahol a zastrčľl konce dokola pod matrac. Helenka sa cítila ukrytá ani v malom domku a najradšej by tam bola zostala.

„Ešte jedna taká posteľ je tu v pytľi a to so všetkým čínom sa vmestľ do jedného kufra.“

Netrvalo dlho a Helenka sa naučľla všetky veci skladať. To bola detská hra, ľahká a samozrejmä. Všetko rozložľla, zabalľla a zas postavľla. Takých krásnych hračiek ešte nikdy nemala. Aj s kuchynským kufrom si chytro poradľla a otec povedal, že jej dáva tento kufor na starosť, aby nikdy nezabalľla niečo, čo nie je svedomite vyčistené a musí presne dbať na to, aby každá vec mala svoje miesto, lebo v tom domorodci nie sú veľmi spoľahlivľ.

V kufri R. J. 2 bolo ešte osobitné oddelenie, cestovná lekárnička s tajomnými fľašami a krabicami. Okrem toho bolo tam miesto pre vedecké pomôcky, mapy a knihy. Kufor R. J. 3 sa podobal Helenkinmu kufru a boly tam



otcove veci. V ostatných balíkoch boli šaty a bielizeň zo zvláštnej látky, aké ľudia potrebujú v teplých krajocho. Všetky gombíky mali patenty, takže sa ľahko vybraly a zas zapravily bez jediného stehu. Helenka sa za krátku chvíľu obliekla a postavila pred zrkadlo. Na šatoch mala prišité veľké vačky, na nohách silné hnedé kožené topánky.

„Teraz príde hlavná vec,“ povedal otec, „a to gamaše na krútenie. Podľa nich hneď každý pozná, či má do činenia s pohodlným panákom, či s ozajským cestujúcim. Keď krivo sedia, vtedy v pravom smysle slova celý človek je na tom krivo.“ Ukázal, ako sa zamotávajú zdola nahor okolo nohy — nie celkom voľne a nie príťuho. Musela to viac ráz zopakovať, až sa jej to podarilo, ale potom to bol veľmi dobrý pocit, mať nohy v čomsi pevnom, čo jednak len nerušilo pohyby.

„Chýba už len tropická helma. Ale s tým sa nebudeme prechádzať po Európe, kúpime si ju po ceste.“

Helenke bolo ľúto, keď otec zabalil všetky krásne veci do kufra. Potom sa obliekla zas do každodenných šiat. Musela stále dobre pozorovať a keď otec bol hotový, musela zas všetko rad radom vybrať a potom sama zabaliť. Otec nebol spokojný, kým všetko neležalo riadne uložené na pravom mieste. Bolo obdivuhodné, ako otec znamenite balil. Povedal, že kto si nevie gamaše zakrútiť tak, aby sa nešmýkaly a kto nenajde v svojom kufri všetko hneď na prvýkrát, nech sedí radšej doma. Na tom závisí úspech celej cesty.

Nie, Helenka nechcela sedieť doma ani za svet, ale videla, že cestovať sa musí tiež len naučiť.

Bolo už pozde a Helenka bola aj unavená, keď otec postavil na seba hotové zabalené a zavreté kufry a na ne dve

vrecia. Celé zabralo nápadne málo miesta a otec povedal: „Uvidíš, aká to krása, keď človek má iba stôl, stoličku a posteľ a môže sa rozložiť pod každý strom, kde sa mu zaľúbi. Škoda, že to možno len tam, kde sa Pán Boh postaral o kúrenie. Helenka, Helenka — teším sa ako kôň, ktorému otvorila maštálné dvere!“ Zdvihol ju a krútil po izbe. Potom veselo hvizdal.

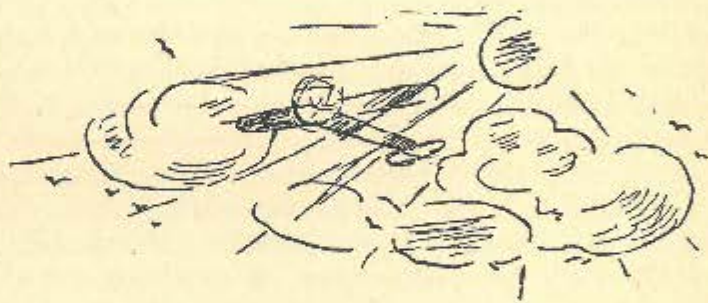
Helenka zbožňovala vždy svojho otca, ale dnes sa jej zdal takým zaujímavým, ako ešte nikdy.

„Kedy cestujeme?“ pýtala sa a zadržala dych.

„Vôbec necestujeme“ odpovedal otec smrteľne vážne.

Helenka otvorila oči a ústa a čakala, že dom sa prepadne s nimi. Ale otec pokračoval pomaly a slávnostne:

„Helenka, my naozaj necestujeme — — my letíme!“ —





## *Helenka letí*

Zavše se stáva, že Pán Boh splní človeku všetky jeho želania. Pravdaže, nemáva to vždy najlepši koniec, lebo všetky želania sú ako aj človek sám, niekedy múdre, inokedy zas hlúpe. Ak si hlupák želá niečo hlúpcho, vyplní sa mu zas len hlúpota.

Už od najstarších dôb človeku nedalo pokoja, že nevedel lietať, i želať si to vždy v každom veku. Keď máme dakoho radi a chceme k nemu, všetko sa nám zdá pomalým, kôň, voz, loď, vlak — ba aj automobil. Preto už aj ľudová pieseň hovorí:

„Keby som bol vtáčkom,  
letel by som za les,  
pozrel by čo robí  
mamička moja dnes . . .“

Pán Boh teda splnil ľuďom toto pranie a urobil ich vtákmi. Dal im krídla, nielen dve, ale keď to je dvojplôšník, aj štyri. A načo má človek krídla? Zas len letí za peniazmi a za mocou, ako kedysi za nimi utekal a cestoval. Ak sa nezrúti, nezáleží, či príde rýchlo či pomaly, stráca azda iba

po ceste možnosť tichého a spokojného šťastia. Málokto na svete si pomyslí na to, že keď lietame, blížime sa trochu k Pánu Bohu, iba keď sme vzdialení od zeme a sme v oblakoch, pochopíme pomaly, kam sme sa dostali.

Našej malej Helenke musí Pán Boh naozaj dôverovať, lebo splnil všetky jej priania a uskutočnil jej sny nielen v hlavných rysoch, ale vôbec vo všetkých podrobnostiach. Ale musíme byť trpeliví až do konca knihy, aby sme videli, či z toho bude čosi múdrcho či hlúpeho.

Ak to nebola práca Pána Boha, musela byť mimoriadna náhoda, že pán doktor Javorský rozprával o svojej ceste svojmu priateľovi, ktorý mal lietadlovú dopravu. Priateľ sa trochu zamyslel a potom sa pýtal:

„Kedy a odkiaľ výdc tvoja loď?“

„15. októbra z Havru.“

„Nechcel by si leteť eroplánom so svojou dcérkou až do Paríža?“

„Čoby nie,“ povedal doktor Javorský bez dlhého rozmýšľania a usmial sa, lebo si pomyslel ihneď na Helenkinho pohádkového vtáka.

„Výborne“, povedal priateľ. „12. októbra je v našom lietadle, ktoré letí do Paríža, niekoľko neobsadených miest. Dve by som vám mohol ponúknuť, ak mi za ne daruješ svoju knihu, ktorú napíšeš o Madagaskare.“

„Dakujem pekne“, povedal natešene doktor Javorský svojmu priateľovi. Potom vzal nohy na plecia a utekal domov, lebo už bolo 8. októbra. Hneď druhého rána poslal kufre a vrecia do Havru ako rýchly tovar a pani Šlaninková sa dozvedala konečne veľké tajomstvo cesty na Madagaskar.

Ale otec sa jednako prerátal, keď riešil, že takto sa celé mesto dozvie, kam cestujú.



Pani Slaninková zamenila Madagaskar so všetkými jestvujúcimi mestami a krajinami, kde boli aspoň dve „a“. Napokon sa rozhodla pre „Malagu“, lebo k tomuto menu ju viazaly príjemné spomienky. „Malaga“ bolo natlačené na fľaši vína, ktorú jej raz dr. Javorský daroval, keď bola chorá. Helenka sa všelijako namáhala, aby ju naučila správne vyslovovať, pani Slaninková zostala len pri svojej Malage. „Čo sa ja budem ondiť, však to oné bolo natlačené na fľaši a čo je natlačené, musí byť pravda.“

Dr. Javorský dohovoriť sa s istými mladými manželmi záhradníkmi, ktoré ešte nemali vlastného bytu, že môžu bývať v domku v jeho neprítomnosti a musia zato záhradu pekne opatriť. Všetko už chceli upratať a urovňať pre ich príchod, ale predtým ešte slávili veselý a zároveň smutný večer.

Maminka prišla na deň domov sa rozlúčiť — až potom ju otec zaviedol do sanatoria.

Malá rodinka bola teda ešte raz pohromade v útulnej izbičke pod lampou. Kvetiny voňaly, víno šumelo v lesklých pohároch. Bol to tichý a pri všetkej bolesti jednak len veselý sviatok. Všetci traja cítili viac ako inokedy, ako sa mali radi a ukázalo sa, že matka bola z nich najsilnejšia. Bola stále veselá a urobila všetko, aby svojim drahým uľahčila rozlúčku. Ale keď potom ráno otec zaviedol matku do voza a Helenka stála pri bránke a kývala jej, odvaha malej cestovateľky bola ďaleko. Bola by dala za to všetky ostrovy sveta, keby maminka bola opäť vystúpila a všetci traja zostali spolu v milom domci. Ešte dobre, že šofér tak hlasne trúbil a nikto nepočul Helenkin plač.

Potom prišla pani Bartošová, pekná mladá zá-





hradnička. Teraz bolo veľa roboty a Helenka nemala času celý deň myslieť na seba. Keď otec druhého dňa sa podvečer vrátil, izby boli naskrze zmenené. Všetky krásne veci, ktoré robily byt útulným, boli opatrne uložené do skriní a priečinkiek. Helenkine bábiky spaly niektoré so zatvorenými, niektoré s otvorenými očkami v priečinkách, otcov písací stroj bol uložený a uzavrený v skrini, a na hladkom písacom stole nebolo ani papierika. Všetko, čo bolo útulné, bolo schované, byt bol opustený a cudzí a Helenke aspoň nebolo ľúto sa rozlúčiť s ním.

Ešte jedna netrpelivá noc, kedy Helenka častejšie pozerala na hodiny, ako pani Slaninková vo dno, ale keď konečne slabé svetlo cez okno oznámilo, že vytúžený cestovný deň naozaj a skutočne nastal, Helenka sa tak potešila, že ešte raz tuho zaspala a zobudila sa iba potom, keď otec stál už oblečený pred jej posteľou. Smial sa a povedal: „Veľmi dobre, ty malý medveď! Budceš znamenite cestovať — kto sa dobre vyspí, vidí svet dva razy tak pekný.“

Skočila s postele ani srnka a zakrátko aj posledné veci zmizly v pekných ručných kufroch. V malom, peknom domci zostaly iba zamknuté skrine a priečinky. Deň bol popolavý. Hmla sa valila, ale Helenku, ktorá sa dobre rozumela do počasia, tenušký závoj nad zemou veľmi netrápil. Jej jasné očka rýchlo odhalily, že nad hmlou čosi sa zaligotalo a naozaj — hore, celkom hore bola dicra, ktorou belasé nebo ju

priateľsky pozdravilo ako by chcelo povedať: „Nezabudni na mňa, Helenka!“ Razom jej prišlo na





um, že za pár hodín poletí do tohoto belasého neba; veru, bolo jej, ako keby sa jej myšlienky už ani zeme nectýkali. Prišiel pán Bartoš, záhradník, s paňou, sedeli spolu za stolom, otec im odovzdal všetky kľúče, auto trúbilo pred záhradnou brámkou, ktosi tisol ruku, vstúpili do auta, kývali, auto sa pohlo — Helenka sa nazdala, že sa jej to ani nectýka. Mala iba jednu myšlienku: „Teraz cestujeme“, a to jej postačilo.

Na letišti Helenka bola v pomykove, ako zdvorilo tam zachádzali s cestujúcimi. Vrátny pri vchode úctive pozdravil a na schodoch pred budovou čarokrásny mladík stál v uniforme pážaťa, ktorý jej pomáhal pri vystupovaní a naťahoval rukou po kufroch. Helenka riešila, že ju tak uvítal a s malou poklonou stisla mu priateľsky ruku, čo sa mladíkovi akiste veľmi zapáčilo. Kým otec ukázal istému pánovi svoj pas a listok na lietadlo, Helenka a páža sa usmievali milo a ani jeden sa neopovážal začať zábavu. Ale obaja mali chuť do toho. „Škoda“, pomyslela si Helenka, keď mladík utiekol, lebo vonku pred schodami zas iné auto zatrúbilo. Prišli tak zavčasu, že mali ešte dosť času prezrieť si letište. Prešli prekrásnymi, čistými chodbami, kde sa všetko ligotalo lesklým kameňom a jasným kovom. Prišli do peknej reštaurácie. Kvety boli na snehobielych prestretých stoloch a sklepníci sa ukláňali, ako keby boli čakali len na otca a na Helenku. Veru, ľudia, ktorí lietajú do Paríža, sú veľkí páni! Helenka zdravila zdvorile na všetky strany a vyšla s otcom na terasu, ktorá



bola ozdobená veľkými belasými slnečníkmi — ani pri dakej záhradnej slávnosti. Hoci bolo už pozde v jeseni, všade kvety voňaly, ako keby chcely privábiť ozrutných čmelov bzučiakov, ktorí sa spúšťali hlbokým bzučaním na blízkom širokom námestí.

„Pozor — lietadlo z Kopenhagenu.“

Zaznel hrozivý hlas, a Helenka nemala ani času dozvedieť sa, odkiaľ prišiel. Práve nad hlavou rapotal jej pohádkový vták s tromi motormi, zakrútil sa širokým oblúkom nad námestím a potom sostúpil spokojne a isto na zem. Všetko sa zdalo ľahkým, samozrejmým. Ale sotva sa dotkol zeme, stratil všetku ľahkosť. To už ťažkopádny stroj liezol knísave a neisto po letišti, ako kobyľka po lúke. Každý videl, že veľmi nerád chodí pešky. Zastal na letišti pred budovou, ktorá sa podobala malej stanici. Helenkin priateľ, páža, bol už tam, otvoril dvere kabíny a horlivo pomáhal najsamprv dámam a potom pánom pri vystúpení, ale nik mu nepodal ruku. Všetci sa pretvarovali, ako keby ho ani nezbadali. Na ramenách i na pleciach mal už kabelky, kabáty, balíky a dáždniky, že pod nimi skoro zmizol. Ťažký vzdušný kôň sa už aj knísal do svojej maštale, ktorá bola na druhej strane budovy. Včera croplánov tam čistili a opravovali, motory vrčaly zôkol vôkol, vrtule sa krútily. Keď sa prichytro krútily, tvorily vo vzduchu priezračné koleso, ktoré v rýchlosti nemalo času vytvoriť určitý obraz. Keď sa pohybovaly pomaly, hladké plochy krídel sa ligotaly, ako by si boly nabraly slnecnej žiare, keďže boly tak blízko slnca. Ale cestujúci sa ani nedívali na lietadlo a na jeho smelého vodcu. Odchádzali odtiaľ s ľahostajnými tvármi, ako by nebolo rozdielu medzi lietaním a cestou po elektrike. Helenkin otec ako by bol uhádol, na čo myslia, lebo si mrmlal:





„Lietajú len tak s telom, ale duša zostáva na zemi.“

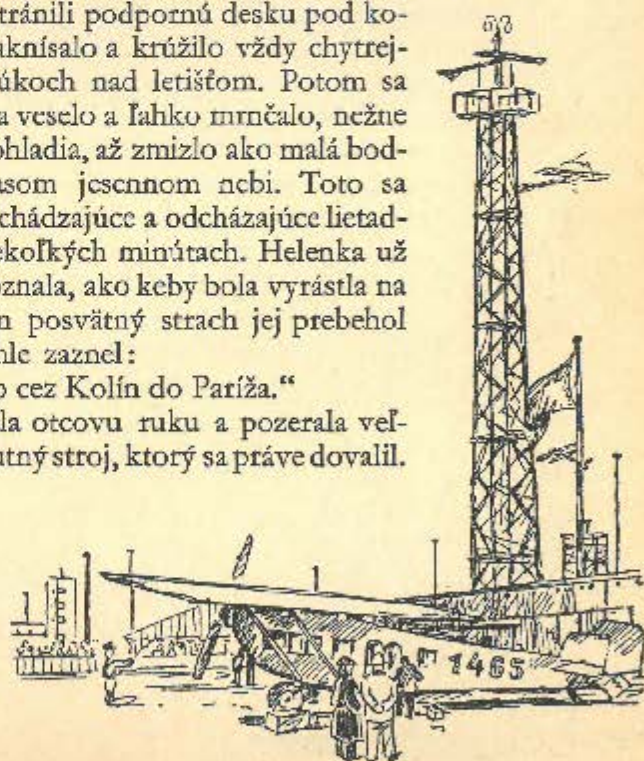
Helenka sa zasmiala, ale silný hlas zas len zavola: „Pozor — lietadlo do Viedne.“

Teraz Helenka poznala, odkiaľ hlas prichádza. Na vysokej veži stál policajt a riadil vzdušnú premávku, ako jeho kolegovia v meste uličnú premávku. Hovoril do mikrofónu, ktorý, ako jej otec vysvetlil, roznášal jeho hlas mnohými tlampačmi po celej budove. Nad ním na vrcholku veže zástava viala v podobe malého lietadla a udávala smer vetra. Uprostred veže po strane bol akýsi ozrutný teplomer, ktorý ukazoval silu vetra svietiacimi rúrami.

Nový eroplán pristal. Noví cestujúci ľahostajne prestúpili, zabávali sa so svojimi spoločníkmi, rozlúčili sa a nastúpili. Páža utekal sem aj tam, vrtuľa sa pohybovala na obe strany a lietadlo sa triaslo, ako keby sa už nevedelo dočkať odchodu. Ľudia kývali z malých okrúhlych okienok, pomocníci odstránili podpornú desku pod kolesami, lietadlo sa zaknísalo a krúžilo vždy chytrejšie vo veľkých oblúkoch nad letišťom. Potom sa odpútalo od dráhy a veselo a ľahko mrmčalo, nežne ako mačka, ktorú pohladia, až zmizlo ako malá bodka v striebrostobclom jescnnom nebi. Toto sa stále opakovalo. Prichádzajúce a odchádzajúce lietadlá striedaly sa v niekoľkých minútach. Helenka už všetko tak dobre poznala, ako keby bola vyrástla na letišti. A jednak len posvätný strach jej prebehol údami, keď hlas náhle zaznel:

„Pozor — lietadlo cez Kolín do Paríža.“

Mimovoľne hľadala otcovu ruku a pozerala veľkými očami na mohutný stroj, ktorý sa práve dovalil.



„Tuším, že ktosi z nás dvoch má strach“, povedal otec a s úsmevom sa k nej sklonil.

„Neviem, kto by to mohol byť“, povedala Helenka hlasom, ktorý bol tak smelý, že vyznieval ako mužský bas.

Prešli schodami, ktoré viedly do lietadla. Malá Helenka už ani teraz necítila pôdu pod nohami.

Páža prišiel s ich ručnými zavazadlami a kabátmi. Po-tešil sa, keď zočil Helenku, položil batožinu chytro do kabíny, vyšiel, schytil Helenku a vyzdvihol ju silným, ale jednak len nežným pohybom do lietadla. To bola neobyčajná úcta, ktorú si vymyslel. Pri tom konečne mal vytúženú príležitosť k nej prehovoriť: „Šťastlivú cestu, slečinka!“ povedal a zdvihol prst elegantne na čapicu.

„Dakujem pekne! Do videnia! pán — pán —?“

Preca mu len nemohla povedať „pán páža“, ale bystrý mladík jej hneď pomohol z pomykova.

„Peter Kováč, leťšte, postačí na karôtku, slečinka. Sbie-ram totiž známky!“

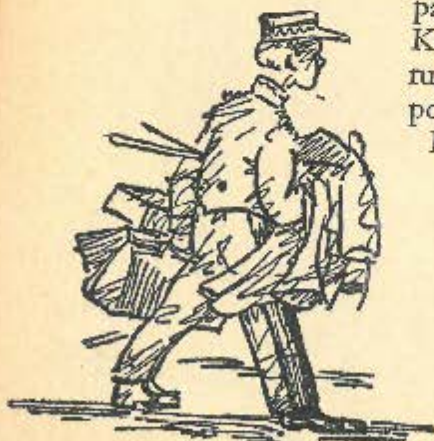
„Tak? — aj ja!“ zvolala Helenka uveličená týmto novým spojitvom medzi nimi. „Mám vám azda poslať kartu z Paríža?“

Peter Kováč horlivo prikyvol, ale otec sa už postavil so smiechom medzi nich a povedal:

„Veru, Helenka moja, budeš mať po ceste veľa roboty, ak i naďalej budeš toľko karát sľubovať.“

Ale potom jednak len podal ruku peknému a úprimnému pážaťu. Hoci mal v ruke korunu, Peter Kováč zabudol rýchlejšie na toto stisnutie ruky, ako na nečakané, ktorým ho Helenka počastovala, keď prišla.

Dvaja páni sa priblížili a vstúpili za otcom.





Peter Kováč utekal za nimi a priniesol celý kopec kožených kufrov, ktoré sa zdaly práve tak exotickými, ako ich majitelia. Ešte raz sa usmial úprimne na Helenku, potom zachlopil dvere kabíny. Potom stál vonku v pozore, ruku mal na čapici. Vrtula sa dala do pohybu, Helenka a celá kabína triasla sa očakávaním, lietadlo kotúľalo sa a kolísalo — Peter Kováč zmizol s očí — pred nimi široká lúka a na kraji šedivo-belasý pás domov, striech a komínov. Naraz pás pozdal sa nižším, ako by sa bol prepádal do zeme. Necítili už ani kotúľania ani kolísania, iba mierne skláňanie kabíny odzadu. Helenka sa oprela pevne o otca, ktorý stál vedľa nej pri okne a držal ju okolo ramien. Nebo bolo nekonečne veľké a letište pod nimi stiahlo sa na malý prsteň, ako by boli ustupovali radám domov, ktoré ich okružily so všetkých strán.

„Helenka, letíme“, povedal otec.

Helenka nehovorila. Helenka letela. A vták spieval. Spieval hlboko ako organ a celý svet bol chrámom.

Teraz aj more domov sa stiahlo. Jasne bolo vidieť hranice. Veže a kupoly vystupovali, akoby sa boly chystaly do neba a klesly zpiatky. Zdalo sa to, keď lietadlo sa skláňalo. Otec ukázal Helenke zámok, radnicu a iné významnosti mesta. Tmavé tóny ležaly medzi nimi, to boly tienisté ulice a jasné stuhly ligotaly sa zôkol vôkol, to boly kanály. Medzi nimi vlaky a električky liezly ako malé húsenice. Zoologická záhrada bola úzkym pruhom a veža vysielacky hračkou z tenkého drótu. Všetko splynulo vo vzdialený tieň, ktorý klesol bez slova, ako keby nikdy nebol jestvoval, zem splývala s okolnou a vták sa utíšil. Spieval do neba, ktorého belasá farba bola taká tmavá, ako tón jeho piesní.

Dole vlnila sa zeleň záhrad, parkov a lesov medzi sieťou jasných vodných žíl, ktoré sa rozširovaly zavše na jazerá.

Kupoly a veže sa vynorily a Helenka poznala okolie svojho domova. Ako ticho a snivo ležalo tam všetko. Ale aj to zmizlo dozadu. Široké aleje s drobnými dedinami letely za nimi a teraz tam — tam —!

Helenka pritisla čelo na okenicu. Nielen videla, ale aj cítila už celým telom — — dom so slamenou strechou — záhrada s jazerom, s brezami na kraji — — — „Tatko, pozri, pozri! *Náš dom!*“

„Náš drahý domček“, povedal otec a pohladil Helenku po tvári. „Keď sa vrátíme, budeme vedieť, že niet na svete krajšieho.“

Zmizol. Polia, lesy, ulice, dediny, akési mesto. Zmizly. Helenka bola razom unavená. Klesla na pohodlnú stolicu pri okne a pozerala iba belasé nebo. Potom zavrela oči a videla už len malý dom, jazero a brezy. Potom hrdkanie motorov bolo tichšie a tichšie, až znelo ako klopanie otcovho písacieho stroja. I Helenka tuho zaspala hore v belasom nebi nad meniacou sa zemou.

Keď sa zobudila, bola veľmi prekvapená. V prvom rozrušení lietania kabíny ani nevidela. Ako tu bolo pekne, jasne a elegantne. Otec jej položil ručný kufor pod nohy a zabalil malého sedmospáča do svojho svrchníka. Tak ležala vystretá, teplo a pohodlne, a rozťahovala sa žmurkajúc. Na hukot motorov a vrtule bola tak navyknutá, že ich už ani nečula. Na druhom kraji kabíny otec a dvaja cudzí páni sedeli za malým stolom a živo sa bavili. Helenka chytro vstala a chcela za otcom, ale iba teraz zbadala po prvý raz, že bola vlastne vo vzduchu. Lietadlo sa práve zaborilo svojím rypákom do vzdušnej diery a Helenka sa sklzála pozdĺž celej chodby do náručia kohosi neznámeho, ktorý ju so smiechom zachytil a zdvihol do lona.



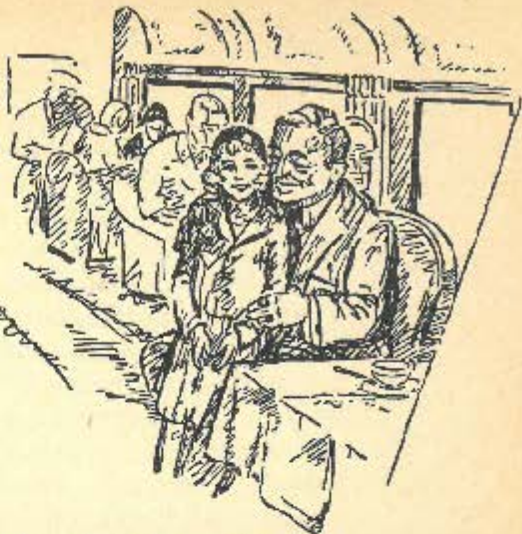
„Oh“, povedal, „very glad to meet you, miss Helenka — som veľmi rád, že som ťa spoznal — rád lieťať s peknými dievčatkami v náručí!“

Traja páni sa smiali a Helenka bola červená a v pomykove. „Už sa mi aj posmieva“, myslela si, „a ešte ho ani nepoznám.“ Ale starý pán s krátkymi, snehobielymi vlasmi a ružovou mladistvou tvárou bol tak veselý, že sa na neho nemohla hnevať. Posadil ju na voľnú stoličku medzi seba a druhého cudzieho pána, mladého muža, dlhej, hndej tváři a veľkých tmavých očí. Otec pozrel zamyslene na nich, potom povedal:

„Helenka, na túto chvíľu nesmieš zabudnúť. Azda nikdy viac sa nedostaneš tak blízko troch vecí, ktorých si ľudia najviac želajú: neba, zlata a drahokamov.“

Helenka pozerala veľkými očami raz na toho, raz na onoho. Belasé neho bolo vonku — hej — bola mu tak blízko, ako ešte nikdy, ale kde je zlato a kde drahokamy? Na dvoch cudzích pánoch nevidela nič takého.

„Veru áno, dieťa moje, pozri si len oboch pánov — akiste sa nenahnevajú“, pokračoval otec a ukázal rukou na staršieho. „Tento tu je Sir Harald Strange, ktorý má najväčšie zlaté bane v srdci Afriky. Tisíce černochoh pracuje mu na tom a mohutné stroje drúzgajú dňom i nocou celé vrchy kameňov, aby z nich vybrali zlato. A tento“, otec sa priklonil k mladšiemu, „je Mijnheer van Gruyter, inženieer dia-



mantovej spoločnosti de Beers, ktorá vyváža do sveta najväčšie a najkrajšie drahokamy.“

Veselý úsmev vyhasol z očí starého pána a razom bol smutný, že Helenka bola až v pomykove. Starý pán vzal Helenkinu rúčku do svojich veľkých rúk, sklonil sa k nej a povedal pomaly a lámane: „Well child — len ty pozri na starého pána so zlatými baňami v srdci Afriky. Ale nik sa nestará o to, čo je v jeho vlastnom srdci. Once ago — kedysi dávno bolo práve také dievčatko, ako si ty, s belasými očami, ako sú tvoje. Zila aj maminka, ktorá sa podobala dievčatku. Ale prišla smrť, a všetky zlaté bane spolu nepostačily a nevykúpily ich život. Teraz mám už len bane. Pomysli si na mňa, keď počuješ, že ľudia hovoria o tvojom otcovi: Tento pán je Helenkin otec! A teraz čujme, čo povie Mijnheer van Gruyter o svojich drahokamoch.“

Mladý pán s tmavými očami, ktoré sa zavše ligotaly ako čierny opál, rozprával a motor mu k tomu hučal:

„Drahokamy sú zázrak. Nevieme vôbec, ako vznikajú. Azda sú slzy, ktoré zem preplače v tme svojich útrob — pod ťarchou vlastnej váhy a v žiari vlastného ohňa. To sú nepochopiteľné sily, ktoré vytápajú tieto biele, belasé, červené a zelené slzy z kameňov a kovov. Ležia v tmavej hĺbke a nevedia ani o svojej kráse. Sú čisté a tvrdé. Čistejšie a tvrdšie ako všetko ostatné, čo ich okružuje.

Ležia tam a čakajú, a zatiaľ miliardy vodných kvapák —

ich bratov v svetle - klope milióny rokov na steny ich väzenia: člap, člap, člap — ideme tam, člap! Drahokamy počujú volanie. Odoľávajú tlaku aj žiari. Čakajú





a stvrdnú. A kvapky vody rozomielajú hory na piesok, otvárajú skaly a prerezávajú zem. Slnce im pomáha vo dne a rozŕahuje špáry a štrbiny. Mráz im pomáha v noci a sťahuje ich zas, až sa skalné steny lámu. Vietor odfúka piesok s povrchu, aby kvapky zas vnikli do tela skaly. Člap, člap, člap. Voda tečie do mora, more vystúpi do oblakov, oblaky vystúpia do hôr: člap, člap, člap — kvapky vody sú zas len tu.



Príde deň, keď drahokam výde na svetlo. Zmizne tlak, nerozŕahuje sa. Vyhasne žiara — nestiahne sa. Zostane, aký je: — tvrdý a čistý. Ale svieti: safír svieti belaso, rubín červeno, smaragd zeleno a diamant všetkými farbami. Zvonku ešte nevidieť veľa. Posledný obal nebrúsených drahokamov ešte nechce ukázať vnútornú cenu, ale z nútra to už presvitáva. A svetlo je pre ne to, čo pre slávika spev, pre kvet kvitnutie a pre teba, Helenka, smiech.

Tak ho človek najde a nevie, že maličký kameň je posolstvom božím, božej krásy, ktorá vždy bola a vždy bude — vždy čistá a vždy tá istá — v útrobach zeme — v skalách a v horninách — v zelenom odevu rastlín — vo vode, vo vzduchu a v oblakoch a v nekonečnom vesmíru. Vo svetle drahokamov je čosi zo všetkých tých vecí. A radosť človeka nad krásou, ktorá prichádza z tej istej vlasti ako lesk drahokamov, je jej posledným osloboditeľom. Odviaže od neho pásku a nabrúsi na jeho povrch tisíc očiek, z ktorých vyžaruje nebeské svetlo a odzrkadlí lesk starodávnych rokov.

Preto sú drahokamy sväté, ako všetko, čo je krásne a čisté. Máme ich ľúbiť pre ich čistotu a krásu. Kto ich zneužije v bezradostnej a závistlivej túhe po moci, k tomu sú tvrdé a pomstia sa. Z takých ľudí robia ľuhárov a kla-

márov, robia z nich vrahov druhých a napokon zničia ich. Neuspokoja sa, kým sa nedostanú do rúk človeka, ktorý ich ľúbi len pre ich krásu.“

Štyria ľudia v lietadle: Starec, zrelý muž, mladík a dieťa boli vysoko nad zemou a blízko Bohu.

Sir Harold Strange vedel sa najrýchlejšie vrátiť do prítomnosti.

„Hej, You litte witch — ty malá ježibaba!“ povedal a pohrozil Helenke prstom. „Ty si nás tuším všetkých očarila. Ešte nikdy v živote som nepočul na obchodnej ceste takú krásnu rozprávku, ako poviedku o drahokamoch, ktorú nám náš mladý priateľ práve rozprával. Ale čosi sme zabudli obaja pridať: nikto sa ešte nenajedol zlata ani drahokamov — a ja veru — I am damned — oh — I beg your pardon — som strašne hladný.“

Vyťahoval si už aj ktorýsi bohate naplnený kožený kufor, keď dr. Javorský pozrel na hodinky a povedal:

„Myslím, že za desať minút sme v Kolíne a tam prestretý stôl nás očakáva.“

Helenka vyskočila a pribehla k oknu. Šíra rovina, zahalená nežným závojom mlhavým, rozprestierala sa pod nimi, veľká, bledozelená stuha vinula sa s jednej strany horizontu na druhú, tmavý had s tromi oblúkmi preliezal cez stuhu na čiernu horu, ktorá stála uprostred práve pod zapadajúcim slnkom a dvíhala dva štíty ani prsty do výšky na prísahu. Z hada vinul sa biely dym a hora mala tisíc lígotavých očí.

„To je Rýn“, povedal otec, „železničný most a kolínsky dóm, na ktorom pracovali šesť sto rokov. Čas ho zomlel a dôverčiví ľudia ho zas vystavili. Stojí tu na hranici Nemecka a patrí k najväčším zázrakom sveta.“



Veže rástly, mesto sa vynorilo, Rýn sa zdal širším a lietadlo klesalo nad zeleným kruhom, kde stálo bielymi literami „KOLÍN“.

Cestujúci vystúpili. Lietadlo bolo prekrásne, ale jednak im len dobre padlo postaviť sa na pevnú pôdu, ktorá sa im zdala čudne tichá bez hukotu motora. Museli sa ponáhľať, lebo mali iba triať minút času. V hostinci na letišti mali rezervovaný stôl a sklepníci im priniesli hneď chutný obed. Sir Harald Strange šepkal tajomne čosi sklepníkovi a povolal potom svojich nových známych na celkom mimoriadnu fľašu rýnskeho vína zo slnecného roku 1921. Aj Helenka dostala za pohárik a všetci jej pripili na zdravie. Helenka musela sadnúť vedľa Sira Haralda, ktorý povedal drovi Javorskému:

„Dáte mi svoju dcérku na kratušký letecký deň?“

Helenka sa nazdala, že sníva. Víno voňalo ako rezeda a všetky oči zôkol vôkol ligotaly sa ako drahokamy. Prečože všetci ľudia boli razom tak milí? Peter Kováč, Sir Harald, Mijnheer van Gruyter — traja noví priatelia za deň — a otec! Razom musela vstať a pobožkať otca. Pripil si ešte s ňou a povedal: „Na zdravie našej drahej mamičky!“ Potom poslali chytro mamičke telegram a kartu s kolínskym dómom, kde celá stolová spoločnosť sa podpísala.

„Hallo, hallo, lietadlo do Paríža!“

Súmrak padal na kraj, keď sa vracali do lietadla. Mohutné reflektory osvietili letište a vysielaly sväzky lúčov do neba, ktoré sa medzitým pokrylo mračnami. Boli už hodne vysoko, keď ich taký lúč oslepil. Dóm dvíhal sa kolmo a temno z množstva veselo osvietených domov a ulíc. Potom už nevideli nič, iba tmavú zem a v oblakoch posledný lúč reflektoru.

Helenka sa pohodlne uhniesdila na svojej stoličke a sir Harald sadol vedľa nej. Otec sa showáral s Mijnheerom van Gruyterom, ktorého tichá a prehĺbená duša sa mu zapáčila.

Helenka rozprávala starému pánovi, ako sa jej vodilo doteraz. O mamičke, o domove, o škole, o záhrade. Keď Helenka rozprávala o kvetoch, Sir Harald sa tiež rozohnil. Poznal všetky kvety, vedel, odkiaľ sú a ako sa zmenily na svojej ďalekej ceste na zemeguli — lebo aj rastliny cestujú po svete. Nebolo konca kraja prekrásnym rozprávkam o kráse, múdrosti a smelosti týchto bytostí. Ako si ešte dávno pred ľuďmi vymyslely lietadlo a najlepšie, čo majú, peľ, posielaly lietadlovou poštou usilovných hmyzov túžobne očakávajúcim kalichom. Bolo to skoro ešte krajšie, ako rozprávka o drahokamoch a starý muž s mladou tvárou a s mladým srdcom jej ohnivo rozprával, veď rozprávka bola bližšia ľudským snom a citom. Rozprával jej o svojej záhrade v Jánovom sídlu — v srdci Afriky — bez ktorej by ani nevydržal pri svojich zlatých baniach, aký bol smutný, keď v časoch veľkej suchoty, ktorá bola v tom roku, studený vietor pokrýl celú záhradu bielym pieskom z pústi Kalahari.

Preto si dal postaviť veľké skleníky, kde mohol popriať svojim miláčikom vody, svetla a tepla, koľko sa im len zachcelo. Razom len umíkol a pozeral zamyslene na Helenku. Potom povedal:

„Tvoj otec mi povedal, že na Madagaskare bude hľadať istú kaučukovú rastlinu. Teda akiste prejdete pralesmi, akými cestovatelia zriedka chodievajú. Nehľadala by si mi istú rastlinu, po ktorej túžim, kým tvoj otec bude pátrať po kaučuku?“

Helenka prikyvla. Bola šťastná, že mohla starému pánovi dačo urobiť. Prikyvla a povedala: „Pravdaže!“



Sir Harald pokračoval: „Je to orchidea — biela hviezda, ktorá je taká veľká, ako hviezdy, aké mávate u vás na vianočnom strome. Vonia tak silne, ako nijaká kvetina na svete. Aby sa táto ťažká mäsitá kvetina udržala na byľke v rovnováhe, má na zadnej strane bledozelenú ostrohu, ktorá narostie skoro na pol metra. Menuje sa *Macroplectum sesquipedale* a je známa európskym záhradníkom. Videl som ju iba raz v istej botanickej záhrade, kde som si ju nemohol kúpiť.“

„Oh, veď ju naisto najdem a potom vám ju pošlem!“ zvolala Helenka.

„Nie tak,“ povedal Sir Harald, „tvoj otec mi rozprával, že uzavrel s tebou dohovor. Aj ja chcem s tebou uzavrieť dohovor, to je istejšie.“

Veselo žmurkal, vytiahol zápisník, vytrhol z neho dva listy a napísal na každý:

Dohovor  
medzi slečnou Helenkou Javorskou  
a  
Sir Haraldom Strangeom.

Slečna Helenka sa zaväzuje, že bude hľadať pre Sira Harald Strangea na Madagaskarc kvetinu *Macroplectum sesquipedale* a že mu ju pošle spolu s inými madagaskarskými orchidcami, keby nejaké našla, dobre zabalené a života schopné do Jánovho sídla.

Sir Harald Strange sa zaväzuje urobiť slečnu Helenku Javorskú, ak dostane rastliny v dobrom stave, spolumajiteľkou svojich zlatých baní.





Vo vzduchu medzi Kolínom a Parížom,  
12. októbra 1937.

Nato sa obaja podpísali na každý list. Jeden dostala Helenka a druhý si Sir Harald zastrčil veľmi vážne do náprsnej tašky.

„Hej“, povedal, „konečne sa dobre cítim. Celý deň len lietať a nerobiť nijaký obchod, to si jednako nemôžem dopriať na obchodnej ceste. Nato je život príkrátky. A myslím, že som urobil k tomu ešte damm — oh — I beg your pardon! že som urobil zname-nitý obchod.“

Dohovor spečarili stisnutím ruky a od tej chvíle ju prezýval iba „Junior partner“ — čiže: mladší spoločník. Potom prešli k otcovi a rozprávali mu všetko. Aj on slúbil, že bude Helenke pomáhať zo všetkých síl, aby splnila povinnosti dohovoru.

Bolo to možné, že Helenka dnes zavčasu ráno ležala ešte doma v svojej postieľke? Teraz tu sedela v kabíne ako v dajakom pohodlnom salónku, elektrické svetlá jasne svietili, všetci boli veselí a žartovní a ona bola spolumahiteľkou zlatých baní v Afrike. Vták už dávno lietal nad francúzskym krajom.

Helenka pristúpila k oknu, ktoré sa z vonku zdalo úplne čierne, ale keď pritla čelo o sklo, zočila vonku svet v rozprávkovom svetle. Čo to bolo? Hlboko pod ňou striebristé more sa valilo a jednako to nebola voda. Mesiac sa plavil v nikdy nevidenej veľkosti nad chumáčovitými oblakmi v tmavobelasom priestore, ktorý bol nekonečný a slávnostný, že Helenka vycítila jeho sviatočné ticho aj cez hučanie motorov. Na jej prckvapcné volanie všetci pristúpili k oknu, a otec povedal:



„Letíme vysoko nad oblakmi. Smelí piloti vpredu v kabíne, ktorí vedú našu loď, lepšie sa vyznajú tu hore, ako dole v hmle.“

K všetkým zázrakom duše pristúpila teraz ešte predstava dvoch ľudí, ktorí ustavičným napnutím všetkých smyslov hľadali cestu v nekonečnom priestore, pozorovali na takt motorov, hukot vrtúl a každé vybočenie malej, usilovnej magnetickej strielky, ktorí sa bránili vetru a premohli oblaky — ľudia, ktorí konali svoju povinnosť tak ticho a samozrejme, že na nich človek aj zabudol a sveril sa im veselo a bezstarostne. Statoční piloti, ktorých mená sa človek iba potom dozvie, keď ktosi Silnejší zarazí im let.

Peniace biele chuchvalce vystúpily razom nad lietadlo. Nakopily sa a boly šedivé. Teraz narážaly dole na kabínu a okná boly slepé. Zahučalo to ani para zôkol vôkol. Mesiac zmizol a iba neurčité svetlo dalo zem skôr tušiť ako rozpoznať. Lietadlo klesalo, svetlá sa vynorily. Najsamprv len jednotlivé, potom mnohé. Všetky ako by sa sbíhaly v určitom mieste, ktoré vrhalo svoje ostré svetlo až do oblakov.

„Paríž“, povedal otec a zakrátko uvideli biele písmená v zelenom kruhu, ktoré svetlá reflektorov okružovali. „PARIS“.

„La ville de la lumière — mesto svetla“, povedal otec. Razom sa len vznášali nad letišťom „Le Bourget“ v severnej časti mesta. Statočný rozprávkový vták klesal, ale ešte sa knísal. Vrtule sa ešte niekoľko ráz zakrútily. —

Koniec! Lietadlo zastalo.

Dvere kabíny sa rozletely. Helenka zočila cudzie tváre a začula cudzie slová. Cestujúci vystúpili. Pážatá v elegantných čapiciach a v zlatom ozdobených uniformách chytli

ich batožinu, kým traja páni išli dopredu do kabíny pilotov. Helenka išla za nimi. Sir Harald čosi zakričal, načo piloti sa vyklonili z okien. Páni zdravili a podakovali sa im veľmi priateľsky za výborné vedenie. Tvrdé a vážne tváre pilotov sa rozjasnily. Tešily sa. „Do videnia“, volali na oboch stranách: „Do videnia“ volala Helenka veselo a kývala. Jeden pilot sa zasmial a zvolal: „Do videnia, slečna Helenka!“ „Do videnia!“ volala Helenka ešte raz, ale potom sa pýtala prekvapene: „Odkiaľ viete, ako sa menujem?“ „Peter Kováč mi povedal! Mám ho pozdravovať?“ „Pravdaže!“ kričala mu Helenka uveličene. „Pošlem mu z Paríža naisto kartu!“

To bolo posledné spojivo s vlastou.

Prešli schodkami do hally. Krátka colná prehliadka a pasová kontrola. Malý štíhly úradník, tmavooký s čiernymi fúzami zdvihol ruku k čapici, prešli priehradkou a boli vo Francúzsku.

Teraz sa museli rozlúčiť s priateľmi z lietadla.

„Well, junior partner —“ povedal Sir Harald, vydvihol Helenku a srdečne ju vybozkával, „dúfam naisto, že ma navštíviš v Jánovom sídle so svojím otcom.“

Helenka nestačila prehovoriť ani slova. Veľmi si oblúbila starého pána a nemohla si ani predstaviť, že by ho azda už viac neuvidela. Ani Sir Harald už nehovoril. Stisol otcovi a Mijneerovi van Gruyterovi silne ruku a chytro zmizol v aute, ktoré ho očakávalo.

Aj mladý Holanďan pozrel tak prívetive na Helenku, že sama vystrela k nemu ruky a pobožkala ho. Jej mäkké srdiečko ešte ťažko znášalo rozlúčky. Bola nesmierne smutná a unavená sa oprela o otcovo rameno, keď sedeli spolu v aute.





Svetlá sa mihotaly na oboch stranách. Domy sa vynorily. Autá jachaly všetkými smermi. Illuk rástol. Široké ulice s ligotavými výkladmi ich vábily. Napokon zastali v halle krásneho hotelu, kráčali mäkkými pokrovcami do záplavy svetiel reštaurantu, počuli nebeskú hudbu a videli pekne oblečených ľudí. Helenka bola nemá údivom. Bolo toho trochu moc, odkedy naposledy videla v jesennom slnci domček so slamenou strechou, s jazerom a brezami.

Keď konečne ležala v širokej posteli, akej ešte nikdy pred tým ani nevidela a tam sa vystierala, povedala:

„Cestovanie je najlepšie, čo môže byť na svete.“ Potom povedala dobrú noc a pobožkala otca.

„Tak veru, dieťa“, povedal. „To bol len prvý deň — a ešte zažijeme tri sto šesdesiat štyri takých.“



## *Helenka poznáva more*

**VI** Ráno potom sa prechádzali po širokých uliciach, kde domy boli skoro všetky rovnaké. Ale to nebol nudný pohľad, skôr zaujímavý. Okná týchto domov boli všetky tak vysoké, ako dvere. Helenke sa veľmi páčili, lebo skoro pred každým bol malý balkón s peknými mrežami. Na uliciach bolo veľa ľudí, ale človek hneď zbadal, že to boli Francúzi. Chlapi boli malí a akosi chudorľaví, ako keby v detstve neboli dostali dosť mlieka, ale ženy — či vlastne tam ani žien nebolo — iba „dámy“. Dobré sa hodilo, že ich oslovovali „madame“ — „moja dáma“. Boli krásne oblečené a veľa sa usmievaly, najmä keď pozeraly na otca. Pravdaže, na otca! Nijaký zázrak, že sa im páčil.

Išli po ulici, ktorá, ako otec povedal, prechádza celým Parížom a menuje sa boulevard. Predtým na jej mieste dvíhaly sa násypy a múry mesta. Každý úsek boulevardu má iné meno: Boulevard de la Madeleine, Boulevard des Italiens, Boulevard de Strassbourg a tak ďalej: Tieto boulevardy sú hlavnými ulicami Paríža. Tu je najväčší ruch, ale Parížania sa pohybujú dobre a obratne a zdvorilo sa vyhýbajú. Iba na vozovci ešte je ruch vozidiel taký, že človek



nerozumie, ako všetky autá a autobusy prechádzajú. Pravda, musia veľmi často zastať a čakať, takže človek chytrejšie prejde pešky po boulevarde, ako v aute. Nato sa šoféri a kočiši strašne hnevajú a nadávajú, hoci zato nik nemôže. Raz otec zastal a načúval, potom sa smial a prekládal Helenke, čo hovorili:

Prvý: „Bodaj ťa čerti vzali!“

Druhý: „Drž hubu, chlapel!“

Prvý: „Ty potvora potvorská!“

Druhý: „Dakujem za poklonu!“

V tej chvíli strážnik dal znamenie na cestu. Nato obaja sa zasmiali, kývali si a volali: „Au revoir — do videnia“, ako najlepší priatelia.

Paríž je veselé mesto, kde nič neberú tak na smrť vážne ako na príklad v Berlíne. Premávka nie je tak dôležitá, ani chôdza nie je dôležitá, ale najmenej dôležité sú nadávky. Vonku na uliciach je vždy veselo, preto ľudia neradi sedia vnútri v reštauráciách, ale radšej za malými stolmi na chodníku. Tak vidia okolooidúcich celkom blízko. Tam sedávajú zavčasu na jar a neskoro v jeseni, keď by inde, v inom kraji nikomu to neprišlo na um. A ani len neprechladnú, lebo sú tak živí, že sa medzi rečou vždy trochu pohybujú po celom tele. Tak sa rečou rozhorúčia — v srdci aj v nohách.

Ani jedenie nie je tak dôležité. Všade je hŕba náčinia a mísiek, ale to nie je na nasýtenie, ale iba na — ochutnanie. Ale keď človek ochutná všade trochu, napokon je sýty — a ani to nebadá. K tomu dostane taký mäkký biely chlieb s veľkými dierami, z čoho by človek sám zje-



dol celý peccň. A červené víno, ktoré skoro všetci miešajú s vodou. Po takom obede človek sa cíti tak málo najedený, že milerád myslí na nasledujúce jedlo, keď ešte len prvé končí. Otec už doma zavše hovorieval: „Človek by mal prestať jest, keď mu najlepšie chutí.“ Akiste aj Francúzom to ich otcovia hovorievali.

Po boulevardoch prešli do Rue Royale, čiže do Kráľovskej ulice. Na jednom kraji bol kostol s mnohými schodami vpredu. Mohutné šedivé stĺpy držaly strechu. Kostol sa menoval: La Madeleine. Zdal sa trochu tmavým a uzavretým, ale okolo pod schodami stály predavačky kvetín. Každá mala pred sebou vozík, v ktorom boli na sebe nakopené najkrásnejšie kytky kvetín. Každá kytka bola okružná ligotavým bielym papierom. Vozy stály hneď vedľa seba, takže šedivé schody chrámové akoby vyrástly z kvetinovej záhrady. To bolo tak prekrásne, že kto to raz videl, nikdy na to nezabudol.

Kráľovská ulica končila sa na ozrutnom námestí, ktoré sa nazýva Place de la Concorde — Námestie svornosti. Je okrášlené mnohými sochami a veľkými vodotryskmi. Na jednej strane hraničí krásnou záhradou, v ktorej je veľa bielych mramorových sôch a za ňou kráľovský zámok Le Louvre. Teraz už králi v ňom nebývajú a jednak len krása, ktorú skrýva, vládne celým svetom. Najlepšie umelecké diela najväčších umelcov sú tam uchované. Obrazy lesknú sa farbami drahokamom podobnými, bohovia, podobní krásnym ľuďom a ľudia, ktorí svojou krásou strávia sa bohmi, stoja v tichých sieňach a hovoria mnohým tisícom, ktorí sem prichádzajú, že nebo je tu na zemi — v srdci ľudí, ktorí tvoria krásu a v srdci ľudí, ktorí milujú krásu.

Na druhej strane námestie Svornosti prechádza do širo-

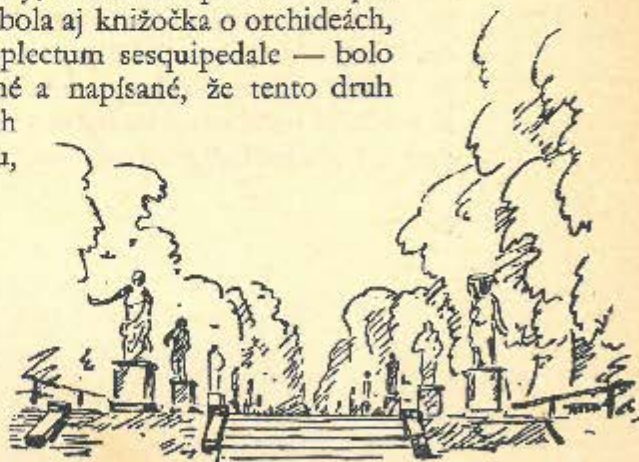


kej ulice, ktorá vedie k vysokému víťaznému oblúku. Táto ulica sa menuje Champs Elysées — čiže Rajské pole. Je akiste najmohutnejšou a najvznešenejšou ulicou sveta a naisto rajom parížskych dám, ktoré krásne oblečené v otvorených kočoch a autách prechádzajú po obede po tejto ulici do parížskej zoolologickej záhrady, ktorá sa menuje Bois de Boulogne. Iné zas jazdia na krásnych koňoch, sprevádzané elegantnými pánmi. Všetky sa usmievajú, lebo vedia, že sú krásne a že sú ešte krajšie, keď sa usmievajú.

Keď človek prejde z Kráľovskej ulice priam cez námestie Svornosti, príde na krásny most, ktorý vedie cez Seinu. Scína je široká rieka, ktorá preteká Parížom v mohutnom oblúku. Na rieke je veľa mostov a v prostriedku leží ostrov, na ktorom stojí najstarší temer chrám sveta, parížsky dóm, Notre Dame — chrám Matky Božej. V tomto chráme nad hlavným oltárom ozrutné okrúhle okno z tmavobelasého skla so zlatými sponami sa ligoce. Jeho farby sú tak krásne, že sa podobajú skôr nebeskému oknu ako kostolnému a akiste veľa vrúcnych prosieb vzniklo sa týmto oknom až do neba. Hlboký mier, ktorý prúdi týmto belasým oknom, vracia sa do srdca modliacich. Belasou farbou hovorí tu Boh ľuďom: „Pokoj s vami a nebojte sa.“

Helenka to všetko videla a postačilo jej pochopiť, prečo menujú Paríž mestom svetla a prečo každý má Paríž rád.

Druhý deň otec mal veľa práce, kupoval mapy Madagaskara a rozličné knihy, ktoré časte potreboval pre štúdium. Medzi nimi bola aj knižočka o orchideách, a naozaj, aj — *macroplectum sesquipedale* — bolo medzi nimi vyobrazené a napísané, že tento druh sa nachádza v pralesoch južného Madagaskaru,



okrem iných ešte svojráznych madagaskarských druhov. „Keď sú v knihe, budú aj v pralese“, povedal otec dôverčivo. „Čo je tlačené, je vždy pravda, hovorí pani Slaninková. A ak sú v pralese, tak ich najdeme.“

„Pravdaže“ povedala Helenka a tešila sa už na zlatú odmenu.

Po obede cestovali na malom parníčku, akých je veľká hŕba na Seine, do Saint-Cloud-u. To je malé mestečko na zelenom vŕšku, na západnej hranici Paríža. Prešli krásnym parkom na vysokú terasu, odkiaľ videli celé mesto. Dve ozrutné jedle, starobou sčernalé sa tam rozprestierali širokými konármi, ktoré sa skláňali až na zem. „To sú cedry,“ povedal otec a Helenka bola až v pomykove, aké boli stromy mŕtve, cudzie a vážne. Do úctyhodného rámca ich vetví čudne zapadal obraz miliónového mesta s bielymi domami a plochými strechami. V prostriedku dvíhal sa kopec s budovou s kupolami, ktorá sa trochu podobala Helenkinmu vysnenému zámku na ostrove v mori. Kopec sa menuje Montmartre a stavba je kostol Sacré Coeur — kostol svätého srdca Ježišovho.

V zapadajúcom slnku biele kupoly sa leskli a strieborná rieka svietila a ovíjala mesto ako stuha v úpätí hory. Ale čochvíľa nezná belasá hmľa padla na mesto. Iba biele kupoly chrámu na vŕšku ešte svietily a Eiffelova veža, ktorá tam stála ako jemná čierna kresba na belasom pijavom papieri. Potom všetko bolo belasé ako fialky, ktoré rastú v južnom Francúzsku a ktoré chutní malí lagani predávajú na uliciach krásnym dámam, keď tieto usmievavo sa prechádzajú po Champs Elysées alebo po boulognskom lesíku. A svetlá mesta sa rozblýsli, ako by sa tešili na návrat krásnych dám. „To je Paríž,“ povedal otec. „Oheň ani uhlie nehoria



tak silne ako tajná láska, o ktorej nik nevie. Ani tí tam dole nevedia, že ich radi máme!“

Večer zostali v hoteli a napísali maminke dlhý list o všetkom, čo zažili v lietadle a v Paríži. Potom písali pohľadnice. Písali všetkým priateľom a priateľkám, ešte aj pani Slaninkovej a Petrovi Kováčovi hneď dve.

Ráno potom, keď sa lúčili s Parížom, pršalo a lialo sa cícerkom, a keď sa leje cícerkom, je každé mesto rovnaké. Helenka natešene myslela na to, že parník už čaká na ňu, aby ju odviezol do kraja večného slnka a s ľahkým srdcom vyskočila na hotelový autobus, ktorý zaviezol oboch cestujúcich na stanicu Saint-Lazare. Vlak jachal čiernymi tunelmi do šedivej krajiny. Z krásneho Francúzska videla iba Seinu, cez ktorú zavše prešli po vysokých mostoch. Čím ďalej na sever, tým dažď silnejšie bil na okenice a niekedy skuvíňanie vetra bolo také silné, že prekričalo hukot kolies. Helenku to netrápilo. Pohodlne sedela a opierala sa o otca — a myšlienky jej ubiehali dopredu alebo dozadu — ale vždy sa týkali krásnej cesty.

Otec stále pozeral zo svojej knihy na oblaky, ktoré letely nad nimi a trochu triasol hlavou. „Čujčš tú búrku?“ pýtal sa. „Prichádza od mora a my ťa práve ideme. Budeme mať akiste zlý odchod. Ak dnes v noci ešte tak zúri, nebudeš môcť tak dobre spať, ako v lietadle.“ Ale Helenka myslela na všetky rozprávky, ktoré čítala o lodiach a o búrke. Tam majestátne hrebene vln sa valily na loď. Oh, veď to muselo byť krásne! Potom ich akýsi hrdina zachránil.

Na poludnie prišli do Havru. Nebolo tam veľa čo vidieť. Neutešené skladište a triezve ulice. Všetko šedivé a mokré. Iba raz tmavé čiary vynorily sa nad strechami. Helenka sa nazdala, že to sú hory. Ale jedna ulica končila čudným spô-

sobom. Opierala sa o akúsi stenu, ktorá hore bola nasktze odrezaná, ale to neboly ani domy, ani vrchy. Táto vzdialená stena bola akosi mimoriadne tajomná a nepochopiteľná. Hlenka pozrela tázavo na otca.

„To je more, Helenka!“

„More?“ Helenka videla prvý raz more. Kdeže boly majestátne vlny? Prečo voda nešpliechala na ulicu, keď to bolo more — tá stena, ktorá vyčnievala ponad strechami? Otec vysvetlil, že to je horizontálna čiara mora, ktoré sa zdá takým vysokým. Ale nič nepomohlo. Helenka nebola so stenou na čistom. Bála sa jej a jednak nevedela sa dočkať jej blízkosti. Najradšej by bola letela po ulici, aby rozriešila tajomstvo, ale otec povedal, že majú dosť času za štyri týždne soznámiť sa bližšie s morom. Teraz sa môžu na pevnine ešte raz poriadne najesť, kto vie, či im dnes bude vcčera chutnať na parníku. Hlenka by bola najradšej zašla na palubu lodi, ktorá sa mala odplaviť až o štvrtú po poludní, ale už viac ráz sa presvedčila, že najlepšie bolo poslúchať otca — často poznala iba neskôr, prečo to bolo dobré!

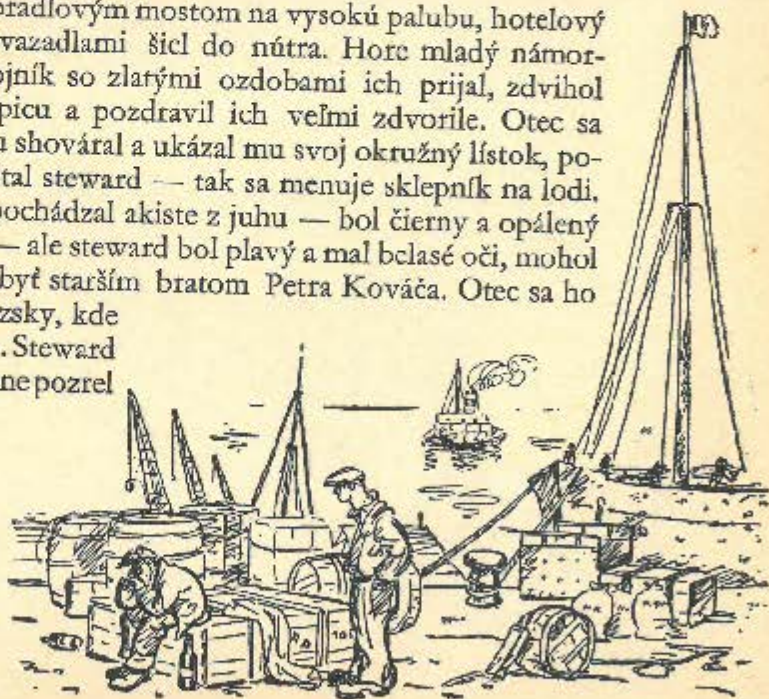
Išli do chutného malého hostinca a dobre sa najedli. Potom konečne sadli do staromódneho autobusu a jachali do prístavu.

Hlenka ihneď zočila parník. Tamten musel byť jej. Mohutná, biela, vysoká loď, zatisnutá a široká so zlatými písmenami na prednej strane: „Ville de Tamatave“. Ale kde bolo more? Helenka tu videla iba čiernu olejovú vodu medzi kamennými múrami, ktorá sa ničím nelišila od špinavých berlinských kanálov. Nijaké vlny. Naozaj, to bola rovná, nezvlnená voda. Banánové šupiny, papier, zelenkasté, hnilé broskvy plávaly na nej, olejové škvrny, ktoré



sa ligotaly dúhovými farbami a tam čosi strašného: zdochnutá mačka. Čierne skladište zôkol vôkol, vozíky ťahané tlstými koňmi, ktoré mali hrivu ešte aj na nohách, hrby balíkov, sudov a debien a dlážka pokrytá mokrým uhlovým prachom a tuhými térovými kvapkami. Ľudia, ktorí sa nijako nepodobali Parížanom, dvíhali, spúšťali a nosili bremená. Boli veľkí a silní. Keď sňali čapice a odhŕňali zašúľanými rukami zvlhlé vlasy s čela, bolo vidno, že boli plavovlasí. Plávali práve také čierne a práve v takých čudných oblúkoch, ako robotníci v iných prístavoch. Aj ich francúzština, ktorou na seba pokrikovali, znela široko a lenivo, ako hamburské nárečie. Otec povedal, že je úplne jedno, či človek ide na loď v Hamburku, Brémach alebo Havru, severné more je všade jednaké, ba aj ľudia, ktorí tam bývajú, sú jednakí. Helenka si myslela pod „výstupom na loď“ slávnostnú chvíľu a veru by nebola bývala spokojná so zapáchajúcim okolím, dažďom a hučaním sirén, keby nebola zacítila všetkými týmito zápachmi čudný, dráždivý slaný zápach.

Prešli zábradlovým mostom na vysokú palubu, hotelový sluha so zavazadlami šiel do nútra. Horc mladý námornícky dôstojník so zlatými ozdobami ich prijal, zdvihol ruku na čapicu a pozdravil ich veľmi zdvorile. Otec sa s ním chvíľu shováral a ukázal mu svoj okružný lístok, potom ich uvítal steward — tak sa menuje sklepník na lodi. Dôstojník pochádzal akiste z juhu — bol čierny a opálený ako Talian — ale steward bol plavý a mal belasé oči, mohol veru smelo byť starším bratom Petra Kováča. Otec sa ho pýtal francúzsky, kde majú kabínu. Steward chvíľu pozorne pozrel



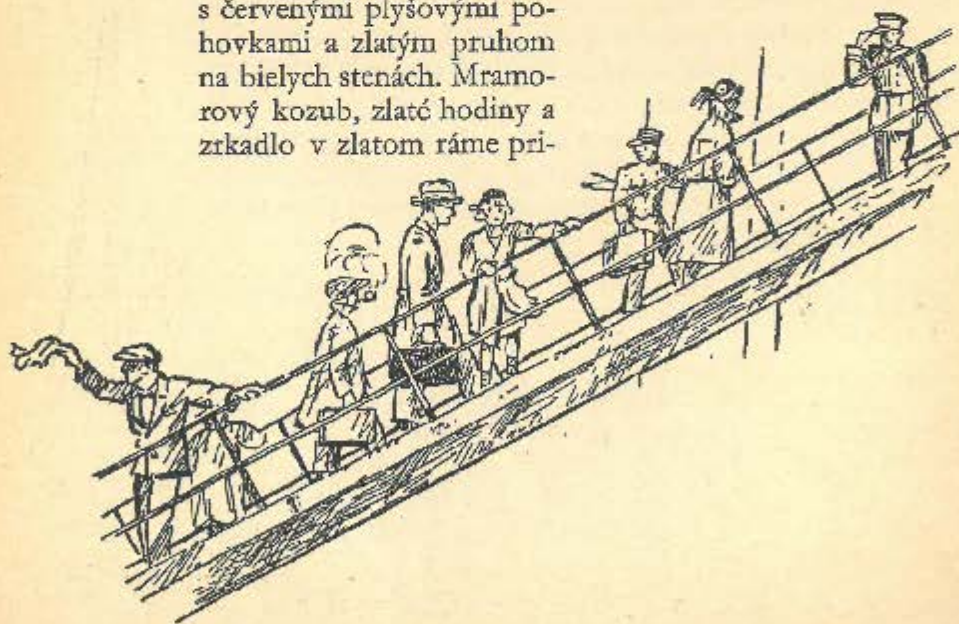


na neho aj na Helenku. Potom odpovedal francúzsky, čo aj Helenka na čudovanie dobre porozumela: „Oui, oui, monsieur, len ráčte dole, hneď vám ukážem.“

Otec sa smial a povedal: „To je znamenité, Helenka, už máš niekoho, s kým sa môžeš shovárať,“ a potom sa obrátil na stewarda: „Tuším, že ste sa nenarodili v Marseille?“

„Na môj dušu nie, pane,“ odpovedal. „Menujem sa Ján Schniefele z Mühlhousu a teda viem aj trochu nemecky.“

Potom Ján Schniefele z Mühlhousu z Alsaska zaviedol oboch širokou palubou, ktorá vyzerala veru ani pristav dole, lebo na parník práve nakládali uhlie. Padacie dvce do skladišťa boli ešte otvorené, kladka na dvíhanie hrmotne pracovala, posledný tovar miznul v hĺbke ako v ozrutnej hube, všetko dokola bolo čierne od uhlia a striekanie námorníkov gumenou hadicou, ktorí sa práve dali do práce a umývali palubu, splývalo so studeným dažďom. Kam tu len človek pozrel, na zemi aj na lodi, všade bolo strašne neprijemne. Jediným jasným bodom bol sklepník Ján, ktorý Helenke povedal, že cestoval už dva razy na Madagaskar, ale ešte nikdy nešiel s takým milým dievčatom. Šli po schodoch do salónu. Bol prekrásne zariadený s červenými plyšovými pohovkami a zlatým pruhom na bielych stenách. Mramorový kozub, zlaté hodiny a zrkadlo v zlatom ráme pri-





pomínaly francúzske zámky. Ale bolo tu pološero, lebo po jednej strane okna bol výhľad na špinavé prístavné zábradlie, o ktoré sa loď opierala, a na druhej strane zas na čiernu prístavnú vodu s daždivým nebom. To veru nebol veselý výhľad, najmä za nastávajúceho súmraku. Bol tu ešte aj druhý sklepník, ktorý prestieral dlhý stôl a buchotal stolovým náčiním. Potom ich Ján Schniebele viedol úzkou chodbou, kde bolo ešte tmavšie, otvoril akési biele kabínové dvere a zažal hneď elektrické svetlo.

„Jaj Bože!“ Helenke spadol kameň so srdca. Bolože tu krásne! Ozajská priestranná izba, kde bolo všetko jasné! Na jednej stene dve snchobiele postele nad sebou — na lodi ich menujú koje — zakryté krásnymi prikrývkami s pestrým okrajom. Naproti pri stene pod okrúhlym okienkom pohodlná pohovka s ozajským stolom a dvoma mäkkými stoličkami, ktoré sa krútily ako klavírne stoličky. Helenka sa hneď hrala s nimi na kolotoč. Pokrovec na zemi a množstvo tajomných malých dverí na stenách. Porcelánový umyváč a zrkadlo a uprostred kabíny dvaja starí známi: bielobelasé kufry, kufor R. J. 3 a R. J. 4, na ktoré otec už doma nakreslil slovo „kabína“. Teraz sa už Helenke páčilo na lodi. Zabudla zas na všetko a bola zas len malá gazdinka. Vybalila ručné kufriky a uložila do skriní a do priečíniek veci, ktoré denne potrebovali. Otvorili aj kufre a Helenka zavesila šaty. Nastala veselá zvada s otcom o najlepšie skrine a priečinky. Čudné, akí boli veselí, keď našli svoje doma zabalené veci. Potom zatisli oba kufre pod posteľ, kam sa práve pomestily. Teraz každý sedel vo svojom kúte na pohovke a strčil nohy pod stôl, ktorý mal byť ich stolom celé štyri týždne. Otec vysvetlil, prečo si vybral na cestu práve loď „Ville de Tamatave“ spoločnosti Havraise, ktorá je

vlastne nákladnou loďou a je zariadená iba pre omedzený počet cestujúcich. Práve pre tieto krásne kabíny, ktoré sú o polovicu lacnejšie a raz tak veľké ako kabíny luxusných lodí. Tieto lode, ktoré majú skoro celý náklad na spodku a len veľmi málo na palube, sú aj tichšie a pokojnejšie, ako osobné lode, kde je plno salónov, jedální, tanečných miestností, kabín, plavárni a reštaurantov. Povedal, že je krásnejšie cestovať po mori v čomsi, čo sa podobá lodi ale nie hotelu. Na luxusných lodiach všetci cestujúci sa držia, ako by boli miliónári, ale tu si človek žije, ako je zvyklý doma — vietor a vlny im vraj budú koncertovať a hviezdnaté nebo bude miesto kina. „Ján Schniefele sa postará o nás práve tak dobre, ako dajaký veľkomožný pán sklepník z luxusnej lodi,“ povedal, „a nás viac poteší a pobaví, ak poznáme bližšie námorníkov a ich povolanie, ako keby sme hraly karty s vyparádenými dámami a pánmi a tárali s nimi darobnosť.“

Helenka sa nad tým všetkým zamyslela. Sedela tu s otcom tak pohodlne, ako by sedela v ich útulnom domku.

Razom siréna zahučala — hučala dlho a nepríjemne — trikrát. Helenka vyskočila. Otec pozrel na hodinky.

„Aha, teraz už to vážne začína, a veru mali sme byť už pol hodiny na ceste.“

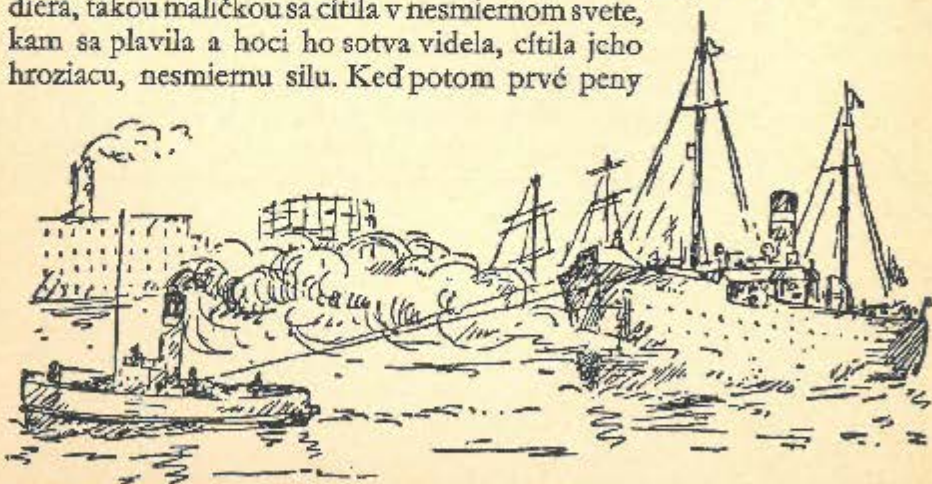
Keď vyšli na palubu, silne sa stmievalo, most so zábradlím bol zatiahnutý do lodi a vlečný čln bol spojený s predkom lodi. Len niekoľko ľudí stálo pri zábradlí s vytiahnutými goliermi na gumáku a lúčili sa s tými, čo zostali v prístave. Vlečný člnok sa dal do pohybu, laná sa napnuli a ozrutná loď sa plavila sotva badateľne dopredu. Ľudia v prístave išli s ňou, najsamprv pohodlne a potom už chytřejšie, napokon museli sa toho vzdať, lebo prístav bol



na konci, voda sa štrila a kývanie bielych ručníkov bolo posledným spojivom.

Tento raz bolo Helenke rozlúčenie ľahké, lebo nikoho nenechala v daždivom meste a ani jeden ručník nekýval otcovi ani jej. Teraz lodou prešlo čudné chvenie, po nich tiché nárazy a potom silné špliechanie vody. Srdce lodi sa zobudilo.

Stroje búchaly tupo a ťažko, ako človek, ktorý dychčí pod ozrutnou ťarchou: „Jaj, Bože — jaj, Bože,“ dychčaly stroje, potom sa razom rozveselily a povedaly: „už ideme — už ideme.“ Sirena zahučala ešte raz, tento raz to vyznelo ako víťazné volanie. Vlečný čln uhnul na bok krátkym oblúkom a odprevádzal parník po strane. Potom zostal nazadku. Parník sa plavil už sám. Pisklavý sykot v čiernych stožiaroch naladil sa o tón vyššie. Konečne Helenka videla more. Ach, neboly to nijaké mohutné vlny. Sedivé, šedivé, šedivé — človek nedoviedel, kde prestávalo byť more a kde začaly oblaky. Iba keď z posledného výbežku pevniny, ktorá sa čierno rysovala, vyšly lúče pohyblivých reflektorov a osvietili súmrak na sekundu svojimi mátožnými ramenami, Helenka videla, že okolo lodi bolo zôkol vôkol veľké prázdno. To sa Helenke páčilo, ale keď mohutné stavisko pod nimi prvý raz vystúpilo a potom zas kleslo, ticho prisadla k oteckovi. „Moje kurčiatko“ hovorila jej matka; — veru, postačila by jej teraz aj myšacia diera, takou maličkou sa cítila v nesmiernom svete, kam sa plavila a hoci ho sotva videla, cítila jeho hroziacu, nesmiernu silu. Keď potom prvé peny



postriekaly palubu a pomalé dvíhanie a klesanie premenilo sa na silné hádzanie, keď v tme už nevideli a nerozoznali nič, iba neurčité hučanie a trblietanie na nebi aj vo vode, Helenka zatiahla otca a prosila, aby išli do kajuty. Bolo jej milšie tento prvý večer tráviť bez búrky, bez nebezpečenstva a hrdinských kúskov.

Po ceste sa stretli s Jánom Schnicfelem. Mal v ruke veľký cengáč a v druhej servítok. Išiel po chodbe a cengal, to bolo znamenie, že podávajú večeru. V salóne bolo jasne a teplo. Cloveku dobre padlo mať okolo seba pevné steny a biely prestretý stôl bol by sa Helenke veľmi páčil, keby akási čudná sieť z tenkých dreviek a šnúr nebola rušila sviatočnú náladu.

„Francúzi to menujú „husľami“ — povedal otec, „a hneď aj uvidíš, na čo to je dobré.“

Hoci Ján Schnicfele poriadne zvonil, prišlo do salónu len málo cestujúcich — samí páni. Kdeže boly dámy, ktoré Helenka videla na palube pri odchodu? Mnohé stoličky zostaly prázdne a držaly sa veľmi čudne. Obracaly sa pomaly, ale všetky pravidelne na jednu stranu. Potom chvíľku zostaly a zas sa vrátili do pôvodnej polohy, ale hneď zas pokračovali na opačnú stranu v mátožnom tanci, akoby neviditeľné osoby, ktoré sa hraly na kolotoč, boly sedely na nich, ako Helenka pred chvíľou v kabíne. „Ale pri stole to jednak len nejde,“ pomyslela si Helenka. Potom prišla polievka. Znamenite voňala a Helenka bola hladná. Ale aj polievka bola pobosorovaná. Nechcela zostať v tanieri. Tanier síce pevne stál medzi napnutými šnúrami — strunami husiel — ale polievka sa nestarala o šnúry. Helenka musela tanier vždy chytro dvíhať za okraj a nakláňať napravo i naľavo — inak by sa jej bola polievka vyliala jedno-



ducho do lona. Bolo naozaj zázračným umením zároveň lyžicou narábať, a Helenka sa aj ponáhľala dojesť polievku, hoci po prvých lyžiciach razom už nemala nijakého hladu.

Tancujúce stolice ju strašne rušily, ešte aj vlastná stolička, na ktorej sedela, oživila a pohybovala sa tým smerom. A akože to bolo s pevnými stenami? Coraz kozub klesol na jednom rohu salónu a klavír na druhom konci sa dvíhal, čoraz zas naopak.

Helenka zavrela oči a hneď ich zas otvorila — nie, nemýlila sa, — aj steny sa pohybovaly spolu so všetkými predmetmi. Razom len cítila čudnú horúčavu v hlave a po chrbte ju prešiel mráz. Keď sa náhle celý salón zdvihol ani kôň, ktorý preskakuje prekážku a hneď na to zaboril sa zas do neznámej hĺbky, keď lodná skrutka jačala ani zviera, ktoré trhá svoju klietku, Helenka už nevydržala. Dala sa do žalostného plaču.

Helenka, svetová cestovateľka, ktorá priletela do Paríža a mala čiastku zlatých baní v srdci Afriky, mladší spoločník Sira Haralda Strangea a priateľka holandského diamantového inženiera, plakala ako sprostucké dieťaťko. Hanbila sa, že ju všade strašne bolcelo — najmä v žalúdku a videla cez slzy, že otec sa s úsmevom sklonil k nej a všetci páni za stolom sa usmievali. Čo sa mali usmievať, keď jej bolo tak zle? Keby bola len trochu silnejšia, bola by zúrila.

Ale teraz ju otec objal a zdvihol. Uložil si ju pečlivo na ruky a šiel s ňou von. Nevedela mu ani prstom odporovať. Oh, ako dobre jej bolo v otcovej náručí.

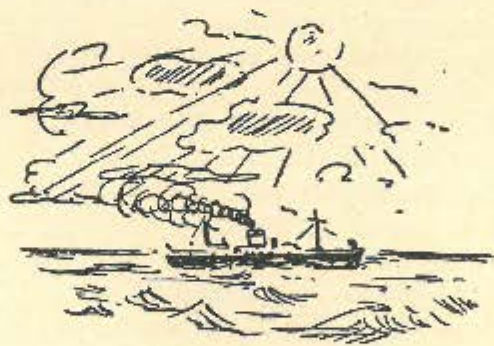
Nech sa tam len usmievali, nech tam stoličky lietaly na



všetky strany, nech si steny tancovaly, Helenka skryla svoju tvár na krku otca, ktorý kráčal s ňou pevne v prekliatom zámku. Ján Schniefele utkal dopredu a otvoril dvere. Iba on sa nesmiel.

„Len dýchajte zhlboka, slečinka,“ šepkal jej „dobre zhlboka — hneď bude lepšie.“ Helenka udivená poslúchla jeho radu a dýchala ani kováčske mechy. A hľa, pomohlo to. Od tých čias si Jána Schniefeleho ešte viac vážila. Ale sotva ju otec v kabíne postavil na zem, nepomohlo ani dýchanie. Stalo sa niečo, čo nebolo vôbec pekné: vyvrátila celú polievku a všetko, čo ešte obedovala. Hlava jej skoro praskla a v hrdle ju dávilo. Ale otec jej pomáhal a vôbec sa nehneval. Keď to konečne prestalo, vyzliekol ju a uložil do postele. Oh — konečne!

Helenka sa poriadne vystrela v chladnej posteli a zavrela oči. To bola záchrana. Netrvalo dlho a otec ľahko vytiahol svoju ruku z rúčky svojej malej spolucestujúcej, ktorá s otvorenými ústami „zhlboka dýchala“ a nebola by sa zobudila, ani keby loď sa bola stroškotala.





## *Na konci starého sveta*

### VII

Keď sa Helenka ráno zobudila, bola zdravá ani ryba vo vode. Bola naozaj vo vode — v Atlantickom oceáne, ako jej otec vysvetlil. Včera jej zlostné krátke vlny kanálu spôsobili chorobu, dnes sa loď kolísala v celkom inom poriadku. Parník sa klzal pravidelným pomalým kolísaním po vode na juh. Helenka videla cez okrúhle okienko majestátne tmavozelené vlny s bielymi korunami pien.

Aby sa druh druhu nevyrušovali pri obliekaní, otec s Helenkou sa ushovorili, že najsamprv vstane Helenka a keď bude hotová, pôjde čakať do salónu. Predbežne nesmela ísť na palubu bez otca, kým si ešte nezvykla na mori. „Tak je to aj v dohovoru,“ povedal otec.

Vstávať — hej — to sa ľahko povie. Helenka vyliezla z koje a hoci mala dlážku blízko, pri najmenšom kývaní parníku visela chvíľu ani vrece, držiac sa za železnú tyčku a neopovážila sa jej pustiť, kým sa jej dlážka nezdala úplne rovnou. Skočila smelým skokom a — doskočila až pod stôl. Stôl bol včer tvrdší ako myslela, ale ani dvere neboly vyložené páperím, kam zas padla pri najbližšej strate rovnováhy.

„Rád by som vstal a pomohol ti,“ povedal otec onou podozrivou vážnosťou, ktorú tak dobre poznala, „ale bo-  
jím sa, že tvoja hrdosť mi to nedovolí. Napíš mi aspoň  
svoju najbližšiu adresu, aby som ťa v najhoršom prípade  
našiel. — Ach tak! Teraz zas cestujeme?“ pridal, keď He-  
lenka padla pod umyvač.

„Pravdaže,“ povedala Helenka a stisla zuby. Ešte jej  
chýbalo, aby sa otec posmieval. Treba si hrču na čele, vstala  
a držala sa krčovitou okraja postele.

„Tak — teraz roztiahni poriadne nohy,“ komandoval  
otec, „skrč sa v kolenách a sleduj pohyb lodi zo zadnej stra-  
ny na prednú. Napravo je smere cesty, teda tam, kde sú dve-  
re, je predok, a naľavo, teda tu, kde je okrúhle okienko, je  
zadok.“

Jaj, toho bolo priveľa naraz! Napravo — naľavo, pre-  
dok — zadok — keby si len človek uvedomil, ktorá je  
pravá noha! Helenka zúfalo cvičila, ani keby sa chystala na  
Olympiadu. Ale razom, čírou náhodou jej pohyby boli  
súhlasné s pohybmi lodi. Helenka sa razom len cítila istá  
na lodi. Pustila zábradlie a kolísala sa kolienami aj bokmi —  
nie ako sama chcela — ale ako parník chcel. Nevedela sa  
ani dosť natešiť tejto mierovej smluve s okolím.

„Výborne,“ zvolal otec a smial sa, „už si obratná. Len  
sa nespúšťaj taktu, lebo naň môžeš lepšie spoliehať, ako na  
akúkoľvek inú vec a keď raz čuješ slovo „rytmus“, pomysli  
si na to — že ty a parník máte rovnaký rytmus. To je najlepší  
základ pre každé priateľstvo.“

Helenka robila výpady napravo i naľavo ako športov-  
níčka, umyla sa a obliekla, česala sa a čistila si zuby — všet-  
ko podľa rytmu. Trochu aj prehánala, ako každý, kto sa  
ešte nevžil do nejakej novoty. Keď bola hotová, zakývala



otcovi a odišla pyšne, rozkročene ani námorník — podľa rytmu. Knísala sa v rytme po celej chodbe a víťazne vkročila do salónu, kde ešte včera utrpela ťažkú porážku. Ján Schniefele otváral oči naširoko a ponáhlal sa jej na pomoc, aby ju zaviedol do pohyblivej stoličky za stolom, ale Helenka sa mu povýšene poďakovala: „Ďakujem úctive, pán Schiefele, ale sedím radšej na druhej strane v smeru cesty.“ Potom preknúsala sa zo zadnej strany na prednú okolo celého stola, vybrala si stolicu, ktorá sa jej ľúbila a ešte aj na nej sa trochu kolísala, aby nestratila takt.

„Bysťu Bohu,“ povedal na to Ján Schiefele.

Keď otec prišiel, Helenka už sedela za stolom ako jediná zástupkyňa početných cestujúcich. Raňajkovala čaj, vajcia a smaženú slaninu a všetko jej znamenite chutilo. Pravdaže, všetko v rytme. Čochvília po otcovi prišla akási dáma, hmatala namáhavo po stene a unavená klesla do prvej najbližšej stoličky. Sotva vypila dva glgy čaju, vstala a knísajúc odišla zo salónu s hlasnými kliatbami. Teraz sa už Helenka usmiala: „Pravdaže“, povedala, „veď nemá nijakého rytmu.“

„A ty ho už máš tricať päť minút, pravda?“ povedal otec. Helenka sčervenala až po korene vlasov a nebolo jej ani nepríjemné, keď príchod štyroch hlučných pánov odvrátil pozornosť od nej: Boli Angličania, čo človek ihneď zbadal, keď ich počul za každým slovom kričať „hellau“ — čo značí po slovensky „hallo“.

„Hellau — old boy! — Hellau, Jonny, what is the matter? Hellau, Tom, hellau, Sally, hellau, James — how do you do?“

Keď aj človek nerozumel všetko, vedel si zo slov vy-



brať aspoň krstné mená všetkých štyroch. Akiste sa za ne nehanbili. Helenka čochvília uhádla, že najstarší s červeným nosom, kalným zrakom a plešivou hlavou sa menoval Tom. Nijako sa jej nelúbil. Ale druhý, menom James, bol už inakší. Bol štíhly a elegantný, díval sa múdro a úprimne. Nekričal ani toľkokrát „hellau“, ako jeho priatelia. Potom nasledoval Jonny. Jonny bol vyslovene pekný, hoci mal červenkasté vlasy a bol pchavý. Bol veľmi dengľavý, smial sa ani chlapča a na nohách mal bledožlté gamaše ako jockey. Posledný z nich bol Sally — posledný v každom ohľade. Mal čierne, neporiadne učesané vlasy a ohnivé čierne oči, ktoré boli všade, len nie tam, kde ich človek hľadal. Mal orlí nos a bledú, uhrovitú tvár. Naisto ešte nebol starý, ale vyzeral veľmi starý. Všetci štyria mali ozrutnú chuť do jedla a rytmus im bol takým samozrejmým niečím, že ho ani nezbadali.

Otca zaujímaly anglické krstné mená ešte oveľa menej, ako jeho dcéru. Pozrel iba nachytro na skupinu mužov a dojedal raňajky. Potom navrhol malú prechádzku na palube.

„Hellau“, povedala Helenka nenazdajky po anglicky, keď už boli hore, „tu je krásne!“

Paluba ich prekvapila šírkou a priestrannosťou. Stavby v prostriedku okolo komínov zabraly pomerne málo miesta, všetko bolo čisté a mosadzné častky ligotaly sa ani zlato. Helenka iba teraz zbadala, že dole bol trochu zatuchlý vzduch. Prijemný vietor povieval — nikde ani stopy po búrke — a vzduch voňal soľou a čerstvými rybami. Vietor fúkal od severozápadu a odháňal mohutnú čiernu zástavu dymu ponad komínom smerom na breh, ktorý sa rysoval za zadnou stranou lodi ako akási čierna vyššia vlna nad zeleným poľom vln. Dážď prestal, striebrosivé oblaky lie-



taly vysoko a celý svet bol čerstvo umytý a veselý ako Helenka. Otec si hvízdal a Helenka sa nevedela zdržať, aby nezabehla po vetre až po pozorovateľský mostík a odtiaľ zas šikmými okľukami zas len späť k otcovi. Teraz sa cítila úplne istou a nemusela sa veľmi namáhať, aby udržala takt. Na zadnej palube lodi bola iba malá kormidelnícka búdka, inak odtiaľ bol voľný výhľad na šíre, víriace a šumiace more, na penistú uličku na vlnách, stopu po práci lodnej skrutky. Tam človek zreteľne videl, ako parník chytro jachá, ale keď tu pozeral iba na šíre more zôkol vôkol, nazdal sa, že je stále na tom istom mieste a nepohol sa dopredu ani o kúšтик.

Prechádzali sa po celej lodi, vystúpili na prednú palubu a videli, ako ostrý koniec lodi rozkrájal vodu na dve šumiace polovičky, ktoré padaly po oboch stranách vo vysokých oblúkoch. Potom pristúpili k strojárni a pozerali z úzkeho železného mostíku do tmavej hĺbky, kde polonahí chlapi pracovali veľkými lopatami a zavše niekde červený plameň zablysnul a zasvietil z pootvorených pecí nad železnými stenami, hromadou uhlia a kovových rúr. Čas chytro prešiel. More bolo každú hodinu tichšie a vzduch miernejší. Otec povedal, že už cítiť pomaly slnce a juh. Vtom Ján Schniefele pristúpil k nim a volal ich hlučným cenganím a ručníkom na ruke do salónu.

Pri obede bolo obsadených veľa stolíc, ktoré boli včera prázdne. Aj raňajšia dáma tu bola. Svoj rytmus ešte nenašla, ale bola akiste veľmi hladná. Aj Angličania tu boli a tropili neplechy. Akýsi pán s dámou, ktorí sa doteraz neukázali, sa razom vynorili. Hore za stolom sedel kapitán. Nesadol si prv, kým neobišiel celý stôl, nepodal každému ruku a nepovedal pár srdečných slov. Bol to veľmi pohyb-

livý, trochu zavalitý pán s čiernou končistou bradkou a južnou farbou pleti. Menoval sa Salvatini a pochádzal, ako otec povedal, z Korsiky, vlasti Napoleonovej. Helenku pozdravil mimoriadne priateľsky a nahovoril jej toľko milých slov, že Helenka bola v pomykove: „Oh, la petite demoiselle — Qu'elle est mignonne! Nous aurons un bon voyage certainement — elle nous portera bonheur!“

Helenka mu pozerala prekvapene na pery a bola by rada rozumela pár slov z tejto rýchlej cudzej reči. Preto sa opýtala otca, čo jej to povedal.

„Vraj si pekne dievčatko,“ povedal, „a že budeme mať znamenitú cestu, lebo nám prinesieš šťastie.“

Helenka žiarila — kapitán sa jej páčil.

Po obede išli do kabíny trochu si pospať. Potom otec v atlase ukázal cestu, ktorú už prekonali a rozprával o prístavných mestách, kde zastanú. Potom nové výskumné cesty po lodi. Do prednej časti lodi boli vstavené maštale, kde to gágalo, bľačalo a hučalo. Bolo tam zariadené celé gazdovstvo a voňalo tam ani v dajakom sedliackom dvore. Rad nežných bretonských kráv tam stál s jedným býkom, ktorý mal krátky krk a malé kučeriny na čele. „Le maître des calles“ — hlavný skladník rozprával otcovi, že to je stádo dobytky na chov, ktoré jeden cestujúci, pán Roubaud preváža do Kapského mesta. Sedobelasý kocúr prebehol Helenkinými nohami a skočil jej mňaukajúc do lona, keď si sadla na kôpku sena. Človek zabudol, že sa plaví medzi nebom a vodou, tak vidiecky tu bolo.

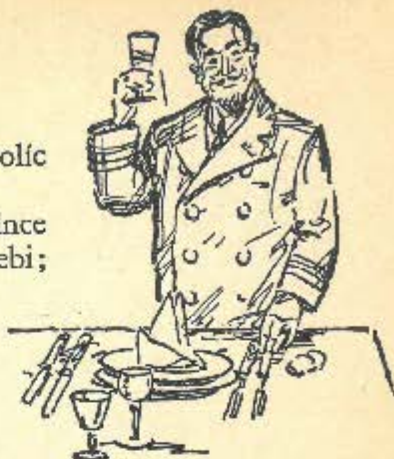
Ján Schicfele cengal na čaj a keď sa zas trochu prechádzali a navštívili kapitána na kapitánskom mostíku, cengali na večeru. Bolo neuveriteľné, ako často a ako mnoho ľudí jedli na lodi „Ville de Tamatave“, odkedy „husle“ so stru-



nami zmizly so stolu a miesto krútiacich stolíc priniesli obyčajné stolice.

Tretieho dňa bola voda úplne tichá. Slnce mierne hrialo na belasom, krásnom nebi; počasie bolo ani na jar. Čochvíľa hory sa vynorili, najsamprv boli belasé, potom zelené, iné parníky vyrástly nad obzorom a plavily sa tým smerom, ako „Ville de Tamatave“. More bolo vždy živšie – teraz sa plavily už aj plachetnice a malé motorové članky. Pobrežie sa pomklo dopredu, cestujúci rozoznávali už biele domy, teplý, korenený vzduch zavial zavše od zeme a skupiny čajek vyrážaly radostné výkriky, pravdaže, radovaly sa kuchynským odpadkom, ktoré kuchár vyhadzoval z lodi a nie cestujúcim „Ville de Tamatave“. Vtom sú všetky čajky na svete jednaké, povedal otec, lebo ľúbia len odpadky, ktoré im ľudia nechajú. Zátoka, do ktorej parník vchádzal, menovala sa La Gironde. Nachádza sa v ústí rieky Garonny. Na jej brehu leží francúzske mesto Bordeaux. Mesto sa rozkláda medzi vinohradmi za lesom lodných stožiarov. Vznešené hrady a prekrásne záhrady ozdobujú zátoku až po more. Slnce, víno a parníky urobili mesto bohatým. Keď parník zakotvil, otec a Helenka vyšli na zem. Bol to veľkolepý pôžitok zas môcť rovne chodiť a neobchádzať pritom rozličné stroje a budy. Prístav bol plný vína. Víno bolo v sudoch, v debnách – všetky skladištia boli ním preplnené, aj na nábrežnej stene kopily sa hromady sudov a debien. Bordeauxské víno je všade známe a odtiaľto ho vyvážajú do celého sveta.

Ako ďaleko bola severská daždivá a studená jeseň. Tu





bola jar i jeseň naraz. Mierne slnce, najzreľšie víno, broskvy, orechy a mandle medzi kvitnúcimi ružami a fialkami. Chodili po vŕškoch, prechádzali sa tichými aj hlučnými ulicami, tešili sa z nezvyklej krásy, maškrtili broskvy neuveriteľnej veľkosti, pili víno na vysokej terase v tóni gaštanového stromu, víno, ktoré ako by zachytilo všetku vôňu a sladkosť tejto rajskej zeme a kúpili za pár halierov toľko kvetín, že Helenka ich ani nezachytila jednou rukou. Keď sa stmievalo, vrátili sa unavení a bez iného priania späť do izbičky na parníku a pred spaním si Helenka pomyslela: „Krajšie to už ani nemôže byť!“

Ale uprostred noci hlučný krik ich vyrušil: „Hallo, Tom! — Hallo, Jonny! — Hallo, Sally! — Hallo, James!“ Smiech, potkýnanie, buchot a hmatanie po stenách chodby. Medzitým utišujúci hlas Jána Schniefeleho, ktorý prosil po francúzsky, anglicky a alsasky, aby boli ticho. Konečne dvere sa zachlopily a utlmily štvorhlasú pieseň, o dlhcej ceste do Tipperary, z ktorej každý hlas sa vynímal osve.

„Hallo“, povedal teraz aj otec — lebo toto anglické „hallo“ je veľmi chytľavé — a smial sa, „Veľká Británia sa zabávala“

Ráno potom Ján Schniefele, ktorý videl všetkým cestujúcim do žalúdka, rozprával, že štyria Angličani cestujú do Kapského mesta. Traja patria dovedna. Tom, ktorý sa menuje celým menom Mister Tom Toplis, je ich vedúcim, čo Angličani menujú „boss“ a že je veľmi bohatý. Chce založiť v Kapskom meste veľkú spoločnosť, ale čosi nie je v poriadku s ním. Iba pred obedom býva triezvy. Kapitán musel už v Bordeaux doplniť zásobu whisky. Preto aj Sally Mendel vedie pokladňu



JONNY  
MILES



a je diabolsky skúpy. Sally je vraj akýmsi tajomníkom Tomovým, ale nie je ani Angličan — pochádza pravdepodobne z východu, Poľska alebo Haliča, ale je veľmi prefikáný a hovorí niekoľko rečí. Jonny, ktorý sa menuje Jonny Miles, je veľmi poriadny mladík — každý ho má rád a je naozaj jockeyom, lebo Mister Tom Toplis by rád založil v južnej Afrike maštal pre závodné kone. Končne mister James Heywood, ktorý k nim nepatrí. Je baníckym inžinierom a soznámil sa s tromi Angličanmi iba na lodi, a keďže na lodi nebolo iných Angličanov, pridali sa k nim. Ján Schniefele krútil trochu hlavou a riešil, že James je jednak len príjemný a vážny mladý muž a že tí traja nie sú práve najlepšou spoločnosťou pre neho. „No, ale ja nie som jeho tatkom,“ povedal dobrák Ján, hoci trochu bol preca len tatkom všetkých na lodi a o každého sa staral, ako mohol. Veď iba on zaviedol Toma do postele, keď stratil rytmus a vaňu na kúpanie zamenil za svoju posteľ.

V nasledujúcich dvoch dňoch more sa ligotalo na poludnie v hodvábnobelasých farbách ako lanové kvety. Záliv Biskajský, obávaný svojimi búrkami a vysokými vlnami ležal ticho, dýchal pokojne, ako by spal a žmurkal unavenými malými pcnivými krútnavami do slnca. Všetci cestujúci boli na palube, ktorá bola čiastočne zatienená záclonami proti slnku. Páni vyšli v bielych nohaviciach a vyhrnutých rukávoch. Šaty dám skvely sa vo všetkých dúhových farbách a Ján Schniefele robil znamenité obchody prcnájom pohodlných pohoviek. Jonny Miles hral sa s Helenkou na chytáčku a na schovávačku. Na to postačila Helenkina angličtina, ktorá se omedzila stále iba na jediné slovo „hallo“. Mnohí sa hrali „shuffleboard“, čo pozostá-



valo z toho, že tenké kaučukové lístky hádzali na číslovanú tabuľku, ktorú naznačili kriedou na palubu a zvyšok cestujúcich uspokojil sa tým, že sa smiali a kričali tak hlasne, že ryby skákaly z vody a akiste lutovaly, že sa musia vrátiť do tichých hlbín.

Tretieho dňa zavčasu ráno Helenka sa zobudila na strašný hukot a rinčanie. Parník zakotvil v zátokke a ako Helenka videla okrúhlym okienkom, práve naproti mestu na vrchu, ktorého snehobiele domy svietili v rannom svetle, že až oči zabolely. To bol Lissabon, hlavné mesto Portugalska. Otec bol už na palube, a Helenka sa ponáhľala za ním. Bol to krásny kraj — južnejší a cudzejší ako Bordeaux. Rieka, ktorá sa tu menovala Tejo a trochu ďalej Tajo, bola široká ako veľké jazero; po oboch stranách boli hory a skaly. Vysoké cypríše stáli tu ako tmavé výkričníky vedľa bielych domov s rovnými strechami a mesto sa rozkládalo v polokruhu vysoko na zelených úbočiach a viniciach. Kďdle bielych holubov sa dvíhaly so striech, tiahly v jasných kruhoch vo vzduchu a nežne sa zase spúšťaly.

Spustili lodné schody, množstvo cudzích člnkov tíslo sa okolo nich a chlapi tmavej pleti s čiernou bradkou kričali cestujúcim na palube nesrozumiteľné slová. Mladí chlapi a chlapci boli naozaj drieri, ako obrázky na cigarových krabiciach. Mali opásané farbisté ručníky okolo štíhlych, pohyblivých bokov, ligotavé kruhy v ušiach a lykové čapice na hlave, ale medzi staršími boli aj takí, ktorí sa podobali skôr zbojníkom z Helenkinej rozprávkovej knihy. Mali končisté čierne brady, ktoré zakrývaly tvár až po oči a končisté širáky na hlave, ktorých kraje padly hlboko do čela. Helenka raz bola v divadle, tam stál sbor takých chlapov na javišti, mali čierne plášte, pravou rukou zakrývali





tvár krajmi plášťov, v ľavej ruke držali ligotavú dyku a k tomu spicvali: „Musíš zahynúť! — Musíš zahynúť!“ Tamtí dole akiste neboli takí zlí. Síce aj oni kosili prstami trochu nebezpečne vo vzduchu, ale povedali iba: „Six pence! — Six pence!“

Otec jej vysvetlil, že to kričia cenu, ktorú si žiadajú za prevoz cestujúcich na pevninu. „Portugalské účtovníctvo“ povedal, „je trochu ťažké pre cudzincov — lebo počítajú niekedy na tisíc zŕn ryže, ako kedysi u nás po svetovej vojne, ale six pence je slovo, ktorým človek prejde celý svet, je to anglický peniaz a má hodnotu asi štyri koruny.“

Angličania odišli prví. Sally Mendel sa najsamprv s nimi živo jednal, kosil prstami vo vzduchu práve tak zúrivo, ako Portugalci a k tomu použil slov, ktoré neboly nijako líškavé. „Stavím sa, že to vyjednal na polovičku,“ povedal otec. Potom obaja sadli do člnu starého zbojníckeho kapitána, ktorý sa držal ako dokonalý gavalier, lebo Helenku menoval „señorita“ a daroval jej košík tak veľkých broskví, akých ešte Helenka nikdy nevidela.

„Som veľmi rád, že ťa mám so sebou,“ povedal otec, „nikdy pred tým na cestách som sa nestretol s toľkými milými ľuďmi.“

Zastali na priestrannom námestí, kde v prostriedku bol vysoký stĺp. Helenka tu videla mramorové vodotrysky, ale vody v nich nebolo. Dokola boli domy ani malé kaštieľe so spustenými žaluziami. V meste bolo dusno a ticho. Široké ulice z námestia úžily sa za niekoľko sekúnd na uličky, ktoré viedly strmo do výšky. Tu i tam na rohu dvaja policajti — vždy boli aspoň dvaja — v čiernych uniformách a s admirálskym klobúkom šikmo na hlave, ale nemali čo robiť — nebolo tu nijakého ruchu ani premávky. Osli a mulice s nákladom na chrbte unavení vykračovali s honičmi v tieni stromov a veru nik by ich nebol zapísal pre priveľkú rýchlosť.

Dr. Javorský sľúbil ktorémusi svojmu priateľovi, že navštívi jeho dcéru, ktorá bola vydatá v Lissabone, ale teraz zabudol svoj zápisník, kde mal naznačenú adresu, na lodi. Meno ulice — Avenida Almeida — ako aj meno portugalského manžela — senhor Sao da Bastos — vedel nazpamäť, ale číslo domu mu neprichádzalo nijako na um. Pomerne ľahko sa dopýtal na Avenida Almeida, ktorá ležala vo vznešenej štvrti dosť vysoko nad mestom, ale keď sa tam otec dopýtal na senhora Sao da Bastosa, stratil odvahu, lebo v tej ulici bývalo najmenej šesť pánov, ktorí sa menovali senhor Sao da Bastos. „Aha“ povedal, „to je akiste tak dobre známe portugalské meno, ako slovenské meno Novák alebo Slaninka.“ Helenka bola naskrze sklamaná. Meno jej veľmi imponovalo a urazilo ju, že senhora da Bastos znamená asi toľko, ako pani Slaninková.

Konečne našli akúsi starú predavačku broskví, ktorá



presne vedela, že senhor Sao da Bastos má za manželku „prekrásnu cudzinku“. To bol veľký dom podobný palácu, ktorý sa zdal práve takým mŕtvym a uzavretým, ako väčšina domov v meste. Dlho zvonili, až napokon malé dvierka vedľa ohromnej brány sa otvorili, a starý, čierne oblečený sluha so snehobielou hlavou premeriaval si cestujúcich opatrne a nedôverčivo a pýtal sa ich, čo si prajú. Nechal ich vonku stáť, zavrel zas dvere a vrátil sa iba po hodnej chvíli. Teraz už bol priateľský a úslužný, hoci aj dôstojný pohyb, ktorým vyzval cestujúcich, aby vstúpili, bol by ozdobil každého arcibiskupa. Prosil ich, aby išli za ním a viedol ich snivým parkom, kde vodotrysk špliechal a potom širokými slávnostnými schodami do poschodových miestností. Išli stále ďalej, cez skoro prázdne siene, z ktorých každý slnečný lúč bol opatrne vytvorený. V jednej sieni bolo len niekoľko pohoviek, v druhej zas iba jeden stôl, ale vo všetkých visely staré, tmavé sväté obrazy na stenách a mäkké koberce zadržali hlučné kroky. Bolo tak ticho, že Helenka sa bála aj vykročiť, ale všetko bolo také cudzie, že meno Bastos jej zas len zaimponovalo — pani Slaninková jednako nemala takéto izby.

Napokon v tretej sieni, ktorá bola jasná a pohodlne zariadená, mladá plavovlasá žena im išla v ústrety a vystrela obe ruky k Helenke: „Oh, ako sa teším — dievčatko od nás!“ Sklonila sa k nej a pobožkala ju, potom obrátila Helenku na svetlo a pozerala jej pozorne do očí — jej oči ako by boli zvlhly. „Bože, ako sa teším,“ opakovala a privítala dra Javorského, ktorý jej priniesol pozdrav od otca. Dr. Javorský ju poznal ako dieťa a bol prekvapený, keď videl, aká krásna žena z nej vyrástla. Musel jej rozprávať o domove a nevedela sa dosť napočúvať a vypytovala sa

na tisíc maličkovstí. Sadli do kúta, ozdobeného kvetmi a zelenými rastlinami a Helenka musela sdeť vdľa nej. Pani Eržika, ako ju otec menoval, nechcela živý pozdrav z vlasti nijako pustiť od seba.

„Cudné“, povedala, „práve dnes som bola naskrze chorá túhou po domove. Hoci aj milujem svojho muža a hoci je tu aj krásny kraj, som tu cudzia a budem vždy cudzia.“

Dlho sa shovárali a všetky myšlienky mladej panej protivily sa myšlienkam a túhe Helenkinej po ďalekých cestách.

Pán Boh splnil túhy a priania mladej ženy — nuž, či to boli azda pošetilé priania?

Teraz prišiel senhor Sao da Bastos! Rytiersky pobozkal svojej ženc ruku a pozdravil návštevníkov veľmi živo. Bol to pekný, nepokojný a hlasný muž, ktorý hovoril tak chytro, ako korzický kapitán. Hneď mal tisíc plánov, ako osláviť vzácnu návštevu, telefonoval svojej rodine a povolal ich na hostinu. Potom si mali vyjsť spoločne na korzo a potom zas — —

Dr. Javorský zdvihol ruky a povedal odmietajúc: „Veľmi pekné od vás, senhor, ale náš parník odchádza o šiestej hodine.“

Senhor Sao bol stále hlučnejší a pani Eržika vždy tichšia.

Bolo to len krátke stretnutie s vlastou a už aj hodina prešla. Tiché siene oživily. Hodvábne šaty šuchotaly a hlboké, trochu hrubé ženské hlasy zazneli. Dobré slušaly k tváram dám, ktoré teraz vstúpily. Helenka ešte nikdy dosiaľ nevidela toľko dricčných fúzikov na dámskych perách. Mohutnej starej dáme vo fialových šatoch s vysokým bielym účesom ešte tieň na homej pere dobre pristal, ale pri mladých ženách sa Helenke nelúbil. Všetky ju schytily a vybozkávaly; pravdaže, hovorily iba portugalsky, cudzie



slová praskaly po nej ako hrach na stene. Ale to trvalo iba chvíľu, potom sa obrátili na dra Javorského a probovali sa s ním dohovoriť v troch rečiach: portugalskej, anglickej a francúzskej. Nik sa nestaral o pani Eržiku, ktorá tam stála ako ustrašené vrabčiatko medzi krkavcami. K tomu prišlo niekoľko vznešených starých pánov s bielymi bradami. Neskôr Helenka sa dozvedela od otca, že v Lissabone je málo mladých mužov. Všetci pracujú v Južnej Amerike. Mnohí tam zahynú na žltú chorobu alebo na iné plagy, iba málo z nich sa vráti s bohatstvom a briliantmi, ktorými sa lissabonské dámy v hodvábnych šatoch tak rady ozdobujú.

Potom posadali vo veľkej sieni okolo veľkého stola, ktorý bol ozdobený bohatým strieborným náčiním. Bielovlasý sluha obslúžil početných hostov a nalieval ťažké sladké víno do kryštálových pohárov. Senhor Sao predniesol ohnivú reč, na ktorú dr. Javorský zdvorilo odpovedal. Medzitým sa pani Eržika ticho shovárala s Helenkou o kvetinách, ktoré rastú u nich doma. Po skončenej hostine sa ešte trochu motali, páni a niektoré dámy fajčili, potom sluha ohlásil, že vozy sú pripravené.

Boly to prekrásne kočy, akých Helenka doma nevidela, so silnými koňmi. V Lissabone chodia i dnes ešte radšej na koči ako v aute, akiste pre úzke a strmé uličky. V akomsi parku videli mnoho rozličných vozov. To bol čas korza a každá lepšia lissabonská rodina, ktorá má smysl pre spoločenský život, tu bola. Dr. Javorský a Helenka sa viezli so senhorom a so senhorou Bastos.

Razom Helenka uchopila otca za rameno a keď tento díval sa, kam mu ukázala očami, videl proti nim neobyčajne krásny koč. Na sedadle Tom Toplis sa rozhadzoval, vedľa

neho Sally Mendel, naproti nim zas James Heywood a Jonny-jockey. James sa odvrátil v pomykove, ale Tom, ktorý už bol ďaleko od triezveho dopoludnia, dvíhal ruku veselo na pozdrav, aj Jonny kričal veselo „hallo“ a kýval uveličene čiapkou.

„Sú to azda vaši priatelia?“ pýtal sa senhor Sao so záujmom.

„Iba spolucestujúci,“ odvetil krátko dr. Javorský.

Pani Eržika povedala s úsmevom, že pozná koč veľmi dobre, že ho požičiavajú zväčša na svadby.

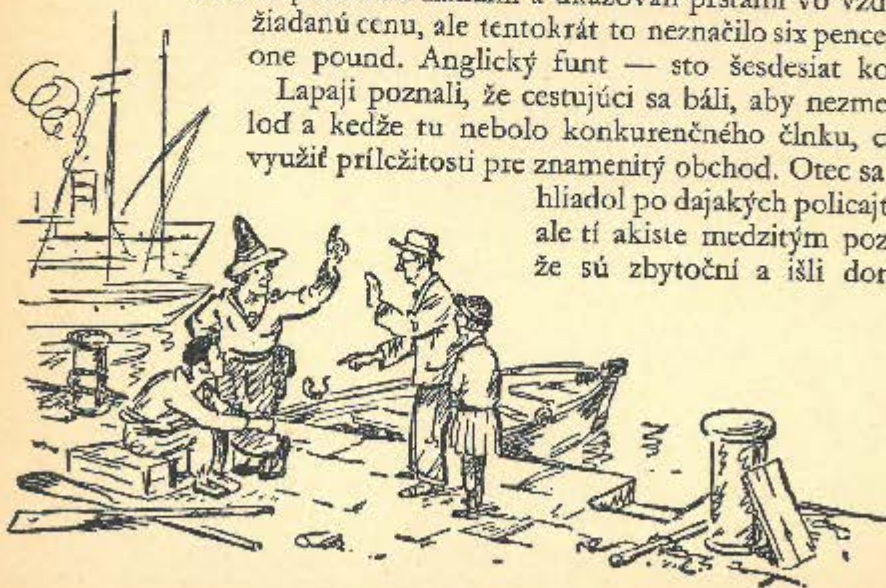
Keď sa vrátili z prechádzky, pili ešte čaj. Potom sa rozlúčili. Senhor Sao chcel hostov zaviesť na svojom koči až do prístavu, ale dr. Javorský sa mu poďakoval, lebo chcel sa ešte s dcérkou pešky trochu prejsť po uličkách mesta.

Pani Eržika zostala tichá a smutná, ale sľúbila im, ak sa raz vráti domov, navštívi ich v malom, milom domku.

Keď prišli obaja na nábrežie, bol už najvyšší čas. Parník už vytiahol schody a siréna nebezpečne hučala. Ale čo teraz? Na nábreží ani jediného člnu. Akiste boli všetky vonku pri parníku. Konečne zočili za kamennými schodami člnok, ktorého majiteľa ležali lenivo na nábrežnej stene.

Nehnuli sa, keď ich otec prosil, aby sa ponáhľali. Napokon sa pohodlne natiahli a ukazovali prstami vo vzduchu žiadanú cenu, ale tentokrát to neznačilo six pence, ale: one pound. Anglický funt — sto šesdesiat korún!

Lapaji poznali, že cestujúci sa báli, aby nezmeškali loď a keďže tu nebolo konkurenčného člnu, chceli využiť príležitosti pre znamenitý obchod. Otec sa rozhlíadal po dajakých policajtoch, ale tí akiste medzitým poznali, že sú zbytoční a išli domov.





Otec, ktorý nerád sa dal klamať, chcel lapajom platiť iba po prevoze na lodi, ale páni na nábreží boli skúsenejší. Také obchody oni už poznali. „Jeden funt platiť predom!“ povedali s pozdvihnutým jedným prstom, a lenivo tiahli preč. Nebezpečenstvo bolo veľké, siréna trúbila nanovo a otec chcel už pristúpiť na najhoršie, ale vtom stalo sa čosi nečakaného. Za nimi zaznel zpev a dupot koní — svadobný koč so zabávajúcou sa Britaniou pristal práve na nábreží vedľa nich. Vescí páni končili práve zaľúbenú pieseň o krásnych dievčatkách a o miliónároch ženíchoch.

Chceli ju ešte oznove prespievať, keď sa otec namáhal Jamesovi, ktorý bol ešte najviac pri rozume, vysvetliť, ako sa veci majú. Ale Sally Mendel razom zočil, čo je vo veci. Kým ostatní opatrne vyviedli Toma Toplisa a opreli o voz, vstúpil jednoducho do člnu, siahol do nohavíc a vybral plnú hrst jasných peňazí, — nič jediný funt, ale najmenej desať funtov. Otvoril päť prstov druhej ruky a udal dva razy do vzduchu. Dva razy päť je desať. Niet na svete takého Portugalca, ktorý by neroztriešil tak ľahký počtový príklad. To je jednoduchá trojčlenka, povedal by pán Nosák, Helenkin učiteľ. Dojem bol i tak mohutný, lebo prístavní zbojníci sa už nestarali o to, či platia „predom“, alebo až „potom“. Opilé pánstvo na svadobnom koči vždy zapôsobí. Okrem toho člunky od lodi sa už vracaly. Chytro sa dojednali. Chytíli opilého Toma a položili ho na plachtu na dno člnu a opreli mu hlavu nežne o lavicu. Sally zaplatil kočišovi, ktorý sa hlboko poklonil a odjachať. Potom všetci skočili do člnu. Bolo tu trochu tesne, ale všetky tri páry sa šťastlivo pomestily.

Helenka bola milými záchrancami naskrze uveľičená. Portugalci veslovali, ako by išlo o život a člnok došiel

po visuté schody práve vo chvíli, keď ich ťahali hore. Ihneď ich spustili a všetci vystúpili na parník okrem Sallyho, ktorý prenasledovaný lakomým zrakom plavcov, vyhľadával peniaze zo svojho vaku. Medzi zlatými peniazmi mal aj niekoľko six pence-ov, ktoré vybral na stranu, ako by neboly dosť dobré. Razom len strčil ruku so zlatými peniazmi do vaku a druhou rukou hodil six pence do natrčeného klobúka ktoréhosi plavca, načo smelým skokom preskočil cez lavice na schody, kolísajúci člnok jednou nohou odstrčil a druhou driapal sa na palubu. V tej chvíli zaznel cengáč z mostu kapitánovho, lodná skrutka sa dala do pohybu, visuté schody vytiahli s hrmotom do výšky a Sally Mendel plaval zo zábradlia práve na hlavu svojho portugalského priateľa. Bola to nevychovanosť od Sallyho, ale cestujúci a posádka na lodi, ktorí napnuto sledovali priebeh celej veci, boli uveličení. Správnym a vhodne použitým plúvaním Sallyho vážnosť na lodi iba vystúpila.

Ohaja senhori v člku tančili, ako keby ich osa bola poštípala. Napaprčení hádzali do člku svoje klobúky a zúrivo šliapali po nich, hrozili pästami vo vzduchu a keby boli mohli Sallyho chytiť, boli by mu akiste revali: „Musíš zahynúť — musíš zahynúť!“ Teraz sa chceli aj oni pomstiť plúvaním, ale shora nadol sa ľahšie plúje, ako zdola nahor. Iba rieka Tejo sa toho ušlo, hoci nemohla za nič, ale tak sa vodí obyčajne nestranným divákom.

Parník „Ville de Tamatave“ odvrátil sa pohľadlivo od tej orechovej škrapiny zlosti a plavil sa za belasého a zlatistého večera. Bieli holubi sa medzitým ešte raz sniesli nad Lissabonom, potom akiste aj oni si pokojne odpočinuli. V nasledujúcich dňoch potom nevideli už







ani zeme, ale práve také zaujímavé bolo pozorovať, ako sa nežné farby neba vhlbily do vody. Slnce strácalo stále na svojej miernosti a pichalo zlatými pichlákmi do ľudí, ktorí utekali do chládku. Hladina mora, ráno a večer belasá ani porcelánový tanier, podobala sa v popoludňajších hodinách bielu oslňujúcemu zrkadlu. Čím boli ľudia ustatejší, tým ryby boli veselšie. Najmä zrána dvíhaly sa v húfoch nad vodou a skákaly široko rozťahnutými plutvami, krídlam podobnými, vysoko do vzduchu. Mnohé vyskočily tak vysoko, že spadly na spodnú palubu lodi. Námorníci sa tomu potešili a ukazovali ryby Helenke, ktorej sa veľmi páčili, ale potom ich zanesli do kuchyne, kde ich kuchár usmažil — aj také jej znamenite chutily. Raz celá loď bola rozrušená, keď ktorýsi dôstojník zvolal s mostu: „Delfíni!“ Všetci utekali k zábradliu a Helenka videla, že na oboch stranách lodi more hmýrilo sa veľkými rybami, ktoré sa končistými hlavami vynorily z vody, preskočily vo vzduchu pekným oblúkom a — hneď ako dopadly — začaly oznové. Nevedno, či tu boli náhodou, či azda plávaly za loďou, ktorú vzaly do prostriedku. Ale plávaly oveľa rýchlejšie, ako parník. Zastaly za loďou, dohonily ju a zas predbehly. Toľko veselosti bolo v tejto hre, toľko mladistvej odvahy, bláznivej snažlivosti, aby ukázaly svoje umenie. Malý zrejmy úmysel zostať blízko parníka, ktorému platilo celé predstavenie, že všetci diváci boli uveličení týmto roztopašným shonom. Azda sú delfíni jediné zvieratá na svete, ktoré sa srdečne tešia, keď ľudia vniknú do ich kráľovstva, preto ich aj ľudia vzali do svojich rozprávok a rčení a hovoria o nich po dobrom.

„Raz istý grécky spevák,“ rozprával otec, „menom Ari-

on chcel ísť domov zo spevákkej slávnosti. Spieval zo všetkých najkrajšie a dostal cenu. Tomu sa veľmi potešil a vracal sa radostne domov. Ako bolo, tak bolo, ale keď sa loď plavila s napnutými plachtami po belasom mori, stál na zadku lodi, spieval a sprevádzal sa na lýre. Tu prišli delfíni na povrch vody, plávali za loďou a načúvali Arionov spev. Arion sa tešil, že ho tak pozorne načúvali a spieval a hral im vždy krajšie a pôvabnejšie. Delfíni boli šialení od radosti a tancovali, ako aj tuto pred chvíľou. Vtedy námorníci zavideli Arionovi. Možno, že sa chceli zmocniť iba jeho peňazí, ktoré dostal ako cenu za spev — práve ako lapajú v Lissabone číhali na naše peniaze — skrátka sa ushovorili, že mladého pekného speváka zabijú. Keď Arion počul, čo si zlostní námorníci šepkali a ako hrozivo išli na neho, vedel už, že je stratený. Nevedel sa obrániť, veď okrem svojej lýry a svojich piesní inej zbrane nemal. Ale chcel zahynúť radšej v mori, ako padnúť do rúk zlých ľudí. Vzal lýru do ruky a skočil do mora. Vtom delfíni priplávali so všetkých strán, soslúpili sa okolo neho, niektorí sa strčili pod neho a zdvihli ho na svojich chrbtoch. Tak Arion sedel pekne a spokojne a statoční delfíni ho priniesli na zem. Ostatní plávali za ním a Arion sa im poďakoval prekrásnou piesňou. Všetci boli natešení a tancovali od radosti. Od tých čias sa delfíni vždy radujú, keď vidia loď. Nezabudli ešte na Arionov spev a dúfajú, že Arion raz príde na akejsi lodi a zaspieva im.“

Teraz sa tancujúci delfíni Helenke ešte viac zapáčili a veľmi lutovala, že dostala zo spevu slabú známku. Bola by rada zvedavým rybám niečo zaspievala.

Inokedy zas — mnoho dní po tom, keď cestujúci videli iba nebo a vodu — Helenka zočila podvečer malý ružový

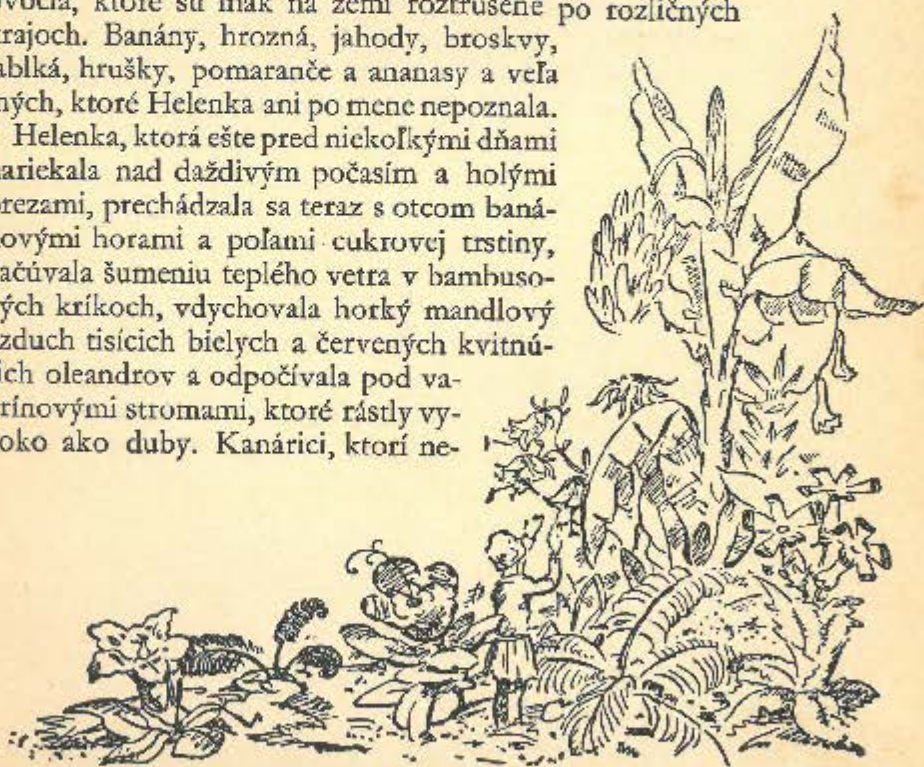


oblak na obzore, ktorý stále rástol. Aj vrch sa vynoril z mora. Bol to ostrov. Vlny udieraly o skaly a palmy sa skláňali vo vetre. Helenkin sen!

Už bola noc, keď parník pristal pri ostrove Teneriffa a zakotvil v prístave Santa Cruz. Niet na svete zaujímavejšej veci, ako keď človek v noci zakotví s loďou v neznámom prístave. Počuje všeličo, zavonia všeličo, všetky smysly cítia zem, iba oči sú lenivé otvoriť sa. Ale v Teneriffe vznáša sa nad vrchom Pik de Teyde, ktorý je skoro štyri tisíc metrov vysoký, oblak, ktorý vyžiaruje akési slabé svetlo, akoby odlesk hviezd, keď zem a more už dlho odpočívajú pod belasým aksamietovým plášťom noci.

Ráno potom Helenka vstúpila do raja. Kvitly tam všetky kvety zo severu a z juhu a Helenka pochopila, prečo Adam a Eva neodolali pokušeniu a trhali zo zakázaného ovocia. Akiste Pán Boh odtedy odpustil ľuďom hriech prarodičov a daroval im ostrov Teneriffu, kde môžu jesť všetky druhy ovocia, ktoré sú inak na zemi roztrúsené po rozličných krajoch. Banány, hrozná, jahody, broskvy, jablká, hrušky, pomaranče a ananasy a veľa iných, ktoré Helenka ani po mene nepoznala.

Helenka, ktorá ešte pred niekoľkými dňami nariekala nad daždivým počasím a holými brezami, prechádzala sa teraz s otcom banánovými horami a poľami cukrovej trstiny, načúvala šumeniu teplého vetra v bambusových kríkoch, vdychovala horký mandľový vzduch tisícich bielych a červených kvitnúcich oleandrov a odpočívala pod vavrínovými stromami, ktoré rástly vysoko ako duby. Kanárici, ktorí ne-





vedeli, čo je klieťka, poletovali tu a skackali ako u nás vrabci, motýli veľkosti vtáka zastali a chveli sa ticho vo vzduchu.

Obaja cestujúci chodili ruka v ruke rozprávkové krásnym krajom až po úpätie vysokej hory. Videli, ako príboj bil o skaly a nečuli už ich šum, videli biely parník ticho stáť na tyrkysovej hladine a videli dokola na obzore ružové oblaky. To boli nové ostrovy. Vrátili sa ustatí, rozhorúčení a šťastní do tónu ich plávajúcej izbičky a žehnali chvíľu, keď ich tajomný hlas vyvábil ďaleko do sveta, aby zažili všetky zázraky.

Keď si oddýchli a vyšli opäť na palubu, slnce klesalo do mora a kapitán netrpelive behal po mostíku. Kýval im a oni vyšli k nemu. S neuveriteľne rýchlymi slovami sa ich vypytoval, či nevideli ostatných cestujúcich. Odišli všetci na zem a okrem nich dvoch sa ešte nikto nevrátil na loď. Chcel sa odplaviť ešte za vidna, ale bez cestujúcich sa mu jednako nechcelo, lebo hovoril, že ešte nemali takej miléj spoločnosti. Siréna zúfalo trúbila a Ján Schniebele sa usiloval svojím cengáčom a ručníkom, aby vyvábil všetkých skrytých cestujúcich. Ale iba šedivobelasý kocúr sa ukázal z podzemného lovu myši a hrbato sa posadil na palubu. Kapitán bol nahnevaný a pomenoval svojich milých cestujúcich satanskou bandou lumpáckou. Napokon za súmraku ukázala sa čierna flotila veselých, kolísajúcich sa lodí. Ešte veselšie boli dvojice, ktoré sa opieraly o seba a hlučne spievaly. Tom Toplis sedel so slečnou Terejou Savatierovou, dámou bez rytmu, ale ktorá sa ho medzitým jednak len naučila trochu, lebo jej chudá postava krásala sa presne podľa taktu peknej piesne. Bola to francúzska učiteľka a cestovala do Kapského mesta



vyučovať malých Angličanov, ako kričať „hallo“ po francúzsky. Naproti nim sedel Jonny, veselý jockey a bavil sa so senhoritou Violantou, prekrásnou Portugalkou, bez fúzov, ktorá prišla na loď iba v Lissabone. V druhom člne zas Sally Mendel cítil sa pocteným dôstojnou a objemnou prítomnosťou maminky Roubaudovej, patronky bretonskej kuchyne, kým jej muž sedel ruku v ruke s obchodníčkou vínom z Bordeaux, pani Caillovou. Podobne veselo bolo aj v iných člnoch a kde nebolo dám, postačili aj mužskí priatelia. Nebolo tu rozdielov národnostných.

Ján Schniefele mal veľa roboty, kým dostal celú spoločnosť na loď. Musel si pribrať niekoľko námorníkov na pomoc, aby preniesli početné, chutné malé drevené súdky sladkého, ako olej hustého tencriffského vína, ktoré si návštevníci priniesli na pamiatku.

Kapitán sa spokojne usmieval, silným cenganím dával znaky do strojárne, načo lodná skrutka veselým rapotáním odpovedala.

„Ville de Tamatave“ nastúpila za spevu a smiechu svoju cestu, ktorá viedla cez rovník štrnásť dlhých dní neobývaným priestorom Atlantického oceánu na južný koniec Afriky, kde starý svet končí sa mysom Dobrej nádeje.

## *Búrka*

VIII Teraz, keď na dlhý čas nebolo nijakého prerušenia cesty, otec navrhol, aby si čas na lodi trochu zadelili: zavčasu vstať, lebo čerstvé ráno je najkrajšia časťka dňa, pohyb na palube, utekať, hrať sa, cvičiť, kúpať sa, potom raňajkovať, odpočívať trochu na pohovke a potom až do obeda pracovať.

„Pracovať?“ pýtala sa Helenka. „Čo pracovať?“

„Však uvidíš. Myslím, mala si pekné prázdniny a teraz skúsime, či sa budeme môcť učiť aj bez pána učiteľa Nosáka.“

Helenka bola veľmi zvedavá. Otec pokračoval:

„Po obede malý oddych, potom zas práca až po olovrant — to by bolo pekné zadelenie. Čo príde okrem toho, ponecháme náhode.“

Dal si priniesť zavazadlo s knihami zo skladu, R. J. 2, a vybalil:

Zemepisný atlas, počtovnicu, čítanku a ešte knižočku kvetín a bylín. K tomu pekné nové sošity, nepošpinené ešte atramentom, kde ešte neboly vytíhané stránky, ceruzky, farby a náčrtník.



„Hallo“, povedala Helenka a otvorila oči naširoko. To veru nečakala. Ale bolo to veselšie, ako si odvážila domysleť v prvom strachu. Sedeli za pekným stolom, otec na malej pohovke a Helenka proti nemu na pohyblivej stoličke. Keď jej niččo neprišlo hneď na um, zakrútila sa iba niekoľko ráz na stoličke, hneď bola múdrejšia. Okrem toho videla okrúhlym okienkom ligotať sa Atlantický oceán a mohla pozorovať, aby jej nič neušlo: lietajúce ryby alebo delfíny alebo parník na obzore. Na úsudkové počítanie dostávala vždy náramne zaujímavé príklady: ak lodná skrutka obráti sa za minútu toľko a toľko ráz, koľko ráz sa zakrúti za hodinu? Vyšli neuveriteľné čísla, a bolo dobre vedieť, čo vlastne skrutka stvárila. Počítali na morské mile, ktoré prešli a ktoré ešte majú pred sebou. Helenka by nikdy nebola povedala, koľko míľ je na mori. Bolo čudné hľadať na mape vlast' a rodné mesto, keď mali Pic de Teyde za sebou a cestovali na rovník. Ale obrazy z domova jej boli tým milejšie, čím ďalej ju lodná skrutka odnášala od neho. Otec povedal, že ani za všetky krásy cudziny nesmie nevďačne zabúdať na dávnych miláčikov v záhrade doma a Helenka kreslila belasé zvončeky, ale nijaká farba nebola tak belasá ako jej spomienky.

Popoludňajšie hodiny prežívali zavše na palube pod slnečníkom. Pridali sa k slečne Savatierovej, ktorá priviedla Helenku na základy francúzskej mluvnice. Bolo na počúvanie, ako Helenka chytro pochopila slová, keď ich videla napísané a keď ich počúvala celý deň. Keď bolo „pevné rozdelenie“ odbavené, Helenka sa naháňala na palube s Jonnym Milesom a učila sa aj anglicky, ale otec tvrdil, že Jonnyho reč sa veľmi odlišuje od angličtiny v knihách.



Teplota stúpala a obleky cestujúcich padaly. Nosili už len najnutnejšie a keď záplava dymu z komína tiahla miesto dozadu dopredu, celá obec v plavkách vyskakovala ako lietajúce ryby, ktoré padly na loď.

Pri tom všetkom, keď sa blížili k rovníku, všade akýsi tajomný ruch a behanie. Významnú udalosť prechodu zo severnej pologule na južnú chceli osláviť maškarným bálom na lodi. Dámy veľa strihaly a šily, Ján Schniefele musel donášať najneuveriteľnejšie predmety a Helenku vyhazovali odváďať s veľkým krikom, keď strkala svoju zvedavú hlávku do kabin, premenených na krajčírskoe dielne. Ale dobrá pani Roubaudová sa nad ňou smilovala a vyčarila jej razom krásny kroj bretonského pastiera. Malé dreváčky, ktoré lodný tesár vyrezal, biele punčochy s krížom previazanými čiernymi šnúrami na nich, krátke nohavičky, otvorená biela košielka a okrúhly sametový širáčik na hlave, ktorý znamenite slušal k jej plavým vláskam. Takto vyobliekaná mala jazdiť na ktorerjси krotkej krave zo stáda pána Roubauda v chystanom sprievode na palube. Teraz sa netrpezlivej Helenke zdalo, že skrutka sa nepohybuje tak chytro, ako by sa mala. Národníci žartovali s Helenkou a kázali jej pozerať rúrou, cez ktorú napnuli niť. To je vraj rovník. Ale Helenka sa už medzitým toľko naučila od otca, že im nesadla na lep. Napokon prišiel deň, kedy siréna hučala v neobvyklej hodine. Otec chytro zdvihol Helenku a potom ju položil so smiechom: „Aby si sa nepotkla na rovníku,“ povedal. „Práve sme ho prekročili.“

Slávnosť začala hneď po obede rozličnými huncútstvami a hrami námorníkov. Neptun a dvaja morskí bohovia vyškriabali sa z mora na palubu. Mali ozrutné brady, na hlave korunu a ozdobení boli šklabkami a morskou trávou. Ale



Helenka ich jednak len poznala, — bol to lodný tesár a dvaja námorníci. Cestujúci museli si vymeniť svoj krstný list, inak im skutočný krst hrozil, ktorý teraz pretrpeli tí námorníci, ktorí prešli rovník prvý raz. Posadili ich na dosku nad ozrutným korytom vody, namazali peniacim mydlom a potom náhle dosku prevrátili, takže padli zo zadu do vody. Helenka bola rada, že mala krstný list vymenený!

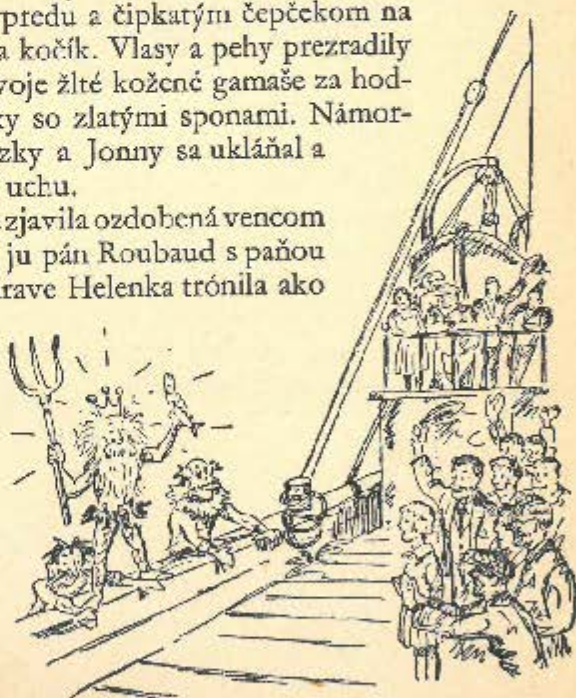
Nasledovali rozličné závody a športy, akási kapela zápasila zúfalo s rytmom a námorníci oblečení za ženské tancovali oddane so svojimi partnermi.

Podvečer vyniesli na palubu klavír zo salónu a po olovranťe všetci cestujúci zmizli ani dym.

Keď sa ozrove ukázali, všade bolo veľké prekvapenie. Zo zadnej strany lodi ozrutný deťský koč sa kotúľal. Pod snehobielymi priesvitnými záclonami, zachytenými belasou hodvábnou stuhou, ležalo chlapčiatko Tom Toplis s deťským čepčekom na hlave a cucalo fľašu silného vína. Utešená pestúnka v muselinových šatkách s krátkymi rukávmi, malou zásterkou vpredu a čipkatým čepčekom na červenkastých vlasoch tísila kočík. Vlasy a pehy prezradily Jonnyho, ktorý zamenil svoje žlté kožené gamaše za hodvábné punčochy a topánky so zlatými sponami. Námorníci mu hádzali rukou bozky a Jonny sa ukláňal a rozťahoval ústa od ucha k uchu.

Teraz sa bretonská krava zjavila ozdobená vencom z papierových ruží. Viedli ju pán Roubaud s paňou v bretonskom kroji. Na krave Helenka trónila ako pasáček a trúbila na pastierskom rohu.

Zo salónu kráčala vy-



meraným krokom Pallas Athene, bohyňa múdrosti, v dlhom, riasnatom odevu. Na hlave mala zlatú helmu, ktorá akosi upomínala na konzervovú krabicu a v ruke zlatý meč. Sally Mendel počul nedávno vyprávania doktora Javorského a prišiel teraz — aký bol skupáň — oblečený iba v plavkách s lyrou v ruke ako Arion na mori. Senhorita Violanta prišla ako indická princezna v žltej hodvábanej pyjame ozdobená zlatými mincami a červeným závojom. Arabi v kúpeľných pláštoch a turbánoch z uterákov išli za ňou.

Sprievod sa usporadovoval. Vpredu kapela, za ňou Neptun a dvaja moriskí bohovia, potom detský koč, krava, Pallas Athene, Arion, Orientálci a nakoniec tancujúci námorníci a námorničky. Prešli trikrát po palube, James búchal marš na klavíri a Helenka trúbila plnou parou. Arion spieval dlhú pieseň, ale nevyvábil na povrch ani jedného delfína. Napokon už krava nechcela ani o krok ďalej a zastala pred maštafou. Sprievod sa rozpadol, chlapčiatko Toma tam starostlivo a opatrne vyniesli z kočíka do salónu. Pestúnka išla za ním s fľašou a keď kričal, dala mu hneď napiť sa.

Večera bola znamenitá. Dostali husaciu paštiku a iné lahôdky. Pán Caille, obchodník s vínom z Bordeaux, venoval im najlepšie fľaše a kapitán pridal k tomu debnu šampanského.

Potom na palube zapálili ohňostroj a tančili dlho do noci — ako dlho, Helenka nevedela, lebo otec opatrne zmizol so svojim pastierikom, práve vtedy, keď bolo najkrajšie — podľa mienky ostatných.

Slávnostné udalosti boli predmetom hovoru za niekoľko dní, potom bolo zas veľmi horko a dusno na lodi. Ľudia driemali v tieni a spoľahli sa na kapinána, aby ich zaviedol na južnú pologuľu.



Styria Angličani sedeli vždy v ktoromsi kúte a živo hovorili. Sally kosil zavše prstom vo vzduchu, ako keby počítal portugalsky. Podvečer zaznelo ich mrmľanie z Tomovej kabiny, až prešlo v krik a spev.

Dr. Javorský sa shováral častejšie s Jamesom Heywoodom a povedal, že je vzdelaný a príjemný človek. Nechápal, ako sa mohol pridať k spoločnosti ostatných Angličanov. Ale Helenke sa aj tí druhí páčili. Jonny bol jej najlepším priateľom, Sallyho lisabonský hrdinský čin bol nezapomennutelný a aj jej odpor k Tomovi Toplisovi zmizol. Niekedy, keď sedeli sami na palube, míster Toplis prisadol k nim. Nehovoril veľa, lebo hovoril iba anglicky, ale ukazoval Helenke majstrovské kúsky s kartami, prehltol mince a vylbral ich z Helenkinho nosa, alebo urobil z ručníčka myš, ktorá sa pohybovala ani živá. Bol veľmi spokojný, keď sa Helenka smiala. Ale zavše býval aj taký smutný, že ho Helenka zo srdca ľutovala. Vtedy nerobil nijaké kúsky, držal iba Helenkinu ruku vo svojej a odišiel pomaly so sklone nou hlavou.

Raz ráno, keď sa už blížili k mysu, nebo bolo rozdelené na dve polovice: jedna belasozlatistá na severu, šedivožltá na juhu. Po mnohých slnečných dňoch bolo čudné pozerať na zhasínajúce farby v tieni oblakov. Rozrušené dámy okružili kapitána, keď prišiel raňajkovať a všetky razom sa pýtaly: „Bude búrka?“

„Ale čo,“ povedal kapitán po francúzsky, „búrka? Aká búrka? Trochu vietor zafúka — to býva často v týchto krajocho — ale veď oceán nie je ulica a „Ville de Tamatave“ nie je autobus.“

Dámy boly napoly uspokojené a kapitán išiel hneď na prednú palubu, dal otvoriť skladacie dvere a kázal složiť

všetky zvieratá do nútra lodi. Spúšťali ich v silnej sieti. Ubohé kravy hučaly bojazlivo a tupo, svine kvičaly a žalosťne grúlily a husi rozrušene gágaly vo svojich košoch: „Prečo ste nám to prv nepovedali, neboly by smcišly s vami!“ Iba kocúr sa o to nestaral. Neprežíval teraz prvú búrku, mal už rytmus.

Zatiahli plachtu, ktorá chránila pred slncom. Pohovky tiež zmizly s paluby. Nebol tu už letný hostinec ani tanečná miestnosť, ale hladká paluba vážnej lodi, hotovej do boja!

Potom nasledovali chvíle, aké Helenka zažila na začiatku plavby v kanáli. Parník sa dvíhal, ako by sa kĺzal neviditeľným prahom ozrutných dverí. Prvé šumenie a penenie veľkých vln, vysoký a tenký spev nad stožiarom s komínami. Ale farieb, aké boly na južnom nebi, Helenka ešte dosiaľ nevidela. V kanáli pre dážď a oblaky nevidela neba, ale tuto prostred dňa tiahly tmavobelasé oblaky a zmenily deň na noc. Skoro celá ozrutná pologuľa vesmíru bola tmavá, iba ďaleko na kraji na severu jasný svetelný pás lúčov predieral sa do hrozivého čierneho neba. Žlté závoje prebiehaly po nich a voda bola červená a ťažká ani meď, ktorú ozrutný ohň do hĺbky rozpustil. Razom len všetky farby splynuly, svetlo na kraji prešlo najsamprv do šedivo-zeleného, potom úplne zhaslo. Prvý náraz búrky prekvapil loď takou silou, že sa na rovnej hladine sklonila na bok a triasla sa.

Co potom nasledovalo, nebolo pre nijakých divákov. Otec a Helenka dostali sa horko ťažko na schody, kde sa stretli s Tomom Toplisom. Angličan práve namáhavo, neisto a knísavo otváral dvere. Helenka mu chcela pomôcť a pustila sa na





chvíľu otcovej ruky. V tej chvíľi nová, mohutná vlna šplachla cez loď, zakrútila Helenkou ani vietor lístkom, hodila ju o zem a metala až po zábradlie. Akoby jej vlastný tieň letela za ňou druhá postava, knísala sa, padala, šúchala a zachytila sa, objala jedným ramenom dievča a druhým železnú tyč zábradlia. Už bol tam aj otec a jeden námorník, ktorý si všimol nešťastia. Vlna klesla a všetci štyria dostali sa do chodby kajuty — ale vo chvíľi pred otcovým príchodom by bola azda Helenka zle pochodila bez Toma Toplisa. Otec bol bledý ani mŕtvola a tisol a triasol viac ráz ruku Angličanovu, ale Tom sa iba čudne usmieval, pohladil Helenku po vlasoch a zmizol práve tak neisto a knísavo ako predtým, do svojej kabíny. Odkiaľ nabral tento čudák — bolo už po obede — razom silu a duchaprítomnosť, aby zachránil cudzie dievčatko?

Teraz obaja naši cestujúci sedeli objatí na malej pohovke v kabíne a obaja mysleli na matku. Azda aj ona cítila búrku v srdci a myslela si v starostiach a úzkosti: „Ako sa majú moji drahí na mori?“ Otec sa neodvážil domysleť, čo by sa bolo stalo, keby sa bol musel vrátiť bez Helenky domov.

Zabudli na búrku, ale búrka nezabudla na nich. Triasla ich plávajúcím domom, akoby chcela nasilu do domu a vydriapať z neho pažravo svoju obeť. Vzala si more na pomoc a špliechala a zúrila do malého okna, až bolo v kabíne naskrze tma. Tvorila vrchy z vody a dvíhala loď do výšky, akoby chcela vniknúť zo spodku a keď to nepomohlo, zas ju len praštila so všetkým činom a nové vrchy vody padaly shora na palubu, akoby ju chceli dodrúžgať. Teraz už Helenka poznala more a vedela, čo znamená byť hrdinom na mori. Zriekla sa takej hodnosti a pritulila sa k otcovi a nechcela sa ho pustiť. Z ostatných kabín žalostné výkriky

zaznelý a mnoho ženských plakalo. Zo salónu znel nepríjemný štrngot tanierov a pohárov. Nepríjemná voda prešiakala po chodbe a tísila sa čierna a špinavá pod bielymi dverami. Otec zdvihol Helenku do postele. Tam bolo ešte najlepšie a zostala tam celú noc, deň a ešte jednu noc. Zavše otec vyšiel na výzvedy a vrátil sa s veľmi vážnou tvárou. Zavše prišiel Ján Schniefele a priniesol teplú teflacinu a obložené chlebíky. Stále sa usmieval a hovoril, že to nie je nič nebezpečného. Razom len bolo úplne tma, praskalo a búchalo, ako by nebo spadlo na more. Drevo sa niekde lámalo a reťaze rinčaly. Keď tento pekelný krik prešiel, parník ticho stál a nepohol sa — aj skrutka umlkla. To bola z celej búrky najhoršia chvíľa a Helenka si myslela, že akiste už stroskotajú sa. — Ale iba malá búda s núdzovým kormidlom praskla na palube.

Potom už bol vzduch vždy menej znesiteľný a dusný. Špinavá voda na dlážke škaredo zapáchala. Zapáchala po oleji a po nevysloviteľných veciach. Helenka teraz síce nemala skutočnú moršiu chorobu, ale hlava ju jednak len bolela a ustavičné silné kývanie, ktorému sa bránila celým svojím telom, ju už unavilo. Stiahla sa ani jež a v polovičnom bezvedomí kotúľala sa sem i tam po posteli.

Napokon, druhého rána dvíhanie a padanie lodi bolo skoro ešte silnejšie, ale prehybovanie a kývanie bolo slabšie. Človek sa nazdal, ako by sa parník driapal na vysoký vrch a padal hlboko do doliny, ale neváľal sa pri tom po bruchu. Rytmus, starý známy sa zas prihlásil a Helenka načerpala z neho novej odvahy do života. Vzduch bol lepší, lebo bolo možné otvoriť ventilátory proti vetru bez obavy, že by vlny oceána prerazily sa cez ne. Čerstvý chladný vzduch vnikal do lodi a odnášal nepríjemný zápach.



Otec zabalil Helenku veľmi opatrne a vyniesol ju nad kajutové schody. Hej, teraz ich konečne videla, svoje „majestátne hory vln“ tmavozelené s bielou penou, dlhšie ako parník a vyššie ako stožiar. Kam len oko dosiahlo, bily sa o nebesá ako by boly mostami, vedúcimi do nekonečnej diaľavy. Otec hovoril len tak pre seba: „Tvoja je zem a moc a krása!“ a Helenka ešte nikdy dosiaľ nevidela niečo takého, k čomu by slová tak dobre pristaly.

Druhého dňa potom hory klesly a búrka sa stíšila na obyčajný vietor. Večer bolo vidno na južnom obzore už len pevné, stojaté vrchy, ale nie valiace sa vlny. Rástly tmavým pokojom za tichého večera — dobre padlo dývať sa na niečo, čo neklesalo. Vysoký vrch práve pred nimi bol nahore široký a plochý akoby odrezaný. Bola to plošina pri mysu Dobrej nádeje.

Keď sa stmilo, jasné lúče svetelných majákov chytily loď a ťahaly ju z nevlúdnej samoty vodnej pustatiny do tichého a obývaného prístavu.

Parník zakotvil v prístave, ale cestujúci nesmeli ísť na zem, kým sa druhého rána nepodrobili lekárskej prehliadke.

Helenka sa znamcnite vyspala — ako obyčajne — ešte ani ráno, keď nastal taký nepokojný deň, nebola so spánkom hotová. Na lodi nastala trma vrma. Dvere búchaly, ľudia prenášali kufre, zo všetkých kabín kričali na Jána Schiefelého. Zakrátko videli, že spech bol naskrze zbytočný, lebo lekárska kontrola veľmi dlho meškala. Kontroly zväčša meškávajú.

Ľudia raňajkovali, postávali v salóne a na palube a videli na niekoľko krokov pred sebou dláždenú prístavnú stenu, autá, električky, ozajské živé mesto po dlhej samote na vode a boli na lodi jednak len ako v kľietke, z ktore

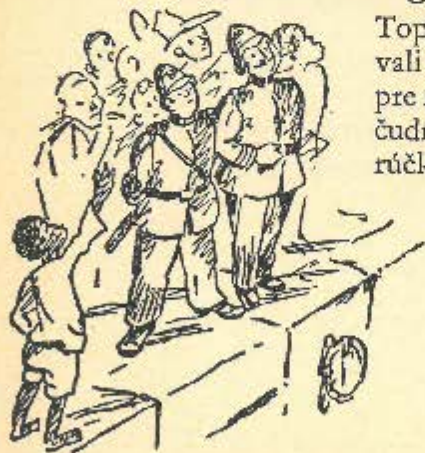
nesmeli von. Všetci boli naskrze netrpeliví, najmä anglický trojlístok. Tom, Sally a Jonny boli veľmi vyparádení. Tom mal na sebe pruhované nohavice, čierny frak a veľkú perlu v hodvábnjej kravate, práve ako anglický diplomat. Jonny mal úplne nový belasý oblek a okrúhly tvrdý klobúk. Vyzeral tak bezvadne a mužsky, ako by nikdy nebol mal na sebe čipkatý čepiec a muselínové šaty. Sally si natiahol svrchník s aksamietovým golierom, strihaným nie presne na jeho postavu. K tomu mal motýľkový nákrčník a panamový klobúk. Keby ho delfini boli videli, boli by akiste tančili od radosti. A James? — James zmizol. Firma Toplis nebola úplná. Všetci traja bchali ustavične po lodi a pýtali sa každého, koho stretli, či nevideli Jamesa. Nik ho nevidel — ani len Ján Schiefele, ktorý preca vždy všetko videl.

Napokon lekár prišiel s akýmsi pánom od polície, ktorý mal prezreť pasy. Cestujúci sa shromaždili v salóne, prešli po jednom k lekárovi, ktorý ich pozorne prezrel, potom pristúpili k stolu a preukázali sa polícii cestovným pasom. Všetko išlo hladko a bolo chytro odbavcné. Potom prišla rozlúčka. Bolo čudné, ako ľahko a chytro prešla. Hoci cestovali spolu z jedného kraja sveta na druhý, prežili spolu slnce a búrku, nezostalo medzi nimi nič spoločného.

„Sú to vaši priatelia?“ pýtal sa kedysi senhor Jao da Bastos v Lissabone.

„Ibaspolucestujúci“, odvetil mu vtedy otec. A mal pravdu.

Otec a Helenka išli ešte raz za miestrom Toplisom, tisli mu srdečne ruku a ďakovali za Helenkinu záchranu, ale Tom mal pre nich akosi málo času. Iba na chvíľu sa čudne zatváril, keď mal v ruke Helenkinu rúčku.





Potom sa všetci tlačili k padacím schodom. Dole v prístave stáli čierni, barnaví a žltí ľudia, ktorí čakali na batožiny a okrem nich aj belosi, ktorí očakávali priateľov. Ale hneď pod schodami stáli dvaja statoční policajti s gumovými obuškami.

Tom, Sally a Jonny boli prví na juhoafrickej pôde — ale v tej chvíli, keď na ňu vstúpili, dvaja policajti ich chytili a z auta hneď blízko nich vystúpil James Heywood s dvoma pánmi, ktorých príslušnosť k polícii bola jasná na prvý pohľad i bez uniformy.

Otec a Helenka stáli blízko čudnej skupiny a zočili zblízka strachom a zúrivosťou znetvorené tváre nedávno tak veselého trojlístku a videli nenávistný pohľad, aký vrhli na nerozlučného priateľa Jamesa.

Áno, teraz sa od nich v pravom smysle odlúčil. Veď ani k nim nikdy nepatril.

Sally sa razom len proboval vytrhnúť, ale policajti boli silní chlapíci. Bolo to škaredé divadlo a Helenka skryla nariekajúc svoju tvár. Potom aj Sally uznal, že na mysu Dobrej nádeje pre neho nebolo nijakej dobrej nádeje.

Všetkých troch vopchali do auta a James šiel pomaly za nimi. Bol akosi smutný.

„Mister Heywood!“ volal za ním otec. James sa obrátil. „Halo, Mister Javorský!“ odvetil a vrátil sa.

„Smiem azda vedieť, čo to všetko znamená, alebo je to tajomstvo?“ pýtal sa otec.

„Teraz už nie,“ povedal James. „To je veľmi jednoduché. Títo traja vyrabovali v Londýne banku a ja som súkromý detektív. Ak vám ešte záleží na mojej známosti, prídem raňajkovať do hotelu Mount-Nelson a rozpoviem vám tam celú vec.“

Otec prikývol na súhlas a James mu kýval rukou: „By“, povedal. To značí: Do videnia a vošiel do auta.

Otec a Helenka vstúpili do iného auta a odviezli sa do hotela Mount-Nelson, ktoré ležalo vysoko v meste a je známe na celom svete svojím neporovnateľne krásnym výhľadom po celom Kapskom meste a okolí.

Helenka sedela skoro na najkrajšom mieste na svete a bola na smrť smutná. Hory, lesy a mesto ligotaly sa v slnečnej žiare, ale Helenke sa zdalo, že sa díva cez čierne sklo.

Tom — ktorý jej zachránil život — Tom, ktorý jej robil myši z ručníčka — Jonny, jej priateľ v hrách, ktorý k nej bol ako vlastný brat, ach, koľko raz si len želala brata — a Sally, ktorý im v Lissabone pomohol, aby spravodlivosť zvíťazila — všetci traja boli zbojníci!! Ak toto je možné, človek už nescmie veriť nikomu na svete.

Otec, ktorý dobre chápal, čo sa odohráva v duši jeho dcéry, ponechal ju na chvíľu jej myšlienkam. Potom sadol k nej a tešil ju.

„Musíme čakať“, povedal, „čo nám mister James povie, potom všetko lepšie porozumieme. Ale toľko ti môžem už teraz povedať, že môžeš mať rada aj naďalej svojich troch spolucestujúcich-priateľov, lebo si ich poznala iba ako milých ľudí. Kto vie zachádzať tak milo s deťmi, ako tí traja s tebou, ten nemôže byť naskrze zlým človekom.“

Helenkine oči sa zaligotaly. Ulahčilo sa jej, že jej otec dovolil „zbojníkov“ aj naďalej rada mať.

„Veď napokon ani nie sú naskrze zlí ľudia,“ pokračoval otec. „Čosi dobrého musí byť v každom a hoci je toho aj málo, musíme to milovať, lebo dobrota len láskou rastie. Nie sú naskrze dobrí ľudia. Každý má dajakú chybu a keď druhí prídu a chyby milujú a lichotia im, vtedy i zlo



rastie. Ľudia robia najradšej to, čo sa ľúbi druhým, preto musíme aj tým horším ukázať, že sa nám na nich len dobré páči. Tým trom chudákom, ktorí akiste už sedia vo väzení, naisto jasne ukážu, že zlo, ktoré spáchali, sa nepáči nikomu a keď to dostatočne uznajú, dobro v nich zvíťazí.“

O veci sa dalo veľa hovoriť. Čím ďalej hovorili, tým bola Helenka spokojnejšia. Končili tým, že i pred bránou väznice je ešte akýsi mys dobrej nádeje, ale že je vždy lepšie voliť menej bolestné cesty, aby sa k nej dostali.

„Halo“, povedal Mister James a sadol k nim za stôl. Najsamprv raňajkovali. Dostali morských rakov, ktorí tu boli neobyčajne veľkí — dobrých pädesiat centimetrov a hrubí ako dve päste vedľa seba. K tomu kapské víno, ktoré malo čudnú chuť, trpkú a sladkú razom.

Po jedle James Heywood sa dal rozprávať:

„Tom Toplis, ktorý sa menuje vlastným menom Josua Roice, bol poriadnym bankovým úradníkom, ako toľko iných. Mal útulný murovaný dom so sklenenou verandou v Kensingtone s mnohými kaktusmi a s peknou araukariou. Každé ráno o pol ôsmej jachal autobusom do City, do bankovej štvrti londýnskej, rátal na funty, šilinky a sixpence, ale nezabúdal ani na penny. Autobusom o pol piatej sa vrátil domov a po ceste sa vždy náramne tešil na vysmaženú baraninu s bôbom, ktorú mu žena chystala. Žena sa menovala Daisy a mala líčka ružové ani púčok.

Raz prišiel domov a nenašiel v kuchyni nijakej baraniny s bôbom, ba keď celý dom prekutal od pivnice po poval, nenašiel ani Daisy. Iba araukaria a kaktusy boli na obvyklom mieste, ale boli také studené a pichľavé, že sa Josua od nich ničoho nedozvedal. Daisy sa už viac nevrátila, iba list poslala svojmu mužovi:

„Milý Josua, už som naskrze nevydržala celý deň opustená doma sedieť a čakať na Teba. Teraz odchádzam do Indie s pánom strážmajstrom Mac Keanlym — zo škotskej polície. Nezabúdaj polievať araukariu. Bozkáva Ťa Tvoja Daisy.

Josua polieval araukariu najsamprv svojimi slzami, potom obyčajnou vodou. Ale zakrátko polieval sám seba alkoholom. Potom už ani nechodil domov, lumpoval vo vinárňach a v nočných lokáloch a v nedeľu chodil na dostihy. Tam vysoko sádzal a soznámil sa so Sallym, ktorý sa menuje vlastným menom — ak vôbec má akési skutočné meno — Salomon Mendoza. Pochádza z Londýnskej štvrti Hounsditch (slovensky asi: psia diera) a patrí k bedárom, ktorí uzrú svetlo života na ulici a končia vo väzení — mnohí sa narodia vo väzení a končia na ulici — rozdiel nie je veľký. Vo svojom živote nevidel veľa dobrého a nik ho neučil, aby bol dobrý. Mal čudné zamestnanie: na dostihoch dohadzoval a vymáhal sádzky — a títo ľudia vedia znamenite klamať. Salomon zas poznal Jonnyho — ktorý sa menuje vlastne Harry Hops a býval jockeyom. Harry nespáchal v tom čase nič zlého. Rozprával iba svojmu priateľovi Salomonovi všeličo o koňoch, čo Salomon dobre použil a niekedy jachal pomalšie, aby vyhral, nie aby prehral, čo Salomon, ak to predom vedel, tiež dobre použil.

Josuoove účty v banke sa akosi neshodovaly. Najsamprv chýbaly len penny, potom už aj sixpenxe a šilinky a konečne aj funty. Napokon keď niekoľko sto funtov nielen sa neshodovalo, ale vôbec ich tam nebolo, Josua prestal sádzasť na dostihoch. Očakával so dňa na deň, že ho uväznia. Vtedy práve v banke prijímali veľkú sumu z akéhosi mimoriadneho obchodu. Josuu, ku ktorému mali veľkú dôveru,

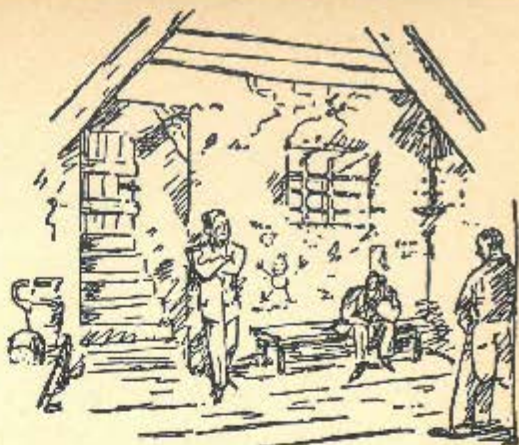


lebo poznali ho ešte ako poriadneho človeka z čias araukarie a Daisy a nevedeli nič o jeho terajšom živote a o priateľstve so Salomonom a Harrym, aj poverili uschovaním a opatrovaním tejto sumy. Bolo toho pädesiat tisíc funtov šterlinkov. Ak vraj všetko poctive vybaví, dostane mesačne o tri funty vyšší plat, sľubovali mu prajní riaditelia banky.

Razom sa Josua, ktorý sa i tak obával škandálneho odhalenia, rozhodol, že si radšej ponechá celých pädesiat tisíc, ako má čakať na mesačné zvýšenie platu o tri funty. Salomon Mendoza zaopatril všetkým trom falošné pasy, lebo už aj pod ním a pod Harrym bola horúca pôda pri dostihoch. Josua, ktorý bol v podstate veľký dobráčisko, sľúbil obom mladíkom, že sa s nimi podelí o korisť a že ich vezme so sebou. Teraz už sedia vo väzení v Kapskom meste, ale to zavinila iba Daisy, ktorá je teraz v Indii.

„Veru tak —“ povedal zamyslene dr. Javorský, „a aká je vaša úloha vo vccí, milý mister James?“

„Hallo, na to by som bol skoro zabudol. To je veľmi jednoduché. Bol som poverený bankou, ktorej ďalšia existencia záleží práve na lapení zlodejov, aby som ich stopoval. Videl som náhodou v istom francúzskom sozname cestujúcich tri mená, ktoré vzrušili moju fantáziu, odcestoval som ešte tej noci do Havru, stal sa cestujúcim na „Ville de Tamatave“, spriatelil som sa s firmou Tom Toplis a keď Tom býval opilý, býval vždy veľmi smutný a aby uľavil svojmu srdcu, všetko mi rozprával. Najsamprv nehodu



s Daisy, potom aj nehodu s pädesiat tisíc funtami. Josua je naozaj najväčší dobrák, akého som v živote poznal. Hoci sám klamal, nemyslel ani na chvíľu, že jeho nickto môže oklamať a staval na mojom priateľstve ako na pevnej skale. Tak mi dôveroval, že mi sveril aj pädesiat tisíc. Okrem pár sto funtov, ktoré minuli po ceste — Sally preca dobre pozoroval a bol pomerne šetrný — práve som vyplatil celú sumu Standartnej banke v Kapskom meste a potvrdenku poslal telegraficky ustarosteným bankárom do Londýna. Zatknúť som tých troch mohol dať iba na juhoafrickej pôde — na francúzskom parníku by to bolo bývalo nepríjemné — preto som musel dohrať svoju úlohu až do konca. Vcelku musím povedať, že firma Tom Toplis mi uľahčila prácu natoľko a vyšla mi tak ochotne v ústrety, že neviem udusiť nijakým činom akýsi pocit hanby, ba dokonca akýsi súcit, hoci som už poriadne stvrdol vo svojom povolaní. Povieť vám úprimne, so mnou je to vždy tak — polovačka ma teší, ale konečné zabíjanie sa mi už vôbec nepáči.“

„Vidíš, Helenka,“ povedal otec, „veď sa má asi tak, ako sme si aj my mysleli. Sú aj horší zločinci, ako títo traja. Nenapíšeš im list?“

Helenka vyskočila — takýto otec je len jeden na svete. Hneď priniesla atrament, pero a papier, hryzla trochu násadku, potom písala:

„Milí páni Tom, Sally a Jonny!

Veľmi krásne sa nám spolu cestovalo. Nebolo to prekrásne? Nikdy nezabudnem na tú cestu ani na Vás. Otec hovorí, že si môžem na Vás s láskou spomínať. Aj si spo-



mínam. Mister Tom mi zachránil život. Aj ja by som Vás rada všetkých zachránila, keby som mohla.

Aj otec Vás pozdravuje.“ Vaša Helenka Javorská.

James Heywood slávnostne prisľúbil, že im list odovzdá. Riešil, že im pomôže, ako vie, prípad vraj nie je najhorší a že im uľahčí priaznivými výpoveďami.

Konečne sa už aj Helenka rozveselila. Potom sa rozlúčili s miestrom Jamesom. Otec mu dal svoju adresu a prosil ho, aby mu raz napísal, čo sa stalo s tromi „zbojníkmi“. James prisľúbil.

Otec a Helenka urobili ešte prekrásny výlet v aute pozdĺž morského pobrežia na Seapoint a potom druhou stranou za horou okolo viníc vrátili sa do Kapského mesta.

Druhého rána pokračovali v ceste. Ale parník už ani nepoznali. Z predošlých cestujúcich zostala iba dvojica: pán a pani Caillovi a manželia z Bordeaux, ktorí cestovali až do Tamatave, prístavného mesta madagaskarského, podľa ktorého loď bola pomenovaná. Ostatní všetci zostali v Kapskom meste. Teraz už nebolo nijakej novej zastávky pred Madagaskarom. Za štyri, päť dní parník mal doraziť do Mananjary, na severnom pobreží Madagaskaru, kde ich plavba mala predbežne skončiť. Otec aj Helenka sa už na to tešili. Madagaskar bol ich vytúženým cieľom a všetko ostatné bolo vedľajšie. Človek sa unaví aj najkrajšou plavbou na mori, ak trvá vyše štyri týždne.

## *Helenka poznáva Madagaskar*

**IX** V noci Helenka sa razom zobudila. Čo sa stalo? Prečo boli tak ticho? Lodná skrutka nepracovala, počula iba tiché špliechanie vln na zovňajšej strane kabíny. Prrrr! — Bum! — Ratatata — Prrrr! — — r — — rr — rr — — Helenka dobre znala ten zvuk. Kotva padala s paluby a refaz pri tom rinčala. Zažala. Kojá pod ňou bola prázdna. Ako blesk soskočila s postele. Pozrela na otcove hodiny. Päť hodín.

Rozrušená si pohádzala šaty na seba. Na punčochy a na umývanie zabudla. Nad sebou na palube začula kroky hore i dole. Námočnícka píšťala pískala. Kotva zaškrípala ešte niekoľko ráz. Potom bolo zas ticho.

Utekala chodbou vedľa kabín a po schodoch až na palubu. Hviezdy sa ligotaly ani svietiace gule a čierne končiare stožiarov mierne sa mihotaly medzi nimi, ako keby si chceli z nich vyberať. Otec stál na zadnej časti lodi. Zbadal Helenku až vtedy, keď mu položila rúčku do jeho ruky.

„Dobré ráno, slečinka,“ povedal, „nebadáš nič?“

„Nie — čo to?“ Videla iba nebo, vodu a hviezdy. Videla vlastne iba hviezdy a trošku vody, kam svetelné lúče lodi siahaly.



„Nečuješ nič?“

Helenka načúvala rozrušene. Studený vietor jej povieval po čele. Ale jednak len — áno — naisto — čosi akoby hrom v lese — ale hrom, ktorý neprestával.

„Čo to hučí?“ pýtala sa Helenka.

„To je hlas Madagaskara. Volá ťa: bum — bum — Helenka, poď — sem! — — — Bum — bum —

Helenka, poď — k nám! To je príboj okolo madagaskarského pobrežia!“

„Oh —“ povedala Helenka, „to je Madagaskar?“

Cítila sa ani v kostolc. Tam kdesi v nočnej tme ležal Madagaskar. A tak blízko, že ho začula. V duchu videla za belasým morom vysnený biely hrad a palmy.

Bolo chladno. Chodila s otcom za ruku po palube a čakala na denné svetlo, kedy konečne uvidí Madagaskar.

Konečne na východe zočila žiaru, ktorou hviezdy obledly a nočná tma prechádzala do popolavej farby. Vedela, že tu rýchle je svetlo hneď po prvom brieždení. Oveľa rýchlejšie ako doma, kde človek videl cez okno svať. Trvalo to zavše celé hodiny a jednak ešte nebolo kedy na vstávanie. Teraz more a nebo boli belasé ako mlieko a slnce plávalo medzi nimi ako zlatý tanier. Morský vietor zatláčal čerstvý vzduch zo zeme. Vlny sa valily okolo nich a slnečné lúče jasne svietily a tančily po nich.

„Teraz sa zlaté kupoly zaligotajú,“ pomyslela Helenka a bežala chytro za kormidlo, odkiaľ predtým začula zvuk. Dívala sa len, dívala . . . Kdeže — kde — bol Madagaskar?

Videla iba belasé nebo a ligotavú vodu —; len akási



belaso popolavá čiarka ako nepatrný obláčik tiahol sa zo severu na juh po celom obzore. Ani predošlé hučanie už nepočula. Šum vetra ho prehučal.

„Tatko,“ povedala Helenka sklamaná, „ved nie sme vôbec na Madagaskare.“

Otec sa smial: „Vedel som, že sa ti popolavá čiarka nijako nebude páčiť.“

„Co že? To popolavé oné? Madagaskar? — — Certa rohatéhol“

Helenka gľgla pár raz, potom sa veselo zasmiala:

„Ale, tatko — akiste ma máš iba na posmech!“

„Prísahám ti na južný kríž!“ dušil sa otec. „Čo by som ťa mal na posmech? Teraz, pred tvárou Madagaskara? Lebo to je naozaj madagaskarská tvár, iba zahalená ešte závojom. Ale pozri len, nemá závoj dole biely okraj?“

„Áno — áno —“ volala Helenka uveličene, „ako keby tam voda prskala!“

„Veru prská — viac ako treba, lebo to biele je známy príboj — známy a obávaný príboj madagaskarský. Domo-rodci nás musia previesť cezeň a veru nemyslím, že by sme zostali pri tom suchí.“

Helenka nechápala, že z jej vysneného rozprávkového ostrova zostala iba popolavá čiara. Otec sa namáhal jej vysvetliť, že taká ohromná zem ako Madagaskar nemôže sa pozdávať ostrovom, lebo človek z nijakého miesta sveta nedovídí na jeho oboja konce. „Ale, neboj sa,“ tešil ju, „inak tam najdeš všetko, o čom sníváš, ba ešte aj viac. A všetko nevyplní iba malý, okrúhly ostrov, ako si si predstavovala, ale veľkú, rozsiahlu zem. Sú tam vysoké vrchy a zelené hory, pary, ktoré horúce slnce vytiahne z mora, visia nad horami v podobe oblakov, kam ich vietor — monsum zavanie“.



Helenka sa pomaly potešila. Mala nové nádeje a okrem toho bolo vo výhlade cestovať s domorodcami cez príboj. To postačilo, aby jej fantázia živo pracovala.

Parník sa medzitým prebudil. Otvorili padacie dvere a vytiahli drevá na nakládanie tovaru. Všade ruch, námorníci behali po palube.

„Poď,“ povedal otec, „pripravíme si batožinu a pôjdeme raňajkovať. Potrvá ešte hodnú chvíľu, kým sa odtiaľto dostaneme.“

Rýchlo zabalili. Helenka vedela baliť skoro už tak dobre ako otec. Mali iba dva kufre v kabíne, kde bývali tak útulne a pohodlne niekoľko týždňov. Malá, biela, plávajúca izbička, kam zelené hrebene vln pozeraly okrúhlym okienkom, bývala veľmi útulná. Helenka už vedela, že cestovanie značí ustavičné lúčenie. Ale stromy s munami už čakaly — táborový oheň — postielka v prírode so sieťou proti hmyzu — áno, cesta len teraz začína. — S Bohom teda, izbička ľúba! —

„Poď, tatko, poď!“

Táhala ho do salónu. Iba oni dvaja vystupovali v Mananjary, v malom prístave. Ostatní ešte spali a nestarali sa vôbec o popolavú čiaru ani o biely kraj. Helenka vypila nacytro hrniec čaju, strčila si najmenší keks do úst a bežala zas nahor, keď ju otec volal späť:

„Počkajže, slečinka! Vážny cestovateľ musí vedieť najesť sa naraz na dlhšiu dobu dopredu, lebo nikdy nevie, kde a kedy sa poriadne naje. Teraz je koniec s jedálňou a s jedálnymi lístkami. Na zemi to bude inak, preto — uver mi — lepšie, ak sa ešte raz poriadne naješ!“

Helenka musela teda voľky nevoľky zjesť ešte jedno vajce a poriadny kus chleba s maslom, hoci sa jej do toho

nijako nechcelo, keďže zvonku začula čudné zvuky. Znelo to ako detské hlasy — jasné a vysoké. Teraz jeden, potom viac — v ostrom taktu podľa veslovania.

Napokon obmäkčila otca svojimi prosiacimi očami a ešte dojedajúc chlieb utekala po schodoch.

Štyri, päť, šesť člnkov veslovalo k lodi. Boly ako chrústi, ktorí ležia na chrbte a mihajú nohami. Dlhé veslá vrážaly do ligotavej vody krátkymi, trhanými pohybmi. Na každej strane sedel rad čiernych chlapov a títo šialene chytro veslovali. Helenka im videla iba prsia a okrúhle hlavy, ktoré sa skláňali skoro až na palubu a zdvihli sa pri každom pohybe vesiel. Vzadu dvaja kormidelníci rovnú stáli a uberali sa ako rybí chvost za veľkými veslami. Pravdepodobne tí tam veslovali o preteky. Teraz už veslujúci nespievali, ale syčali: sissi — si sisi —! Sissi — sisi — sissi!“

Bola to neobyčajne napínavá reč. Teraz sa članky predbiehaly. Hlavy sa len tak mihotaly hore dole a veslá načieraly do vody, že predok sa až dvíhal. Helenka očakávala prestrašene, že za chvíľu sa rozlámu o železnú čiastku lodi. Ale v poslednej chvíli obaja kormidelníci opreli sa o remene a člnok sa obrátil šumivým oblúkom, takže pristal práve pred Helenkou. Jasný hlas čosi zakričal. Nahé postavy razom vyskočili a odhodili veslá na palubu, až tak prašťaly. Motali sa a tančili divoko a boli tak roztopašní a veselí, že Helenka tleskala rúčkami a tešila sa s nimi.

„Hihihi — tunga aluha! — tunga aluha!“

Tak akosi vykrikovali. Bolo jasné, že sa radovali svojmu víťazstvu vo veslovaní. Námorníci spustili im zo zadnej strany lodi akýsi starý batoh. Černosi oň uviazali člnok a za chvíľu sa vydriapali po povraze na palubu. Nepoužili ani nôh — driapali sa iba rukami a štíhle telá prehybovali



ani ryby. To nevedel ani Mišo Konček, ktorý bol prvý v telocviku a iba tam sa vyznamenal.

Medzitým aj ostatné činy dorazily. Všetko sa opakovalo a premoženie neboli smutnejší ako víťazi. Driapali sa na palubu so všetkých strán a na palube bola už hŕba černocho-  
vov. Ale teraz Helenka videla, že neboli celkom čierni. Upotené, pekne formované telá ligotaly sa vo všetkých hnedých farbách. Niektorí boli skoro až žltí a druhí zas ako ligotavé gaštany. Päty a dlane mali všetci biele. Pery boli čudne bledočervené. Mali hnedé tváre, a usmievaly sa ligotavými očami a snehobielymi zubami. Okolo bedier mali opásané biele ručníky alebo lykové sukne. Niektorí mali škľabky vo vlasoch, ktoré boli zapletené do neobyčajne umeleckých vrkočov a boli tvrdé ako morská tráva. Iní zas mali aj lesklé a rovné vlasy ako Čiňani alebo Japonci.

Helenke sa noví ľudia veľmi zapáčili. Takí veselí ľudia preca nemohli byť zlí. Vôbec sa ich nebála.

Sympatia bola akiste obojstranná, lebo teraz prišli niektorí k Helenke a radostne si ju premerali.

„Mamseli Vazaha,“ povedali a skákali okolo nej. Boli jej stále v pätách. Helenka veľmi ľutovala, že ich nerozumela — milerada by sa bola bavila s černocho-  
mami. Okrem toho musela aj kašľať — vietor jej zavial akúsi čudnú ostrú vôňu. Ale iba chvíľu bola cudzia, potom sa jej už nez-  
dala tak nepríjemnou. Doma v škole tiež vždy nevoňalo po konvalinkách. Tu predstúpil pekný mladík jasnej pleti a povedal:

„Bonnsurr Madmoasell!“

Helenka načúvala — veď to bolo — ale áno! Francúzsky!  
Po ceste sa naučila veľa francúzskych slov. „Bonjour Mademoiselle,“ značilo — Dobrý deň, slečna!

„Bonjour, Messieurs! — Dobrý deň, páni moji“ — odvetila Helenka nadšene a pekne sa im poklonila.

Úspech bol nečakaný. Najmenej dvacať rúk razom predpažilo. Helenka hneď pochopila, že to značilo pozdravenie a predpažila aj ona.

„Eh — Bonsurr, eh! Eh, — bonsurr, eh!“ znelo dokola. Predtým boli len veselí, teraz sa nazdala, že sa zbláznili od radosti.

„Allesa terre? — Allesa Mananschary?“

Helenka im nerozumela, ale zato odpovedala skúmavo:

„Évidement.“ Často hovorievala v takýchto prípadoch „pravdaže“ už aj doma. Odtedy na lodi sa naučila, že Francúzi vedia veľa vyjadriť slovami „évidement“ alebo „n'est-ce pas?“ — nie je pravda?

Razom len porozumela: Alesa terre — značilo akiste: či ide na zem — či ide na pevninu tu v Mananjary? „Pravdaže — pravdaže — évidement!“

Teraz už nebolo ťažkostí. Hnedí ľudia hovorili, až tak prskali. Driapať sa a rozprávať vedeli znamenite, o tom nebolo pochybností. Helenka zvedavo načúvala — byly to jasné a mäkké zvuky. Tu a tam pekný tlmočník preložil niektoré slovo do francúzštiny a Helenka zamiešala sa do hovoru slovami „Évidement a „N'est-ce pas?“ Nikdy sa ešte tak znamenite nebavila.

Jeden sa prehodil cez zábradlie a vrátil sa so sväzkom banánov, ktoré jej položil pred nohy. Helenka sadla pohodlne na sväzok povrazov a olupovala si ovocie. Bolo nevýslovne chutné, silné a sladké. Ak banány sú takto chutné, musela doma pod názvom banánov jesť dačo iného. Teraz aj ostatní hnedí boli žiarliví na prvého darcu, preliezli aj oni cez zábradlie a vrátili sa s mandarínami veľkosti pästi



a iným krásnym ovocím, ktoré vrátili Helenke všetky rozprávkové sny o Madagaskare.

Za krátky čas, odkedy kotva spadla s paluby, Helenka Madagaskar počula, videla, zavoňala a ochutnala — to posledné bolo pravdaže najväbnejšie.

Otec bol veľmi prekvapený, keď po dlhom shľadávaní našiel svoju dcéru okruženú hnedými ctiteľmi. Helenka bola natoľko zamestnaná francúzštinou a ochutnávaním, že zbadala otca až potom, keď jej priatelia ho pozdravili predpažením a mohónasobným „Bonsurr Mošo.“ Helenka mu predstavila hnedého tlmočníka, ktorého zvučné meno „Rasuelina“ sa už naučila.

Hoci otec už po ceste začal študovať madagaskarskú reč, rozumel veľmi málo z reči hnedých ľudí. So smiechom si uvedomil, že sa musí ešte dlho učiť tú pravú madagaskarčinu, nie tú, čo je v knihe. Ale svojou francúzštinou sa pomocou Rasuelinu jednako dohodovil. Okrem toho veľmi dobre vedel, že každý dar je povinný zaplatiť, podľa pravidiel madagaskarskej slušnosti, preto dal Rasuelinovi pár strieborných peňazí, aby ich rozdelil medzi priateľmi. To, pravda, porozumeli ihneď bez prekladu. Teraz hovorili s ním živo rukami i slovami a otec im musel prisľúbiť, že pôjde na zem iba na ich člnu. Oni sú vraj najspoľahlivejšie mužstvo a najlepší člnok z Mananjary — všetci ostatní sú zbojníci a lapajú. Otec im ochotne prisľúbil a myslel si, že dobré styky mu môžu cestou cez príboj osožiť.

Helenku veľmi mrzelo, keď prišiel skladník a všetkých jej priateľov hnal do práce najhoršími nadávkami, ako „čierna banda“ a iné. Ale



tito sa nijako nerozčuľovali a džugali sa s veľkým smiechom. Niektorí ešte aj skákali a trepali nohami, čo znamená asi toľko, ako keď slovenskí lapaji ukážu dlhý nos a vyplazia jazyk. Helenka im kývala a volala: „Au revoir, Messieurs!“ — Do videnia, páni moji!

„Fh, eh, eh,“ zaznelo ešte a potom všetci sa vrhli na debny, sudy a kufre, ako keby to boli najhorší nepriatelia, ktorých treba zničiť. Ich robota nezdala sa byť ani opravdovou robotou. Bolo na počudovanie, ako dobre a chytrou vybrali tovar do siete, v ktorej ho spúšťali do člnu a ako poriadne ukládali všetko do skladišta svojej lodky. Netrvalo dlho a už aj stáli hotoví na zavretej palube a kričali Helenke:

„Avia — avia.“

Otec poznal to slovo. Znamenalo: „Pod — pod!“

Keď sa Helenka obrátila, na palube stálo čosi, čo jej bolo veľmi známe: štyri poplavé kufry s bielymi a belasými páskami, pekne poriadne uložené nad sebou a na nich dve hnedé plátené vrecia. Práve tak, ako vtedy v otcovej spálni. Bola toho len malá hľba a jednak to bol celý svet, ktorý ju odprevádzal z jej starého sveta do nového. Kapitán stál pri nich a vysvetľoval otcovi, že pri silnom vlnobití nemožno ani použiť lodných schodov — ťažké a kolísajúce člny domorodých by ich rozlámaly. Nemožno robiť nič iného, iba spustiť aj cestujúcich do člnu v sieti — ako batožinu. Rozlúčenie bolo rýchle — kapitáni sú na to zvyklí. Ján Schniefele sa lúčil s nimi dojemne už pri raňajkách. Rozostreli sieť na palubu. Do prostriedku dali kufre, na ne obe vrecia, na ktoré otec sadol s Helenkou, a usalašili sa tam, ako vedeli. Teraz nad nimi čosi zahrkotalo, štyri konce siete sa zdvihly a pomaly uzavrely nad

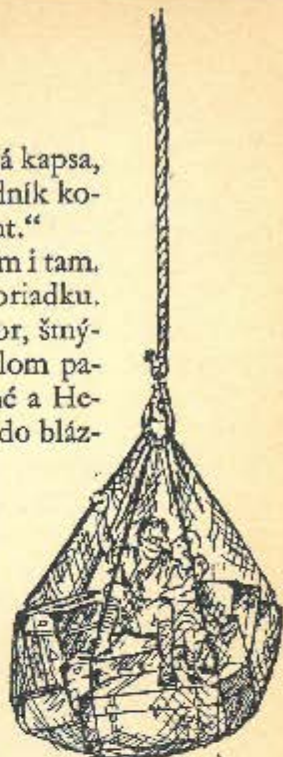


nimi. Bolo to práve ako matkina sieťovaná nákupná kapsa, s ktorou chodila na trh — iba trochu väčšie. Skladník komandoval jačavým hlasom: „Hissez — Lentement.“

Sieť sa zdvihla so zeme a kolísala sa, krútiac sa sem i tam. „Stop“, povedal skladník a čakal, kým sieť bola v poriadku. Potom nové znamenie, teraz sieť letela rovno nahor, šnýkala sa dopredu cez zábradlie a posledným povelom padala do hĺbky. Pravda, nebolo to nijako pohodlné a Helenke sa nechcelo veriť, že sieť padne presne práve do bláznivo tancujúceho člnu pod nimi. Ale sieť zostala nad hlavami čakajúceho mužstva, obracala sa napravo i naľavo, napokon zastala. Práve v tej chvíli silné myknutie a — sieť, kufry, vrecia a cestujúci dostali sa práve do prostriedku člnu. Hnedí priatelia chytro roztvorili sieť a pomohli obojmu „Vazahom“ — tak menujú Europeanov na Madagaskare — z ich kolísajúceho trónu. Batožina zmizla s neuveriteľnou rýchlosťou pod palubou a prázdna sieť zdvihla sa zas nahor. Oboch cestujúcich veľmi úctive zaviedli na nové miesto za druhými menšími padacími dvierkami, práve pri nohách oboch kormidelníkov, ktorí už stáli pripravení s širokým remeňom kormidla. Vytiahli aj batoh, o ktorý bol člnok priviazaný, člnok odrazili a po krátkej trme vrme každý veslujúci sedel na svojom mieste na rovnej palube a dal sa do spevu:

„Sissi — sissi — siš! — — Sissi — sissi siš!“

Helenka sa opatrne obrátila a zočila cez nohy kormidelníkov biely parník stále sa zmenšovať. Teraz tu sedela bezpečne opretá o otca, ktorý jej položil rameno na plecía. Pred ňou šestnásť v taktu sa prehýbajúcich hnedých postáv, za ňou stojačky, pokojne a hrdo obaja kormidelníci



a na dosah ruky pod ňou belasý, ligotavý, silne sa pohybujúci Indický oceán. Otec povedal:

„Vogue la galère,“ čo znamená po slovensky: „Plavsa, člnok!“

Po krátkom čase veslujúci vyskočili, položili svoje veslá nabok a vytiahli zo spodu člnu silný stožiar. Napnuli naň červenkastožltú plachtu, ktorá sa nadúvala ako tulipánový lupienok vo vetre. Trhavé pohyby vesiel prešli v mierny, snívý tanec. Predok vyoral bielu penistú brázdú a v tieni plachty hnedí priatelia sedeli a spievali:

„Lakanach — lakana ah — Tunga Tany Faingara.“

„More zlaté, krásne more,  
poplavme sa bystro hore.“

Keď vietor zdvihol plachtu, Helenka videla pod oblúkom, ktorý plachta vytvorila, pred sebou zem. Kdeže bola popolavá čiara? Penisté vlny, vysoké ani dom, špliechaly okolo žltavej steny, nad ňou zelené hory a v belasom nebi šedivé skaly vyčnievaly okružné práve takými biclými a penistými oblakmi ako príboj na pobreží.

„Oťko, pozri,“ jasala Helenka. V tej chvíli sa nazdala, akoby akési mocné zviera svojím chrbtom zdvihlo člnok zo spodku. Zadná strana sa tak nadvihla, že Helenka sa ustrašene chytila otca. Predok zaryl sa do hĺbočiny a plachta zakryla výhľad. Na oboch stranách člnu ani vodopád hrmely biele, penisté hrebene vln. Speváci vyskočili a keď sa predok zas nadvihol, plachta i stožiar boly odopnuté a uložené. V nasledujúcej chvíli každý veslár sedel na svojom mieste a syčal si do taktu. Iba dvaja kormidelníci stáli meravo a pokojne ako neživé sochy na tancujúcom člnu.



„Bum — bum,“ druhý vrch prevalil sa pod nimi, až sa člnok zatriasol. A teraz — jasný výkrik zaznel vo vzduchu — šestnásť veslujúcich zostalo meravo, rovno sedieť — člnok stúpala a stúpala — vždy vyššie a vyššie. Neprijemný praskot ich prevádzal. Teraz sa predok naklonil — celý člnok stál tak šikmo, že Helenka a otec sa sotva udržali, a dal sa do hĺbočiny ako sánky s kopca. S neopísateľným praskotom a hrmotom vrchy peniacej vody sa prevalili na prednú časť člnu, ktorá zmizla pod vodou spolu s veslármi, ale ihneď sa vynorili — nikto nespustil svoje veslo — syčali ani rozzúrení hadi a opreli sa o veslá, až im svaly navrely na rukách. S neuveriteľnou rýchlosťou člnok šmykol sa dopredu a keď prebehol vlnu, zakeroval naraz do pokojnej vody — uprostred ústia rieky. — Teraz, pravda, už veselo jačali vysokým, jasným hlasom a vôbec nesýčali. Veslovali už len tak jednou rukou a druhou búchali po palube, ako keby tleskali. Búchali aj nohami, smiali sa a vykrikovali ani šialení od radosti. Voda im ešte kvapkala s chrbtov, ale otec a Helenka zostali naskrze suchí.

Iba keď všetko utíchlo, Helenka cítila, že srdce jej prestalo biť a len pomaly oživila.

Otec ju pritisol k sebe a povedal:

„Anjel strážca bol s nami, Helenka, — keby sa kormidelníci len o sekundu opozdili alebo urýchlili s povelom, hlas Madagaskaru by nás bol pohlúľ.“



## *Medzi riekou a oceánom*

X Ustie rieky bolo naskrze úzke, ale hneď ďalej rieka bola široká, skoro ako jazero, ktoré sa rozprestieralo od severu na juh pozdĺž pobrežia. Medzi morom a riekou bol len úzky pás, piesková duna, ktorá na strane rieky bola porastená trstím, krikami a stromami.

„Takéto ústie rieky nazýva sa laguna“, povedal otec. V lagune bolo ticho. Náhle boli uprostred divočiny. Clnok sa obrátil na sever a plavil sa blízko pobrežia proti prúdu. Trstie, vysoké ani dom, ohraničovalo vodu, ale vlastné trstie človek ani dobre nevidel. Obrovské popínavé rastliny, ktoré tvorily svojím širokým, zeleným listím nepreniknuteľnú záclonu, ich ovíjaly až nahor. Milióny belasých a biclych kvetov rozprávkovej veľkosti otváraly svoje kalichy do slnca, okružené motýľmi a šidlami. Na druhej strane rieky, kam až oko siahlo, hory sa rozkládaly — tiež moru podobné, kde pahôrky a kopce tvorily vlny. Tichý, horúci svet, cudzí a ozrutný vo svojej osamelosti. Zvonku Indický oceán rozlieval sa široko ďaleko, vnútri zas madagaskarský prales.

V ústí Gironde, Tejo a Tafelbay cestujúcim všetko pre-



zrádzalo zastávku: všade bolo mesto. Ľudská práca bola hlavná vec a krajina zôkol vôkol iba podružná. Tu človek nevidel ľudskej stopy. Nepristával nikde — bol tu — uprostred božej dielne. Hnedí veslári na lodke a hnedí ľudkovia, ktorí sem tam plavili sa po rieke v uzučkých člkoch, nemali väčšieho významu ako trstie alebo kmeň stromu, okolo ktorého sa plavili. Ani farba ich pleti ani ich chatrče z listia a z konárov nelišili sa od farby prírody, v ktorej žili, dýchali a hynuli.

Ďaleko vonku za kvitnúcimi popínavými záclonami, za hučiacou a zúriacou stenou, ktorú príboj vytvoril okolo ostrova, ležal biely parník — malý bod medzi nebeskou žiarou a morským zrkadlom —, posledné, strácajúce sa spojenie so svetom, v ktorom sa človek pokladá za pána stvorenia a celou silou sa búri proti moci prírodných živlov. Večer už aj parník zmizne. Potom začnú Helenkine učňovské roky v dielni Pána Boha, a keď sa tam naučí, že ani biely človek nehrá takú mimoriadne veľkú a dôležitú úlohu vo svete, ak pochopí, že človek iba ako čiastka konečného zázraku „tvorenia“ je takým veľkým zázrakom ako samo stvorenie, ak sa naučí byť skromnou, poníženou a povýšenou naraz, potom učňovská skúška skončí sa na spokojnosť Majstrovi a Helenka stane sa užitočným členom ľudskej spoločnosti.

Za chvíľu Helenka prekvapene videla, že zelená záclona na brehu sa rozdelila, takže biela piesková duna — pobrežie sa ukázalo a že hore na pieskovej dunc stálo sopár biednych domkov zo železa a blachu. Chatrče domorodcov sa krčily okolo nich. Ich steny boli z husto vedľa seba pokladených stonkov palmových listov a strechy naložené hrubou vrstvou suchých palmových listov, ktoré šuštily

vo vetre. Chatrče domorodých byly na oko veselšie ako železné domky. Domky aj chatrče ležaly roztrúsené po bielom piesku, sem tam sa vypínaly stromy alebo kríky a za nimi príboj zúril svojou penivou hlavou, ako keby ich napomínal: „Len sa tu veľmi nerozhadzujte!“ To bolo Mananjary, prístavné mesto, kde nebolo ani prístavu ani mesta. O bielych mramorových schodoch a zlatých kupolách pravdaže ani reči, zato zôkol vôkol motaly sa zdravé prasiatka, ktoré na Helenkino prekvapenie byly čierne ani črnosi a svorne sa člapotaly s hľbou hnedých detí v plytkej, riečnej vode. Naozaj, tu nezdalo sa, ako by človek bol váženou bytosťou.

Na brehu bolo zapravených niekoľko kôlov, plavci skočili do vody a priviazali člnok o kôl. Potom Rasuelína pričľapotal k Helenke, obrátil sa chrbtom k člnku a zdvihol obe ruky. „Skoč“, povedal jej čudnou francúzštinou, ale Helenka ho výborne porozumela a keď aj slová dobre nechápala, porozumela živej hre jeho rúk a očí. Skočila mu na plecía, zachytila sa rukami jeho kučťavých vlasov a takýmto spôsobom pristala nežne a isto na dlho vytúženom brehu madagaskarskom. Otec išiel za ňou na plecích ozrutného kormidelníka.

Skupina domorodých a Eupopanov ich očakávala. Madagaskarské dámy načahovaly krky a akiste sa vädily na tom, či Helenka v svojom cestovnom úbore je Behivavy alebo Lehilahy — chlapčá alebo dievčatko. U nich o tom nebolo pochybností. Nosily lykové sukne, ktoré im ďaleko odstávaly od bokov ako krinolíny a nad nimi neuveriteľne krátky kabátik alebo rukávce, ktoré sahalý od krku po prsia, odtiaľ potom až po sukňu byly nahé. Bruchá, ktoré takýmto spôsobom bez hanby ukazovalý, byly hladké



u mladých a vráskaté u starých. Mnohé, ktoré boli v tvári trochu macošsky podarované, mali tým krajšiu postavu, u druhých to zas bolo naopak. Otec povedal, že za svoje telo sa nemusí nikto hanbiť — keby vraj na svete bolo v móde ukazovať si srdcia tak voľne, ako madagaskarské dámy svoje brúška, bolo by veru lepšie na svete.

Aj Európania tu stáli v zapnutých bielych šatoch a rovných, tropických helmách. Nehodili sa už tak pekne do krajiny ako veslári a ich ženy. Nenavikli sa na životný rytmus, ktorý sem patril. Nevedeli tak žiť, ako si to Madagaskar praje a pokusili sa žiť, ako sami chceli. Takých ľudí spáli slnce, ktoré zôkol vôkol tvorí tisícoraký život. Cochvíľa sa unavia, sú smutní a ospalí. Nenávidia zem a zem nenávidí ich. Ale zem je silnejšia ako oni a čím viac sa ťahajú preč od nej, tým skôr ich vtiahne do seba. Duna a prales zhlty už mnohých z nich.

Medzitým plavci všetko vyložili na breh. Štyria dobrí priatelia R. J. 1 až H. J. 4 stáli pekne na seba poukladaní s oboma vrecami na piesku a černoooký colný úradník prišiel k nim a pozeral ich veľmi dôkladne. Keď sa dozvedel, že dr. Javorský je badateľ a vedecký pracovník, pozdravil ho priateľsky a prepustil mu batožinu bez prehliadky. Ľudia, ktorí pestujú vedu alebo umenie, sú obľúbení na celom svete. Na dotaz cestujúcich, kde v Manajary by mohli bývať, hrdo ukázal na domček na piesku a povedal: „V Grand hotelu.“ Helenka bola strašne sklamaná. Kedyže už budú bývať pod stromom s vlastným stolom a postielkou spolu s munami? Rasuelína ich viedol a niektorí plavci išli za nimi. Každý niesol na hlave kufor alebo vrece. Hoci mali ťažkú batožinu, kráčali po hlbokom piesku tak rýchle a ľahko, že im cudzinci ani nestačili.

Grand hotel skladal sa z ozrutnej strechy, pod ktorou byly deskové alebo akési podobné steny. Ale steny nesiahaly až po strechu. Celý dom bol ako škatuľa s pozdvihnutým vekom. Keď človek bol vnútri, videl, že tak to bolo dobré: victor previeval pod strechou a v škatuli bolo chladno. To bola hlavná vec, lebo v tropických krajocho nestavajú domy na ochranu proti zímce, ale proti horku. Na strane rieky strecha vypínala sa nad väčším balkónom. Množstvo stolov a stolíc svedčilo o tom, že vlastný hotel bol tu. Tieň, morský vánok, gramafon, vysoký stojan s fľašami vo všetkých dúhových farbách — všetkého tu bolo. Hostinský akiste vedel, čo človek potrebuje, a to aj dostal u neho. Veru, tu človek mohol sedieť a sniť o boulevardu, o Champs Elysées a o boulognskom lesíku. Nebolo veru v Manganjary Francúza — a bolo ich tam najmenej sto — ktorý by nebol zamenil celých tisíc šesť sto kilometrov dlhý a niekoľko sto kilometrov široký prales madagaskarský za najmenší kútik boulognského lesa. Fľaše dúhových farieb byly ešte najkratšou cestou k rajským snehom jeho túžob.

Ostatné miestnosti hotela byly samostatné. Na jednej strane ošarpaná bľachová búda s komínom ukazovala na kuchyňu, kým na druhej strane podlhovasté humno so štyrmi otvorenými dverami podobalo sa garáži, ale bez auta. Boly tam akési vozidlá z hrdzavého železa so sieťou proti hmyzu, v ktorých akiste sa hostia vozili. „Chambres“ — stálo tam: izby. Uvítalo ich akési zviera, ktoré malo ľviu hlavu a potkaní chvost. Dva razy zaštekalo, ale nezdvihlo sa so schodov, kde vylihovalo s natiiahnutými labami a s vyplazeným jazykom. Otec hádal, aký to je pes.

Na štekot, ktorý Rasuelína prerušil energickým: „Hé, là bas!“ na verande bolo ticho. Predtým totiž tam bol hluk,



o ktorom Helenka myslela, že je príboj, ale ktorý razom prestal, ako prepílený konár a pokračoval o tón nižšie. Helenka poznala zo skúsenosti z lodi, že to bol hluk, ktorý ľahko povstane, ak niekto pri spaní nezavre ústa. Teraz zočila zaujímavé divadlo:

Sbor veslárov: „Hé là bas! — hé là bas!“

Veranda: „Chchchch — fuit, chchchch — fuit.“

Pes: „Haf, haf!“

Akási kvočka: „kot kot kot kot — pffft — kot kot kot — kot“

Otec: „Aha, gazdovstvo sa zobúdz.“

Veranda: „Fua — ua — oh mon Dieu! — — Qiesla?“  
(Ach, Bože, kto to?)

Sbor veslárov: „Tonga vazaha — tonga vazaha!“ (Europania prišli!)

Veranda: „Ua — mon Dieu — aspette un morceau! Moi voilà!“ (Ach Bože, počkajte chvíľu — už idem!)

Končistá, mužská tropická helma sa vynorila z verandy, ale to bolo jediné končisté a mužské, lebo všetko ostatné bolo okrúhle a ženské. Keď sa zjav vytiahol do nečakanej výšky a šírky, bola to dáma vo voľne splývajúcich bielych šatoch, ktoré v Europe nazývajú jednoducho nočnou košeľou. Rasuelina pošepol otcovi úctive, že to je pani Casilda Perandorge, majiteľka Grand hotelu telom i dušou.

„Dobrý deň prajem,“ povedal otec zdvorile,  
„rád by som si tu oddýchol.“

„Dobrý deň, pane,“ odvetila dáma a to znelo ako hukot podzemnej dráhy. „Čo to hovoríte? Oddýchnuť? Ach, Pane Bože, — človek si tu naozaj nikdy neoddychnie — viete, keď človek je vdovou — celkom sám na



svete (tu hlas podzemnej dráhy ešte vystúpil), veru, keby môj Anatole bol býval žil — nebol by to nikdy dovolil, aby ma toto podnebie tak zničilo — bol by ma aj na rukách nosil (tu podzemná dráha na chvíľu prestala, ale hneď pokračovala), môj úbohý Anatole, nezniesol naskrze severovýchodný monsum — — Oddych? Nepoznám ho, keď je to teraz tak — zodieram sa od rána do noci — práve som si sadla na chvíľku, aby som sa trochu zamyslela — ach, Pane Bože, čo to len táram — prepáčte, pane — človek si musí niekedy uľahčiť srdcu — ráčte prosím donútra.“

Hoci sa aj Helenka na lodi učila francúzsky od slečny Savatierovej, jednak len všetko nerozumela — iba to, že ktosi nosil tučnú dámu na rukách a keď sa „zamyslela“ — robila „chchchch fuit.“

Predstavila si, aký musel byť Anatole, ktorý nosil pani Cassildu na rukách a ešte ani nebola s tým hotová, keď otec odpovedal:

„Veľmi rád, madame, veď to je cieľom našej návštevy. Mohol by som sa potešiť šťastnej náhode, že by ste mali vo svojom svetochýrnom hoteli miesta pre nás dvoch?“

Helenka otvárala oči. Pane Bože, to bolo zdvorilosti, keď ľudia hovorili francúzsky! „Svetochýrny hotel“ na túto škatuľu s pozdvihnutým vekom — — ale keď si ju bližšie pozrela, opovržlivo skrívila ústa. Ale otca akiste bavilo pretekať vo výrečnosti s pani Cassildou. Helenka sa nazdala, že je v divadle.

„Ale pravdaže! Áno! Veru Bože! Pán si praje izbu? Pre seba a pre slečinku? — Aké je pekné — poď, dieťa, nech ťa objímam — pravdaže, izbu s celým komfortom — pán si môže vybrať.“

Helenka sa schovala za otcov chrbát. Na šťastie pani



Cassilda sa nedržala toho, čo povedala a zabudla na objímanie, keď Helenku nevidela. Teraz kričala plnou parou: „Iboto! Iboto — óh tento lapaj! Nikdy ho tu niet, keď ho človek potrebuje! — Iboto — Iboto —!“

Ani vo „veľkom hoteli“, ani v menších miestnostiach sa nezdržoval nikto, kto sa menoval Iboto. Ale teraz aj veslári sa dali pomáhať:

„Iboto,“ revali všetci naraz, „poď už, ty krokodíl, ty psi lapaj — aby sa ti brucho rozprasklo, aby ti veľryba otca zožrala. — Čo myslíš, ako dlho tu budeme čakať?“

„Uau — ua,“ volal kdosi z kuchyne, práve ako pred chvíľou z verandy. Potom: „Zaiste ste sa naslopali páleného u Číňana, alebo vám slnce vyžralo mozog — veľa z vás nestlídlo — radšej keby ste si nepriali, aby som ta prišiel — vy soploši!“

V kuchynských dverách zjavil sa Iboto, ktorý pomenoval veslárov a kormidelníkov „soplošmi“. Nebol väčší od Helenky a akiste sa aj on práve pred chvíľou „zamyslel“, ako jeho pani. Trel si oči jednou rukou a v druhej ruke mädľil od mnohého užívania už rozpadávajúcu sa kefu na zuby, ktorou si čistil zuby. To je zvyk Madagaskarčanov čistiť si zuby a keď práve nejedia ryžu alebo nerobia niečo, k čomu potrebujú obe ruky, čo u nich prichádza zriedkavejšie ako u nás, lebo vedia použiť aj prstov na nohe, čistia si vždy zuby. Preto aj na celom Madagaskare niet zubného lekára, okrem v prístavnom meste, kde žije iba z Europanov. Iboto bol hore oblečený do bieleho uniformového kabáta, ktorého úzky golier mu siahla až po bradu ale dole končil už pri rebrách. Červený ručník mal okolo bedier a pár štíhlych, pevných nôh, ktoré sa ligovaly ako cbenové drevo, z neho vytŕčalo. Nohami potom





ustavične pohyboval, zavše sa ľavým palcom poškrabal na pravom lýrku. Hoci pred tým tak bojovne prehovoril, bol tuším, vo všeobecnosti veľmi obľúbený. Všetci sa

smiali, keď ho videli a povedali skoro nežne: „Eh, Iboto, eh!“ pričom jeho dcitská tvár s okrúhlymi, čiernymi, porcelánovou belosťou okružnými očami spokojne žiarila. Madagaskarské príslovie praví „Ak máš raka, máš aj priateľov.“ Nuž — raci sú znamenitou pochútkou a príslovie dokazuje, že Madagaskarčania si ich vedia vážiť, ale Iboto mal ešte lepšie čosi: večer, keď už hostia odišli a chlapík upratoval verandu, medzitým čo Cassilda vzdychajúc sa vystrela na pohovke, Iboto slial opatrne všetky zbytky fliaš a pohánikov do jednej misy: víno, koňak, likér, absinth, whisky, — skratka, všetky dúhové farby — iba voda tam nesmela byť. A keď sa pani priveľmi „zamyslela“, sem tam prilial pár kvapák aj z fliaš, ktoré neboly dosiaľ zbytkové. Ale biblia hovorí: „Nemáš zaviazat ústa volovi, ktorý mláti.“ A tak náš malý vol mlátil, až bola misa plná. Potom pomohol pani Cassilde pekne do jej izby. Zavše sa o neho ťažko oprcla, lebo väčšia časť jej činnosti, ktorou sa „v tomto podnebí ničila“, pozostávala z toho, že plné fľaše ona sama premieňala na zbytky. Zlí ľudia v Mananjary, ktorí to všetko rozprávali doktorovi Javorskému, tvrdili, že Anatole nezahynul pre severovýchodný monsum, ale preto, že priveľmi predbichal svoju ženu v tejto vysilujúcej práci.

V každom páde večer, keď pani veľkomožná všetko prezrela a dvere i okenice v „Grand hotela“ svedomite zavrela, v teplej kuchyni, zapáchajúcej po sadziach a masti,



boly priateľské večierky Ibotovho užšieho krúžku, kedy na zcm postavili misu a veľmi pozorne skúmali všetky jasné a tienisté stránky Vazahov, najmä pani Cassildy.

Nehladiac na toto Iboto bol so svojimi štrnástmi rokmi čierna perla z najčistejšej vody. Piekol a varil, umýval a zametal, postieľal a posluhoval hosťom, starou zubnou kefou nanášal mokrú kriedu na tropickú helmu paninu a sušil ju na raňajšom slnku, až sa ligotala ako čerstvý sneh, chodil na trh a nakupoval, drhnul dlážky a natieral ich včelím voskom, pripnul si na nohy dve kokosové škrupiny a korčuľoval sa nimi na hnedej ploche tak smelo, že by mu bol každý zručný brusliar závidel. Bolo teda správne a spravodlivé, ak sa Iboto tešil zaslúženej obľube u Europeanov a domorodých. Pre veľmi mnohých bol „Grand hotel“ jediným jasným bodom v Mananjary a rozdiel medzi bielymi a hnedými bol iba ten, že Vazahovia na verande rozličné nápoje vypili po sebe po pohárikoch, kým Ibotovi priatelia prišli rýchlejšie k veci zázračnou miešaniou v mise.

V „Grand hoteli“ vo dne nebývalo veľa hostí. Sezóna začala sa podvečer, preto pani aj sluha si mohli dovoliť nad ráno trochu načerpať síl usilovným „premýšľaním“. Ale Iboto mal rád hosťov, ktorí u nich bývali, dostával od nich zavše väčšie menšie dary, čo pri jeho mesačnom plate, ktorý pozostával iba z bytu a stravy, mu veľmi dobre padlo. Preto bol veľmi ochotný, keď zočil ozrutné množstvo kufrov a vriec na hlavách svojich priateľov, ktoré hovorily o usporiadaných pomeroch nových hosťov. Poklonil sa pekne po europsky a povedal otcovi: „Pod scm, ty!“ Na Helenku pozrel iba svysoka. Cože znamenaly desaťročné dievčatá pre vedúceho „Grand hotela“ v Mananjary! On

dirigoval karavanu až do garáže, jednou rukou urobil zdvorilý pohyb, ktorým otcovi kázal vstúpiť, druhou ukázal Helenke vedľajšiu miestnosť, ako keby chcel povedať: „Môžeš ísť, ak chceš, ale, ak nechceš, zostaň si vonku.“ Potom veľmi obratne komandoval veslárov, kam majú postaviť batožinu a zatiahol všetko pod posteľ. Tu sa Helenkina márnosť zobudila. Obrátila sa k Rasuelinovi a kázala si všetko vytiahnuť. H. J 4 muselo prísť pod jej posteľ, R. J. 3 pod otcovu, tak to bolo v poriadku. „Nevieš čítať?“ pýtala sa Ibota. No, to mala trochu veľké požiadavky, ale Helenke nešlo v tej chvíli o spravodlivosť. Iboto stál a škrabal sa palcom pravej nohy na ľavom lýtku. Muselo sa čosi stať, aby zas nadobudol svojej vážnosti: „Musíte sa ísť oznámiť,“ povedal a dával Helenke ceduľu, „inak vás zavrú do žalára.“ Helenka sa bezradne dívala na francúzsky formulár a odovzdala ho otcovi: „Nevieš písať?“ pýtal sa Iboto, sklonil hlavu nabok a žmurkal potmehúdsky na Helenku. Otec ich veselo pozoroval a potom povedal: „Azda to len nebude tak zlé, ak za nás povieš dobré slovo, pravda, pán Iboto? Ale radšej idem sám ku komisárovi a poradím sa s ním, čo robiť ďalej. Medzitým budeš pozorovať na Helenku — vždy som počul, že madagaskarskí páni sú veľmi zdvorilí ľudia.“ Potom povedal ešte Helenke po slovensky: „Buď k nemu milá, je to dobrý chlapec.“ Odišiel. Rasuelína a veslári mu ukázali cestu ku komisárovi.

Helenka nebola nijako uveličená, že zostala sama s Iboto, ale Iboto bol veľmi potešený, že ho cudzí pán označil ako jej ochrancu a hneď sa vpravil do svojej úlohy. Upratol oba malé železné umývače v oboch izbách, priniesol čerstvú vodu, pýtal si ručníky od pancj a díval se prekvapene



na krásne veci, ktoré Helenka vyťahovala z kapsy. Pýtal sa svojou miešanou madagaskarčinou a francúzštinou, načo sú, a Helenka, ktorá bola neobyčajne hrdá na svoju cestovnú výzbroj, mu všetko vysvetľovala. Keď sa otec po krátkom čase vrátil, sedeli obaja svorne na schodoch Helenkinej izby a pozerali spolu pohľadnicu, na ktorej bolo lietadlo. Iboto už počul čosi o lietadlách v misionárskej škole, ale prvý raz v živote videl dievčatko, ktoré naozaj kedysi lietallo. Helenka sa zas nesmierne divila hnedému šuhajovi, ktorý tu v madagaskarskej divočine presne poznal všetko francúzske kuchárske umenie.

Teraz práve odbehol, aby dokázal, čo vedel — robil pečené kura a omletu so zaváraným. Otec a Helenka neboli so svojimi izbami nijako spokojní, lebo boli úzke a strašne horúce. V každej stála ozrutná posteľ, práve taká široká, ako dlhá, ktorá zaberala celé miesto, takže zostala iba úzka ulička, ktorou sa mohli pohybovať. Prijemné bolo iba to, že aj tu steny siahaly iba do polovice, takže sa z oboch izieb mohli pohodlne rozprávať. Otec tešil Helenku, že tu zostanú iba jednu noc, že ráno už pocestujú do neznáma a že akiste veľmi dlho nenajdú na ceste nijaký „Grand hotel“. Otec rozprával Helenke už na lodi, ako budú cestovať na púšti, kde niet riadnych ciest. Človek sedí na stoličici, do ktorej sú vpravené štyri palice a štyria domorodci ho nesú na pleci. Druhí štyria idú s nimi a vystriedajú svojich priateľov v nosení tak, že vklznu pod palicu a predošlí nosiči im ich pustia na plecia. Menia sa tak obrátne, že nemusia pri tom ani zastať — niekedy to vykonávajú v behu. Takýmto spôsobom človek prejde denne až pädesiat kilometrov.



„Prečo nejdeme proste pešky?“ pýtala sa Helenka.

„Nedošli by sme ďalcko,“ odpovedal otec. „Badáš akiste už tu v Mananjary, ako sa človek chytro unaví, keď sa moce v horúcom piesku. Iba domorodci môžu úspešne napredovať svojimi širokými nohami a rohovinou chránenými pätami. Sú zvyklí na horúčavu už od narodenia a keby sme sa my toľko namáhali ako oni, zahynuli by sme. Im by sa išlo zas veľmi ťažko, keby museli behať u nás v najväčšej zime po snehu. Umreli by tam od zimy, ako my tu od horka.“

Helenka bola nescmierne zvedavá, ako to býva, keď človek cestuje na plcciach cudzích ľudí.

„Veď tak potrebujeme veľa nosičov!“ zvolala Helenka.

„To si ľahko vypočítaš: dve nosítka, na každé osem ľudí, šesť ľudí pre batožinu, dvoch pre zásoby a jeden kuchár alebo sluha — spolu koľko?“

Trochu to trvalo, lebo nosičov ešte dosiaľ Helenka nepočítala. Ešte dobre, že Ibota tam nebolo. Ale na čo dlho čakáme, býva dobré:

„Dvacat päť“, povedala prekvapená takou výpravou. „Kdeže najdeme toľko nosičov?“

„Práve preto som bol u komisára. Sľúbil mi postarať sa o „mpilanju“, tak menujú na Madagaskare skupinu nosičov a Rasuclina mi pomôže dojednať sa s nimi.“

Práve bol čas na obed. Iboto bubnoval lyžicou na hrnci, čo bolo práve tak ľahko pochopiteľné, ako okružná cesta Jána Schniefeleho s cengáčom a servítkom. Pani Cassilda sa obliekla do čiernych hodvábnych šiat, ktoré správne vystihly dnešný slávnostný deň a jej smutný vdovský stav.

Iboto prišiel s pečeným kuraťom. Bolo znamenité a každý ho chválil. Ale omleta, ktorá potom prilša, prevýšila všetko očakávanie — bola to báseň zo smotany a ananasu.



Hostia boli unavení a hladní; dobre sa im sedelo na tienistej verande pred Indickým oceánom. Bolo by sa im ešte lepšie sedelo, keby pani Cassilda nebola sa stále motala okolo nich, nebola rozkazovala. Ibotovi naskrze zbytočné veci a nenudila hostov svojimi súkromými záležitosťami. Na šťastie to dlho netrvalo, o chvíľu pocítila nutnosť „zamysleť sa“ a odobrala sa do svojej izby. Teraz otec i Helenka mali verandu iba pre seba, našli si pohodlné stoličky a vhlbili sa do ticha, ktoré býva v tropických krajoch na poludnie oveľa hlbšie, ako u nás o polnoci. Iba Iboto vyšiel s kuchynským riadom k rieke, kde ho poriadne vyčistil pieskom, ba ani na seba nezabudol. Madagaskarčania, ktorí bývajú pri riekach alebo pri mori, — kúpajú sa viac ráz denne. Opýtajte sa tak našich sedliakov, koľkokrát do roka sa kúpajú?

Keď sa Mananjary opäť zobudilo, naši cestujúci mali veľa práce. Rasuelína prišiel so skupinou ľudí, ktorí sa núkali za nosičov. Otec a Helenka sadli na schody verandy a Madagaskarčania pricupli na pidsok do polkruhu. Teraz boli vyjednávania bez konca. Madagaskarčania chceli vedieť, koľko ryže dostanú každý deň, koľko odmeny, kam až cestujú a tisíc iných otázok. Jednému sa nepáčilo to, druhému ono. Niektorí vstali, súchali prstami v piesku a razom zmizli za uhlom domu. Prišli druhí, chvíľu vyjednávali a potom aj oni ušli. Trvalo hodiny, kým dr. Javorský s pomocou Rasuelinovou si napísal mená 25 chlapov, ktorí sa doteraz ešte odhodlali, že sa pridávajú do skupiny nosičov. Keď sa Iboto, ktorý zavše príbehol a sem i tam sa zamiešal slovom do vyjednávania, dozvedel, že cieľom ich cesty je Fortdauphin, mesto, ktoré leží na druhom konci ostrova Madagaskaru, veľmi sa zamyslel. Nechal prácu, stál



so sklonenou hlavou na jednej nohe a druhú strčil ani jastrab pod krídlo svojho ručníka. Keď Rasuelina zmizol hovoriac a gestikulujúc s najatými ľuďmi, pravda, s menšou diškréciou, a otec pozeral trochu nedôverčivo na cedulu s menami, s ktorými ne-

vedel, čo robiť, ak ľuďom do zajtrajška prejde chuť na cestovanie, Iboto prišiel a prisadol dôverne na schodky pod ním.

„Cestuješ celkom iste do Fortdauphinu, pane?“ pýtal sa.

„Evidemment!“ povedal otec, čo sa naučil od Helenky.

„Nikdy tam nepriđeš!“

„Cože?“ pýtal sa otec a urobil tvár, akú aj na Madagaskare poznajú.

„Nikam sa nedostaneš s takou bandou zpoza hory. Skôr prehltneš živého úhora, ako že jediný z tých lapajov, ktorých si si napísal, zajtra príde.“

„Ale pán komisár preca povedal, že zatvorí každého nosiča, ktorý prisľúbi, že pôjde a potom nejde.“

„Hej, to by pán komisár aj urobil, ale to nebude môcť utobiť. Myslíš, že pôjdu za ním a povedia mu: zavri ma?“

„Nie, ale ja dám komisárovi cedulu s menami, potom ich už najde.“

„Napísal si svoje správne meno na cedulu, na ktorej si sa ohlásil?“

„Pravdaže!“

„Tak teda tí lapaji sú múdrejší ako ty, pane! Sú to iba domorodci, ktorí ani nevedia, koľko prstov majú na každej ruke, ale niečo dobre vedia: ak dajú krokodílovi svoju nohu a komisárovi svoje meno, nezostane z nich veľa.“



Dr. Javorský sa musel hlasne smiať, hoci poznával vždy viac, že cestovanie v tomto kraji vyžaduje si vedomostí, akých ani on nemal a že diškréciu, ktorú dal Ibotovým „lapajom“, môže si spokojne označiť do výdavôk ako „náučné“.

„Teraz čo, slečinka?“ pýtal sa Helenky, ale ani Helenka mu neporadila. Otec pozeral iba na obláčik olovenej farby, ktorý sa ťahal nad horou na severozápade. Razom Iboto sadol o schodík vyššie k nemu, pozeral sa opatrne zôkol vôkol a pošepol mu tajomne: „Ja sa nemenujem Iboto!“ Doktor predstieral, ako by bol hlboko dojatý týmto ohromným vyznaním, obzeral sa tiež tak opatrne dokola a pýtal sa práve tak šeptom: „Nie je možný! Akože sa menuješ?“

„Poviem ti, ak ma vezmeš do Fortdauphinu. Som totiž odtiaľ. Túžim za domovom a nechce sa mi ďalej tu slúžiť u pani Cassildy. Veď ti ma núti, aby som varil úhorov a úhor je preca „faddy“ — vieš?“

Tolko už dr. Javorský vedel, že faddy značí „posvätený“ čiže „zakázaný“ a chápal pocity malého kuchára, urazeného v náboženskom presvedčení.

„Ak ma vezmeš so sebou — potrebuješ preca kuchára — moji priatelia pôjdu s tebou ako nosiči,“ pokračoval falošný Iboto dotieravo: „Keď ja idem, pôjdu všetci. Takej mpílanje nebolo dosiaľ na celom svete. Na príklad taký Makavelo — potkol sa iba raz v živote a na mieste, kde sa to stalo, postavili veľký kameň. Všetci nosiči poznajú tento kameň a keď prejdú vedľa neho, povedia: „Tu sa Makavelo potkol!“

Pokúšenie bolo priveľké. Dr. Javorský nepochyboval o tom ani na chvíľu, že by bolo pre neho veľmi výhodné cestovať s vedúcim kuchyne Grand hotela a s jeho pria-



telmi. Ale zato len vysvetlil Ibotovi s ťažkým srdcom, že mu je síce úprimne vďačný za významný návrh a že sa cíti veľmi pocteným, ale čo by si o nich pomysleli na Madagaskare, keby hneď prvý deň urazili natoľko pohostinnosť kraja, že by zničili Grand hotel v Mananjary, lebo veď ako by hotel jestvoval bez Ibota?

„Hotel? Bodaj by ho čert vzal! — Vykašlem sa naň — taký špinavý hotel, kde úhorov žerú! Chcem nazad k matinku!“ nadával Iboto a utiahol sa urazene do kuchyne. Ale potom otvoril dvere ešte raz a kričal von: „No, však vy ešte uvidíte, ako ďaleko sa dostanete!“

Bolo strašne teplo a dusno. Biele obláčiky zakryly celé nebo a svetlo bolo ešte prenikavejšie ako za jasného slnca. I monsumový vietor stratil svoju sviežosť a bol akoby teplou parou presiakly. Otec sa tiahol pomaly s Helenkou po hlavnej ulici mesta, kde bola vládna budova, banka, pošta a so pár väčších domov. Bola to jediná vychodená ulica na ušlapanej hline. Bolo tu aj so pár obchodov, medzi nimi aj obchod akéhosi Číňana, ktorý vyplnil celý dom a bol zo všetkých najzaujímavejší. Bolo tam všetko, čo European alebo domorodec náhodou potrebuje v takom kraji. Bolo tu od vyschlého atramentu až po najjemnejšie francúzske husacie paštiky v krabiciach, cukrová trstina, šnaps a šampanské, ručníky okolo pásu a tropické uniformy, jemná švajciarska mliečna a oriešková čokoláda a počtové sošity pre madagaskarských školákov.

Otec si žiadal nosítka, ktoré sa tam menujú „filanjane“, — Číňan sa iba usmial a jeho pomocník ihneď priniesol prekrásnu filanjanu so sediskom z plachtového plátna a dosičku pripčvnenú remeňom ako operadlo na nohy. Otec



ju vyskúšal a pýtal si ešte jednu pre Helenku. Sadla do nej a pomocníci ju podvihli. Sedelo sa jej tam znamenite ani v pohovke. Potom nakúpili ešte zásoby jedla a Číňan sa usmieval, až jeho šikmé oči sa úplne zúžily.

„Teraz už máme všetko okrem nosičov“, povedal otec a to bolo veru jediné, čo Číňan nemal. Ale keď už vychádzali, Helenka radostne zvolala. V kúte pri dverách visely pohľadnice — ozajské pohľadnice z Mananjary — kde byly verne znázornené neutešené blachové domy na piesočnatej dunc. Helenka ich vybrala asi desať a hneď si ich aj vzala, kým ostatné nakúpené veci Číňan sľúbil poslať za nimi do hotela.

Kým Helenka na verande písala pohľadnice, — nezaбудla, pravdaže ani na Petra Kováča —, otec sa zabával s hosťami, ktorí sa schádzali na večernú zábavu. Potom Helenka sa ponáhľala s nimi na poštu, hoci najbližší parník mal prísť iba za štnásť dní. Vypočítala si, že akiste prídu domov na Vianoce. Vianoce so snehom a zimou! Helenke bolo žiaľ po zime a ved len pred nedávnym radostne pozdravila južné slnce.

Hoci slnce zmizlo za fialovou záclonou oblakov, bolo stále horúcejšie. Monsumový víťor naskrze zapal. Na verande nebolo možno vydržať. Šaty sa lepily na telo, čelo nebolo suché ani na chvíľu, hoci ho aj Helenka ustavične utierala. Večera, ktorú Iboto im podal, nebola horšia ako obed, ale ani otec ani Helenka ho nechválili, takí boli unavení od neobyčajného tepla, ktoré ani na rovníku nebolo také nepríjemné, ako tu na suchej zemi.

Cochvíľa skončili a odišli



do svojich izieb. Iboto šiel dopredu s dvoma veternými lampami a položil po jednej do každej izby. — Boly to sviečky v sklenenej guli! — Bolo to prvý raz v období elektriky, že Helenka šla spať pri svitu sviečky. Keď Iboto prial dobrú noc, urobil otcovi tajomný znak a pošepol mu:

„Nelám si už toľko svoj kokosový orech (myslel tým hlavu) — však ti už všetko dám do poriadku!“

Helenka bola urazená. Ako sa opovážil pomenovať otcovu hlavu kokosovým orechom? Ale zároveň obdivovala hnedého lapaja, ktorý hovoril s dospelými ako so svojimi vnukmi, žil na svete pod falošným menom a zrejme mal viac rozumu ako niektorý dvacaťročný mladík doma. Otec sa jasne presvedčil hovorom s hosťami na verande, odkiaľ má Iboto svoje čudné výrazy. Francúzština, ktorú tam počul, bola práve taká čudná, ako slovenčina v dedinských krčmách. Bieli ľudia nebývajú vždy dokonale bieli a ich ľudské chyby sa hnedým najlepšie páčia.

V izbách bolo neznesiteľne dusno, ale človek sa mohol aspoň vyzliecť a vystreť na širokej posteli. Bol to veľmi dlhý deň, odkedy prvý raz uvideli popolavú čiaru, ktorá bola Madagaskarom a obaja boli strašne unavení. Zakrátko zhasli obe sviečky. Shovárali sa ešte trochu cez polovysokú stenu, ale keď otec povedal: „Dobrá noc, slečinka“, nikto mu neodpovedal.

V noci sa Helenka zobudila. Ešte ani neotvorila oči, už vedela: čosi sa robí!

Bolo mŕtve ticho a tma ani v rohu, ale ticho a tma vrelý. Razom len akýmsi silným úderom celý dom pozdĺž sa byť sitom, ktoré stálo čierne vo veľkom plameni. Belasý plameň prerážal medzi doskovými stenami, medzerami dvier a okien a priestorom medzi strechou a stenami. Plameň bol



taký jasný a osľňujúci, že Helenka hlasne zakričala. Ale nečula ani vlastného křiku, lebo teraz zem zapraskala. Bol to taký strašný hrmot, že ľudské ucho naň vôbec nevystačilo — celé telo ho muselo vnímať, ale nestačilo ho ani celé pojať, tu bol už nový plameň a nový úder. A teraz nebolo nijakého rozdielu medzi plamčňmi a údermi. Keď bolo len za sekundu ticho a tma, bolo to ešte strašnejšie ako plamene a údery. Helenka nebola schopná rozmýšľať alebo pohnúť jediným údom. Ležala zničená s otvorenými očami.

„Helenka“, pošepl jej ktosi do ucha a čias ruka ju ohmatávala. — „Helenka!“

Oh, tento hlas a táto ruka! A pri najbližšom plameni otcova milá tvár hned blízko nej! Usmieval sa. Zo všetkých zázrakov ďalekej cesty tento bol najväčší.

„To je iba búrka, dieťa,“ povedal otec, „pravdaže, tropická búrka. Musíme sa na ňu navyknuť.“

Helenka sa zdvihla a skryla svoju tvár na otcovej hrudi. Nariekala, ale dobre sa jej nariekalo na otcovej hrudi. Koniec sveta bola teda iba búrka a nebola ani taká zlá, aká dobrá bola otcova prítomnosť.

Dlho tak sedeli. Otec zažal sviecu a malá, úbohá, krivá, horúčavou napoly roztopená svieca bola vstave premôcť hrôzu plamenného pekla vonku.

Napokon to už neznelo ako trhajúce sa plátno ani ako výstrel z guľometu. Zmenilo sa to na duniace a zúriace delá, ktoré pomaly prestávaly. Medzi bleskom a hromom dalo sa už počítať. Tu a tam razom len zaznel náhly úder, ako by búrka bola zabudla na niečo, čo musela nutne povedať, potom už nebo sa dohovorilo so zemou a teraz nebo plakalo, ako plačú ľudia, keď sa vyzúrili v hneve proti niekomu, koho majú radi.



Otec otvoril dvere i okná. Hustá, strieborná perlová záclona bola viditeľná, keď teraz tupé svetlo sviečky zasvietilo a vzduch, napojený vlhkou sviežosťou prinášal horko-sladkú vôňu tropických lesov cez lagunu.

Načúvanie toho šumu a vdychovanie tohoto vzduchu boli po prvom tropickom dni pôžitkom, aký Helenka doma nikdy ešte nepoznala.



## *Cesta s 25 mužskými silami*

S dvacat pát mužskými silami mali sa vydať na cestu po púšti, pri čom nebolo možné počítať na konské sily, ale v tom im prišlo čosi do cesty, čo malo toľko sily, koľko nemal nijaký človek: rieka!

XI

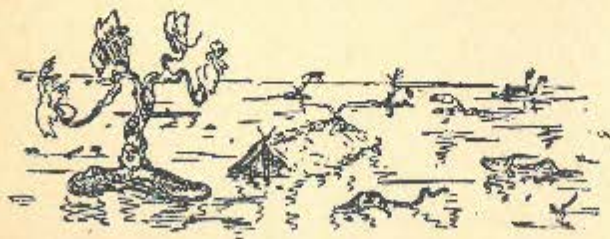
Po nepokojnej noci Helenka a otec trochu dlho spali za chladného rána a keď prišli raňajkovať na verandu, svet svietil čerstvo umytý, ale o hostov sa nikto nestaral. O pani Cassilde a o Ibotovi ani chýtu ani slychu. Na druhej strane domu, obrátenej k rieke, začuli ponáhľajúce sa kroky a mrmlanie. Vyšli na ulicu a rozrušená skupina ľudí ich zachytila a brala so sebou na južný koniec duny. Všetci kričali jediné slovo: „Rieka, rieka!“

Piesočný hrebeň bol ešte medzi nimi a medzi riekou. Vyvýšennina bola preplnená ľuďmi, celé Manajary tam stálo. Pretlačili sa a zastali razom pred priepasťou. Áno, tu bola veru — rieka, žltá, penistá a neprchľadá. Kam sa podelo užužké ústie? Na míle ďaleko na juh nebolo nijakej hranice medzi lagunou a morom. Ešte aj príboj musel ustúpiť prúdom bleskurýchlo letiacich vodných más a ďaleko vonku darmo bojoval o svoje staré právo, valiť sa na pobrežie.

Presne pod divákmi, na zrútenom piesočnom násype vodné prúdy vírily a braly so sebou všetko, čo im stálo v ceste, tu malý výbežok zeme, tam zas pieskovcovú skalu, ktorá sa odpútala od násypu nepríjemne ticho. Trochu sa okúňala a potom mätko a bez hluku padla do vody. Trhliny predom označovali nasledujúci pád. Krok za krokom zpätkovali ustrašení ľudia nahor a krok za krokom rieka išla za nimi. Bez hluku a bez boja hltala kraj. Z nútra a zo spodku zavrtávala sa do ochranej hrádze, ktorú si vystavili proti dravým živlom oceána a zaryla sa najmä tam, kde bolo najmenej záchrany, kde bolo prepadávajúce sa trstie a kde milióny kvitnúcich popínavých rastlín dôverovali bezstarostnému pokoji lagún. Teraz sa rieka pomstila na príboji, ktorý jej zatarasil východ a pomstila sa poriadne. Kde sa hádajú mohutní, nebýva miesta pre kvitnúci život. S posmešným hukotom zúrivé víry zaťahovali krásne, čerstvé kvety do hĺbočiny hlinistej farby. Ale rieka sa neuspokojila len s trstím a kverinami. Celá, po horúce a dusné týždne vybičovaná sila nočnej búrky vyzúrila sa okolo skalnatých pohorí vo vnútri zeme a čo na púšti bolo daždom, v horách bolo hodiny trvajúcim prietržom mračien. Skaly posielali v tisícich potokoch a vodných prúdoch svoj náhly prebytok vody do doliny a prepĺnili rieku, ktorá tam bola tiesnčná vo vysokom a úzkom koryte, cez kraje až za kraje. Tam, kde bolo koryto najužšie, bola ich sila ešte väčšia ako na miestach širších. Čo znamenali trošky piesku proti kusom pevniny, ktorá sa odpútavala od pobrežia a čo sa rieka starala o to, či tam bývajú ľudia či zvieratá.

„Oiko, čo to tam? Tam – tam – je dom,“ kričala Helenka.

Áno, bol to dom. Držal sa ešte pokope. Končístá strecha z palmových listov vyčnievala ponad žltastým prúdom





a ustavične sa krútila. Vedľa nej plával strom, — mohutný, krásny, starý strom. Polovica jeho koruny vyčnievala a krútila sa okolo domu. Mnohé roka stával niekde sám, až prišli hneď ľudia a sverili sa mu do ochrany. Strom spotreboval strašné množstvo slnka a prepustil človeku pod ním práve len toľko, koľko človek zniesol. Aj väčšiu časť dažďa spotreboval pre seba, o vetre pravdaže netreba sa dlhšie rozpisovať. Jeho najspodnejšie vetvy nežne hladily palmovú strechu, keď jeho koruna hore divo zápasila s víchricou. Bol dokonalý súlad medzi stromom, mužom a ženou a deťmi, ktorí pod ním bývali a nové domy stavali pod inými stromami. Teraz dom plával v rieke a strom ho nasledoval. Krútil sa pomaly a smutne okolo domu. Cesta bola čochvíľa skončená. Kdeže zostali ľudia?

„Otko, pozri! — Nie je to krava?“

Áno, bola to krava. Nezná, striebornošedivá zebu-krava. Skláňala svoje končisté rohy v podobe lýry daleko na chrbát a malé vlnky sa odrážali od jej rohov. Krava síce dobre plávala, ale v oceáne, kam teraz dôstojne a isto plávala, nebolo blízkeho pobrežia pre ňu.

Valiaca sa rieka prinášala vždy nové predmety, ktoré neboli zariadené na cestovanie po rieke. Ryžové stohy, banánové stromy, brvná, dosky, celé a polovičné strechy, medzi nimi rozličné súčiastky domov a polí.

„A tam — oh — veď to je kus lesa!“

Naozaj kus lesa plával na vode. Rovné, zdravé stromy valili sa po rieke. Keď všetko prišlo bližšie, bolo vidieť, že to bol ostrov, na ktorom rástly stromy. Ozajský a dokonalý ostrov. Nízke kružiny, preplnené kvetinami rástly na okraji, bolo tam aj trstie a papyrusové stonky. Banánové stromy rozvíjaly svoje veľké listy, vysoké ani chlap,

okolo kráľovskej kvetiny. Za ňou prekrúcané palmy sa vypínaly do výšky. Ravenala, rozprávkový strom cestujúcich rozpínal svoje vejáre ako na svadbách egyptských kráľov a ďaleko nad nimi vyčnievaly štíhle, hladké stĺpy neznámych obrov pralesov. V jej korune hniezdily biele volavky, zdvihly sa, obletovaly svoje hniezda a spustily sa zas nadol. A celý ostrov plával s trávou, kríčkami, kružinou a stromami, hmyzom, motýľmi, vtákmi a tisícnasobne prejavovým životom pralesa. Ostrov sa obracal pomaly a tíska klesajúc okolo vlastnej osy, a ponáhal sa rýchlo, ako dajaká dobrá loď so zelenými stožiarmi, v ktorých hniezdily biele volavky, po prúde do mora. Teraz ostrov zašiel ďaleko von do príboja. Dva tri razy mohutne sa zaknísal, potom sa ešte mierne kolísal, severovýchodný monsum prehyboval jeho plachtuicami z konárov a listov — šiel na ďalekú cestu.

Ostrov bol na oko akoby admirálnou loďou námornej posádky. Iné, menšie plavily sa za ním. Mnohé príboj rozdružgal, ale väčšina plavila sa po vodnej brázde prvej, veľkej lodi. *Vogue la galère!* Do videnia na svätého Nikdy!

Rieka rástla až do poludnia. Duna, na ktorej diváci prv stáli, bola už dávno zničená. Najsamprv ju voda rozmelnila, potom odtrhla a vzala so sebou. Iné čiasťky brehu išly za ňou. Zltá riava oblizovala už práve prvé domy v dedine, ktorú už obyvatelia vyprázdnilí a ponechali osudu. Potom už rieka prestala rásť. Tento raz Manajary bolo zachránené a zajtra už zas príboj bude špliechať. Helenka bola mlkva a vážna. Túto noc a toho rána nazrela hlboko do božej dielne. Boly tam ozrutné sily, ktoré zatriasly nielen pevnou zemou, neodpútavaly iba celé ostrovy, ale roztrhaly aj úzke pásiky, ktoré bezmyšlienkovitá istota každého



dňa ukovala okolo srdca ľudí. Helenka rástla a rastnutie je smyslom života. —

Keď sa vrátili zas do hotela, zas len obyčajný, všedný deň im nastal. Pani Cassilda sa krútila a motala s množstvom fliaš farby dúhovej medzi hosťami, ktorí sa liečili pri včasnom poháriku z rozrušenia, ktoré zúriva riava spôsobila. Iboto sa motal v kuchyni, ale z „lapajov“, ktorých dr. Javorský mal popísaných na ceduli, doteraz neukázal sa ani jeden. Hostia ho presvedčovali, že potrvá niekoľko dní, kým rieka bude prebroditeľná, teraz, keď nastáva obdobie búrky, môže si vyhodíť z hlavy myšlienku, že najde nosičov na takú dlhú cestu. Ale dr. Javorský sa tak ľahko nezľakol. Chcel ísť po obede energicky žalovať komisárovi a keby to nepomohlo, ísť až k najvyššiemu úradníkovi provincie.

Po obede otec s dcérou sa prispôsobili rytmu krajiny, ktorý vyžadoval po obede v každom páde trochu zdravého spánku. V ich izbách bolo po daždovej noci ešte príjemne chladno a nevedeli ani, či spali krátko a či dlho, keď mumlanie pred dverami ich zobudilo.

Otvorili a našli tu skupinu mladých, hnedých ľudí, ktorí boli oblečení skoro všetci jednako v pekných lykových košeliach, mali na hlave široké slamené klobúky a šikmo na pleciah biely ručník — lamba — kus odevu, ktorý nahradzuje domorodým kabát, prikrývku do postele, ochranu pred slnkom a moskytami. Ako sa cestujúci neskôr dozvedeli, bol to úradný oblek nosičov. Boli to prekrásni ľudia: štíhli a ohybní, silní a svalnatí; mali priateľské, veselé a otvorené tváre.

Ako na rozkaz vzali klobúky do rúk a povedali: „Bonjour Vazaha, tonga ny mpilanja Dobrý — deň, páni Európania, nosiči sú tu.“

Najväčší a najsilnejší z nich predstúpil a povedal, že je ich vodcom a menuje sa Makavelo.

Otec si pretieral oči a pozeral na Helenku. — Helenka si pretierala oči a pozerala na otca. Snili alebo bdeli? Muška sadla na Helenkino líce — čapla po nej — teda bola hore a teda aj celá mpilanja nebola snom.

„Makavelo“, povedal otec zamyslene, „Makavelo — — oh — ty si ten, ktorý sa potkol iba raz v živote a za to mu postavili na mieste pamätný kameň?“

„Eh — ch — ch“, zvolali všetci naraz, a keďže ich otec medzitým spočítal, vedel, že kričalo tri razy dvacať štyri „eh“ — ov.

„Helenka“, povedal otec, „musíme sa na to navyknúť, že zažijeme každý deň viac zázrakov, na príklad plávajúce ostrovy a nosičov, ktorých si človek v spánku nahovorí.“

Sadol s Helenkou na schody izby a pohybom ruky kázal aj ostatným sadnúť. Makavelo pricupnul práve naproti nim do piesku a jeho družina ho okružila. Bolo to takto pekné. Makavelo rozumel celkom dobre francúzsky, aby sa dojednal a otec už sa naučil peknú zásobu madagaskarských slov na výpomoc.

Urobil im ten istý návrh, ako včerajším lapajom.

„Eh — eh — eh!“ bola jediná odpoveď. Ani jeden nevstal, neškrabal palcami v piesku a ani jeden nezmizol za uhlom domu.

Aby ešte dodatočne neboli vzájomne sklamaní, otec im rozprával, že sa nijako neponáhla do Fortdauphinu. Jemu je dôležitejšia cesta, ako príchod. Budú väčšie i menšie denné pochody. Na mnohých miestach by vraj rád zostal dlhší čas, nechce ísť stále pozdĺž morského pobrežia, ale rád by vnikol do vnútra zeme.



„Ech — eh — eh“, opakovali a pridali, že to sa im práve páči.

„Diškréciu“, povedal otec napokon, „si už vaši predchôdcovia včera pobrali. Ak ju chcete mať, musíte si ju vypýtať od nich. Ich mená máte tu napísané na ceduli!“

S mnohými nadávkami, aby vraj krokodíl požral všetkých „lapajov“ spolu s ich otcom, materou i deťmi, celá mpilanja jednohlasne prehlásila, že nepotrebujú diškrécie, veď majú Vazahu a jeho dcéru, ale mali by sa trochu ponáhľať, inak sa už dnes ani nedostanú do Marafutsy, kam musia bezpodmienečne doraziť.

Dr. Javorský pochopil iba teraz, že mal ihneď odcestovať. „Ale rieka? Ako prejdeme cez riekku?“

„Pôjdeme najsamprv po tejto strane rieky na sever okolo celej laguny, až prideme na miesto, kde laguna prechádza do vlastnej rieky, ktorá tečie zo západu a z vnútra zeme. Tam by sme sa mohli preplaviť. Kým ta dnes večer prideme, odtečie už veľa vody, veď ústie rieky je dosť široké.“

To bol znamenitý plán. „Podme“, povedal dr. Javorský a išli. Helenka tančila od radosti. Niektorí nosiči priniesli krásne, dlhé, bambusové palice. Ligotaly sa žltavo, akoby vyleštené. Mali aj naskrze nové povrazy, upletené z palmového lyka. Vyniesli kufre a vrecia. Spôsob, akým sa nosiči okolo nich pohybovali, prezradzoval, že to nebolo po prvé. Vždy dva kufre a dve vrecia prišli na jednu palicu. Pripevňovali si ich veľmi obratne. Nikdy neodrezali kus povrazu, ale zamotali ho až do konca. Povrazy skracovať možno ľahko, — ale predĺžiť ich už ťažšie. Batožinu si viac ráz vydvihli a vyskúšali, aby sa neknísala, aby bola jednaká farcha na prednej i zadnej strane. Medzitým otec zašiel do „Grand hotelu“, aby zaplatil pani Cassilde a roz-

lúčil sa s ňou. Bola presvedčená o tom, že cestujúci nikdy neprejdú riekou, prorokovala im nešťastie a rečnila dlho a dojmavo. Keď Helenka prišla, polutovala „úbohé dieťa“ a sovrela ju do náručia. Teraz veru už ani „úbohé dieťa“ neuniklo svojmu osudu, lebo pani Cassilda ho živo pobozkala na obe líčka. Keď aj toto bolo skončené, otec hľadal Ibota. Stál práve v kuchynských dverách a čistil si zuby, ako by ho celá záležitosť naskrze nezaujímala. Otec mu zakýval, poďakoval sa mu úprimne za všetko, lebo bolo jasné, že u mladého chlapca zvíťazila poctivosť, hoci aj žil pod falošným menom. Priviedol im svojich priateľov a zostal naďalej oporou a pomocou opustenej vdovy. Otec mu dal prekrásny dar: dva veľké, okrúhle strieborné peniaze, ktoré tu „dolarmi“ prezývajú, hoci na jednej strane stojí 5 frankov a na druhej francúzska republika znázornená podobou peknej ženy. Iboto ich strčil tak ľahostajne do vrecku, ako by bol pokladníkom v banke a zabehol zas do kuchyne. Ale keď zočil tlstý chrbát pani Cassildy medzi sebou a medzi cestujúcimi, vyskočil do vzduchu a zatrepal nohami. My už vieme, čo to znamená — na nijaký pád to neznamená bolestnú rozlúčku.

Nosiči medzitým už vyniesli obe krásne, nové filanjany a opreli ich o stenu. Štyri bambusové palice s osem k tomu patriacimi mužskými silami tiahly ako vojaci za sebou z dvora a Makavclo pohybom vyzval cestujúcich, aby sadli do nich. Dr. Javorský počítal ešte raz: osem ich práve pochodovalo, šesťnásť ich bolo tu — spolu dvacať štyri.

„Hop!“ povedal a zatiahol nohu, ktorú bol už položil na filjanu, „veď nemáme kuchára!“

„Tsimaninc, tsimanine — nič nerobí,“ kričalo všetkých šesťnásť. „My všetci vieme variť.“



„Aj ja,“ povedal otec, „ba aj Helenka.  
— Podme!“



Nemusia ješť smetanovú omletu s ananasom. Len pre Boha nijaké zdržiavanie. Každý, kto už raz cestoval na Madagaskare vie, že najťažšia vec na svete je vypraviť mpilanju na cestu. Pečenie omlety je proti tomu hračkou.

A išli. Helenka sadla do nosítok a vydvihli ju. V nežnom, kolísavom jednakom kroku s ôsmimi chlapmi kolísala sa popri verande. Pani Cassilda kývala a Iboto stál na jednej nohe za kuchynskými dverami. Otec ukončil výpravu.

Keď vyšli na ulicu, nosiči sa dali do behu a šialene leteli celou dedinou. To už Makavelova družina mala vo zvyku. Nikdy ešte nevyrazili alebo nevrátili sa domov krokom.

Vonku za hrebeňom duny dohonili nosičov batožiny. Veselé výkriky lietaly zprava i zľava, šialený beh zmiernili na krátke klusanie, potom na riadny krok, bambusové palice sa toľme netriasly a teraz to už malo pravú formu a pravý obraz. Bol to čudný pocit dať sa niesť dobromyseľnými ľuďmi. Cestujúci sa skoro hanbí za svoje pohodlie a osemnohový príjemný motor pod sebou si tak obľúbi, že mu je napokon naskrze vďačný. Naproti tomu musí byť akiste veľmi nepríjemné dať sa niesť od frfotajúcich a mrmľajúcich ľudí. Od toho ich práve statočný Iboto uchránil.

Išli po širokej ulici, ktorá bola vystavená pre automobily a viedla do väčšieho mesta vnútri ostrova. Mesto sa menovalo Fianarantsoa, to znamená: pekné a šťastlivé mesto. Prebiehali aj vedľa telegrafných stĺpov a otec ukázal na tenké dróty.

„Vidíš“, povedal Helenke, „ešte sme spojení s Európou.

Práve včera som telegrafoval mamke, že sme šťastlivo prišli. Týmito drótni naše pozdravy prebehly až na koniec ostrova, potom pokračovali na dne mora, nad cudzími ostrovmi a krajinami, prebehly Egyptom, vopchaly sa zas do Stredozemného mora a v Europe vystúpily na breh. Dnes v noci, keď nad nami hviezdy zasvietia, mamka bude už spokojne spať. Pod vankúšom bude mať náš telegram, ktorý jej povie: Moji drahí žijú! Nie je to tiež pekná rozprávka?“

Helenka bola uveličená myšlienkou, že medzi ňou a matkou je spojenie cez polovicu sveta. Cítila jej dotyk a jej duša sledovala túžobne cestu drótovej.

Kráčali za slnčného a tichého odpoľudnia. Šumenie príboja zastalo ďaleko za nimi. Les vrhal šikmé tieň na cestu a pravidelné kolísanie nosičov uviedlo ich do snivej nálady. Za čas dokonca umlkol hovor hnedej skupiny, čo bolo ozaj čudné a zriedkavé!

Ešte stále to nebol ozajský prales. Rovná hradska telegrafickými stĺpmi premenená i prales na mestskú záhradu. V Marufutsy mal byť ešte aj most pre automobilovú službu vládných úradníkov, ale nosiči neverili, že by rieka bola vymeškala príležitosť dokázať, kto tu vládne, keď ona chce. Belaso zelený súmrak padal na oboch stranách lesa, až na južnej strane hradskej les sa ožiaril a rieka sa zablysla medzi stromami. Hradská tiahla práve na vysoký breh rieky, práve do zlatej brány zapadajúceho slnka. Križom cez ňu stále čierny vzor železných mreží — most, ktorý nemal začiatku ani konca. Pobrežie na oboch stranách bolo odtrhnuté a dva široké, žlté prúdy ho okružili ako dajaký ostrov. Protí nim hradska končila sa pred strmým vrchom.

Prví nosiči postavili tyče filanjan na zem, takže cestujúci



mohli pohodlne vystúpiť. Za nimi sa spustily bambusové tyče s uľahčujúcim povzdychom a hnedá skupina pricupla na zem do polokruhu. Obaja Vazahovia a Makavelo stáli na prostriedku. Bola to krásna skupina, ktorá sa musela slncu veľmi zapáčiť, lebo zalialo ich všetkých svojím zlatým leskom. Ale čierny železný most by im bol teraz lepšie poslúžil, ako všetko slnečné zlato.

Makavelo si sňal širák a poškriabal sa za uchom. Potom prisadol aj on k svojim priateľom a tu začal tak živo hovoriť, že dr. Javorský nerozumel z toho ani slova. Makavelo zakrátko vyskočil so svojimi dvomi priateľmi a zmizol v lese proti prúdu rieky. Bolo počuť podľa praskotu konárov, ako sa museli predierať vetvami. Trvalo asi štvrt hodiny, potom zas čosi praskalo a všetci traja vrátili sa udychčaní. Makavelo vysvetlil Vazahom, že neďaleko odtiaľto hore prúdom rieka sa rozlieva na široké jazero, kde voda pokojnejšie tečie ako tu. Aj brehy sú tam málo poškodené a malá rybárska dedinka s krásnymi lodkami sa nachádza hneď nablízku. Musia veslovať dobrý kus po prúde, potom už ich prúd zanesie na druhú stranu. Makavelo zdvihol Helenku na plecía, nosiči vzali svoju batôžinu a chlapi s prázdnyimi nosítkami išli dopredu, aby urobili cestu cez húštinu. Škoda len, že Helenkini spoločníci nevideli, ako Helenku niesli v pralese. Netrvalo dlho a stáli na kraji lesa pri rieke. Voda tu prúdila mierne a hladko bez krútnav, a blízko na trávinatej lúčke, ktorá sa nežne skláňala nad brehom, niekoľko chalúp, z ktorých sa už dymilo, sa čupilo. Kravy bučaly a sličky kotkodákaly. Akási žena tĺkla ryžu s malým deckom uviazaným na chrbte, ktoré sa veselo ihralo s matkiným vrkočom.





Celý rad dlhých, končistých člnkov tam vyniesli opatrne až pred chatrč. Starý Madagaskarčan s bielou bradou sedel pri nich a vyrcoval práve nové veslo. Bolo tu tak ticho a mierne, že Helenka by najradšej bola tu zostať.

Nosiči sa jednali so starým rybárom. Otec mu dal peniaze, potom už horlivo odviazal tri najväčšie člnky a tisol ich na vodu. Do prvého prišla batožina, do druhého nosítka krížom cez okraj a tretí bol určený pre zbytok mužstva a pre oboch Vazahov. Osem chlapov veslovalo v každom člnku. Najsamprv odišiel člnok s prázdnyimi nosítkami, aby videli, ako sa veci majú. Styria muži na každej strane veslovali a kormidlovali zároveň veľmi obratným pohybom vesla vo vode. Odrazili od zeme a pichali veslá do vody, ako keby tlačili rýle do zeme. Asi po sto metroch zaborili konce vesiel šikmo proti prúdu a plahočili sa ešte živšie ako pred tým. Prúd tlačil so strany a dvíhal člnok nepríjemnou rýchlosťou na druhý breh. Jasný výkrik označil príchod. Člnok so zavazadlami nasledoval za prvým a pristal práve tak šťastne. Otec a Helenka už sedeli na úzkych lavičkách v prostriedku posledného člna, pre rovnováhu úplne až na dne člna, štyria veslujúci nad nimi, traja za nimi a jeden ako kormidelník sedel vzadu. Starý rybár chcel práve odraziť člnok od brehu, keď naraz v hore čosi zapraskalo, akoby divý zvier prebchol lesom a ktosi veľmi rozrušene kričal:

„Ohé Lakana — ohé — Počkať, člnok, počkať!“

Malá postava zjavila sa na kraji lesa a letela po brehu ricky, až sa nohami dotýkala pliec. Červený ručník na bedrách vial za ním ako zástava a na palici na pleci tancoval veľký železný kotol, skoro raz taký veľký ako celé chlapiatko.



„Ohé Lakana — aspette un morceau — hej, čakajte, čakajte — ohé, ohé.“ Hop, maratonský bežec už aj ležal na zemi, kotol preletel nad ním pekným oblúkom — bežec sa kotúľal a kotol sa kotúľal —, išlo to skoro rýchlejšie ako pred tým a chvilu bolo naozaj neisté, kto z oboch príde prv. Ale potom kotol predbehol bežca o piad a bol by sa akiste skotúľal do vody, keby ho starý rybár nebol v poslednej chvíli obratne zachytil. Na šťastie stál na takom mieste, že práve najlepšie zadržal aj nasledujúceho hosta.

„Eh, Iboto — eh!“ zvolali priatelia v člnu nadšene.

„Aj, jaj, jaj,“ povedal Iboto naskrze bez dychu a zachytil sa starcovho ručníka, ktorým bol opásaný, „skoro som spadol do vody.“

„Veru, veru“, mračil sa otec, „ale kam to letíš, pre Pána Boha? Azda máš komisára v päťách pre to nepravé meno?“

„Vykašlem sa na komisára. Odo dneška sa menujem Bewawa, ako ma mamka pomenovala a idem za ňou do Fortdauphinu. Ak chcete ísť so mnou, môžete sa pridať ku mne, inak cestujem sám!

Dr. Javorský chvíľu rozmýšľal, potom povedal so smiechom:

„Nuž, ak sa vec má tak, že ty nás vezmeš so sebou, nikto mi nemôže dokázať, že som ťa azda uniesol. Pod teda k nám, Bewawa a nezabudni na svoj kotol. Tuším, že si ho nechal len pre seba.“

Iboto-Bewawa sa nedal volať dva razy. Preliezol cez kormidelníka a sadol na kotol. Teraz už bolo 25 M S (mužských síl) úplných. Otec potom povedal Helenke po slovensky: „Matky vedia najlepšie pomenovať svoje deti: Bewawa znamená totiž: „veľká papuľa!“



Uzky, dlhý člnok, ktorý dole bol naskrze okrúhly a nemal ani končistého predku, kolísal sa pri najmenšom pohybu. Okraj vyčnieval sotva dve piade ponad hladinu vody. Helenka sedela teda vo vydlabanom kmeni stromu, okrúžcná žltou záplavou vody, ktorá sa zahrávala s domami, mostami a ostrovmi, ako sa jej zapáčilo. Sedela tak hlboko, že nedovidela ani na breh. Okolo nej bola ozrutná vodná plocha, ktorá sa postavila proti úzkemu, čiernemu pásiku člnu. Ešte nikdy v živote necítila sa Helenka takou nepatrnou a stratenou. Ale hneď priatelia syčali a píchali do rieky. Nebolo tu kapitána na mostiku, ktorý by tam počítal a nútil slepý stroj napredovať podľa magnetickej strielky. Sedem ich veslovalo a ôsmy kormidloval, všetci naraz a v každej sekunde a každým čuvom svojho tela cítili, aký bol rozdiel medzi ich nepatrnou silou a ozrutnou, živelnou silou prúdu. Iba jeden nesprávny pohyb a prúd zatiahol by člnok jediným smerom, ktorý poznal, dopredu, oproti stĺpom mostu, o ktoré by sa bol nemilosrdne dodrúžgal. Ale neurobili ani jeden nesprávny pohyb. Hneď priatelia, ktorých v Európe divochmi menujú, hrali sa s prúdom. Nútili ho ustúpiť a mali k tomu iba svoje ramená a svoj instinkt, najhlbšie vedomie, ktoré sa nazýva pudom sebazachovania. Bol to tak veľký zázrak, ako lietanie medzi mesiacom a mračnami.

Už protihľý breh stál čierny v padajúcom súmraku. Žltý pás medzi zemou a člnom bol vždy užší. Teraz visiaci konár siahol až do člnu — ktosi ho chytil — po jednom pochytili vetvu a zavesili sa na ňu. Z pobrežia im vystreli ruky a člnok ležal v trstí, kým žltá riava vonku nezadržiteľne išla svojou cestou a odrážala sa od mostných pilierov. Všetci vyskočili z člnu, okrem Vazahov, ktorých vy-



dvihli spolu s člnkom a vytiahli na breh, aby mohli vykročiť suchou nohou. Tri vydlabané kmene stromov tu ležaly vedľa seba a čakaly, aby ich rybári priniesli späť po opadnutí veľkej vody.

Všetci boli veselí. Hnedí spievali a tancovali, vzali batožinu na ramená a veselo utekali smerom do Marafutsy. Otec a Helenka trónovali ani králi na nosítkach a Iboto-Bewawa utekal posledný so svojím klátiacim sa kotlom na chrbte.

Za niekoľko minút prišli do dediny. Niekoľko chatrčí ležalo nepravidelne napravo i naľavo od cesty. Svetlo z otvorených ohníšť svietilo z dverí. Obyvatelia vystúpili, pozdravili cestujúcich predpažením ruky. „Eh — eh — eh,“ znelo zo všetkých strán a po prekrásnom behu obe nosítka zastaly pred veľkou chalupou na druhom konci dediny. To bola útulňa pre cestujúcich. Všetci štyria nosiči zdvihli obratným pohybom naraz nosítka so svojich pliec, postavili ich pred dvere domu a veselo odskočili nabok. Tak sa to patrilo na mpilanju, ktorá vedela, čo je slušnosť.

Otec a Helenka vstúpili do chalupy, ktorá bola naskrze prázdna. Upletené rohože, pokladané na vrstvy ryžovej slamy, tvorily dlážku. Nebolo nijakej prikrývky pod končistou strechou, ktorá bola z palmových listov, umelecky sviazaných lianou. Aj steny boli z palmových stoniek, kde zo zovňajšej strany listy boli vybraté, ktoré potom na streche tvorily hrubú, chrániacu vrstvu.

Bez chvíľky oddychu nosiči sa dali do práce a odopínali batožinu s palíc. Bewawa prišiel s metlou a čisto vymietol chalupu. Potom zas odbehol a vypýtal si od súrodov čerstvú rohožku, ktorú prestrel na zem. Madagaskarčania

majú vždy čerstvú zásobu takých rohožíek. Teraz konečne mali užiť prvý raz, čo bolo uschované v hnedých vreciach. Helenka sa toho už nemohla dočkať. Pomáhala Bewawovi pri otváraní a vytiahla složené zariadenie. Bewawa jej vybral predmety z rúk, chvíľku ich prezeral, potom postavil stôl aj stoličky bez najmenej chyby, ako keby to bol robil celý život.

Helenka bola sklamaná. Tešila sa na to, akým dojmom zapôsobí na Bewawu svojou obratnosťou: ale veľká pampa už znala tieto čary. Pre vedúceho Grand hotelu v Mananjari boli Europania s celým príslušenstvom každodennou vecou. Ale kufor H. J. i si Helenka jednak len nedala z ruky. Kým otec pozeral dedinu a Bewawa obrátene postavil posteľ, Helenka prestrela stôl a tešila sa veľmi, keď videla zas všetky krásne veci. Do prostriedka postavila dva svietniky, ktoré svojím žltým svetlom spríjemnily tmavý priestor. Niklové náčinie a hliníkové tanieriky ligovaly sa ako vznešené stolové striebro na prikrývke a servítkoch, ktorý boli ešte celkom stuhlé novotou. Helenka skúmavo prezerala svoje dielo. Všetko bolo krásne, ale čosi jednak len chýbalo — čo to mohlo byť?

„Kvety! — Pravdaže, kvety!“

Bewawa stál chvíľku na jednej nohe a škrabal sa druhou, potom ušiel, ako by ho boli vystrelili a vrátil sa s plnou náručou kvitnúcich konárov. Boly to kriklavé, červené kvety, podobaly sa slezu, ale byly väčšie a so zlatožltými prášnikmi. Helenka bola uveličená a postavila ich do sklenice uprostred stola. Ale odkiaľ nábrať vody?

Bewawa nepoznal ťažkostí. Odbehol a vrátil sa s hrubou bambusovou trstinou — dva razy väčšou ako on. Pozrel do nej a Helenka pochopila, že toto je madagaskarská



nádržka na vodu. Dala Bewawovi nádobu s kvetmi a chcela vyliat vodu z bambusovej trstiny.

„Počkaj“, povedal Bewawa, „ja ti nalejem.“

„Nie“, povedala Helenka, „ja si nalejem.“

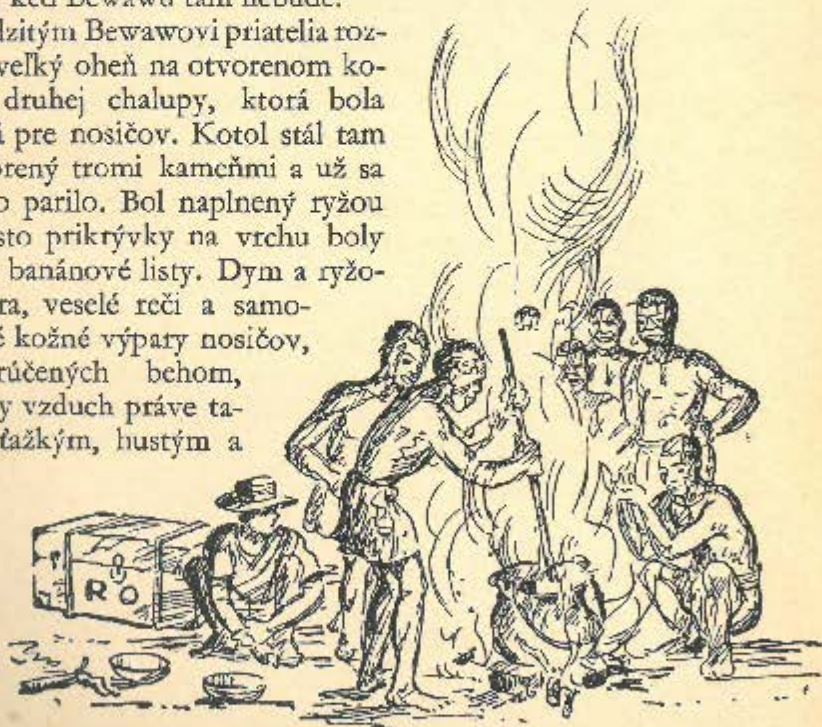
„Veď to nevieš!“ povedal Bewawa.

„Čoby nie,“ odporovala Helenka a energicky zdvihla bambus. Bambus sa naraz nečakane prehnul dopredu a široký prúd vody vyšpliechol vysoko nad kvetmi na Bewawovo rameno. Helenka pustila bambus prestrašene na zem a hoci ho aj Bewawa chytro zdvihol, už poriadny potok tiekol po celej dlážke až za dvere.

„Trochu si sprostá,“ povedal Bewawa. „Na, drž kvety.“ Potom chlapec chytil trstinu v prostriedku a skláňal ju pomaly a opatrne, kým tenký prúd vody nevytiekol priamo do hrnčeka. Práve v najlepšej chvíli ju prehnul zas späť, — hrnček bol plný vody a ani jedna kvapka nevytiekla na zem.

Helenka sa hanbila a zaumienila si, že bude sa v práci cvičiť, keď Bewawu tam nebude.

Medzitým Bewawovi priatelia rozložili veľký oheň na otvorenom kozube druhej chalupy, ktorá bola určená pre nosičov. Kotol stál tam podoprený tromi kameňmi a už sa z neho parilo. Bol naplnený ryžou a miesto prikrývky na vrchu boli zelené banánové listy. Dym a ryžová para, veselé reči a samozrejme kožné výpary nosičov, rozhorúčených behom, urobily vzduch práve takým ťažkým, hustým a



hlučným, ako to Madagaskarčania majú radi, ak sa chcjú dobre cítiť po veľkom a namáhavom cestovaní. Bewawa postavil vedľa veľkého kotla na kraj ohňa aj malý hrniec z kuchynského kufra. Vo vreci zásob bolo už pripravené kurča, údená slanina a cibuľa, práve dosť pre Bewawu, aby prichystal večeru, ktorá by sa bola hodila hoci aj do prvotriedneho parížskeho restaurantu.

Helenka bola zvedavá, ako Madagaskarčania pripravujú ryžu a Bewawa jej to podrobne vysvetlil. Do hrnca dali trochu vody a soli: potom ho naplnili ryžou, na ktorej bol ešte zovňajší obal a celé prikryli niekoľkými vrstvami banánových listov. „Netreba sa ho dotknúť,“ povedal, „potom voda preparí sa cez ryžu a keď je hore tak sucho, že banánové listy horia, ryža je hotová!“

Stalo sa to práve v tej chvíli, preto chytro odtiahli kotol s ohňa. Hnedí muži postavili práve čistú pletenú rohožku do prostriedka miestnosti, a pokryli ju čerstvými banánovými listmi. Sedeli dokola a čakali. Kuchár vysypal ryžu veľkou drevenou lyžicou, ktorá sa podobala malému veslu, na zelené listy. Ryža sa rozpadla a znamená voňala. Ale asi tretina zostala v hrnci. Helenka sa pýtala prečo? A Bewawa jej ukázal, že zbytok bol naskrze hnedý.

„Aha“, povedala Helenka, „spálil si ju!“

„Tsimania“, povedal Bewawa, „to musí byť pre ranampango.“

„Čo je to, ranampango?“

„Počkej chvíľku, uvidíš.“

Nalial trochu vody do hrnca a postavil ho zas na oheň, priniesol hrniec na pitie zo škrupiny kokosového orecha a dal Helenke ochutnať ryžovú vodu. Bola hnedá ako čaj.



Prvý gľg chutil akosi čudne, ale napokon Helenka vypila celú šialku.

„Znamenité“, povedala Helenka a utrela si ústa rukou podľa zvyku kraja, „dáte mi ranampango každý deň?“

„Eh — eh — eh,“ zvolala družina, „kto sa raz napije ranampanga, nikdy nezabudne na Madagaskar. To je čarovný nápoj.“

Helenka verila na čary — aj bez ranampanga. Na Madagaskar zabudnúť — akiste nikdy nebude môcť!

Otec sa vrátil v sprievode najstaršieho chlapa z dediny, ktorý doniesol do daru sväzok banánov a niekoľko vajec. Dostal za to peniaze, pozdravil Helenku zdvorilo a zmizol v tme medzi chalúpkami.

Otec bol prekvapený pohodlne zariadenou miestnosťou a krásne prikrytým stolom. „Poď, malá mamka,“ povedal, „dnes oslávime náš prvý ozajský cestovný večer.“

Bewawa prišiel s misou ryže a pečeným kurčaťom a nakoniec priniesol pánom pečené banány.

„Ak sa takto budeme krmieť,“ povedal otec, „nosiči nás neunesú. Ale čo je s čajom? Som náramne smädný!“

„Bewawa — ranampangol“ volala Helenka za dvere.

„Eh — ihneď,“ odvetil neviditeľný sklepník a prišiel s dvomi plnými kokosovými škrupinami.

„Nuž,“ povedal otec, „to je čudné! Aký je to divný čaj? — Ceylon a voda na vyplachovanie? — Hm — ani to nie je tak zlé.“

Odpil si zas trochu, potom zas, až vypil všetko, vrátil šialku Bewawovi a pýtal si: „Ešte raz!“

„Vidíš,“ povedala Helenka, „ani ty nezabudneš na Madagaskar.“

„V najbližších mesiacoch sotva,“ riešil otec. Potom mu Helenka musela vysvetliť tajomstvo nápoja.

Bol krásny večer pri ranampangu, svetle sviec a rozprávko vo veľkých nočných motýloch, ktorí poletovali okolo červených kvetín.

„Hibiscus rosa sinensis,“ povedal otec, „vznešená sesternica našej záhradnej ruže.“

Bewawa upratol stôl, vyniesol bambusové trstie, umyl riad a uložil ho poriadne pod Helenkiným dozorom do kuchynského kufra. Potom zomlel kávu na raňajky a pripravil hrnčeky. Druhého dňa ráno o šiestej mali pokračovať v ceste.

„Veloma tanandriamanitra anarev“ — dobrú noc — nech vás dobrý duch ochraňuje — povedal Bewawa a zavrel starostlivo za sebou dvere. Potom obaja cestujúci počúvali ešte dlho vravu hnedej družiny, bučanie dobytky v dedine a cvrlikanie cvrčkov, ktorých celé tisíce vyhrávaly v kríkoch a v tráve celú noc.

„Tak to bude teraz každý večer, slečinka! Páči sa ti to?“ Helenka vstala a pobožkala otca.

„Keby maminca tu bola, nedbala by som vždy takto žiť!“

„To si radšej neželajme. Vždy — to je niečo, čo vlastne ani nejestvuje a pri cestovaní je najkrajšie to, že človek nikdy nevie, kam príde zajtra. Príde aj také ‚zajtra‘, kedy si budeš želať iba to, aby si už bola doma. Ale to sa ešte neblíži, veď sme na Madagaskare iba dva dni.“

„Iba dva dni?“ Teda naozaj iba včera odišli z malej bielej izbičky na parníku a preplavili sa príbojom?

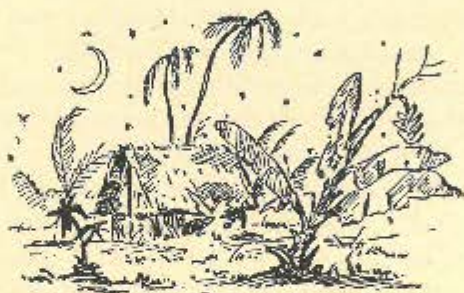
A teraz na Madagaskare, na rozprávkovom ostrove vtáka Roka stála pohodlná postieľka a čakala na Helenku.



Nočný vietor previeval šuchoriacim suchým palmovým  
listím na streche a dvacať päť hnedých priateľov si vyspe-  
vovalo:

Lavitra ny lalina,  
Akaiky na alina,  
Aza mataotra,  
Vary masaka aminy traono sakaiza.

Svet je široký,  
noc sa blíži.  
Neboj sa, neboj,  
ryže máš dosť!



## *Hazo a Tazo*

**XII** Prešli mesiace, v ktorých naši cestujúci prekročili východnú časť ostrova od mora až po hory. Východom slnka malá kolónia sa dala na pochod, ktorý trval do poludnia. Potom odpočívali v poobedajších hodinách pod stromami, ak nemali v ceste práve dedinu s pohostinnými chalupami. Všade ich milo uvítali, lebo ľudia v dedinách vždy už predom vedeli o nich. Hoci v tejto časti ostrova nebolo automobilových ciest, telegrafických drôtov, novín ani rádia, o ktorom domorodí, pravdaže, ešte ani nečuli, jednako vo všetkých dedinách po ceste — pri mori ako aj v horách — už predom vedeli o cestovnom programe doktora a jeho dcérky. To spôsobil madagaskarský telegraf.

Medzi horami na brehu mora a horami vnútrozemskými tiahne sa pásмо lysých kopcov. Údolia sú pokryté bledozelenými ryžovými poľami, kým lysé kopce, naskrze neúrodné pre množstvo železnej rudy, svietia krikľavou červenou. Skoro na každom kopci rozprestiera sa dedinka a keďže medzi nimi niet stromov, ktoré by zachytily zvuk, silné hlasy Madagaskarčanov prenášajú sa veľmi ľahko z dediny do dediny. Ak si majú oznámiť dačo dôležitého,



prekričávajú si to s jedného konca ostrova na druhý a od tejto prostrednej čiary zprávy sa rozširujú vzájomným stykom obcí na východ a na západ. Ale všade nepracujú iba ľudskými hlasmi, lebo na mnohých miestach a v mnohých dňoch nevystačujú. Šklabkové nasluchátka a bubny podporujú signálovú službu. Ostré búchanie bum — bum na bubne počuť obdivuhodne ďaleko a z toho bum — bum s patričnými prestávkami Madagaskarčania si vytvorili ešte pred Samuelom Morscom ozajskú, správne složenú morseovu abecedu.

„Bum — bum — bumbum“ — Máš zdravé prasce?

„Bumbum — bumbum — bum“ — ďakujem — zdravé — a čo tvoja krava? Ale keď sa stáva čosi naskrze zaujímavého, ako na príklad, keď European sa blíži so svojou družinou, vtedy bubny sú veľmi živé. Je najživším záujmom dediny, či to je Vazaha tsarafanahy — European s dobrou dušou — alebo Vazaha ratsifanahy — European so zlou dušou. — Lebo každý, kto má dobrú dušu, dáva za ponúknuté dary protihodnotu, ktorá ďaleko prevyšuje cenu darov, a Vazaha ratsifanahy nedá nijakých protidarov, alebo iba taký, ktorý je ďaleko za hodnotou prijímaného daru. V Europe sú vraj hoteloví vrátnici, ktorí spôsobom, akým nalepujú hotelové nálepky na kufry, prezrádzajú svojim kolegom niečo podobného.

Zábava o takých veciach môže ľahko trvať celé predpoludnie, lebo okrem záležitosti s podarovaním je ešte všeličo iného, pre nich veľmi dôležitého, čo European robí, a mnoho cestujúcich by sa poučilo, keby dajakým spôsobom bubnové klebety dostaly sa im včas do uší.

Keď príde zpráva, že vazahový komisár je na ceste, vtedy bubny priam zúria a niet prestávky medzi bum bum.

Ale potom na niekoľko dní úplne umlknú, lebo celá dedina spolu so sliepkami, prascami a kravami skryje sa do blízkych lesov. Vazahový komisár patrí už pre svoj úrad k zlým duchom, lebo probuje vymáhať dane, hoci sa mu to pri znameníť fungovaní madagaskarského telegrafu len zriedka podarí.

Tak aj do dedín, ktoré ležali na ceste našich priateľov, zprávy sa rozšírili pomocou prostrednej bum bum linky, že v okolí cestuje Vazaha, ktorý má síce o kolečko viac, lebo chytá chrobákov a motýľov, s ktorými rozumný človek nemá čo robiť, ale pri tom všetkom je to človek s dobrou dušou. Už to, že cestoval s Makavelovou družinou, mu dodalo lesku, lebo Makavelo a jeho priatelia nechodili s každým, ale najsamprv sa presvedčili o cudzincovi, aký je. Pre jednoduchosť pokrstili doktora a jeho dcéru takýmito bubnovými menami:

Tobily — valala: kobyľkový doktor a Helenku pre jej pekné vlásy: Bulufutsy — Belovláska.

Všetko bolo v najlepšom poriadku okrem početných tropických búrok a príležitostných cestovných prekážok zdivenými a rozvodnenými horskými bystrinami. Keď bolo nádeje na zriedkavú korisť, alebo keď zvyky ktoréhosi kmeňa vyžadovaly mimoriadneho štúdia, dr. Javorský sa usalašil v dajakej dedine s dobrými chalupami na dlhší čas. To bolo pre Helenku najkrajšie, lebo tam sa mohla, kým otec pracoval, voľne pohybovať a s Bewawom sa mohla dať na cesty na vlastnú päsť. Obe deti — lebo Bewawa, hoci sa aj zavše nafukoval, bol iba statočný a dobrosrdečný chlapec — sa veľmi spriatelili. Bewawa sa staral o otca a o Helenku vždy s najväčším sebazapíčaním, bol vždy veselý a keď horúca, kamenistá cesta alebo





poriadny lejár umlčal ešte aj Makavela a mpilanju, Bewawa vždy ešte vedel dačo povedať, čo dodalo úcty jeho menu. Helenka sa naučila od neho okrem teči ešte aj všeličo iné, čo ani otec nevedel.

Často aj Hlenka pomáhala baliť chrobákov a motýľov veľmi opatrne do trojrohých balíkov, alebo dávala do poriadku mnohé listy, ktoré otec popísal.

Za pekného počasia mali pracovňu v tieni ozrutného mangového stromu, ktorých je veľa skoro v každej dedine. Ich listie je tak husté a ich koruna tak mohutná, že je pod ním vždy chladný tieň a Helenke okrem toho aj sladké, silne voniace ovocie znamenite chutilo. Ale nechutilo iba jej samotnej. Po západe slnka veľké skupiny ozrutných netopierov priletely mátožnými krídlami — menujú ich aj lietajúcimi psy — a okružily stromy. Netopieri ohryzali sladké ovocie a vzali si najradšej plody, ktoré už boly prezreté. Kričali ako malé deti, keď sa pobily a keď sa dosýta najcdli, zavesili sa za pazúrovité krídla a visely dolu hlavou. Madagaskarčania žili s nimi v mieru a nechali ich na pokoji. Dopriali im ovocia, ktorého mali nadostač a nepriali si mäsa týchto silne zapáchajúcich zvierat. Ale ani sa s nimi nijako nespriatelili a pozerali na nich vždy s akýmsi strachom. To sú zblúdené duše, tieto veľké, nemo poletujúce tiene, hovorievali. Medzi dňom a nocou letia za svetlom a nikdy ho nedosiahnu. Večierkami lietajú z východu na západ a ráno zo západu na východ, ale kliatba spočíva na nich: smejú lietať iba keď slnce zapadne a musia doleteť, kým nevyjde. Hnedí, ako aj bieli ľudia si o nich vymýšľajú poviedky, ktorými im krivdia. Sú to neškodné stvorenia, ktoré žijú z ovocia a z hmyzov a nikdy ešte človeku neublížili. Pohryzú, pravdaže, svojimi končistými zubami, ak

ich chytajú a trápia, ale to robia všetky zvieratá, ktoré majú zuby, ale ani na um im nepríde, ako to býva v poviedkach o vlkolakoch, lahnúť v noci na človeka a vysať z neho krv — mangová šťava im tisíckrát lepšie chutí.

Raz sa Bewawovi podarilo prekvapiť lietajúceho psa v spánku. Priniesol ho Helenke. Zviera sa zamotalo úzko do svojich ozrutných krídel a bolo ako do končista zaknútený balík. Hore jemná líščia hlava vytŕčala s natiahnutými ušami a prestrašene otvorenými očami skleneným perlám podobnými. Helenka natešene hladila nevýslovne nežnú kožu krídel a dotkla sa aj malého, na prsiach voľne ležiaceho kúska hodvábnej kožušiny. Tu sa vystrčila druhá, dojemne drobná líščia hlávka, prekvapene pozrela na Helenku a privinula sa zas na matkinu hrud'. Malé sa nebálo, veď bolo s maminkou. Nie, hoci aj diablom a démonom kreslia netopierie krídla, netýkalo sa to krídel tohoto zvieraťa: veď materinské krídla sú anjelské krídla. Pustili malú rodinu, ktorá zmizla bez slova na najbližšom mangovom strome. Helenka nemyslela už nikdy nič zlého o týchto zvieratách, hoci v noci trochu nepríjemne skuvíňaly a za výjaly.

S munami to bolo inšie, i keď mnohé z nich sú nočné zvieratá. Madagaskarčania majú tieto zvieratá radi. Áno, vážia si ich natoľko, že dušiam zomrelých dávajú prebývať ďalej v týchto zvieratách a každého potrescu, kto zabije z nich niektoré, najmä posvätné druhy.

Na Madagaskare jesto toľko rozličných mún — od bambuslori, veľkosti pästi, až po balakoto, ktorý môže narást na polovicu človeka, — bolo by treba napísať o nich celú knihu. V hore ich viac možno počuť ako vidieť. Väčšie druhy majú strašne silný hlas, ktorý nemožno prirovnať



k ničomu na svete. Svojím hlasom pozdravujú pravidelne vychádzajúce a zapadajúce slnce, inak kričia iba ak sa priblíži nebezpečenstvo. Keď kričia, skričia svoje chrčty do ozajského mačacieho hrbu. Začnú hlbokým kňučaním a grúlením: rurrururu grungrungrunrug — potom nasledujú vysoké, zvonivé zvuky, z ktorých sa vyvinie stále stúpajúce hučanie, veľmi podobné čo do sily a zvuku lodnej siréne. Helenka zbledla od strachu, keď prvý raz počula tento krik v hore práve nad hlavou a otec sa jej priznal, že ani s ním to nebolo lepšie. Tento krik je aj v najhlbšom lese na mŕle počuť a všetky v okolí žijúce muny naň svedomite odpovedajú a ďalej dajú. To je munovský telegraf, označil príchod kobyľkového doktora a jeho dcéry Belovlásky do ríše mún. Akiste aj tu poznaly, že ide o dobré duše, lebo nezriedka sa stávalo, že skupina mún sprevádzala ich na kúsok cesty. Zvedavo pozeraly zlatými očkami a vystrkovaly končisté rypáčky a zarastené ušká medzi bambusom a inými stromami. Čo videly, muselo sa im zapáčiť, lebo neboly nijako opatrné a skákaly nad hlavami cestujúcich so stromu na strom. Aj medzi nimi boly matky, ktoré nosily svoje deti okrutné okolo krku. „Gurrugrugrug,“ povedaly nežne a tíško ako holubice, hoci inokedy tak strašne kvičaly. Niekedy skočily niekoľko metrov ďalekým skokom, ktorý sa skôr podobal letu s vystretými nohami a chvostom na najbližší konár. Chvíľku potom oblizovaly svojich miláčikov a naprávaly ich na krku ako golier, až potom sa dali na ďalšiu cestu.

V mnohých dedinských chalupách ochočené muny žily ako u nás kočky. Nechytaly myši, ale boly prítulné a milé a každý ich mal rád. Večierkami sedávaly na streche a sem i tam ticho, nežne zakvičaly.

Keď cestujúci zostali dlhší čas v dedinc, Bewawa vypožíchal vždy krotkú munu pre svoju plavovlasú priateľku. Muna potom sedela na Helenkinom pleci, keď pracovala s otcom, alebo lapala svojimi malými labkami ihlu a niť, keď Helenka šila. Keď pes zaštekával alebo keď tieň dravého vtáka padol na nich, vrhala sa Helenke na krk, objala ju svojimi labami a skryla hlávku pod jej bradou — práve tak, ako to robievala matka, keď s ňou bývala v lese. Helenka sa cítila veľmi poctená. Keby tak muna bola vedela, ako Helenka túžila ju napodobniť!

Ak krotké zviera patrilo do skupiny, ktoré sa menujú rehira čiže „spevák“, vtedy odpovedalo vždy, keď ho volali po mene.

„Rehira“, volala Helenka.

„Hira“, odpovedalo zvieraťko a nikdy sa neunavilo, keď opakovalo hru. Vedelo iba tieto dve slabiky, ale nikto by nepovedal tisíc inými slovami niečo milšieho a nežnčjšieho ako toto „hira“.

Keď potom pokračovali v ceste, odovzdali malého priateľa zas len predošlému majiteľovi.

„Rehira“, volala Helenka, kým ho len videla.

„Hira“, znelo pomaly a smutne.

Boly aj dažďové dni, kedy vonku na ceste nebolo nijakého útulku, ba ešte aj v chatrčiach vzduch bol tak vlhký, že všetky kožené obleky sa ligotaly od vody. Ukázalo sa, že práve keď najviac potrebovali chatrčí, naskrže im nepostačily. Okien tam nebolo a dvere nemohli nechať otvorené pre ustavičný dážď. Museli aj vo dne svietiť sviečkou alebo sedieť po tme. V takom čase predstava europského domu s pevnými stenami a jasnými oblokmi bola mimoriadne vábna. Helenka vybrala svoje školské knihy a v atla-



se cestovala domov práve tak túžobne, ako doma sa prechádzala na mape po neznámych dieloch sveta.

Ale večer, keď obaja boli hotoví s prácou a pri svetle sviečok sedeli za stolom a popíjali ranampango, bolo im zas útulne a otec nahradil Helenke prítomný odpočinok výletmi do minúlosti.

„Vidíš“, hovorieval, „ak tvoja malá muna povie ‚hira‘, to je viac ako iba vyznanie lásky svojej druhej mamke. Odpovedá zároveň badateľom a vedcom na otázky, ktoré značia stotisíce, azda aj milióny rokov madagaskarskej minulosti. Malá, popolavá muna, so svojím chlpatým chvostom a so svojimi veľkými a malými príbuznými v lese, ktorých je veľa druhov na Madagaskare a nikde inde na svete, sú veľmi zaujímavé prírodné zjavy.“

Podľa nich súdime, že Madagaskar nikdy nesúvisel s blízkyim územím Afriky, ale s ostrovmi a zemami, ktoré ležia odtiaľto mnoho tisíc kilometrov na východ. Azda na mieste Indického oceánu bol kedysi svetadiel, ktorý sa potopil, azda aj svetadiely, ktoré kedysi súvisely spolu a tvorily celok, boli naraz od seba oddelené akousi nepredstaviteľnou prírodnou silou a vzájomne kľzly na seba. Nikto nevie o tom nič určitého. Predbežne Madagaskar je ešte vždy tajomným rozprávkovým ostrovom, ale „hira“ tvojej malej priateľky a reč Madagaskarčanov, ktorá patrí tiež k vzdialenému svetadielu, sú hlasy, ktoré vždy počúvame a ktoré vábia okrem nás dvoch ešte mnoho iných, aby sa zaujímali o Madagaskar.

Uprostred ostrova, tam za vysokými horami, ktoré sme zavše videli za čistého ranného vzduchu, býva ľud práve tak tajomný ako muna. Menujú ich Hovmi alebo Merinmi. Farbou pleti, formou tela a najmä svojou rečou patria do východnej Ázie, do okolia ostrova Javy a Sumatry.

Nikto nevie, kedy prišli na Madagaskar, či prešli Indický oceán v člkoch, alebo či už tu boli, keď ešte nebolo oceána, ale pevnej zeme medzi Madagaskarom a onými ostrovmi. Tak aleho tak, sú to obratní a múdri ľudia, ktorí vedeli opanovať celý ostrov a vystavili si uprostred vrchov krásne veľké mesto, ktoré pomenovali Atananarivo. Slovensky to znamená: mesto tak veľké, ako tisíc dedín. Je vystavené na kopcoch a skalách a je zďaleka viditeľné! Ale najďalej vidieť kráľovský palác, ktorý stojí uprostred mesta na najvyššej skale. Pred tým tam stál iba starý drevený dom, pokrytý ryžovou slamou. Veľa kráľov a kráľovien vládlo po ňom v tomto dome a vládlo sa im tam dobre, hoci dom bol iba z dreva a pokrytý ryžovou slamou. Ale poslednej kráľovne Ranavalone to nebolo dosť vznešené a dala postaviť okolo jednoduchého domu mohutnú, tri poschodia vysokú kamennú stenu s vysokými vežami na uhloch. Tento palác vraj vynikal vysoko nad horami a bolo vidieť po celom ostrove, aká mocná kráľovna v ňom býva. Ale pýcha predchádza pád. Behom rokov všelijakí Európania prišli do Atananariva. Obyvatelia mesta boli k nim priateľskí a obdivovali ich vedomosti a obratnosť. Učili sa od nich a obchodovali s nimi. Všetko išlo dobre, kým Európania nepoznali presnejšie ostrov a jeho bohatstvo. Zabažili po ňom natoľko, že poslali vojakov a delá, aby kráľovne pobrali celé kusy zeme. Z toho povstali zvady a vojna. Napokon vec zašla tak ďaleko, že Francúzi chceli mať celý ostrov. Celý pluk vojska zastal v prístavnom meste na západnom pobreží, ktoré sa menuje Majunga, a chystali sa dobyť Atananariva, hlavného mesta, zbraňami a delami. Keď sa Hovovia dozvedeli, že mnoho tisíc bielych bojovníkov chce dobyť mesto, smiali sa, a pove-



dali : „Nikdy sa sem nedostanú — Hazo a Tazo sú našimi spojencami, ktorí im to nikdy nedovolia!“

Hazo znamená les a Tazo horúčku.

Zpočiatku Hovovia akoby boli mali pravdu, lebo pri dobývaní Atananariva veľká časť vojska zahynula v močiaroch nepreniknuteľných pralesov na horúčku a iné choroby. Hovovia už jasali a boli namyslení. Ale Francúzi sa nedali tak ľahko odstrašiť.

Raz kráľovna sa prechádzala so svojimi ministry a generálmi na dvore svojho paláca, keď jej oznámili, že ešte jedna francúzska posádka pritiahla pred mesto, ale je ich tak málo a akiste sa zlou cestou už natoľko zničili, že s nimi budú rýchlo hotoví. Ktorýsi madagaskarský generál — akiste sa menoval tiež Bewawa — predstúpil pred kráľovnu a povedal :

„O kráľovna! Keď sa len pohneš, nebo zasvieti a keď sa skloníš, zem sa ligoce. Ty si naše posvätné dievča a nikto okrem teba nesmie byť tak pomenovaný. Rozkáž, aby mi dali niekoľko povrazov, iné ani nepotrebujem. Prv ako dovoľíš slnku, aby zapadlo, prinesiem ti nepriateľov spútaných k nohám!“

V tej chvíli, keď generál skončil svoju krásnu a hrdinskú reč na kráľovnu, čosi strašne zadunelo. Francúzsky granát si nepýtal vôbec dovolenia od kráľovny, ale dodrúžgal uhol ktorejosi veže, ktorá bola široko ďaleko viditeľná.

Keď sa dym a prvý strach trochu rozptýlili, každý zbadal, ako kávovohnedé líca kráľovnine dostaly popolavú farbu. To je farba, ktorú vznešené madagaskarské dámy menujú zblednutím. Ale ministri a generáli pribrali k tomu ešte aj zelenavý odtieň, lebo sa nepatrilo zblednúť práve takou farbou ako kráľovna. Avšak generál, ktorý si tak





krásne a vzletne zarečnil, generál, ktorý sa možno menoval Bewawa a ak sa tak nemenoval, mal jednak len veľkú papuľu, tento generál už nemal nijakej farby. Aspoň teda nijakej viditeľnej, — lebo nikomu sa nepodarilo ho zočiť. Azda ho granát bez stopy zničil? Kráľovna mala strach o svojho statočného generála, ktorý tak krásne rečnil a dala ho hľadať po celom paláci, ale nikde ho nebolo. Tu náhodou zdvihla oči a hľa, generál stál v najvyššom okne veže a kýval — a kýval. Jeho veľká odvaha sa práve prejavila, lebo z tej istej veže, ktorá už bola granátom poctená, kýval Francúzovi svojou bielou lambou ako zástavou mieru na znak bezpodmienečnej poddanosti.

Francúzi boli dosť zdvorilí a neobťažovali kráľovnu už granátmi. Ale táto jednako pochopila, že jej panstvo je skončené.

Od toho dňa ostrov Madagaskar patrí Francúzom — ale celkom im jednako nepatrí: Hazo a Tazo, les a horúčka, spojenci Hovov, im zostali verní a nikdy sa nespriatelili s cudzincami. Iba ony spôsobili, že domorodci nie sú úplne vytisnutí z ostrova, lebo keby tu v tejto krásnej zemi Európania žili bez pomoci domorodých, pracovali a ovládli zem, čochvíľa by nezostalo veľa z našich hnedých priateľov.“

„Iba bieli ľudia ochorejú horúčkou?“ pýtala sa Helenka.

„Nie, aj domorodí. Ale ich krv je na ňu už zvyklá a vie sa brániť. Pre nich to neznamena viac ako pre nás nácha. Ale my bieli si uchováme zárodoky horúčky sedem rokov dlho v krvi, keď raz ochorieme. Preto zatváram každý večer tak opatrne tvoju sieť proti moskytom, lebo určitý druh pichľavých múch tu práve prenáša horúčku.“

„A ktože zatvára tvoju sieť?“ pýtala sa Helenka.



„Len sám. Ale veď mám zárodoky zo svojich predošlých ciest ešte aj teraz v krvi a nazdávam sa práve, že sa im tu veľmi dobre páči.“

Helenka sa naľakala. Nikdy ešte nepomyslíla na možnosť, že by otec ochorel. Bola vždy reč iba o nej a všetky starosti sa týkali len jej. Nebolo možno si ani domysleť, ako by to bolo, keby otec ochorel. Zaumienila si, že bude otca veľmi pozorovať a poprosila Bewawu, aby prišiel každý večer, keď otec už leží v posteli a zastrčil konce siete. Otec sa smial, keď to urobil prvý raz, ale starostlivosť dieťaťa mu dobre padla.

Blížili sa už do Fortdauphinu, ktorý bol predbežným cieľom cesty, keď dr. Javorský zastavil sa ešte raz v malej dedine uprostred pralesa. Dedina pozostávala iba z niekoľko chalúp na brehu rieky, ktorá sa valila práve mohutným prúdom z hôr. Jej žblnkotanie bolo počuť vo dne i v noci a jej stála spúcha okolo vodopádu vyvinula v neznesiteľnej horúčave tichého lesa také čaro krásne a rozmanité rastlinstvo, že badateľ si nemohol vziať na srdce, aby odišiel a nepreštudoval dôkladne tento čudný kus sveta.

Dedina sa menovala Tegenalo — bola uprostred lesa. Obyvatelia patrili všetci do jednej rodiny: starý otec, stará mať a štyria synovia so ženami a deťmi. Bola to najspokojnejšia dedina, akú si možno predstaviť a obyvatelia boli priateľskí k hosťom, hoci ani o nich nič nečuli z mada-gaskarského telegrafu. Ani tento nevnikol do tichej, opustenej samoty.

Starí rodičia bývali vo väčšej chalupe, ktorá ležala na kopci trochu vyššie ako ostatné. Ich kučeravé vlasy boli žltavo biele a ich malé tváre vrásčité ako zimné jablká na jar. Prepustili cudzím hosťom svoj dom a išli dole k svojim synom, ktorí bývali v štyroch iných chalupách. Upro-

stred dediny stála komora na štyroch stĺpoch. V polovičnej výške štyri hladko otesané drevené dosky zabránily myšiam a potkanom v lezení. Bol tu chliev pre svine a ohrada pre dobytok, kde krásne a farbisto škvrnité zebu spávaly. Vo dne si robily, čo sa im páčilo a pásly sa na žrnatých horských stráňach. Boly tu aj sličky a bývaly pod chalupami, ktoré všetky stály nad zemou na štyroch krátkych stĺpoch. Dvaja zlatožltí psi boli v noci veľmi čulí, ale vo dne strašne leniví. Podobali sa šakalom a utekali vždy so stiahnutým chvostom, keď na nich volali. Ale v noci bývali smelí a zúrivým štekaním útočili na divé svine na poli, ktoré maškrtne vyhrabávaly sladkú kapustu.

Makavelo a jeho družina si museli pre svoj útulok vystaviť novú chalupu. Vedeli to veľmi obratne a uprostred lesa, kde stačilo vystreť ruku po súcích drevách a konároch, ani to nebola ťažká robota. Usilovali sa vystaviť chalupu dobre a pekne, lebo ju chceli ponechať dedičanom na znak vďačnosti, že ich tak srdečne privítali. Ráno začali stavbu a večer už oslavovali prikrývanie strechy. Stará matka im venovala zo svojich skrytých zásob niekoľko kalabas (nádob) pálenky z cukrovej trstiny a keďže bol práve splň, ktorý oslavujú na celom ostrove spevom a tancom, zabili dve muchy naraz a oslavovali v noci splň práve tak svedomite, ako pracovali vo dne.

Na malom námestí pred novou chalupou zapálili poriadny oheň. Celý rad hrncov na varenie stál na kraji: všetko voňalo sličkami, ryžou a rybami. Slamené rohože použili ako tákne, banánové listy ako tanieri a kokosové škrupiny ako hrnce na šnaps a ranampango. Aj otec a Helenka prisadli na rohožku vedľa starých rodičov a darovali na hostinu najchutnejšie lahôdky zo svojich zásob.



Veľa jedli a veľa hovorili. Ale mládež už svrbely nohy do tanca. Tance a slávnostné hry sa započaly. Kým jedna skupina tančila okolo ohňa a pri speve a pri tleskaní ich sprevádzajúcej družiny napodobovali rozličné zvieratá, alebo naznačovali útok a ustupovanie, Makavelo so svojimi najlepšimi druhmi priblížil sa k Helenke a prosil ju, aby sadla do nosítok. Soľva Helenka sadla, jachali s ňou divým cvalom okolo celej dediny, preskakovali všetky prekážky vysokým skokom a vždy tak obratne, že Helenka ani nevypadla, ani ju priveľmi nenadhadzovali. Vlások jej poľetovaly, líčka horely od radosti z veselej zábavy. Keď sa vrátili na miesto, pokračovali v majstrovských kúskoch, aké len chýrna mpilanja vie, ako bola družina Makavelova. Štyria nosiči utkali s Helenkou v kruhu, razom len pokľakli a všetci ostatní ich preskakovali. Potom ostatní pokľakli a štyria nosiči preleteli nad nimi s filanjou vysoko vo vzduchu nad celou družinou.

Čoraz len dvaja niesli nosítka so vztyčenými rukami nad hlavami, čoraz sa o ne všetkých osem podelilo, z ktorých štyria jachali na pleciach ostatných štyroch. Všetko išlo veľmi presne a diváci nadšene tleskali. Helenka bola hrdá na svoju družinu a ešte dlho nemala zábavy dosť, keď už ju posadily na čestnú rohožku vedľa otca.

Potom nasledovali vojenské hry so štítom a oštepom, preteky v behu a atletické zápasy. Aj ženy se účastnily hier rozličnými pantomimami a muži bojovali o ne tak prirodzene a živo, že hranica medzi hrou a vážnou skutočnosťou nebola badateľná.

Nato otec povolal starého otca a starú mať na pohárik dobrého koňaku, ktorý vzali do



cestovnej lekárne pre mimoriadne prípady a dokončili tak s Helenkou slávnostný večer v chalupe pri najlepšej zábave. Stará mater Ranzavelo, ktorá sama pripravovala pálenku z cukrovej trstiny, nadšene si privoniavala koňak a skúmala, v čom je rozdiel. Častejšie vzala aj pohárik z ruky starého otca Belohu a skúmala, či je obsah ten istý.

Pritom bola veľmi veselá a úprimná a rozprávala so smiechom a žmurkaním, ako prišla k svojmu prvému železnému hrncu:

Starý otec a stará mať videli Europeanov len raz za života. Vtedy boli ešte mladí a podnikaví. Počuli od návštevníkov z roviny, že na brchu mora, kde rieka, pri ktorej bývali, ústi do mora, vzniklo miesto, kde žijú ozajskí Vazahovia: komisár, misionári a obchodník. O hrozivej činnosti komisárovej už dosť čuli a boli istí, že ho nevyhľadajú schválne. Co tam chcel misionár, nebolo im známo a nie je ani do dnešného dňa. Tvrdil, že Zanahary, dobrý duch, býva v blachovom dome, ktorý sám misionár vystavil. Ale Zanahary tu preca vždy býval a blachový dom tam stál iba niekoľko rokov. Teda čosi tu nebolo v poriadku. Jediný Vazaha, ktorý pre Ranzavelu niečo znamenal, bol obchodník, ktorý vraj predával železné hrnce! Hrnce na varenie, také tvrdé ako konce štítov! Matka Ranzavelo by bola strašne rada mala jeden taký hrniec. Mala doma dosť hrncov na varenie, ale tie si všetky porobila sama z hlíny a jej muž Beloha ich pálił na ohni. Ale hnevala sa na tieto hrnce, ktoré sa veľmi ľahko popraskaly, takže ranampango vytieklo do ohňa. Niekedy zas boli prihrubé, takže ryža v nich sa nikdy poriadne nedovarila.

Ked' známi alebo rodina prišli z údolia do Tengenalu, matka Ranzavelo sa ich pypytovala vždy na železné hrnce.



Ci sú naozaj zo železa, či nepraskajú na ohni a či sa ryža v nich naozaj dobre uvarí. Trvalo niekoľko rokov, lebo z údolia len zriedka prichádzali návštevníci, kým o tom bola presvedčená, že železné hrnce musia byť naozaj silné. Dala si presne vysvetliť aj to, ako si zaopatriť taký zázračný hrniec. Peňazi vôbec nemali. Načo by im boli? Ryžu si sami dorábali, aj sonju, sladkú kapustu. Rieka im poskytovala ryby, zebu mlieko a sliepky zas kurence. Nikdy nezjedli jedno vajce — zabíjali iba staré sliepky a nadpočetných kohútov. Odev si utkali z lyka, aj svoje rohože z ryžovej slamy a daní neplatili, lebo komisár doteraz nevedel o Tengenalu. Ale na šťastie nepotrebovali peňazí ani na železný hrniec. Obchodník im ho zamenil za vylisovanú šťavu popínavej rastliny, menom hazindrano. Oh, dobrý duch, — obchodník musel byť jednak len čudák. Hazindrano rástlo tu v lese ako burina a vylisovať z neho šťavu nebolo ťažko, dala si to ukázať a podarilo sa jej hneď na prvý raz. Ale železné hrnce k nej jednak len neprišli. Povedali jej, že sa dostane k nim po veľkej vode. To bola dlho trvajúca vec a akiste nie lacná. Áno, keby si tak obchodník bol pýtal voľa alebo sviňu — ale vylisovanú hazindranovú šťavu! Také ošklivé lepkavé niečo, čo nebolo na nič a len zapáchalo. Ale, akiste obchodník bol čarodcijník a lepšie bolo nepýtať sa, čo robí s hazindranovou šťavou.

Keď konečne všetko, čo chcela vedieť o železnom hrnci, bolo pohromade, Ranzavelo nemala viac pokoja. Nútila Belohu ísť do lesa a lisovať tam hazindranovú šťavu. Stonky a výhonky rastliny rozdrvily medzi kameňmi a šťava odtekala do šialok, kam nakvapkali trochu citrónovej šťavy. Keď bola hazindranová šťava dosť hustá, vytiahli ju v po-

dobe nití a omotali do kĺbka. To bolo celé umenie. Ale meno Beloha značí tvrdá hlava.

„Ty si ako taká vriaca ryža, vždy len skáčeš hore dole!“ frfotal. „Daj mi pokoj! Ešte k tomu ma aj brucho bolí. Daj mi radšej trochu cukrovej pálenky.“

„Ale, ale! Bolí ťa brucho?“ zvolala Ranzavelo: „Veru, to máš len od tých sprostých hlinených hrncov, v ktorých ryža nikdy dobre sa neuvarí. Keď budeme mať železné hrnce, nikdy v živote už nebudeš mať boľenie. Teraz sa mi prac s očú, aby sa ti menara, červený had, uhniedzil v brucho!! Pálené dostaneš, až sa vrátiš.“

„Len si ty nerátaj kurence, keď ešte nie sú vyľiahnuté!“ mrmlal Beloha, vzal svoj oštep, zahvizdal na psa a zmizol v lese. Večer sa vrátil veľmi spokojný s bambusovou tyčou na chrbte, na ktorej bola chutná mladá divá svinka. Hodil ju Ranzavelo pred nohy a povedal:

„Milšia mi je divá sviňa v hlinenom hrnci, ako železný hrniec s ženskými náladami. Daj mi pálené — ešte stále mi je nedobre v žalúdku.“

„Kofko hazindrana si priniesol?“ pýtala sa Ranzavelo nedôverčivo. „Čo to? Hazindrano? — Priniesol som ti divú sviňu a ty chceš hazindrano? S jedným prstom voš nechytíš a jeden muž na všetko nepostačí, čo si žena vymyslí. Ty by si tak potrebovala desať mužov.“

Ale ani to nepomohlo — Beloha nedostal ani teraz pálené. A keď Beloha nedostal pálené, ani divočina ho netešila. Bol by rád zo žiaľu zaspal, ale prednášky matky Ranzavelo o prednostiach železných hrncov trvaly celú noc. Do rána potom Belohova tvrdá hlava zmäkla.

Povesil si na oštep lykovú kapsu, kde mal už nachystanú varnú ryžu, sonjové korenky a poriadny kus divočiny.



Psov nechal tento raz doma a vrátil sa iba za tri dni. Miesto ryže, sonje a divočiny priniesol v kapse naozaj pekný počet lepkavých hazindranových kĺbkov. Beloha konečne dostal svoje pálené, vypil ho naraz, zavrel oči a povedal: „Ah, ah, práve ako keby som bol prehltol pichlavý kaktus!“ Pálcné matky Ranzavelo znamenite škrabalo.

Teraz Ranzavelo pozvala rodinu, aby gazdovali miesto nich v Tengenalu a sadla do člnu. Do Vangaindrana, do mesta pri ústí rieky, cestovali po vode. Ranzavelo kormidlovala a Beloha vesloval. Zo začiatku napredovali veľmi pomaly, lebo museli každú chvíľu vystupovať a prenášať loď okolo silných prúdov a vodopádov. Potom sa im už lepšie videlo. Pravda, motali sa ustavične medzi severným a južným brehom, ale keď dobre pozorovali, poznali už chytro na prúdeň vody, kade je ľahšie a matka Ranzavelo dobre pozorovala. Kormidlovanie už mala v krvi.

Tretieho dňa matka Ranzavelo mala už málo zamestnania. Celá rieka bola akoby široké jazero a vinula sa v nekonečných oblúkoch a stuhách po holom, pahorkatom kraji, okolo dedín, kde bubny búchaly. Štvrtého dňa konečne Ranzavelo si zaumienila nechať kormidla a pomáhať Belohovi veslovať. Nebezpečenstvo, že by narazili na breh, nejestvovalo, lebo na breh skoro ani nevideli, tak široká bola rieka. Večer potom pristali vo Vangaindranu a išli k Ranzavelinmu strýkovi, ktorý jej prisľúbil, že jej zajtra bude na pomoci pri veľkej udalosti — nákupe hrncov.

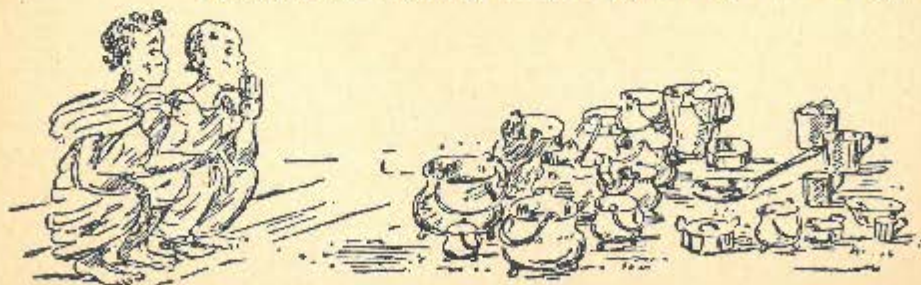
Ráno potom hneď po východe slunka Ranzavelo, Beloha, strýko a tetka stáli pred blachou pokrytým dreveným domom na námestí. Okolo domu bola široká veranda. Pravdaže ešte bolo zavčasu, obchodník ešte spal, iba ma-

dagaskarský učeň zametal dlážku a verandu. Ale keď si Ranzavelo položila ruku nad oči a klonila sa dopredu, zočila v tajomnom šere pri vchodu hľbu černošedivých, bruchatých predmetov, ktoré mali naspodku nohy ako okrúhle ploštice. Tetka povedala, že to sú hrnce. Všetci štyria posadali pohodlne do teplého piesku pred schodami. Matka Ranzavelo neodvrátila oka na chvíľu od plošticových hrncov a pokusila sa uhádnuť ich objem približným premeraním svojich vystretých prstov. Trvalo vyše hodiny, kým dlhý chudý muž v bielej košeli vyšiel zo dverí. Pod košeľou mal na sebe špinavé nohavice, ktoré padaly v širokých záhyboch na končisté papuče. Na prsiach mal krátky kabátik, bez rukávov, zo žltého hodvábu a na hlave čiapku z čistého zlata. To bolo naozaj veľmi zaujímavé a upútalo Ranzavelo veľmi dlho, ale vždy pred tým myslela, že Vazahovia sú bieli ako krokodílové brucho a tento tu mal tvár hnedú ako Beloha, ktorý bol asi najtmavší v rodine. Šepkala si s tetkou a dozvedala sa, že obchodník nie je ozajský Vazaha. Pravda, prišiel aj on zďaleka cez veľkú vodu, ale ostatní Vazahovia povedali, že to je „len“ Arab.

Matka Ranzavelo bola sklamaná. Len aby potom aj železné hrnce neboly nakoniec „len“ inakšie a nie pravé.

Napokon Arab sa ich opýtal, čo si prajú a volal ich dovnútra. Obchod bol až po poval preplnený farbistými látkami a na dlážke stálo nekonečné množstvo hrncov na varenie. Matka Ranzavelo musela nasilu odtrhnúť svoj zrak od látok. Videla už zavše na ľudoch, ktorí k nej prišli z roviny, tu a tam kúsok podobnej látky, ale aby ich bolo toľko a toľkorakých, zastavilo jej priam dych. Ale — látky sem, látky tam, ona preca prišla pre železné hrnce.

Vybrala z nich jeden, ktorý sa jej zdal správne veľký a





zdvihla ho. Áno — podľa váhy to mala byť poriadna vec. Ale v obchode bolo pološero, musela vidieť jasne. Vyniesla hrniec vystretými rukami na verandu. Tetka išla s ňou. Tam ho obracaly na všetky strany a búchaly doň lakťom. Hoci Ranzavelo ešte dosiaľ nevidela železný hrniec, jeho zvuk jej hovoril, že tam nebolo trhlín. Áno, doteraz ešte všetko bolo v poriadku. Ale museli byť úplne istí a museli vidieť, ako sa hrniec drží, keď je v ňom voda. Arab sa usmieval. Vedel už, čo je vo veci, veď už viac takých matiek bolo u neho. Zavolať malého sluhu, ktorý musel hrniec naplniť vodou z pripraveného bambusového trstia.

Všetci štyria sedeli asi pol hodiny okolo hrnca a napnuto očakávali: vody neubudlo a na červenohnedej doskovej dlážke nebolo ani kvapky. Zostávala im ešte skúška ohňom. Trpelivý obchodník aj tu poradil. Viedol malú družinu kupujúcich krížom cez obchod a úzky dvor, kde debny, balíky a vrecia sa povalovali bez lađu a skladu a hnedé ženské a detské tváre bojazlivo znížly za pootvorenými dverami.

V kuchyni jasný oheň blkotal. Hrnec vody postavili na oheň a po čase, ktorý sa matke Ranzavelo pozdal príkrátkym, voda vrela a kypela. Po druhej skúške sa ukázalo, že hrniec ani teraz nebol nijako poškodený, okrem poriadnych sadzových škvŕn. Vzali ho späť do obchodu, ale pred tým ešte matka Ranzavelo vytiahla si zo sukne lykové vlákno a omotalo ho o ucho, aby ho nezamenili za dajakú haraburdu. Potom tetka a sesternica sadli na verandu a dôkladne sa porozprávali o veci. To trvalo akiste dosť dlho, lebo chlapi sa medzitým už dojednali s obchodníkom o kaučuk. Arab nepotreboval skúšky ohňom ani vodou. Dobré znal hazindrano. Z toho žil. Ovoňal kľbká,

oškrabal ich trochu nehtom, odmotával voľný koniec namotaného vlákna a zas ho zamotal, skúmavo vážil celé vrece najsamprv v jednej, potom v druhej ruke, postavil ho na stôl a povedal, priateľsky sa usmievajúc:

„Jeden veľký hrniec, jeden malý a k tomu ešte šesť lakťov silimenu — ohnivo červenej látky okolo bedier.“ Beloha nepohol ani jediným svalom, hoci bol naskrzc vynáčený. Dva hrnce! Jeho nádeje nikdy neprevyšovali jeden. A šesť lakťov silimenu!! Červená farba je najobľúbenejšia farba Madagaskarčanov a taký mäkký, ohebný ručník mu raz maminka darovala, keď bol ešte malý chlapec. Nikdy nezabudol, o čo príjemnejšie je na holom tele také niečo ako drsné lyko. Teraz aj on sadol so strýkom na druhý koniec verandy a aj oni sa dlho radili, lebo slnce stálo už šikmo nad blachovou strechou, keď končili.

Potom Beloha vzal svoje hazindranové vrece so stola, Ranzavelo pozrela ešte raz letmo na hrniec a pamätala si, kde stál. Potom povedali zdvorilo obchodníkovi, aby ho dobrý duch ochránil, ale že by ešte radi uvažovali o veci — „ch, eh — nie veľmi dlho — len tak deň, dva!“

Arab to už poznal a usmieval sa. Nato celá spoločnosť vťahla do strýcovej chalupy, kde rozmýšľali. Pritom sa pravdaže najedli, vyspali sa a podvečer vyšli na prechádzku. Večer zočili z diaľky aj komisára vo filanjane. Hoci matka Ranzavelo by bola veľmi rada videla ozajského Vazahu celkom zblízka, radšej sa schovala s ostatnými za chalupu, keď nosiči prebehli pred nimi. Videla iba toľko, že ani tento nebol úplne biely, ako si predstavovala Vazahu — jeho líca mali skôr mäsovú farbu odraného kuracieho stehna. Ak je taký po celom tele, musí byť Beloha krajší. Prvý va-





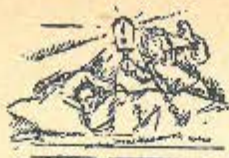
zahový tvor, ktorý sa jej naozaj zapáčil, bola Helenka. Z toho nerobila nijakých tajností a zavše prosila o dovoľenie, aby smela dotknúť sa jej tváričiek a vlások. Pozreli bojazlivo aj na domček, v ktorom misionár držal práve v zajatí dobrého duča Zanahary. Ale azda to bol dajaký iný Zanahary a nie ich vlastný. Ako by sa mu páčilo v tomto úzkom domci, keď bol zvyknutý na oblaky a koruny stromov?

Druhého dňa potom naozaj prišla slávnostná chvíľa, keď matka Ranzavelo si niesla prvý železný hrniec na varenie ako svoj vlastnoručný majetok. Červená látka bola v ňom a vrchnák prikrýval ešte celú krásu. Tetka niesla menší hrniec a Beloha dostal do daru fľašu nebesky voňajúceho páleného, ktorý stál za tri dni práce s hazindranom a štyri dni veslovania.

Matka Ranzavelo mala zas len pravdu — ako vždy. Veselo cestovali domov a keď si všetko prepočítala, trvalo iba tri roky a dva týždne, kým Zanahary splnil Ranzavelino želanie železného hrnca.

Otec načúval veľmi pozorne, čo stará mater rozprávala. Hoci aj nepovedala všetko presne tak, ako sme napísali, mohol si zo svojich skúseností doplniť chýbajúce. Keď dokončila, pýtal sa jej, či je tu v horách ešte dosť hazindrana. Odpovedala, že viac, ako potrebujú a že teraz chodievajú do Vangaidrana zavše jej synovia so svojimi ženami a zamieňajú hanzidranové kľbká za hrnce a iné veci, ktoré potrebujú tu v lese.

Keď sa obaja starí ľudkovia rozlúčili s mnohým poďakovaním a želaním požehnania, otec chodil okolo chalupy a pískal si „štyri kozy, piaty cap . . .“ Keď skončil, povedal. „Vieš, Helenka, matka Ranzavelo má pravdu, dobrý



duch býva v Tengenalu. Hazindrano tak, ako ho popisuje, nie je iné ako kaučuk, ktorý hľadám!“

Dole na námestí bola ešte stále hlučná slávnosť, keď ľahli do postele a Bewawa dnes prvý raz neupravil otcovu sieť.

Pred spaním otec ešte povedal: „Mali sme doteraz na ceste toľko šťastia, že sa bojím, že musíme dačo obetovať, aby sme neurazili dobrého ducha svojím blahobytom.“

V nasledujúcich dňoch potom otec prebehnuť celý les so synmi starenkinými a hľadali hazindranovú rastlinu. Jeho tušenie ho nesklamalo a jeho radosť bola veľká. Ale namáhavá cesta vo vlhkých a horúcich lesoch, kde ani vo dne sa človek neubránil moskytom, ho veľmi unavila. Vrátil sa vždy na smrť unavený a nebol schopný nič jesť.

Tretiu noc Helenka sa zobudila na neobvyčajné zvuky. Otec stonal.

Prestrašená hmatala po sviečke a zažala ju. Otec ležal schúlený na posteli a mrznuť, až mu zuby klepotaly. Dalo mu veľa námahy, aby Helenku uspokojil. „Iba horúčka — nič zlého — iba horúčka,“ opakoval, ale sotva vedel vysloviť slová.

„Iba horúčka,“ myslela Helenka „no, to je práve dosť.“ Myslela rýchlo na matku a viac cítila, ako si mohla uvedomiť, ako beznádejne ďaleko bola tu uprostred pralesa, ďaleko od každej pomoci. Teda Hazo a Tazo! Jej strach bol priveľký, ale zároveň bola akosi hrdá na to, že ona, Helenka, mala veľmi vážnu úlohu pred sebou. Bolo jej jasné: všetko závisí od toho, aby nestratila hlavu. A nestratila ju. Naopak, použila jej výdatne a rozumne.

Zabalila otca dobre do prikrývky a priložila mu ešte svoju. Svoj kabát položila ešte na to všetko. Potom vybrala



z lekárníčky chinínové tabletky, o ktorých jej otec z opatrnosti rozprával, že sú pre prípad horúčky. Otec ich vďačne prehltol a na chvíľu sa usmial svojím bývalým úsmevom. „Malá mamička,“ povedal. Helenke bilo srdce až v krku a očká sa zarosily. Ale na to teraz nebolo času. Vlhkými očami človek zle vidí.

Potom zažala i druhú sviecu, otvorila dvere a kričala, ako len vládala: „He — Bewawa — he!“ Oba šakaloví psi zavíjali, ale inak sa nikto nehýbal. Dedina ležala v mesačnom svetle, vodopád hučal, cvrčkovia cvrlikali a cudzie hviezdy pozeraly na ňu. Bolo čarovne krásne, ale Helenku to iba hnevalo. Čo mala z mesačnej krajiny, keď otec stonal.

„He — Bewawa — he!“ zúclo teraz už nahnevane a pomohlo.

„Oh, la, la!“ znelo s druhej strany. „Pichlo ťa niččo?“

„Netaráj toľko, ale pod!“ kričala a už aj počula jeho bosé päty člapotať na hlinistej pôde.

Ach, teraz bolo lepšie, niekto jej prišiel na pomoc. Kým Bewawovi nachytro vysvetlila, čo sa stalo, zapálil už aj oheň v kuchynke, ktorú jeho hneď priatelia postavili vedľa chalupy Vazahov. Keď voda vrela, Helenka pripravila čaj a podávala ho otcovi po lyžičke, aby nevyťahoval ruku zpod teplých prikrývok. Po chvíli zimnica prešla, otec sa trochu povystieral a povedal pár slov, ale teraz zas neobyčajná červeň usadila sa mu na tvári, a ruka, ktorú Helenka držala v svojej, bola suchá a horúca.

„Obklady,“ šepkal otec „ale to nebudeš vedieť sama.“

Razom si Helenka pomyslela na knižočku „Tropické choroby a ich ošetrovanie“, ktorú mali v cestovnej lekárníčke. Už pred tým v nej zavše listovala. Čosi tam stálo o mokrom zabalení pri horúčke. Vybrala ju a čítala, až

sa jej v hlave kúrilo. Predierala sa latinskými slovami, ktoré vysvetlovaly, čo je horúčka. No, to veru nepotrebovala, veď mala horúčku aj tak pred očami. Potom byly iné, rozumné slová, ktoré vysvetlovaly, ako opatrovať chorého. Hneď ich pochopila, hlavne, keď byly vysvetlené kresbami.

„Bewawa — studenú vodu — veľa — plný hrniec.“

Bewawa utekal s dvoma bambusovými trstinami na pleci a vrátil sa zadychčaný. Obaja privliekli veľký hrniec do prostriedka chalupy a naliali čerstvej vody do neho. Potom Helenka vzala svoju postelnú bielizeň a hodila ju do hrnca so všetkými uterákmi, ktoré v rýchlosti našla. Otec pozeral na ňu a ticho povedal: „Dobre, Helenka — dobre!“ Vykrútila zľahka uteráky a bielizeň, zavesila ich na operadlo stoličky a pomohla otcovi vstať. Sotva sa udržal na nohách a zas sa dal klepotať zubami. Helenka ho rýchle vyzliekla, prestrela mokrú bielizeň na posteľ, otec ľahol do prostriedka a Helenka ho zabalila. Potom mu ešte namotala mokré uteráky okolo krku a nôh. Teraz musel aj Bewawa pomáhať, zabaliť chorého do teplých, vlnených prikrývok a potom položiť na neho všetko, čo bolo v chalupe z látky, ešte aj dve pláténé vrecia.

Chorý sa najsamprv triasol, že sa posteľ pohybovala a vzdychal, že Helenke jednak len slzy padaly. Ale vedela, že to musí tak byť. Už za desať minút otec bol tichší a potom hovoril trhano: „Oh, Helenka — ako to dobre padne — malá, statočná Helenka!“

Pri všetkých starostiach Helenka prežila v tejto chvíli najväčšiu radosť svojho života. Dych otcov teraz bol ľahší a miernejší a keď sa sklonila nad ním, videla, že spal. Prvý boj bol premožený a malá Helenka zvíťazila uprostred madagaskarského pralesa.

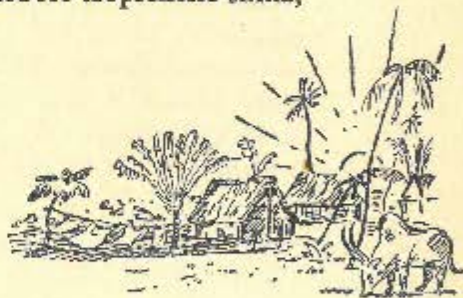


## *Zázračná voda, posvätní hadi a voňaví hostia*

Práve svitalo, keď sa otec prebudil. Helenke bolo ľahšie okolo srdca, keď vzduch a slnce vnikaly otvorenými dvermi. Počula hlasy zo dvora, dobytok bučal, aby ho pustili na pašienok. Ženy a deti ťiahly džavotajúc na potok. Kvapky rosy sa ligotaly a skupiny zelenavých papagájov preletovali ako vrabci nad ryžovým poľom. „Všetko bude dobré,“ myslela Helenka a veľmi horlivo sa dala do novej práce.

Natiahla čerstvú posteľnú bielizeň na svoju posteľ a pripravila ju pre otca. Bewawa prišiel s teplou vodou a obaja vybalili otca z obkladov. Hej, ako sa z toho parilo — ani z variacej ryže. Umyli ho teplou vodou a spoločnými silami ho utreli na sucho. Pri tom boli veselí a smiali sa, keď otec orodoval o milosť. Teraz ležal v Helenkinej posteli čerstvo umytý ako malé dieťa a ľahko prikrytý. Horúčkové strašidlo mokrých ručníkov viselo vonku v čistiacej lúčoch tropického slnka. Bewawa vzal všetko na potok a priniesol späť čerstvo vyprané. Okolo chalupy všetko veselo vialo v rannom vetre. Bolo to práve ako keď doma mamka mala veľké pranie, iba tam nebolo tropického slnka,

XIII



ktoré tak urýchlilo usýchanie. Otec sa cítil lepšie a proboval žartovať, ale za krátky čas neobyčajne zoslabol: jeho hlas znel tupo a keď sa trochu zdvihol, chalupa sa krútila okolo neho.

„Helenka,“ povedal, „odovzdávam ti najvyššie velenie. Teraz každý počúva len na tvoj rozkaz — aj ja. Statočná malá Helenka. Nikdy už necestujem bez teba.“

Dávať chinín. Vela slabého čaju. Merať horúčku. Variť ryžový nákyp a sliepkovú polievku. Nijaké mäso a pri nových záchvatoch zas studené obklady. Helenka počítala na prstoch, čo mala robiť a hľadela nezabúdať na nič, čo našla v knižočke. Kontrolovala Bewawu v kuchyni, vzala suchú bielizeň a uložila ju, starala sa, aby v chalupe bolo pekne a útulne a prijímala návštevy.

Makavelo prišiel so svojimi priateľmi a priniesol ovocie! Starý otec a stará mater prišli a priniesli vajcia a hydinu. Ich synovia a dcéry prišli a priniesli nové rohožky, mlieko a ryby. Deti priniesli plást medu od divých lesných včiel. Boly to príkladné návštevy chorých. Všetci prišli, sadli na chvľu na prah, povedali veršík s želaním najlepšieho, nič neradili, ani nerozprávali, ako to bolo, keď oni boli chorí alebo zas druhý raz, keď ich bratanec bol chorý. Ich návšteva znamenala vždy: „Tu sme, Bielovláska, keď nás potrebuješ, sme pripravení ti pomôcť.“ Odišli vždy ticho a skromne a na Helenkinu potechu tam nechali najlepšie svoje dary, aby cítila, že nie je sama, ale medzi dobrými ľuďmi. Ale práve keď bola oznové veselá a mala najlepšie nádeje, otec dostal nový záchvat oveľa horší ako prvý. Helenka mala celú noc prácu, iba nad ránom chorý zaspal úplne vyčerpaný.

Okolo poludnia, v tichej chvíli zavolať Helenku k sebe.



„Drahé, milé dieťa,“ povedal a hladil ju po ruke, „nemáme nijako stratiť odvahy. Nič nám nepomôže, iba pevná vôľa premôcť chorobu a viera, že ju premôžeme. — Ale — — keby azda — — musíme myslieť aj na to — — keby naša vôľa nevystačila a stalo sa tak, že by si musela cestovať sama — — —“

Helenka klesla pred postel' a skryla svoju tvár do otcovho vankúša. Doteraz s najväčším násilím odháňala myšlienku na zlý koniec otcovej choroby a teraz ju otec sám vyrickol. To bolo už viac, ako zniesla.

„Poď, dieťa,“ pokračoval otec a objal ju slabo. „Lepšie o tom hovoríť, hoci len z opatrnosti. Bude nám potom obom ľahšie. Vieš ešte, ako ťa prvá tropická búrka v Manajary poľakala, lebo si ešte nevedela, čo to je. Keď si sa už dozvedela, že to bola iba búrka, bolo to už znesiteľné, hoci nebezpečenstvo nebolo nijako zmenšené. Istota dodávala sily, Helenka. Musíme zlým veciam hľadeť smelo v ústrety, to je jediné, pred čím ustupujú.“

Kým Bewawa, Makavelo a jeho priatelia sú s tebou, nemôže sa ti nič stať. Sama máš už dosť cestovných skúseností a si smelá a statočná — nebojím sa vôbec, že by si nedošla k cieľu. Vysvetlím ti iba cestu. Odtiaľto pôjdete pri rieke až po morský breh do Vangaindrana. Tam je francúzsky komisár a tomu všetko rozpovieš. Bude ťi pomáhať, aby si sa dostala až do Fortdauphinu. V kufri R. J. 2 najdeš list na administrátora pána Beneventa, šefa fortdauphinskej provincie. Sú tam doporučenia a keďže pán Benevent má byť — veľmi príjemný človek a zaujíma sa o moju vedeckú prácu, akiste sa o teba dobre postará. Vo Fortdauphinu si zas pri telegrafickej línii. Peňazí je ešte dosť v banke v Atananarivu a šekovú knihu najdeš tiež v kufri. Z Fort-

dauphinu ide každý mesiac loď do Európy. To je všetko, dievčatko drahé, čo máš vedieť. Moje sbierky a poznámky, ktoré už aj sama dobre poznáš, vezmeš so sebou. Nezabúdaj na vrece s hazindranovým kaučukom. Maminka už vie, čo s ním. Ale prisľúb mi ešte dačo — neprevážaj ma nikam. Keď sa to už má stať, zostanem najradšej tu, uprostred lesa.“

Helenka plakala a nariekala. Chytila kľčovite otcovu ruku a obaja zostali dlhší čas v tichom, zúfalom objatí. Potom prišiel Bewawa a otec prosil Helenku, aby použila hodinky na oddych, on sa vraj medzitým porozpráva s Bewawom a Makavelom. Zakýval jej povzbudzujúc ju a usmial sa. Helenka sa pokusila ho napodobniť, ale to bolo ťažšie, ako si myslela. Keď zavrela dvre za sebou, letela dolu sva-hom pod chalupou, hodila sa do trávy a nariekala, že jej skoro srdce puklo. Vonku strieborná stuha rieky tickla na východ — pôjde azda sama touto cestou?

Ležala tam dlho. Napokon sa utíšila. Nie — otec má pravdu. Iba odvaha a vôľa mohli pomôcť. Na plač bude dosť času, keď už nebude inej nádeje. Ale tak ďaleko to nesmelo dojsť. Nahnevala sa. Chcela vyskočiť a horúčku oznove prišliapať, tu cítila, ako sa jej niekto dotknul pleca. Bewawa kľáčať pri nej.

„Aza matootra — neplakať,“ povedal a bol pri tom taký vážny, akým Helenka tohoto žartovníka ešte nikdy pred tým nevidela. „Helenka, pozoruj, musíme sa poradiť.“

Helenka sadla a prikývla mu na súhlas. Bewawa pokračoval:

„Makavelo zostane u pána, kým sa poradíme. Makavelo vie a Bewawa tiež vie — že pán je teraz veľmi chorý — ale nedáva mu už biely prach.“



„Aký biely prach? Čo tým myslíš? Chinín?“

„Áno, chinín: - Je dobrý na jednu horúčku, ale zlý na druhú horúčku.“

„Buď taký láskavý, Bewawa, a hovor raz v živote rozumne. Nemám dať otcovi chinín, a to je preca jediný liek, ktorý máme proti horúčke. A čo to táraš o jednej horúčke a o druhej horúčke? Chytro. Povedz chytro.“

Bewawa bol urazený. Ach, títo Vazahovia. Ich vedomosti vystačili ešte tak azda pre Europu — ale pre Madagaskar naisto nevystačili. Ale cítil, že to nebola súca chvíľa vadiť sa s Helenkou, hoci by jej bol aj veľmi rád niečo ostrého odsekol.

„Počúvaj: nech ma ten vol, ktorý ani nie je vol a má iba jeden roh uprostred čela, — nech ma napichne naň, ak to, čo ti poviem, nie je pravda! Veríš mi?“

„Áno, áno, áno - nechaj vola, Bewawa, hovor o horúčke.“

„Veď ti stále hovorím, ale ty nepočúvaš! Teda počúvaj konečne ešte raz: jednu horúčku dostávajú všetci Vazahovia, ktorí sú dosť dlho na Madagaskare a väčšina sa navykne na ňu. Chinín im vraj tiež pomôže. Ale druhú horúčku dostanú len niektorí a na tú už nemajú času navyknuť. Keď horúčka je osem dní stará, ani Vazahovia viac nezostarnu. Treba zabiť túto druhú horúčku, kým je ešte mladá, ale chinín udržuje horúčku a nie Vazahov život.“

„A — a — myslíš, že otec má túto druhú horúčku?“

Bewawa prikývol hlavou nemo, ale živo.

„A Makavelo to tiež myslí?“

„Makavelo to vie a Bewawa to vie.“

Helenke prestalo srdce biť a zúfalosť jej vyrazila z očí. Ale hneď mladík stál pri nej a povedal:



„Aza mataotra, aza mataotra. My všetci sme tvoji priatelia. Vy máte dobré duše. Tvoj otec je aj náš otec. Ak mi uveríš, bude opäť zdravý.“

„Čo mám robiť, aby ozdravel? Povedz — no, povedz!“

„Musí piť ahitrovú vodu. Veľa ahitrovej vody. Dva dni iba ahitrovú vodu. Nič iné — nijaký chinín. Každý, kto to pije, ozdravie, ak horúčka ešte nie je stará.“

„Bože môj, čo je to zas: ahitrová voda? Čo je to a kde to najdem?“

„To je iba bylina, ktorú obleješ horúcou vodou, ako robíš s čajom. Teraz pôjdem a najdem tú bylinu. Tu som jej nevidel, ale kdesi ju len najdem. Makavelo zostane pri tebe. Veloma, Helenka — do videnia — aza mataotra — aza mataotra.“

A už jeho päty čľapotaly po ceste dolu vŕškom. Bol vždy menší a menší. Teraz zmizol v lese. Teraz Helenka musela ešte aj Bewawu postrádať. Iba potom zbadala, akým významným pomocníkom a zároveň dobrým priateľom jej bol. Sedela na svahu proti chalupe so strašnou predstavou „druhej horúčky“ a s nepatrnou nádejou, že ahitra pomôže. A ak Bewawa nenajde nijakej ahitry, čo potom?

Helenka už neplakala, ani sa nerozčuľovala. Vrátila sa pomaly do chalupy, ako keď človek očakáva čosi nevyhnutného.

Bol to smutný deň. Otec už nepovedal ani slova. Ležal v polospánku a jeho tvár bola vždy červensšia. Helenka mu merala horúčku — vyše štyridať stupňov. Tu a tam prijal lyžicu čaju alebo ovocnej šťavy. Ale sotva pri tom otvoril oči. Helenka sedela pri posteli a dobrý Makavelo sedel na prahu dverí a bol hneď naporúdzi, keď Helenka ho potrebovala.

Bola na smrť unavená. Čoraz jej hlava klesla na hrud', ale



vždy sa ešte spamätala. Razom sa nazdala, že je opäť na parníku. Plakala — otec ju zdvihol a vyniesol z jedálne. Ako dobre jej bolo v otcovej náruči.

Otvorila oči a nevedela, kde je. Vedela iba, že čosi bolo nesmierne smutné. Svetlo horelo. Razom jej prišlo všetko na um. Zdvihla sa a videla, že ležala na svojej posteli a Makavelo sedel pri otcovi. Dobrý Makavelo! Akiste zaspala a on ju položil na posteľ.

Otec sa prchadzoval nespokojne sem i tam. Helenka rýchle k nemu priskočila. Otcova tvár horela a jeho oči sa leskli, ale Helenky akoby nevidel. „Vrátil sa Bewawa?“ pýtala sa Helenka ticho. — Makavelo triasol hlavou. Helenka sa už neodvážila otca trápiť mokrými uterákmi. Položila iba svoju studenú ruku na otcovo čelo. Upokojil sa a usmial sa. „Ty si to, Mária?“ pýtal sa. Helenke čosi stislo hrdlo. Otec hovoril s matkou. S matkou, ktorá mnoho tisíc kilometrov vzdialená nič netušila a bola šťastná, že jej drahí prežívajú toľko krásneho!

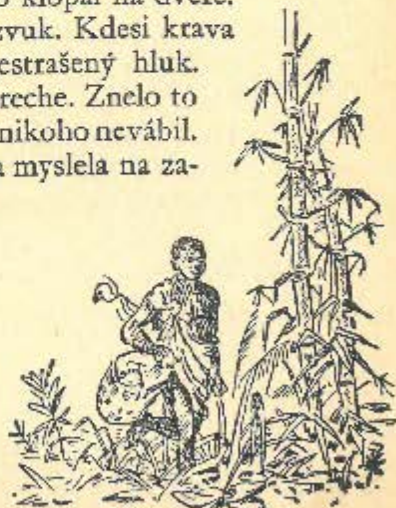
Čoraz hovoril hlasnejšie, čoraz tichšie, raz sa zasmial tak veselo a hlasne, že Helenka chvíľku myslela, že je zas všetko dobre. Ach, nebolo veru. Cítila, ako otec odchádzal od nej. Jeho myšlienky unikaly a nechaly Helenku osamote.

Začula všelijaké hlasy a načúvala, či neprichádza pomoc. Nočný vták dával drsný signál: „Bekberck — bek berck — bek!“ Helenka sa nazdala, ako by niekto klopal na dvere.

Vonku žaby kŕkaly. Bol to smutný zvuk. Kdesi krava tupo zamúkala. Bol to žalosťný a prestrašený hluk.

Vietor šuchoril v suchej palmovej streche. Znelo to ako príboj — madagaskarský hlas. Ale už nikoho nevábil.

Hodina minula za hodinou a Helenka myslela na zadelenie madagaskarskej noci:



Polnoc. Kŕkanie žiab. Kikírkanie. Svitanie. Kvákanie vrán. Jasné ráno. Červeň na východe. Farba dobytky. Usilovní ľudia stávajú. Nový deň.

Ano, nastal nový deň. Ako sa mu ešte včera tešila a ako sa ho dnes bála.

Otec sa už nevedel zdvihnúť. Makavelo ho preniesol s priateľom do druhej postele. Ticho ležal a vydychoval. Mal sily už len dýchať. Helenka chodila stále pred dvere, položila ruku nad oči a pozorovala. Vráti sa Bewawa? To bola jej posledná nádej.

Malý člnok odpútal sa zo vzdialeného brehu rieky. Helenka to už ani nepozrela. Vždy niekto z dedinčanov odchádzal a prichádzal na člnku. Ale tento člnok jej bol nápadný svojou rýchlosťou. Malý chlapík v ňom sedel a vesloval, až voda za ním v oblúkoch striekala. Helenka si ani neuvedomila prečo a utekala cestičkou k rieke, kam dobehla práve vtedy, keď člnok zastal na piesku skoro v celej svojej dĺžke, tak rýchlo vyrazil. Bewawa vyskočil z neho s plným vrecom na chrbte. „Už to mám!“ kričal a letel dopredu. Helenka by ho bola najradšej objala, ale na to nebolo teraz času.

„Žije ešte pán?“ pýtal sa Bewawa miesto pozdravu.

„Žije“, odpovedala Helenka.

Keď prišli nahor, Bewawa vysypal obsah vreca na ruhožku. Boli v ňom popolavozelené byliny, z ktorých obtrhal za hrsť lístkov. Hodil ich do hrnca a polial horúcou vodou. Potom postavil hrniec na vietor, aby vychladnul. Helenka priniesla hrniec a Bewawa ho naplnil. Bola to mrzká, hnedá tekutina. Helenka ju ochutnala — chutila strašne horko. To mal úbohý otec vypíť? A keby mu to uškodilo a neosožilo? Helenka vypila odhodlane celý hr-



niec. Ak jej to neuškodí, aspoň to nie je otrava. Prešlo pol hodiny a nestalo sa nič inšie, iba že Helenka musela často odísť a odbaviť si malú povinnosť.

„Vidíš“, kričal Bewawa každý raz a tančil nadšene na jednej nohe. „To je čarovná ahitra. Ak aj pánovi tak bude ako tebe, čochvila ozdravie.“

Helenka pochopila. Bewawa mal pravdu. Naozaj, otec mal v tom ťažkosti. Oh, len aby nebolo neskoro.

Rýchlo šla k nemu s plným hrncom. Ležal stále ešte netečne, ale napil sa dychtivo, keď mu Helenka pridržala hrniec pri ústach. Sotva preglgol mrzkú babraninu, utiahol tvár a povedal: „Oh — Helenka — to sa mi veru nepáči!“ Tu sa musela aj zasmiať pri všetkom smútku.

„Drahý, drahý otko,“ orodovala, „musíš to vypiť. Je to veľmi horké a mrzké, ale uzdraví ňu. Musíš vypiť ešte veľa hrncov. Ty sám si povedal, že ja mám najvyššie velenie a že ma musíš poslúchať!“

„Daj“, povedal otec, „možno to pomôže viac tebe ako mne, keď to vypijem,“ a vypil ešte jeden hrniec. Horké to bolo, až ním zatriaslo. „Ty si prísny doktor,“ povedal, ale pil každý raz, keď ho Helenka prosila. Pred poludním vypil už šesť hrncov, potom sa mu viedlo tak, ako Helenke po prvom.

Helenka jasala a Bewawovi to bolo naskrze prirodzené.

Po obede horúčka zastala na tridsať deväť stupňoch a nevystúpila ani o desatinu stupňa. Otec pozeral vyčítavo na Helenku, keď prišla s hrncom, ale pil. Vzdychal, keď ho, Makavelo stále musel dvíhať pre ahitrove čarovné účinky, ale to už bolo naskrze iné vzdychanie. Bolo v ňom zas trochu otcovej veselosti. Večer horúčka zas klesla, ale chorý bol taký unavený, že Helenka musela prestať ho ďalej trápiť

zázračnou vodou. Zaspal, keď mu ešte držala hrniec pri perách — a spal celú noc. Helenka, Bewawa a Makavelo premieňali sa na stráži, ale ani nemali čo robiť, iba tešiť sa ozdravujúcemu spánku.

Bewawa a Makavelo dostali prvý a akiste aj posledný raz vo svojom živote pyštok od malého, plavovlasého dievčatka z Európy.

„Helenka“, povedal otec, keď sa konečne prebudil do života, „snívalo sa mi, že maminka tu bola a ja som jej rozprával, aké milé a statočné dieťa máme. Myslím, že od radosť nad tým som úplne ozdravel.“

„To nie je moje zásluha,“ povedala Helenka chytro, „Bewawa ťa uzdravil svojou ahitrovou vodou.“

„Ahitrová voda? Aha — tá hnedá čertovská tekutina, v ktorej si ma skoro utopila? Brrr — ešte aj teraz mám chuť na jazyku!“

Helenka prikývla a podrobne rozprávala, ako sa vec mala a ako čaj účinkoval.

Otec pozorne načúval a zamyslel sa. Po čase povedal:

„Teda tak sa vec má? — Áno, teraz všetko chápem. Bewawa má úplne pravdu — to bola druhá horúčka, ktorú v Afrike menujú čiernou horúčkou. Nevedel som, že sa vyskytuje aj na Madagaskare. Bewawa ma liečil veľmi dobre. Bez vás dvoch, drahé dievčatko, bol by som akiste umrel. Bewawa by si právom zaslúžil doktorský titul ako odmenu za svoju ahitru a ty, dieťa — no, ty si dostalo späť svojho otca — stačí ti to?“

Všetko bolo ako sen. Pretrpné nebezpečenstvo, ktoré ju ešte vždy tiesnilo, bolo zlým snom a sedieť a rozprávať sa s otcom, mať ho zas živého pri sebe dnes, zajtra a stále, bolo prekrásnym snom.



Helenka spomenula otcovho proroctva, že príde deň, keď zatúži za domovom. Tento deň práve prišiel. Mala už dosť Haza a Taza. S hrôzou myslela na strašný večerajšok, kedy mala otca nechať na Madagaskare a vrátiť sa sama k matke. Akiste by to matka ťažko prežila.

„Kedy pôjdeme domov, otko?“

„Máš už cesty nadostač, dieťa?“ pýtal sa s úsmevom.

„Ncnávidím Madagaskar,“ odvetila nahnevane.

„Krivdiš mu, ale to ťa prejde. Obaja sme sa už napili dosť ranampanga. Nikdy nezabudneme na Madagaskar a často budeme túžiť po ňom, keď budeme zas doma. Na takýchto cestách býva vždy nebezpečenstvo, ale teraz sa mi zdá, ako by sme sa už nemali čoho báť. Vykonali sme už svoju obeť. Ale ak ťa to uspokojí, poviem ti, že sa už blížime ku koncu. Za niekoľko dní pôjdeme pozdĺž ricky do Vangaindrana, odkiaľ stará mater má svoje železné hrnce a odtiaľ prídeme už za päť dní do Fortdauphinu. Madagaskarské leto končí. Vieš, že tu je všetko naopak a že zima začína v apríli. Na mori už pocítíme studený juhovýchodný monsum a po dusnej horúčke pralesa veľmi sa nám zapáči. Fortdauphin patrí k najzdravším a najkrásnejším miestam na Madagaskare. Tam si najmeme pekný domček — nie chalupu — a tam si dôkladne oddychneme. A pomysli si, vo Fortdauphinu najdeme listy od maminky, ktoré tam akiste už dávno čakajú na nás.

Z Fortdauphinu vydáme sa na zpiatočnú cestu. Pôjdeme kúsok na sever pozdĺž západného pobrežia, prejdeme ostrov a vystúpime po vysokých horách do hlavného mesta Antananariva. Tam v zime je tak chladno, že ráno musíš mať kabát na sebe. A tam je už vlastne pre nás — ľudí z pralesa, cesta skončená. Z Antananariva cestujeme ďalej želez-



nicou, z Tamatavy do Európy potom veľkou, francúzskou osobnou loďou. To nie je pre nás — ľudí, ználych cesty po mori — ničím novým, — pravda, Helenka?“

Nebolo to najhoršie s Helenkinou cestovnou únavou ani s nenávisťou Madagaskaru. Očká jej svietili očakávaním a netrpelivosťou pri tomto programe. Všetko bolo dobré, len keď nemusela cestovať sama!

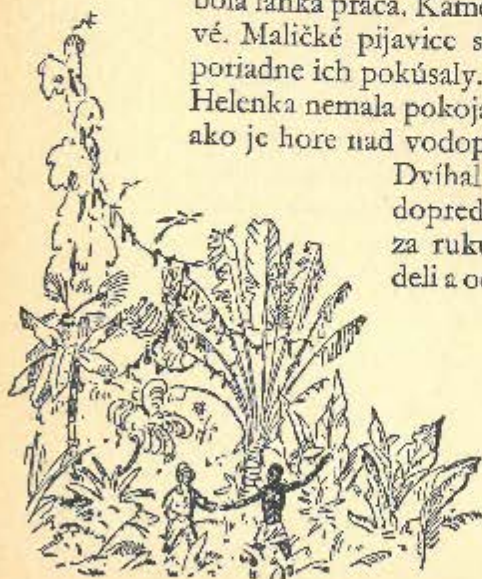
Razom len vyskočila a zvolala: „Už by som bola aj zabudla.“ Otec sa prestrašene tváril, keď prišla k nemu s hrncom. „Azda si len nemyslíš, že začnem znova s týmto diabolským nápojom? Veď sa už veľmi dobre cítim.“

„Hanbi sa,“ povedala Helenka krátko a dôrazne. „Ja som musela piť celý rok rybí tuk a ty si pil abitrovú vodu iba deň.“

„Daj mi radšej rybí tuk,“ povedal otec, lebo vedel, že ho tu nemali. Ale potom poslušne vypil plný hrniec a Helenka ho pochválila.

Otec sa rýchle uzdravoval. Čo chvíľa už sedel pred chalupou a usporadoval svoje zápisky. Aj tu v hore cítili už blížiace sa studené obdobie. Noci boli studené a ich čerstvosť trvala i cez deň. Takého krásneho rána Helenka vyliezla s Bewawom nad skalami na kraj vodopádu. To nebola ľahká práca. Kamene boli hladké a klzké a kriky tŕňové. Maličké pijavice sa im zachytávaly zavše na rukách a poriadne ich pokúsaly. Keď ich odtrhli, krv kvapkala. Ale Helenka nemala pokoja, musela vidieť ešte pred odchodom, ako je hore nad vodopádom. Bewawa bol obratný vodca.

Dvíhal a tlačil vždy v pravej chvíli. Liezol dopredu, ľahol na brucho a ťahal Helenku za ruku nad vysokými skalami. Často sedeli a odpočívali v chládku stromov. Videli





so strany bielozelenej oblúky, ktoré svietili  
zpod závoja padajúcej vody a dýchali  
strickajúci dážď, ktorý sa skvel vo všetkých  
dúhových farbách. Vľajúce girlandy po-  
pínaveho bambusu visely nadol. Biele kvety neznámej po-  
pínavej rastliny, ktorá voňala ako hyacinty, vábily motýľov  
veľkosti ruky s ocelovo belasým baršúnovým plášťom.  
Žltáčici zatrepali krídelkami a zmizli v svetlom lúči. Sne-  
hobieli Apollovi motýli s ohnivočervenými ozdobami za-  
leskli sa v tmavých zákutiach pralesa. Leguany, podobné  
malým krokodílom, prebiehaly tichúčko po slnečných, skal-  
natých miestach a chameleoni nehybne sedeli. Na ich koži  
odzrkadľovali sa všetky farby okolia. Keď nimi prešiel tieň,  
obledli popolavo, ako kráľovna Ranavalona. Keď bolo  
jasne, zafarbili sa zas na tyrkysovo, zlatozelene a bledožltó.  
Lovili svojimi opatrnými okrúhlymi očkami, ktoré obra-  
cali na všetky strany, nič netušiaci hmyz a naraz vrhli sa  
naň svojím jazykom, ktorý bol polovicu tak dlhý ako oni  
sami. Od mnohých tisícročí hora už klesla na plošinu a zú-  
rodňovala sa stále svojou vlastnou silou a teplou vlhkosťou.  
Vzrast a život pučaly tu zo zeme ako oheň zo sopky.

Bewawa pretiahol Helenku cez posledný priesmyk. Bolo  
tam okrúhle jazero. Voda bola tichá a hlboká. Práchnive-  
júce kmcne stromov ležaly na zemi, okružené machom a  
lišajníkmi. Strieborné rybky plávaly medzi nimi a ligotavé  
šklabky otváraly svoje zúbkovité kraje. Prales sa vynímal  
zôkol-vôkol vysoko a netuo, prepletený popínavými rastli-  
nami až po koruny stromov. Iba na strane vodopádu bol  
širší rozhľad na zelené more vrcholov a na červenavé pa-  
horky v diaľave až tam, kde ligotavá stuha riekky zhasínala  
v hmle roviny.





Helenka stála ticho a pobožne. Vták zahvízdol a vodopád hučal. Cítila tlkot srdca, rozprávkového

ostrova Madagaskara. Blízko miesta, kde stáli, jazierko tvorilo v lese malú zátoku. Na brehu boli skaly a rudy. Voda tu bola plytká a vábna. Helenka sa chytrou vyzula – Bewawa nemusel —, bolo krásne brodiť sa v chladnej horskej vode. Teraz slnce zasvietilo až na

koniec zátoky a osvietilo aj skalnú stenu. Aký to tieň sa mihotal hore dole na skalnatej stene? Bol to holý konár? Ako sa mohol pohybovať — veď vietor nevial. Ako sa mohol taký hrubý konár pohybovať? Čosi neznámeho tam sa krútilo ani povraz! A aká to bola koruna z tmavých, ligotavých listov a bielych kvetov, ktoré okružili vidinu na skale? Vidina sa motala sem i tam ako hodinové kyvadlo — bolo to azda živé čosi? Helenka sa opatrne blížila a videla všetky farby: čiernu, zelenú, bclásu, červené skvrny a pruhovité kraje, zlaté oči svietili a široká hadia hlava dvíhala sa so skaly k Helenke. Bewawa uchopil Helenku oboma rukami a pošepol jej:

„Nepohni sa — nepohni sa — to je Menara, červený had.“

Helenka bola naskrze vynáčená krásnym pohľadom. Z jasne osvietených skál vypínalo sa mohutné hadie telo v hrúbke mladého kmeňa stromu. Farby jeho vzoriek skvelý sa v hlbokých a sýtych odtieňoch a knísavý pohyb visiaceho zvieraťa preťahoval sa akoby podľa taktu vzdialenej hudby. Ako pestíky čudnej kvetiny pohrávaly sa



rozštiepené konce jazyka z hľadajúcej a dvíhajúcej sa hlavy. Bolo to kráľovské zviera.

Pod kvitnúcou rastlinou vlnily sa mohutné prstene jeho napnutého tela. Mierny vánok prinášal očarujúcu vôňu z tej strany a keď Helenka tam bližšie pozrela, razom si spomenula na čosi: biele, krásne hviezdy nad tmavým hadím telom boli práve orchideje, ktoré hľadala: *Macroplectrum sesquipedale*. Nazdala sa, ako by sám mohutný had jej ukazoval svojím pohybom vzácnu kvetinu.

Hadia hlava sa teraz zdvihla a sklzla po strane skalnatej steny a tiahla pomaly za sebou zázračné, farbisté telo. Celý had vlnil sa a kízal, zaskvel sa farbami a vyhasol, bez námahy odtiahol a zmizol bez hluku.

Helenka bola natoľko vynáčená krásou tohoto zjavu, že nemala ani času báť sa. Napokon opýtala sa Bewawu: „Je nebezpečný?“

„Je svätý“, odpovedal Bewawa, ale viac ani slova.

Helenka sa ho ďalej vypytovala, ale Bewawova úcta pred Menatom, posvätným hadom, bola tak veľká, že sa bál vôbec hovoriť.

Helenka išla ku skalnatej stene a povedala:

„Biele hviezdy musím mať, Bewawa, pomôž mi!“

Ale teraz už chlapík oživil. Prestrašene zadržal Helenku. „Nie — nesmieš sa dotknúť bydliska posvätného hada. Menara stráži poklady a kto ich ukradne, musí zomrieť.“

„Pod“, pokračoval a ťahal Helenku so sebou, „pod domov.“

Helenka opustila váhavo miesto, ale nechcela Bewawu uraziť. Hlavná vec, že našla svoju orchideu a vedela teraz, kde rastie.

Sostup bol ešte ťažší ako výstup. Slnce stálo už kolmo



nad dedinou, keď obaja sa vrátili do chalupy, unavení a rozhorúčení. Helenka nadšene rozprávala, čo zažila a hľadala spolu s otcom v knihách Menaru, posvätného hada.

„Tu — tu je!“ zvolala Helenka a ukázala na farbistý obrázok, kde stálo: madagaskarská boa — najkrajší z ozrutných hadov. „To je on, otko — a ja som ho videla, najkrajšieho z ozrutných hadov. Lenže je tisíc ráz krajší ako tento obraz!“

„To si viem predstaviť,“ povedal otec „a zakýval ti, aby si si prišla pre svoje orchideje? Vidíš, Andria - manitra, dobrý duch je opäť na našej strane — to je neslýchaná udalosť. Musíš Sir Haroldovi Strangemu presne napísať, ako si našla orchideu.“

Helenka žiarila od radosti, ale otec bol veľmi ustarostený. „A jednak len sme v kaši. S posvätnými hadmi nchodno žartovať. Dobrí ľudia z Tengenalu by si o nás uchovali mrzkú spomienku, keby sme ublížili Menarovi. Koniec koncov, hada sme už videli aj zistili podľa knihy. Môžeme ho nechať na pokoji. Ale ako sa dostaneme k bielym hviezdám, ktoré stráži? Musíme sa veľmi vážne poradiť.“

Po poludňajšom oddychu dr. Javorský pozval k sebe Bewawu, Makavela a jeho priateľov. Sadol s Helenkou na prah dverí a hneď priatelia pricupli v polokruhu na miestech pred chalupu.

„Eh-ch-eh“, zvolali v sbore a dvíhali ruky k čelu. „Nech vás dobrý duch ochráni. Ako sa máte dnes a ako ste sa mali včera? Aké bola noc a aké ráno?“

„Eh-ch-eh,“ povedal otec. „Ďakujem — včera sme sa mali dobre a dnes tak iste. Nech vám dobrý duch dá dlhý a šťastlivý život, priatelia, nech sa vaše ženy, deti, kravy, svine a sliepky dobre majú.“



To musel povedať zreteľne a svedomite na počiatku každej porady, prv ako prešli k vlastnej porade, inak si neboli nijako na čistom a nemohli vážne hovoriť.

Potom Bewawa musel rozprávať, čo zažil včera s Helenkou. Áno, tu, ďaleko od Menaru — v tóni chalupy uprostred priateľov Bewawa ukázal zas svoje rečnícke nadanie. Bol naozaj dokonale nadaný v tomto obore. Použil k tomu svojho ohnivého jazyka a krútiacich očí. Vyvolal hlboký dojem tým, že to isté slovo viac ráz opakoval.

„Potom sme liezli, liezli, liezli, liezli —“ Sbor priateľov vpadol do toho a pomáhal im liezť.

„Liezli, liezli, liezli —“, až Bewawa vyskočil a zvolal: „Už sme hore!“

„Eh - eh - eh,“ zvolal sbor a tešil sa, že sú pri ciele. Bewawa pokračoval: „A had sa vlnil, vlnil, vlnil, vlnil —“ a sám sa vlnil ako had.

Sbor za ním: „Vlnil, vlnil, vlnil, vlnil —“ a vlnili sa všetci ako Bewawa.

Bewawa pridal: „A potom zmizol.“

Sbor opakoval za ním a tešil sa: „Eh - eh - eh.“

Bolo to nesmierne napínavé. A otec a Helenka liezli a vlnili sa, ako stačili.

Potom prišlo na biele hviezdy a na Helenkin pokus, priblížiť sa do obydľia Menarovho, ako jej Bewawa v tom zabránil. Všetko predstavili živými slovami a pohybmi, účinne podporovaní sborom. Iba keď všetko predniesli, prišlo na vlastnú poradu, ako si nábrať orchideí a neprivolať na seba Menarovu pomstu.

Ukázalo sa, že všetci poznali rastlinu, ale pod rozličnými menami, ktoré dokazovali, o koľko zdvorilejšie Madagaskarcania menujú krásne kvety ako Európania.

Cudzopasné orchideje, ktoré žijú na iných rastlinách, nemenujú cudzopasníkmi, ale „voňavými hosťmi.“

Poradu skončili s tým, že Menaru nijako nesmiejú uraziť. Ale keď si Belovláska tak veľmi praje „voňavého hosťa“, Makavelo a jeho družina ho budú hľadať všade po celej hore. Dr. Javorský im jasne naznačil, že mu záleží na tom, aby rastlinu dostal ešte životaschopnú a poradil im, aby priniesli celého „hostiteľa“, ktorý živi „voňavého hosťa“, čiže aby odrczali celú vetvu, na ktorej orchidea rastie.

Po mnohých „eh - eh - eh“, bola porada skončená a prítomní sa rozprchlí medzi hovorom s kopca do dediny.

Helenka sa musela zrieknuť lovu za orchideami. V pralese bola by aj tak iba zavádzala a otec riešil, že je lepšie vyhybovať sa horúčke aj pri zázračnej ahitre, lebo je pochybné, či by sám vedel tak dobre ošetrovať chorého, ako Helenka. Preto druhý deň Helenka bola veľmi netrpezlivá a bežala sto ráz po svahu a pozerala na cestičku, či lovci orchideí neprichádzajú.

Konečne pred západom slnka začula z pralesa veselé výskanie, ktoré prezrádzalo, že výprava sa dobre viedlo. Netrvalo dlho a skupina hnedých, ktorá naskrze zmizla pod ťarchou kvetinami posiatych konárov, liczla na kopec. *Macroplectrum sesquipedala* ležalo im pri nohách v prapôvodnej kráse a mnoho iných druhov orchideí okružovalo ju, ako družina svoju kráľovnu.





## *Zpäť medzi ľudí*

Zakrátko potom cestujúci sa rozlúčili s Tenengalou. Orchideje uložili do prútených košov medzi tienisté rohožky do vlhkého machu. Helenka ich opatrovala a videla na svoju veľkú radosť, že kvitly ďalej a voňaly, akoby ešte žily v ríši posvätného hada Menaru. Koše s orchideami a väčšiu časť zavazadiel poskladali do člnkov, cestujúci sa rozhodli skôr pre cestu po hradskej. Dr. Javorský si napísal všetky prania obyvateľov dediny, ktoré mohol splniť, pravda, iba vo Vangaindranu, aby potom na vracajúci sa člnok naložil dary na znak vďačnosti za priateľskú pohostinnosť.

XIV

Zo zákrutky cesty videli ešte raz starého otca Belohu a starú matku Ranzavelo medzi ostatnými dedinčami stáť pred chalupou, kde strávili toľko príjemných aj nepríjemných chvíľ. Dedina bola ešte v tieni, ale rútiaci sa vodopád ligotal sa v svetle vychádzajúceho slnka. Vysoko nad nimi šedivobelasé skaliská hôr vypínaly sa do ranného neba, ktoré v tomto ročnom období sa jasne a bez oblakov skláňalo nad rajskou prírodou. Mohutní draví vtáci ťahli v pokojných kruhoch a sokoli tíško zatrepali krídlami vo vzduchu.

Helenka myslela na tajomné horské pleso nad vodopádom. Kedy zas ľudská noha vkročí do ríše červeného hada? Nebol Menara naozaj strážcom pokladov, keď strach pred ním uchoval kraj v jeho pôvodnej kráse pred znesvätením? Ale k nej, k Helenke, bol milostivý, lebo jej dovolil nábrať si toľko z ukrytých pokladov, koľko jej pamäť stačila uchovať. Všetko krásne, čo človek zažije, myslí alebo učiní, mal by si ticho v sebe svierať ako jazero zbiera vodu z vodopádu a má svoje poklady chrániť ako Menara, posvätný had. Ale keď jazero je plné po kraj, má ho nechať nerušene pretiekať a svoju vodu rozlievať po krajine. Jazero preto nevyschne; koho krása a láska obohatila, nemôže byť nikdy už chudobný, hocijako by plytval svojím bohatstvom.

Aby otca ušetrili, postupovali pomerne pomaly. Skoro týždeň prešiel, kým prišli do Vangaindrana pri širokom ústí Mananaru. Všetci se tešili, že prišli opäť na obývané miesto a bľachové domce Europeanov sa Helenke teraz už lepšie páčili. Čím viac sa blížili k mestu, tým živšie bolo vôkol. Ženy pracovali na ryžových poliach, ktoré sa skláňali s kopcov v terasovitej forme do doliny rieky. Stáda dobytky tiahly v nekonečných radoch po úzkej cestičke. Na kopcoch boli všade dediny, rieka sa hemžila člnkami, ba aj ľahšie lode so spievajúcimi veslármi plavily sa do ústia, kde biela plachetnica kotvila. Samé mesto bolo vystavené na viacerých kopcoch a pozostávalo z tisícok husto vedľa seba stavaných chalúp z palmových listov. Zem bola červená, rieka žltá, ryžové polia bledozelené, chalupy bledohnedé, nebo a oceán kobaltovo belasé. Biele ručníky Madagaskarčanov zasvietili tu i tam jednotlivito i v skupinách, mangové stromy tvorili tienisté

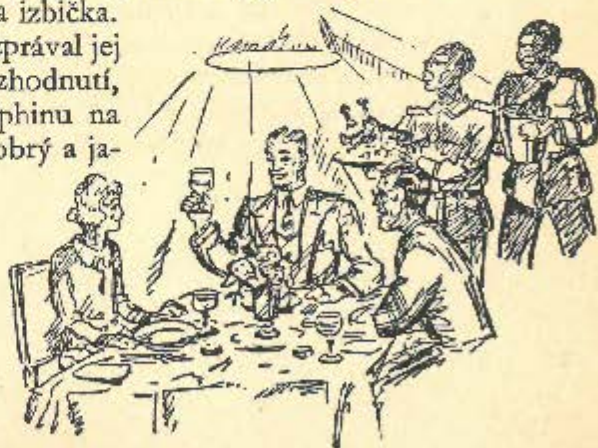


ostrovy a nad celou pestrou smesou viala belaso bielo-červená zástava na úradnej budove komisárovej. Makavelova družina veselo pokrikovala na ženy po ceste a priletela ani šíp do domu komisárovho, ktorý cestujúcich láskavo prijal.

Podvečer sedeli v jasne osvietenej izbe za bielo prikrytým stolom. Dvaja vysokí, pekne urastení madagaskarskí vojaci v uniforme posluhovali pri stole. Bielovláska bola pokrstená na slečinku a už nebolo Tobily valalu, iba pána doktora.

Helenka poznala, že výdatná večera s francúzskym bielym chlebom miesto tvrdého lodného sucharu, ktorý im na cestách nahradil chlieb, s čerstvými morskými rybami, pečenými perličkovými sliepками, s vinom z Bordeaux miesto ranampanga z ryžového hrnca a nádej na francúzsku postel, kde človek ležal práve tak pohodlne na dĺžku ako aj na šírku, môžu zapôsobiť práve takým rozprávkovým dojmom, ako pohľad na posvätného hada.

Dr. Javorský s veľkým pôžitkom hovoril s Evropanom, ktorý aspoň mesačne raz dostal noviny a listy z domova, a komisár, ktorý za celý rok nemal inej spoločnosti okrem misionára, ktorý sa na neho hneval, lebo v nedeľu nechodil do kostola, ale radšej pracoval v záhrade, tiež sa tešil, že sa mohol shovárať s doktorom Javorským, ktorý práve tak dobre hovoril francúzsky ako on sám, takže po fľaši z Bordeaux dal doniesť ešte inú fľašu zo Champagne. — Vtedy už Helenka dávno ležala v krásnej posteli, ktorá bola tak veľká ako menšia izbička. Keď otec prišiel k nej, rozprával jej o svojom najnovšom rozhodnutí, že pocestujú do Fortauphinu na plachtnici. Victor bol dobrý a ja-



zero tiché, plachetnica potrebuje najviac deň a noc do príboja fortdauphinského. Plachetnicou cestovať je zriedkavá príležitosť, riešil otec a že Helenkiným orchideám akiste takáto cesta lepšie poslúži, ako päťdňové natriasanie na bambusových tyčiach po hradskej. Helenke sa to veľmi zapáčilo — nielen pre orchideje, ale hlavne pre otca, ktorému ešte cestovanie v nosítkach škodilo.

Ráno potom komisár zaviedol hostí do záhrady, na ktorú bol veľmi hrdý. Vybudoval si ju v tieni starých kávových stromov, ktoré tam asi pred sto rokmi kreolskí prisťahovalci nasadili a ktoré narástly tak vysoko, ako kávové stromy zriedka narastú. Hoci aj boli staré, boli preťažené ovocím a komisár rozprával, že tento druh je práve zriedkavý na svete. Otec a Helenka vraj posúdia pri raňajšej káve, či má pravdu. Na starostlivo opatrovaných záhonoch kvitly iba európske kvety, ktoré Helenku očarili, keď ich po tak dlhom čase opäť videla. Prekrásna ruža bola medzi nimi: „To je pravá „La France“,“ vysvetlil im komisár, „ktorá v Európe už vyhynula. Francúzski vysťahovalci, Hugeni, ktorí pre svoje náboženské presvedčenie boli vo Francúzsku pernasledovaní, priniesli ju na ostrov Réunion, ktorý leží na východ od Madagaskaru a odtiaľ sa dostala s kreolskými vysťahovalcami do mojej záhrady. Keď pôjdem do Francie, vezmem si štep so sebou. Možno, že sa tak krásna La France dostane späť do Francie po okružnej ceste na Madagaskar a Réunionu. Aj kvetiny majú svoj osud.“ Tu mu Helenka rozprávala osud orchideí, ktoré teraz sú na ceste z Madagaskaru do južnej Afriky. Rozprávala mu aj o svojej záhradke doma, medzitým komisár jej ukazoval svoje dyne a broskvy. Musela pochváliť aj kuchynskú záhradu, kde najmenejšie zeleniny rástly v ob-



dívu hodnom množstve. Helenka by si nebola nikdy myslela, že komisár, ktorého sa všetci domorodci báli, mohol byť nežným záhradníkom, ktorý sa s Helenkou veľmi dobre spriatelil na ceste pod kávovými stromami, medzi ružami a šalátovými záhonmi.

Káva, ktorú hostia dostali na raňajky, bola rovnocenná najjemnejšej mokke. Helenka prvý raz v živote pila kávu, ktorá rástla práve pred oknom v záhrade. Na rozlúčku im ešte komisár daroval plné vrečko kávových zŕn spolu so skúsenosťou, že ľudia a rastliny, ak sú dačo hodné, podržia svoju cenu aj pod cudzím nebom.

U arabského obchodníka v dedine, ktorého obchod bol práve taký, ako ho stará mať Ranzavelo popísala, hoci od starenkiných mladých rokov už obchodník viac ráz sa vystriedal, Helenka musela vybrať pre každú dámu z Tengenu šesť laktov dlhú látku. Dala sa do práce veľmi svedomite a dbala na to, aby všetky látky boli jednako pekné, aby nebolo vadenia a nesvárov v tichom pralesi. U Číňana potom otec nakúpil pre mužov rozličné nástroje: motyky, píly, nože, sekery, kladivá, kince a pre jedného vnuka, ktorý mal hudobné vlohy, dokonca aj prekrásnu taháciu harmoniku. Starý otec a stará mať dostali debnu likérov, ktoré sa vyznačovali prekrásnymi farbami a prívěskou sladkosťou, ale inak boli nevinné a uchránili starých ľudí od prípadných pošetilostí, lebo nápoj vyrábala Číňan sám z cukru a ovocnej šťavy a iba ich priredil francúzskym likérom.

Obaja priatelia z Tengenu naložili na člnok všetky krásne veci a rozlúčili sa s mnohými, srdečnými



„eh - eh - eh“. Potom veslovali domov, uchovajúc si na kobyľkového doktora najlepšiu spomienku. Vrátili sa do svojho raja, ktoré nech Hazo a Tazo spolu s posvätným hadom navždy chránia pred takými Vazahmi, ktorí nemajú dobrej duše.

Potom uložili batožinu a orchideje opatrne na plachteticu, Makavelo a jeho druhovia dostali vakácie a putovali voľne s prázdnyimi nosítkami pozdĺž pobrežia do Fort-dauphinu. Na cestu dostali zásobu potravín a tešili sa tejto zmene ako školáci, ktorí síce svojho učiteľa radi majú, ale za to nijako sa nenahnevajú, ak pre dajakú vyššiu moc učiteľ s nimi nejde na výlet. Ale Bewawa išiel s nimi na plachteticu. Patrilo už do rodiny.

Juhovýchodný monsum neveje v studených časoch menej ako severovýchodný monsum v horúcom období, preto aj po celý čas býva ustavičný boj medzi riekou a príbojom. Naši cestujúci prišli práve v takom čase na plachteticu.

Loď a kapitán boli akiste jednako starí, ale narodili sa na odlišných miestach. Francúzska plachtetnica musela byť pokrstená pravdepodobne pred šesdesiat rokmi fľašou pravého bordeauxského vína akiste v zátokke girondskej. Čo všetko musela vidieť a prežiť, kým skončila svoju kariéru ako plachtetnica na madagaskarskom pobreží! Bola štíhla a smelo postavená ako čajka a hoci nemala na sebe už inej farby okrem slnca, soli a vetrom ošľahanej striebropopelavej farby dreva, zdialky sa ligotala biela ako labuť. Sú aj také ženy a lode, ktoré sú krásne do poslednej chvíle, lebo sú smelé a statočné.

Kapitán utiekol akiste z lodenice z ostrova Réunion. Jeho maminka akiste nebola celkom pravá „La France“



ruža. Ale i hnedé matky sú tak nežné ako bicle. Akiste aj kapitánova mamka sa veľmi potešila svojmu malému Jánú Girodotovi, ktorý zpočiatku bol práve taký biely ako jeho otec, iba neskôr stmavel. Akiste od plavby na mori. Teraz bol práve taký hnedý ako zasmolené plátno nad skladištom svojej hrdej lodi „Marie Louise“.

Otec Girodot, kapitán, mal práve také žltavobiele kučeravé vlasy ako starý otec Beloha a pery mu vyčnievaly zpod šlapkatého nosa. Pri tom všetkom nemcnoval svojich štyroch pekných, hnedých námorníkov inak, ako „špinavými čermochmi,“ hoci títo sa vždy s najväčšou radosťou plahočili vo vode, čo zas Ján Girodot, ako pravý námorník, na smrť nenávidel. Ale okrem tejto nespravodlivej rasovej nenávisťi otec Girodot bol najlepším kapitánom na svete. Čo zadržal svojej plachetnici na farbe a oleji, to doprial sebe a svojmu mužstvu na rume zo svojej vlasti Réunionu a keďže nebol nijako skúpy a réunionský rum je svetoznámy, mával vždy najlepšie mužstvo na pobreží. Tým dokázal, že bol naozaj dobrým kapitánom, lebo mnohí kapitáni, ktorí sa rozumejú do plavby práve tak dobre ako on, nestarajú sa veľmi o to, aby mali prvotriedne mužstvo na lodi.

Šťastie, že „Marie-Louise“ poznala cestu do Fortdauphinu tak dobre, že by bola došla aj bez kapitána. Čakala, kým juhovýchodný monsum po západe slnka prestal a pobrežný vietor ju hnal na severozápad.

Potom plachetnica sa plavila juhovýchodným vetrom až po Indický oceán, podporovaná juhozápadným vetrom, a zakotvila napokon v zátoké fortdauphinskej. Tam bola práve tak dobre skrytá, ako doma v Gironde.

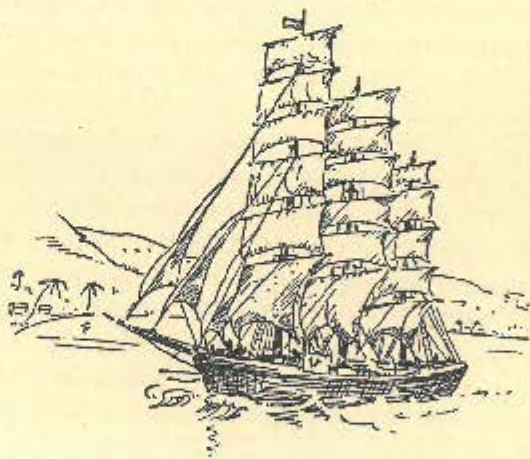
Aj tentokrát sa statočná „Marie-Louise“ zo samej ra-

dosti, že ju Europania poctili, nedala prosiť, a plavila sa za čarokrásnej mesačnej noci námesačnickou istotou smerom k belasým horám, ktoré sa vypínaly na brehu mora blízko Fortdauphinu.

Keď plachetnica zastala v zátokc s cestujúcimi, slnce stálo nad horou Ahúbola ako svätá hostia nad posvätným kalichom.

Vzduch bol tak mierny a voda taká tichá ako na brehu dajakého talianskeho horského jazierka. Ozajské malé mesto s domami a s opatrovanými záhradami rozkládalo sa od južného pásma hôr po pobrežie mora. Ulice viedly rozličnými smermi. Káry, ťahané volmi, prechádzaly sem i tam a všade bolo počuť zvuk trúbky.

Prežiť dny v tropickej divočine a v samote pralesa je čím-si veľkolepým, ale žiť možno lepšie v miernych zátokách, v blízkosti rúk, ktoré sa nám pozdajú bratskými už len preto, že sú takej istej farby, ako naše.





## Návrat

„Oľko, pozri,“ volala Helenka, „tento obraz poznám!“ XV  
„Pravdaže ho poznáš,“ riešil otec, „veď to je reprodukcia Dürerovej maľby. Aj tu vidíš od neho Lov a Kytku fialiek. Ako sa sem mohli dostať? Pamätáš preca, ako sa nám doma páčily, keď sme prelistovali Dürerovo album!“

Otec a dcéra sa práve usadzovali v dome, ktorý im pán Peter Jocelin prenajal na niekoľko týždňov, ktoré chceli stráviť vo Fortdauphinu. Pán Jocelin bol francúzsky lekár a náhodou sa práve vyberal na niekoľkomesačnú študijnú cestu do južnej Afriky. Vtedy ho práve dr. Javorský navštívil. Lekár nerád nechával svoj dom neobývaný a ponukol ho na ten čas drovi Javorskému spolu so zariadením a so všetkým činom za nepatrný poplatok. S tým istým parníkom spolu s drom Jocelinom aj Helenkine orchideje odcestovali s veľkým listom, adresovaným na Sira Haralda Strangeho. Lekár, ktorý veľmi dobre poznal Madagaskar, zaujímal sa o zážitky cestujúcich a o vedeckú prácu dra Javorského. Helenku pomenoval ihneď „ma chère collégue“ — svojou drahou kolegyňou a pochválil ju, že sa držala múdro a správne počas otcovej choroby. Horúčka bola

naozaj veľmi podobná známej čiernej horúčke, ktorá bola na Madagaskare známa pod názvom „accès pernicieux — zlostný záchvat“. — Meno už svedčí o nebezpečnosti tejto choroby a záchrana dra Javorského sa podarila jedine Helenkinou statočnosťou a skoro neuveriteľne šťastlivou náhodou, ktorou Bewawa dozvedel sa o jestvovaní tejto horúčky z rozhovoru hostov v hotelu v Mananjary. Najlepší lekár by nebol v tomto prípade iné volil, ako množstvom tekutín vyčistil ústroje a je veľmi pravdepodobné, že ahitry zvyšuje želaný účinok. Aj záležitosť s chinínom bola správna. Hoci je chinín znamenitý proti malárii, pôsobí rušivo v prípadoch accesu pernicieux-u. Keď sa vráti, preštuduje vraj dôkladne pôsobenie ahitry a možno, že celý prípad uverejní v lekárskych odborných listoch. Helenka a Bewawa boli naozaj pyšní na toto uznanie a ich dobré priateľstvo rástlo ešte otcovou a Helenkinou vďačnosťou k malému chlapíkovi, ktorý im od prvej chvíle stretnutia priniesol šťastie. Pán Jocelin bol, ako väčšina Francúzov v kolóniách, znamenitý záhradník a priateľ rastlín. Veď celá Franciá je veľkou záhradou. Preto sa tešil aj Helenkiným orchideám a prisľúbil jej na parníku ich opatrovať, a po pristaní v Južnej Afrike postarať sa o to, aby cestovali nepretržite dráhou ihneď do Jánovho sídla.

Teraz sa naši priatelia zariadili v pôvabnom dome lekárovom, ktorý, vystavený na najvyššom bode výbežku zeme, mal voľný výhľad na sever, východ a juh na more a na západe ležal práve pod svaľom hory. Snívá záhrada rozkladala sa až k zátokke, kde štíhla biela lodka vábila na veslovanie a plachtovanie. Až po koruny indických orgovánových stromov, ktoré boly preťažené bledofialovými strapcami kvetov, tlačily sa tmavofialové girlandy bougainvilley.

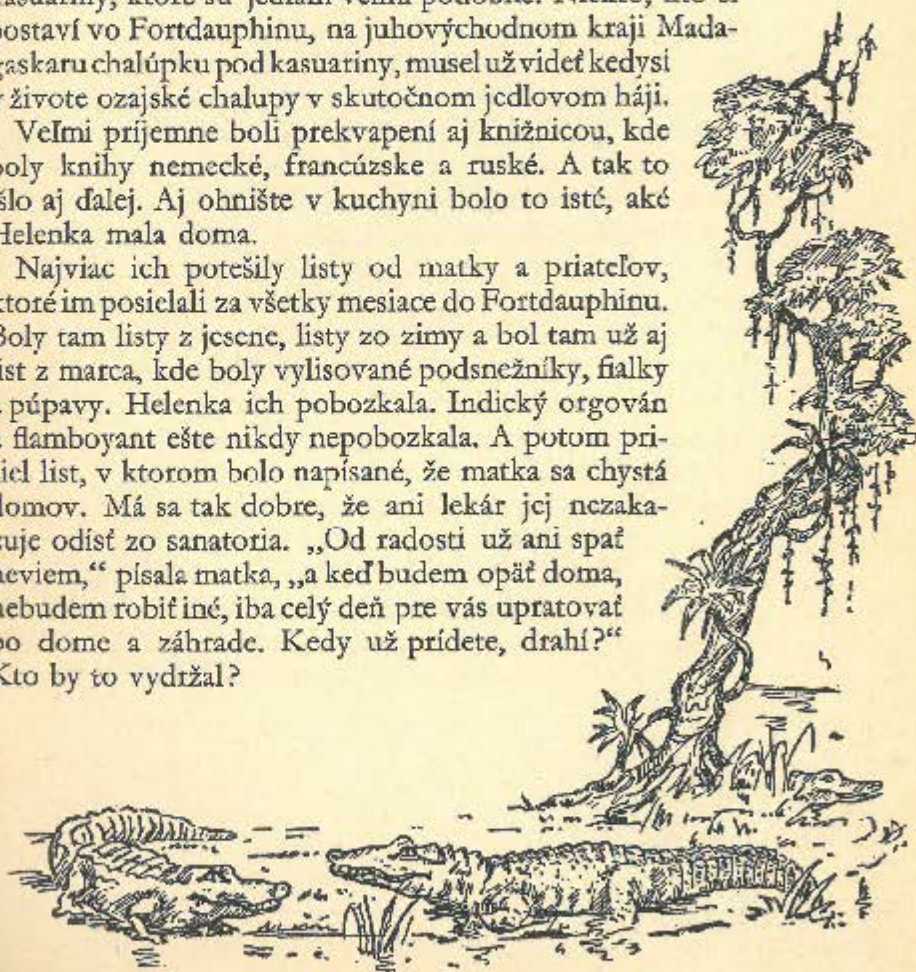


Flamboyant, horiaci ker, ktorého vlast je práve Madagaskar, horel ohňom svojej jasavej červencj, kvetinovcj krásy a v jasnom tieni jeho jemne páperovitých listov iris, ameyllis a datury sa jagaly.

V záhrade bolo práve tak krásne ako v dome: naraz len prišli na miesto, ktoré sa naskrze podobalo krajinke na Dürerovom obraze. Uprostred malého jedlového hája stála malá chalúpka. Keby bola stále niekde v europskom lesnatom kraji, nikto by ju nebol rozoznal od súsedných chalúp. Pravdaže, na Madagaskaru niet jedlí, ale sú tam kasuariny, ktoré sú jedlám veľmi podobné. Nieкто, kto si postaví vo Fortdauphinu, na juhovýchodnom kraji Madagaskaru chalúpku pod kasuariny, musel už vidieť kedysi v živote ozajské chalupy v skutočnom jedlovom háji.

Veľmi príjemne boli prekvapení aj knižnicou, kde boli knihy nemecké, francúzske a ruské. A tak to išlo aj ďalej. Aj ohnište v kuchyni bolo to isté, aké Helenka mala doma.

Najviac ich potešily listy od matky a priateľov, ktoré im posielali za všetky mesiace do Fortdauphinu. Boli tam listy z jesene, listy zo zimy a bol tam už aj list z marca, kde boli vyliisované podsnežníky, fialky a púpavy. Helenka ich pobozkala. Indický orgován a flamboyant ešte nikdy nepobozkala. A potom prišiel list, v ktorom bolo napísané, že matka sa chystá domov. Má sa tak dobre, že ani lekár jej nezakazuje odísť zo sanatoria. „Od radosti už ani spať neviem,“ písala matka, „a keď budem opäť doma, nebudem robiť iné, iba celý deň pre vás upratovať po dome a záhrade. Kedy už pridete, drahí?“ Kto by to vydržal?





Pravda, vo Fortdauphine bolo krásne ani v nebi. Mako-  
velo a jeho priatelia prišli čoskoro za nimi. Otec brával  
Helenku skoro denne na dlhšie cesty po okolí. Liezli spolu  
na vysokých vrchoch až po najvyšší štít. Plavili sa v bielej  
lodke až po svetelný maják a kúpali sa v príboji. Plavili sa  
po rieke hore prúdom a videli mohutných, starých krokodí-  
lov odpočívať na piesku. Keď potom na nich hodili kameň,  
mihli sa nahnevano a vrhli sa urazene do vody takou rých-  
lostou, akú by nik nebol čakal od týchto lenivých kožených  
vriec. Chodili po horách na západe až na koniec východo-  
madagaskarského rastlinného pásma a prišli do piesočna-  
tej stepi, kde prší iba niekoľko týždňov do roka. Kaktusy a  
euforbie rastú tam v takých fantastických podobách, že  
človek by sa cítil v začarovanom kraji strašidiel. To je  
práve kraj, kde sídlil vták Epyornis — vták Rok. Tu našli  
jeho vajcia a jeho kosti. Azda sa živil týmito svietnikom  
podobnými kaktusami a stĺpami euforbie a miesto vody,  
ktorej tu len veľmi málo bolo, sa uspokojil so šľavou, ktorá  
sa uchováva v týchto čudných krajinách po celý rok od jed-  
ného dažďového času po druhý v holých stonkoch a buň-  
kách. Práve neobývanosť tejto pustatiny uchránila neobrat-  
ného, ozrutného vtáka od ľudí, takže tento podľa vypra-  
vovania domorodcov tu žil — ešte za časov ich starých  
otcov. Tu v Borombe — videli vraj naposledy takýchto  
ozrutných vtákov.

Helenka pozorovala, ako hŕstka Madagaskarčanov, ktorí  
bývali na púšti, živili svoje zebu kravičky:  
nanosili na hromadu celé vrchy rastlín s dl-  
hými pichlákmi, premiešali ich mimozovými  
kríkami a zapálili. Plamene spálili bodláče  
kaktusov a iné nepotrebné rastliny, ale ne-



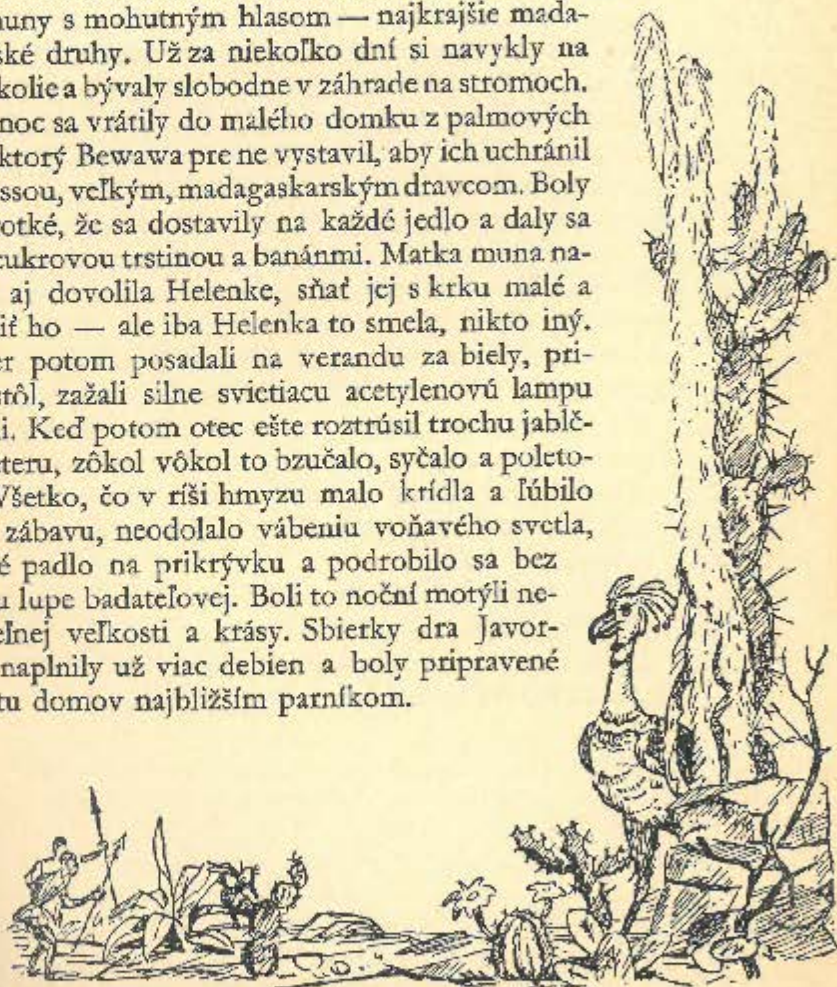


zničily šľavnaté stonky a konáre. Keď potom všetko vychladlo, kravy stonky s veľkou chuťou požraly a človek sa nazdal, že im to celkom chutilo.

„Ako by chutil našej krave doma údený kaktus?“ popovedal otec.

Bewawa, ktorý hneď po svojom príchode do Fortdauphinu dostal dovolenie, navštíviť svoju matku v horskej dedinke, priniesol Helenke celú rodinu mún: otca, matku a dieťa. Dieťa nemalo viac ako dva mesiace a žilo ešte ako golier omotané okolo matkinho krku. Boly to veľké, černo-biele muny s mohutným hlasom — najkrajšie madagaskarské druhy. Už za niekoľko dní si navykly na nové okolie a bývaly slobodne v záhrade na stromoch. Iba na noc sa vrátili do malého domku z palmových listov, ktorý Bewawa pre ne vystavil, aby ich uchránil pred fossou, veľkým, madagaskarským dravcom. Boly také krotké, že sa dostavily na každé jedlo a daly sa krmieť cukrovou trstinou a banánmi. Matka muna napokon aj dovolila Helenke, sňať jej s krku malé a pohľadiť ho — ale iba Helenka to smela, nikto iný.

Večer potom posadali na verandu za biely, prikrytý stôl, zažali silne svietiacu acetylenovú lampu a čakali. Keď potom otec ešte roztrúsil trochu jablčného eteru, zôkol vôkol to bzučalo, syčalo a poľtovalo. Všetko, čo v ríši hmyzu malo krídla a ľúbilo nočnú zábavu, neodolalo vábeniu voňavého svetla, oslnené padlo na prikrývku a podrobilo sa bez odporu lupe badateľovej. Boli to noční motýli neuveriteľnej veľkosti a krásy. Sbierky dra Javorského naplnily už viac debien a byly pripravené na cestu domov najbližším parníkom.





Týždne rýchlo prešli a ich cesta sa už končila. Raz otec prišiel domov z návštevy od pána Beneventa, šefa provincie, ktorý mu častejšie poradil v neznámom kraji.

„Predstav si Helenka, teraz som rozriešil hádanku, prečo v tomto dome je toľko podobných predmetov, ako u nás v Europe. Pán Benevent mi rozprával, že dom vystavil človek od nás, ktorý tu žil pred niekoľkými rokmi ako farmár. Všetci ho mali radi. Žil tu pokojne s každým, bol tichý a hlbavý, mal rád zvieratá, rastliny a knihy. Prišla vojna. Tu francúzska vláda ho mala za politického nepriateľa a internovala ho niekam mimo ostrava. Tam akiste zahynul. Jeho dom a majetok pripadol francúzskej vláde. Doktor Peter Jocelin zakúpil dom od vlády s celým zariadením. Je ozaj pekne od nášho dobrého doktora, že nezničil úplne stopy po našom krajanovi. Akiste obaja by boli bývali veľmi dobrí priatelia, keby sa boli poznali, ako aj väčšina národov by žila v priateľskom pomere s druhými, keby ich dobre poznala.“

Obaja boli v duchu dojatí, hoci aj len na krátky čas, že žili na mieste, kde kedysi ich krajan pracoval, ktorého stihol ťažký osud. Lúbili dom a záhradu ešte viac a lúbili aj duch vernosti, znak hlbokkej duše tohoto človeka, keďže znaky jeho lásky k vlasti ho dlho po ňom prežili.

Za niekoľko dní otec našiel Helenku zahrúženú do akéhosi čierneho sošitu.

„Čo to čítaš, dieťa?“ pýtal sa otec ustarane.

„Pozri, otec!“ zaplakala Helenka a podala mu sošit.

„Odkiaľ to máš?“

„Z knižnice. Pán Jocelin nám preca dovolil, aby sme použili jeho knižnice.“

„Ale to je rukopis — akési poznámky — čosi osobného! Toho sa človek nesmie dotknúť v cudzom dome.“



„Pozri, oľko, to je napísané po našom. Náš krajan to písal. To len smieme čítať. Je to tak krásne a bolestné!“

Od plaču Helenka už nevedela pokračovať. Otec zažal lampu, lebo už sa stmievalo, pritiahol stoličku k písaciemu stolu, posadil Helenku na ňu, objal ju a čítali spolu výpisky človeka vyhnaného z vlasti a zničeného životom, ktoré napísal pred dvacať rokmi tu na tomto písacom stole:

„Fortdauphin, v noci z 10. na 11. augusta 1914.

Všetko je ako obyčejne: belasá tropická noc robí vonkajší čarovný svet ešte čarovnejším a žltá žiara lampy dnu vyčaruje z nej nepatrný ostrov domova, práve ako potápací zvon vzdušný ostrov v nesmiernych vodách oceánu.

Môj dom, moja izba a najmä tento úzky kruh lampovej žiare boli mi za desať rokov potápacím zvonom, bez ktorých by som nebol vedel dýchať v cudzom elemente.

V pamäti mi ostal začiatok detskej básne:

„Keď som bol dieťa — ľúbil som kvety!“

Akiste som zostal aj naďalej dieťaťom, lebo kvety, ktoré vidím zôkol vôkol, neľúbim menej, ako za svojho detstva. Zázraky sveta nepadly v mojich očiach len preto, že som narástol o pár centimetrov. A čím ďalej pozerám na Boží rozprávkový sen, ktorý prezývame svetom, tým viac túžim všetko vidieť a všetko pochopiť.

Ale človek je čudný tvor medzi slimákom a vtákom. Chce vyleteť do belasého vesmíru a keď je už vysoko v belasom nebi, sily ho opustia. Potom už zatúži práve tak silne, ako prv túžil leteť, zaliezt do slimačej búdky a zavreť za sebou na chvíľu dvere do sveta. Ľudia a zvieratá potrebujú jaskyne, skrýšce, domu, aby sa do nich utiekli a nasbierali sil. Aj vták potrebuje hniezdo.

Slimačia búdka je čiastkou slimáka. Vyrastie z jeho slín a síl. Vápno a malta, potrebné na stavbu, prešly jeho vlastným telom.

Tento dom je časťou mňa samotného. Moja duša spolu s túhou po domove ho vystavily. Zo všetkých zázrakov sveta je zázrak domova najväčší. Vlast je silnejšia ako všetko ostatné. Všetky túžby zďaleka smerujú do vlasti. Kto stratí vlast, je stratený. Aby som nestratil svoju vlast, vystavil som si svoj dom v jej duchu. Základy, steny a strecha sú práve také, ako vo vlasti. Nábytok je ako vo vlasti. Knihy aj obrazy sú z vlasti. Keď sa dokonale posilním tajomnými silami, ktoré tieto predmety z domova zo seba vyžarujú, potom užívam s veselým a silným srdcom tropických krásu farieb vonku a nespíjem sa ňou. Ešte niekoľko rokov by som chcel ju takto užívať, chcel by som načerpať do svojej stodoly jej vôňu a krásu, koľko by len stačila prijať — a potom — áno, a potom celé bohatstvo priniesť domov — do vlasti. Zaplatiť jej potom úroky zo sumy, ktorú mi požičala.

Dnes je zas všetko ako obyčajne. Vonku zaznieva tenušký husľový tón cvrčkov, akoby sa pretŕhal a dnu olej škvarí sa v lampe pomaly a dotieravo, ako by pripomínal odpočinok.

Iba kroky hnedej ozbrojenej stráže vonku na nábreží sú nie obvyklým zjavom. To je novota.

Neboj sa, priateľko, hnedá stráž ti neublíži. Je to iba Rakuto. Lanského roku pracoval ešte v mojej záhrade. Hoci aj z neho dnes urobili vojaka a na plece mu dali pušku s rozkazom, aby ma ihneď zastrelil, keby som sa pokúsil utiecť, neurobil by to. Keby som teraz vyšiel a povedal:

„Pozri — Rakuto! Ako sa máš, ako sa má tvoja žena a deti? Sú zdravé tvoje sliepky, svine a kravy?“



Povedal by naisto:

„Dakujem, pane, majú sa dobre a sú zdravé. Ako si sa mal včera a ako sa máš dnes?“

A keby som potom povedal:

„Nebol by si tak dobrý, Rakuto a nepozrel v maštali, či princ Oluf, koníča, má ešte dosť ryžovej slamy v jasliach?“ Rakuto by vzal pušku pod pazuchu a pozrel by v maštali princa Olufa, ktorého mal rád, keď ešte pracoval u mňa.

Medzi tým by som mohol pohodlne utiecť. Ale to by značilo zle odmeniť Rakutovu dobromyseľnosť, lebo potom by ho akiste zastrelili miesto mňa.

Kam by som aj utiekol? Nijaká dedina by ma neprijala. Spôsobil by som len nepríjemnosť každému, kam by som sa utiekol. V pralese by som naisto zahynul a z ostrova možno utiecť jedine loďou a všetky lode sú tu francúzske. A keby sa mi aj podarilo ujsť z ostrova, kam potom? Všetky zeme zôkol vôkol sú nepriateľské. Celý svet je nepriateľský. Celý svet je vo vojne.

Za to len nie mrmlať! Bolo by smiešne mrmlať na dobrého Rakuta, keď aj čierny osud plazí sa za ním, osud, aký si ešte nepoznal. A čo človek nepozná, na to nemá mrmlať.

Čierny osud sa menuje vojna. Dnes už neviem, čo to je, lebo väčrajšia vojna nie je už dnešnou. Už v tejto chvíli je vyslovený rozsudok smrti nad milión ľuďmi a všetci zahynú nevysloviteľne strašným spôsobom.

Vonku vo svete je už všetko zmenené. Tu v tejto miestnosti je dnes v noci ešte ako vždy. Ale zajtra bude už všetko inšie a už nikdy nebude tak, ako to bolo dnes v noci. V zátoke je už parník, na ktorom ma zajtra odvedú ako zajateho. Kam? Neviem. Viem iba, že to bude navždy. Ci kedy

uvidím vlast, ktorej nemôžem byť na pomoci v najväčšej biede? Nevieť.

Zajtra, keď prestúpim tento prah, môj potápací zvon sa roztrhne a rútiace sa masy vôd môžu ma práve tak dobre zatlačiť na dno, ako vyvieť na povrch.

Vezmú mi všetko, aj starosti o seba. Môžu mi ponechať iba jediné: starosť o vlast, ktorá je práve tak veľká, ako moja láska k nej.

A čo ty, priateľko? Myslel som na to, že ťa zabijem, ale bolo by to pošetilé. Si pekná a statočná zviera — práve ako princ Oluf. Bolo by ťa škoda. Budú ťa akiste vyššie ceniť ako mňa, ktorým opovrhujú. Azda príde raz čas, kedy ľudia budú lepší a rozumejší, a nebudú sa vraždiť na milióny.

Už je ráno tu.

S Bohom, lampa drahá.

S Bohom, priateľko.

S Bohom, dom môj.“

V izbe bolo ticho. Tak ticho ako vtedy, keď hlas prišiel a zobudil v Helenke túhu po vzdialcnom, rozprávkovom ostrove. Teraz domov prehovoril hlasom človeka, ktorého túha po ňom žila dlhšie ako on.

„Sošit dáme späť do skrine, Helenka,“ povedal otec po chvíli. „Všetko, čo zostalo po našom drahom krajanovi, má zostať pohromade, dokiaľ to je možné. Kto vie, aký to má ešte účel. My obaja, dieťa drahé, nikdy nezabudneme na jeho dom a na myšlienky, ktoré mal poslednú tu strávenú noc. Budeme jeho poslovia a vykonáme, čo začal. Prinesieme domov vôňu a bohatstvo rozprávkového ostrova Madagaskara, tak ako aj on niesol do sveta vo svojom vernom srdci duch domova. Ak cestovanie má dajaký smysl,



tak záleží iba v tom, aby sa prenášal plodný pel medzi zázračným kvetom domova a zázračným kvetom sveta. Myslím, že aj náš krajan to tak riešil.“

Za niekoľko dní potom dr. Jocelin vrátil sa parníkom z Južnej Afriky s listom a balíkom pre Helenku. Pravdaže, Helenka otvorila najsamprv balík. Boly v ňom presypacie hodiny, aké pred mnohými rokmi ľuďom označovali čas a tieto presypacie hodiny byly naplnené jemným zlatým práškom.

V liste bola pripojená ešte tlačенá poukázka, na ktorej bolo hneď zrejmé, že má s peniazmi do činenia. Otec vysvetlil.

„To je účastinná listina v hodnote vyše sto funtov šterlingov na spoločnosť zlatých baní pána Haralda Strangea. To má na naše peniaze hodnotu dvanásť tisíc korún.“

Napokon list znel takto:

Moja drahá, nezapomenuteľná spoločnica!

Neviem ani, čo je krajšie: Tvoj milý list s opisom, ako si našla orchideje v ríši posvätného hada, alebo orchideje.

Nijaký spoločník mi ešte nespĺnil dohovor tak znamenite, ako Ty si splnila.

Orchideje prišli tak čerstvé, tak bohaté kvetmi a tak voňavé, ako by si ich bola priniesla práve včera z prskajúceho dažďa vodopádu. Budú tu ďalej žiť a rásť tak dlho, ako som tu sám a pripomenú mi vždy milé, drahé dievčatko, ktoré mi ich poslalo.

Teraz sa usilujem splniť aj ja svoje povinnosti dohovoru, nakoľko mŕtve peniaze vedľa vyvážiť niečo tak krásneho a živého, ako prekrásny list a kvetiny.



Učastina je slúbeným podielom na mojich zlatých baniach. Uroky z nej vynesú asi tolko, že môžeš dostať z nich mesačné vačkové peniaze asi sto šesdesiat korún — tolko som veru nedostal, keď som bol tak starý ako Ty. Ale ja som ani nebol taký obratný a statočný ako Ty. Rád by som vedel, kto by bol uzavrel vtedy dohovor s takým niktošom, ako som bol ja. Takto peniaze v твоjich rukách majú budúcnosť, azda v podobe kvetín v Tvojej záhradke doma.

Na znak svojej dobrej priazne Ti posielam tieto zlaté, presypacie hodiny. Bár by ťa šťastie a lesk skutočného zlata prevádzalo po celý život.

Neviem už, čo Ti ešte pridať, milá, mladá spoločnica, iba azda pyštok, ak si ho praješ a tisíc nežných pozdravení Tebe a Tvojim šťastlivým rodičom.

Tvoj starý priateľ

Harald Strange.“

„Sir Harald sa akiste nebude hnevať, ak ťa pobožkám miesto neho, dieťaťko, a blahoželám ti z celého srdca,“ povedal otec. „Ale vieš čo,“ pokračoval, „musíme sa ponáhľať domov. Naše cestovanie je tak prekrásne a prinieslo tolko šťastia, že by bolo málo skromné, keby sme žiadali od osudu ešte viac.“

Rozlúčili sa s Fortdauphinom a s pohostinným domom dra Jocclina. Sever a cesta domov bola ich cieľom. Prešli kávoovou púšťou na južný koniec ostrova. Spávali pod mohutnými tamarindovými stromami na pieskových ostrovoch rieky Onilahy, kde bolo tolko krokodílov, že Makavelova družina musela sa brániť proti nim celú noc veľkým ohňom. Kúpavali sa v horúcich





prameňoch na brehu jazera, ktoré, vzdialené niekoľko dní cesty od najbližšieho ľudského obydľia, bolo útočiskom mnohých ružovočervených flamingov. Brodili sa v mori od Tulcaru až po koralový výbežok a zbierali šklabky a farbištých slimákov, rozličnej formy, akých nikde inde nevidieť. Jedli papagájové ryby, ktorých šupiny ligotaly sa vo všetkých dúhových farbách a ktorých chutné mäso prevyšuje aj najlepších pstruhov.

Cestovali v rozkladacom člnu pozdĺž západného pobrežia na sever medzi milionmi rozličných, vysokonohých vtákov, ktorí tu stáli v plytkej vode, ako by ani nevedeli, čo sú ľudia, lebo sa sotva pohli s miesta, keď člnok prešiel vedľa nich. Plavili sa do mangrovenského hája — stromové Benátky —, prales vo vode, v ktorom iba šiesty smysel domorodého uhádne pravý smer. Vystúpili po spálenom úbočí južnej, horskej strane, chudobnej na dažďe až na Vakinankaratra, najvyšší vrch Madagaskaru. Celé dni trvala cesta okolo holých, ako uhoľ čiernych skál. Nocovali v skalách a vyčerpali vodu z kmeňov ravelovej palmy, ktoré jediné zo všetkých rastlín odvážia sa žiť v pekelných bránach týchto čiernych vrchov.

Keď už prekročili mrazivé studenú ríšu oblakov, pred nohami sa im rozprcstrela zasľúbená zem biblická, zem Smerina. Kam až oko siahlo, bledozelené ryžové polia rozkladaly sa zôkol vôkol, a z nich vyčnievaly nespočetné, tmavočervené guľaté chalupy — dediny, spojené širokými hradskými cestami. V bielych lambách akoby celá dedina bola na ceste; domorodci hnali mohutné zebu kravy alebo sa viezli na staromódnych volmi ťahaných kárach, naložených poľnými plodinami. Popínavé ruže a broskvové háje okružili dediny, ktorých domy pevnejšie postavené z hli-

ny a kameňa vyhovely studenejšiemu podnebiu. Dedín bolo vždy viac, ruch bielych lánb bol vždy živší, až napokon nad žijúcou sieťou tepien vyrástlo srdce, vysoko postavené mesto Antamenarivo, mesto tisíc dedín.

Raz len Helenka stála v paláci kráľovny Ranavalony a videla zlatú korunu, žezlo a kráľovské jablko vládkyne, ktorá zomrela vo vyhnanstve. Nedalcko stála ozrutná kostra vtáka Roka, ktorý oživil rozprávkový svet všetkých národov. Áno, rozprávkový vták stál v srdci rozprávkového ostrova, zbavený všetkej poesie. S perím a mäsom stratil aj svoje meno a teraz sa menoval Epyornis. Nemal už inej roboty, iba strážiť svoje vajce, ktoré stálo medzi jeho širokými nohami v železnom kruhu. Ale darmo ho strážil. Nikdy už nahé Epyornisové kurča nevylezie z vajca a nikdy už fantázia ľudstva nebude taká živá, aby posielala do vzduchu vtákov Rokov, ktorí unášali slonov.

A tu, na hrobe rozprávky o vtákovi Rokovi končila aj Helenkina rozprávková cesta.

Museli sa ešte rozlúčiť s Makavelom a jeho družinou. To veru nebolo ľahké. Kde v pracujúcom svete by našli ľudí, ktorí tak vďačne, tak neúnavne, tak dobrovoľne a ochotne, tak bez závidy a bez poníženia konali prácu, ktorá záležala v tom, že prenášali im úplne cudzích a nesrozumiteľných ľudí po tisíce kilometrov dlhej ceste, v slnečnej žiare a studenom daždi, v hlbokom, páľčivom piesku, medzi nebezpečnými skalami, až po krky hlbokými zátokami v rieke a každý z nich by si bol zaslúžil pomník, hoci sa aj potkol častejšie ako raz.

„Dakujeme vám, Makavelo — dakujeme vám, priatelia,“ povedal otec a Helenka a mysleli to z úprimného srdca.

„Eh - eh - eh“, povedali hneď a dvíhali ruky na pozdrav.

„Eh-eh-eh! Tamen driananitra anareo Veloma ana reo! —



Nech vás dobrý duch ochráni — majte sa dobre!“ A aj oni to mysleli zo srdca.

Dlho si tísli ruky, napokon zahli za uhlom a zmizli v kine. Pravdepodobne tam nevideli film, v ktorom ich hneď bratia pokrývali bitevné polia europské!

Druhého dňa potom otec sedel s Helenkou vo vlaku. Aké čudné len bolo voňať zas uhlie, cestovať cez hory, prechádzajúc po mostoch ponad vodopádmi a mnohými riekami za jeden deň zo sokolích hniezd vo vrchoch až trstím porastené brchy laguny.

Bewawa sedel vedľa Helenky a neodvážil pozeráť cez okno. Prvý raz cestoval vo vlaku a posvätný strach mu zarazil reč. Báľ sa červeného hada Menaru a ešte viac čierneho hada-železnice. Ale jeho prirodzená smelosť čochvíľa zvíťazila a na konci cesty jeho jazyk rýchlejšie trepal ako kolesá lokomotívy.

V prístavnom meste Tamatave otec mu kúpil lístok na najbližší parník do Fortdauphinu. Dr. Jocelin ho chcel zamcstnať pri sebe, takže Bewawa v budúcnosti zostal blízko milovanej matky a nehrozilo mu už nebezpečenstvo, že by musel variť úhorov.

Doktor chcel skúsiť vycvičiť bystrého mladíka v nemocnici na ošetrovateľa, takže sa mohol stať niečím podobným ako doktor. To bola sľubná budúcnosť.

A jednak len bol čudne malý a bezmocný, keď stál v tieni ozrutnej kokosovej palmy na nábreží v Tamatave a dvíhal stále na pozdrav svoje ruky, kým člnok unášal jeho bieleho otca a bielu sestru na parník.

„Eh-eh-ch“, opakoval „Veloma anareo.“

Ale jeho bieli bohovia ho už nepočuli. Člnok sa rýchlo plavil a sirena na parníku hučala.

Helenke skoro srdce puklo, keď ho tam videla stáť vždy menšieho, ale už vedela, koľkým bolestným rozlúčením musí zaplatiť radosť návratu.

Bewawa zmizol a rozprávkový ostrov Madagaskar tiež zmizol. Tak sa to povie, ale to nič je správne. Ešte aj dnes sú tam, kam patria : v ozrutnom Indickom oceáne a v srdci Helenkinom, lebo akiste nie je pravda, že by nemohly byť naraz na dvoch miestach.

Za niekoľko týždňov traja šťastliví ľudia sa tisli k sebe pri okne útulného, milého domku. Svet a vlast uzavrely mier v srdci malej Helenky.





# O B S A H

|                                                         |     |
|---------------------------------------------------------|-----|
| Tajomný hlas . . . . .                                  | 5   |
| Helenka dúfa . . . . .                                  | 16  |
| Helenka nedúfala nadarmo . . . . .                      | 23  |
| Helenka ball . . . . .                                  | 29  |
| Helenka letí . . . . .                                  | 37  |
| Helenka poznáva more . . . . .                          | 58  |
| Na konci starého sveta . . . . .                        | 73  |
| Búrka . . . . .                                         | 96  |
| Helenka poznáva Madagaskar . . . . .                    | 114 |
| Medzi riekou a oceánom . . . . .                        | 126 |
| Cesta s 25 mužskými silami . . . . .                    | 147 |
| Hazo a Taze . . . . .                                   | 168 |
| Zázračná cesta, posvätní hadi a voňaví hostia . . . . . | 193 |
| Zpät medzi ľudí . . . . .                               | 211 |
| Návrat . . . . .                                        | 219 |

TÁTO KNIHA

MAXA MEZGERA:

*Helenkina cesta na Madagaskar*

V PREKLADĚ DR. MARGITY VÁCLAVÍKOVÉJ-MATULAYOVÉJ

ILUSTROVANÁ HUGOM WILKENSOM

VYCHODÍ

TLAČOU A NÁKLADOM ČESKOSLOVENSKEJ GRAFICKEJ UNIE

ÚČ. SPOL. PRAHA-PREŠOV V ROKU 1938





**VICTORIA**  
BEACH HOTEL  
00 91 92 4 00 30 00 1

Doit à:

2002#

NIF 4000073599 RCS:20100B00115 du 13/10/2010

[illegible]

240207



# MADAGASCAR NATIONAL PARKS

R.S. Analamazatra

Date: / /  
Guide:  
Circuit(s):

11 9 NOV 2019

validité  
1 jour pour  
1 entrée

ADULTE ETRANGER «UB»: 45.000 Ar

090298

€

ANDASIBE  
HOTEL

MYE : 30 000 966 19

AT : 55 101 32 2010 0 00 163

Ticket n° : 1000002

Caisse : 1

12/11/2019 à 09:35

Serveur: MI

Table: - Couv

Client:

| Qte   | Produit                    | Prix TTC  |
|-------|----------------------------|-----------|
| 10    | Petit Déjeuner<br>Andasibe | 270 000Ar |
| 11x20 | 0000Ar                     |           |

NET A PAYER

**PAYE**

Amusez-vous de vous revoir

à très bientôt!